ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY NR Numer/DWIE OSTATNIE CYFRY BR.
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
z dnia data roku

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

Projekt do konsultacji społecznych

Kielce, ….. 2026 roku

Prace nad Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ były prowadzone pod kierunkiem Zarządu Województwa Świętokrzyskiego w składzie:
Renata Janik – Marszałek Województwa Świętokrzyskiego
Grzegorz Socha – Wicemarszałek Województwa Świętokrzyskiego
Marek Bogusławski – Wicemarszałek Województwa Świętokrzyskiego
Anita Koniusz – Członek Zarządu Województwa Świętokrzyskiego
Andrzej Pruś – Członek Zarządu Województwa Świętokrzyskiego

przy wsparciu zespołu eksperckiego w składzie:
prof. dr hab. inż. arch. Aleksander Noworól – konsultant, członek Zespołu eksperckiego
dr Kamilla Noworól – konsultant, członek Zespołu eksperckiego
dr Jeremiasz Salamon – konsultant, członek Zespołu eksperckiego
mgr Paweł Hałat – konsultant
mgr Leszek Jasiński – konsultant

Koordynacja prac, opracowanie merytoryczne i redakcja dokumentu:
Departament Rozwoju Regionalnego – Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
oraz Zespół Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE 5

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE 7

2.1. Uwarunkowania formalne 7

2.2. Uwarunkowania krajowe i wytyczne dla Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ 7

3. WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO 10

3.1. Uwarunkowania globalne, europejskie i krajowe 10

3.2. Demografia i kapitał ludzki – najgłębsze wyzwanie strukturalne regionu 13

3.3. Gospodarka, rynek pracy i innowacyjność – potrzeba skokowej modernizacji 15

3.4. Przestrzeń, mobilność i struktura osadnicza – potrzeba integracji terytorialnej i porządkowania przestrzeni 18

3.5. Środowisko i klimat – region o wyjątkowych walorach i wyjątkowej wrażliwości 21

3.6. Jakość życia a usługi publiczne, kapitał społeczny – wysokie zróżnicowanie przestrzenne 22

3.7. Jakość rządzenia, instytucje i współpraca terytorialna – problemy systemu zarządzania 24

3.8. Podsumowanie – kluczowe wnioski z Diagnozy 26

4. WIZJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO 27

5. STRUKTURA CELÓW STRATEGII ORAZ OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ... 28

CEL STRATEGICZNY 1. GOSPODARKA - Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie 29

Cel operacyjny 1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki 29

Cel operacyjny 1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu 31

Cel operacyjny 1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu 33

Cel operacyjny 1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji 34

Cel operacyjny 1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu 36

CEL STRATEGICZNY 2. MIESZKAŃCY: Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców 37

Cel operacyjny 2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju 37

Cel operacyjny 2.2. Silny kapitał społeczny w regionie 39

Cel operacyjny 2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne w środowisku lokalnym 40

Cel operacyjny 2.4. Kielce jako ekosystem studencko-miejski 42

Cel operacyjny 2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym 43

CEL STRATEGICZNY 3. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO: Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń 44

Cel operacyjny 3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią 44

Cel operacyjny 3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu 46

Cel operacyjny 3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego 47

Cel operacyjny 3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna 49

CEL 4. STRATEGICZNY ZARZĄDZANIE I ODPORNOŚĆ: Efektywnie zarządzany i odporny region .. 50
Cel operacyjny 4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem 50
Cel operacyjny 4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego 51
Cel operacyjny 4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa 52
Cel operacyjny 4.4 Odporność instytucjonalna i społeczna regionu 53
Cel operacyjny 4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności 54
Cel operacyjny 4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu 56
6. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA 58
7. TERYTORIALNY WYMIAR STRATEGII 68
7.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego 68
7.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie 78
7.3. Obszary strategicznej interwencji województwa świętokrzyskiego 90
7.3.1. Krajowe obszary strategicznej interwencji 98
7.3.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla województwa (regionalne) 111
8. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA 129
8.1. STRUKTURA SYSTEMU REALIZACJI SRWŚ 2035+ 130
8.2. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO 2035+ 138
9. RAMY FINANSOWE I POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA 141
10. SŁOWNIK SKRÓTÓW 145
11. BIBLIOGRAFIA 146
Publikacje naukowe 146
Akty prawne, raporty i dokumenty programowe 147
Źródła danych wykorzystanych do opracowania map do modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej 148
12. SPISY TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW I MAP 149
Spis tabel 149
Spis wykresów 149
Spis rysunków 150
Spis map 150

ZAŁĄCZNIKI

I. Diagnoza sytuacji społecznej,-gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa świętokrzyskiego
II. Raport z konsultacji społecznych projektu SRWŚ 2035+ (do uzupełnienia)
III. Ocena ex-ante projektu SRWŚ 2035+ (do uzupełnienia)
IV. Podsumowanie oceny oddziaływania na środowisko (do uzupełnienia)
V. Uczestnicy procesu opracowania SRWŚ 2035+ (do uzupełnienia)

1. WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego (dalej: Strategia lub SRWŚ) jest podstawowym i najważniejszym dokumentem strategicznym Samorządu Województwa Świętokrzyskiego. Określa długofalową wizję rozwoju regionu, cele strategiczne oraz kierunki działań służące kształtowaniu procesów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych. Stanowi jednocześnie punkt odniesienia dla regionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych, a także podstawę koordynowania działań podejmowanych przez samorząd województwa i jego partnerów.

Strategia jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców oraz zmieniające się uwarunkowania rozwojowe województwa świętokrzyskiego. Przedstawia spójną koncepcję działań, których realizacja ma służyć poprawie jakości życia, wzmacnianiu konkurencyjności gospodarki, ochronie zasobów środowiska, zwiększaniu dostępności usług publicznych oraz kształtowaniu spójnej i bezpiecznej przestrzeni regionu. Dokument wyznacza wspólne ramy współpracy administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego, środowiska naukowego, przedsiębiorców, organizacji społecznych oraz mieszkańców województwa.

Niniejszy dokument stanowi aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, przyjętej Uchwałą Nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r. Przystąpienie do aktualizacji Strategii nastąpiło na podstawie Uchwały Nr XI/155/25 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 stycznia 2025 r. w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+.

Potrzeba aktualizacji dokumentu wynika zarówno ze zmian zachodzących w otoczeniu społeczno-gospodarczym, jak i z nowych uwarunkowań prawnych oraz zmian w krajowym systemie zarządzania rozwojem. Od czasu przyjęcia SRWŚ 2030+ sytuacja w Polsce, Europie i na świecie uległa istotnym przeobrażeniom. Skutki pandemii COVID-19, agresja Rosji na Ukrainę, narastające wyzwania demograficzne, gospodarcze i energetyczne, postępujące zmiany klimatyczne oraz dynamiczny rozwój nowych technologii wpływają na warunki funkcjonowania regionu i wymagają ponownej oceny jego potencjałów, potrzeb oraz barier rozwojowych.

Aktualizacja Strategii wynika również z konieczności dostosowania jej do przepisów ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zmiany prawne wprowadziły obowiązek silniejszego zintegrowania planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego, w szczególności poprzez uwzględnienie w strategii rozwoju województwa modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Zaktualizowana Strategia uwzględnia zatem terytorialne zróżnicowanie województwa, powiązania funkcjonalne występujące pomiędzy jego obszarami oraz specyficzne potencjały i problemy poszczególnych części regionu.

Istotną przesłanką aktualizacji jest także potrzeba zapewnienia spójności SRWŚ 2030+ z dokumentami strategicznymi opracowywanymi na poziomie krajowym, w tym z Koncepcją Rozwoju Kraju 2050, średniookresową strategią rozwoju kraju oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego. Strategia uwzględnia również kierunki polityki Unii Europejskiej, w szczególności dotyczące transformacji energetycznej i cyfrowej, odporności gospodarki, ochrony klimatu, rozwoju kapitału ludzkiego oraz wzmacniania spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej.

Zaktualizowana Strategia jest dokumentem zintegrowanym, łączącym wymiar społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny. Jej podstawę stanowi diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa świętokrzyskiego, obejmująca ocenę zmian zachodzących w regionie, analizę jego potencjałów i problemów oraz identyfikację najważniejszych trendów i wyzwań rozwojowych. Wnioski wynikające z diagnozy, prac analitycznych i ewaluacyjnych oraz dyskusji prowadzonych z partnerami regionalnymi posłużyły do weryfikacji dotychczasowych założeń polityki rozwoju oraz sformułowania celów i kierunków działań odpowiadających aktualnym potrzebom województwa.

Proces aktualizacji Strategii miał charakter społeczno-ekspercki i był prowadzony zgodnie z zasadami partnerstwa, spójności, subsydiarności, koncentracji, wieloszczeblowego zarządzania, zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniania wymiaru terytorialnego. W pracach uczestniczyli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, administracji publicznej, środowiska naukowego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu oraz innych podmiotów zaangażowanych w rozwój województwa.

Koordynację prac nad aktualizacją SRWŚ 2030+ prowadził Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. W proces zaangażowane były również organy Samorządu Województwa Świętokrzyskiego, Rada ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego, Zespół zadaniowy ds. realizacji SRWŚ 2030+, tematyczne grupy robocze oraz Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego – Zespół Planowania Przestrzennego Województwa. Prace wspierane były przez ekspertów zewnętrznych odpowiedzialnych za przygotowanie analiz, prowadzenie procesu warsztatowego oraz wypracowanie propozycji aktualizacji zapisów dokumentu.

Ważnym elementem procesu były zorganizowane we wrześniu i październiku 2025 roku warsztaty eksperckie grup roboczych, podczas których analizowano sytuację społeczno-gospodarczą i przestrzenną województwa oraz identyfikowano najważniejsze wyzwania rozwojowe. Dyskusje prowadzono w ramach obszarów dotyczących inteligentnej gospodarki i aktywnych ludzi, przyjaznego dla środowiska i czystego regionu, wspólnoty i bezpiecznej przestrzeni łączącej ludzi oraz sprawnego zarządzania regionem. Wnioski z warsztatów były następnie przedmiotem debaty Rady ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego i stanowiły podstawę dalszych prac nad celami strategicznymi oraz kierunkami działań.

Istotnym forum wymiany wiedzy i poglądów była także konferencja „Świętokrzyskie dziś i jutro", podczas której zaprezentowano wyniki prac diagnostycznych i podjęto dyskusję nad przyszłością regionu w kontekście zmieniających się uwarunkowań krajowych i europejskich. Zastosowana formuła prac umożliwiła wykorzystanie wiedzy i doświadczeń różnych środowisk oraz włączenie partnerów społeczno-gospodarczych w proces współtworzenia Strategii.

SRWŚ 2035+ nie stanowi wyłącznie planu działań Samorządu Województwa Świętokrzyskiego. Jest propozycją wspólnego działania skierowaną do wszystkich podmiotów zainteresowanych rozwojem regionu. Osiągnięcie zakładanych celów będzie wymagało współpracy wielu instytucji i środowisk, konsekwentnego wykorzystywania wewnętrznych potencjałów województwa oraz skutecznego reagowania na pojawiające się wyzwania. Strategia tworzy ramy dla takiej współpracy i wyznacza kierunek długofalowych przemian służących mieszkańcom oraz zrównoważonemu rozwojowi całego województwa świętokrzyskiego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE

2.1. Uwarunkowania formalne

Zgodnie z art. 11 ustawy o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 roku oraz ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju samorząd województwa jest odpowiedzialny za kreowanie polityki rozwoju na poziomie regionalnym. Podstawowym narzędziem w tym zakresie jest strategia rozwoju województwa, rozumiana jako najważniejszy i podstawowy dokument samorządu województwa określający obszary, cele i kierunki polityki rozwoju regionu, stanowiący punkt wyjścia do przygotowania pozostałych regionalnych dokumentów programowych.

W szczególności, art. 11. stanowi, że:
1. Samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności następujące cele:
   1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej;
   2) pobudzanie aktywności gospodarczej;
   3) podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa;
   4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
   5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.
1a. (uchylony)
1aa. Strategia rozwoju województwa jest spójna ze średniookresową strategią rozwoju kraju i krajową strategią rozwoju regionalnego, o której mowa w art. 14a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198).
1b. W strategii rozwoju województwa wydziela się okres niewykraczający poza okres objęty aktualnie obowiązującą średniookresową strategią rozwoju kraju.
1c. Strategia rozwoju województwa zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przygotowanej na potrzeby tej strategii oraz określa w szczególności:
   1) cele strategiczne w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym;
   2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
   3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
   4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa;
   5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie;
   6) obszary strategicznej interwencji, o których mowa w art. 12a ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, wraz z zakresem planowanych działań;
   7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla województwa, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
   8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
   9) ramy finansowe i źródła finansowania.

2.2. Uwarunkowania krajowe i wytyczne dla Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ została opracowana z uwzględnieniem długookresowych i średniookresowych dokumentów strategicznych państwa, w szczególności Koncepcji Rozwoju Kraju 2050, projektu Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. oraz założeń nowej polityki

regionalnej i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2035. Dokumenty te określają główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, wskazują wyzwania rozwojowe oraz formułują zasady prowadzenia polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym.

Analiza tych dokumentów pozwala wskazać kluczowe wytyczne, które stanowią punkt odniesienia dla konstrukcji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+.

KONCEPCJA ROZWOJU KRAJU 2050 – DŁUGOOKRESOWE KIERUNKI ROZWOJU

Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 lipca 2025 r., wskazuje długookresowe megatrendy oraz wyzwania rozwojowe, które determinują kierunki polityk publicznych w perspektywie najbliższych dekad. W szczególności dokument ten podkreśla:

- konieczność dostosowania polityk publicznych do zmian demograficznych, w tym starzenia się społeczeństwa, depopulacji oraz zmian struktury gospodarstw domowych,
- znaczenie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, w tym poprawy jakości edukacji, usług publicznych oraz warunków życia,
- potrzebę transformacji gospodarki w kierunku innowacyjności, cyfryzacji oraz gospodarki niskoemisyjnej,
- wzrost znaczenia transformacji energetycznej oraz adaptacji do zmian klimatu,
- konieczność wzmacniania odporności państwa i regionów na kryzysy gospodarcze, społeczne i środowiskowe,
- rozwój policentrycznego systemu osadniczego oraz ograniczanie procesów peryferyzacji,
- wzrost znaczenia zintegrowanego zarządzania rozwojem oraz współpracy terytorialnej.

Wytyczne te wskazują na potrzebę prowadzenia polityki rozwoju w sposób zintegrowany, uwzględniający jednocześnie rozwój gospodarczy, społeczny, przestrzenny i środowiskowy. Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 akcentuje również znaczenie odporności jako jednego z kluczowych elementów nowoczesnej polityki rozwoju oraz podkreśla rolę terytorium jako aktywnego wymiaru polityk publicznych.

STRATEGIA ROZWOJU POLSKI DO 2035 R. – ŚREDNIOOKRESOWE PRIORYTETY ROZWOJOWE

Projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. (wersja przekazana w dniu 10 kwietnia 2026 r. do rozpatrzenia przez Radę Ministrów) wskazuje najważniejsze kierunki rozwoju kraju w perspektywie średniookresowej. Dokument identyfikuje trzy główne cele rozwoju państwa:

- łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich,
- tworzenie warunków dla konkurencyjnej i sprawiedliwej gospodarki, z poszanowaniem środowiska i klimatu,
- wzmocnienie bezpieczeństwa, odporności i sprawności państwa.

Jednocześnie projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. wskazuje zrównoważony rozwój terytorialny jako cel horyzontalny, obejmujący rozwój policentrycznej sieci osadniczej, wzmacnianie miast średnich i lokalnych oraz poprawę dostępności transportowej i funkcjonalnej.

Z dokumentu wynikają w szczególności następujące wytyczne dla strategii regionalnych:

- wzmacnianie konkurencyjności gospodarki regionalnej oraz rozwój innowacyjności,
- rozwój kapitału ludzkiego i poprawa jakości życia mieszkańców,
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian demograficznych,
- rozwój spójności terytorialnej i wzmacnianie powiązań funkcjonalnych,
- zwiększanie odporności gospodarki i systemów publicznych,
- rozwój zrównoważonej polityki przestrzennej,
- wzmacnianie współpracy wielopoziomowej i partnerstw terytorialnych.

Projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. podkreśla również znaczenie podejścia terytorialnego w prowadzeniu polityki rozwoju oraz konieczność dostosowywania działań publicznych do zróżnicowanych uwarunkowań regionalnych.

ZAŁOŻENIA NOWEJ POLITYKI REGIONALNEJ I KSRR 2035 – KIERUNKI POLITYKI REGIONALNEJ

Dokument pn. Założenia nowej polityki regionalnej i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2035 stanowi punkt wyjścia do wypracowania nowego modelu prowadzenia polityki regionalnej państwa oraz do przygotowania krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035 (ksrr). Dokument wskazuje na konieczność:

- wzmacniania konkurencyjności regionów i ich gospodarek,
- zmniejszania zróżnicowań terytorialnych,
- wspierania obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją,
- wzmacniania miast średnich i lokalnych,
- rozwijania powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami i obszarami wiejskimi,
- wzmacniania odporności regionów na transformacje gospodarcze i społeczne,
- rozwoju kapitału ludzkiego i przeciwdziałania depopulacji,
- wzmacniania systemu zarządzania rozwojem,
- pogłębiania współpracy wielopoziomowej i partnerstw terytorialnych,
- integracji polityk publicznych w ujęciu terytorialnym.

Założenia nowej polityki regionalnej podkreślają również znaczenie podejścia terytorialnego oraz konieczność prowadzenia polityki rozwoju w sposób zintegrowany i wielopoziomowy. Dokument wskazuje także na rosnące znaczenie odporności regionów oraz zdolności adaptacyjnych w warunkach dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych.

SYNTEZA WYTYCZNYCH DLA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO 2035+

Analiza dokumentów krajowych wskazuje, że Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ powinna uwzględniać w szczególności:

- rozwój konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej,
- wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego,
- poprawę jakości życia mieszkańców,
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian demograficznych,
- rozwój spójności terytorialnej i funkcjonalnej regionu,
- wzmacnianie układu osadniczego,
- rozwój infrastruktury i dostępności,
- transformację energetyczną i adaptację do zmian klimatu,
- ochronę środowiska i zrównoważone gospodarowanie przestrzenią,
- wzmacnianie odporności regionu,
- rozwój systemu zarządzania strategicznego,
- wzmacnianie współpracy terytorialnej i partnerstw.

Wytyczne te stanowią punkt wyjścia dla formułowania celów strategicznych i kierunków działań Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+, a także podstawę do dalszej analizy uwarunkowań rozwojowych regionu przedstawionej w kolejnych częściach dokumentu, w szczególności w diagnozie społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa.

3. WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa świętokrzyskiego[1] została opracowana w 2025 zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Dokument ten zwany będzie dalej **Diagnozą**. Zgodnie z Ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (art. 11. p. 1c) strategia rozwoju województwa zawierać powinna wnioski z Diagnozy przygotowanej na potrzeby tej strategii.

Z uwagi na cel formułowania wniosków diagnostycznych, który polega na identyfikacji wyzwań przed którymi stoi województwo świętokrzyskie, w Strategii skoncentrowano się na barierach rozwojowych.

3.1. Uwarunkowania globalne, europejskie i krajowe[2]

Współczesne otoczenie rozwojowe województwa świętokrzyskiego jest zdeterminowane splotem megatrendów globalnych i europejskich. Transformacja klimatyczna, skok cyfrowy, zmiany demograficzne oraz redefinicja polityki spójności wpływają na zdolność regionu do adaptacji i modernizacji. Diagnoza podkreśla, że Świętokrzyskie funkcjonuje dziś w środowisku wymagającym ciągłego dostosowania się do procesów o charakterze systemowym – od gospodarki niskoemisyjnej po zarządzanie danymi.

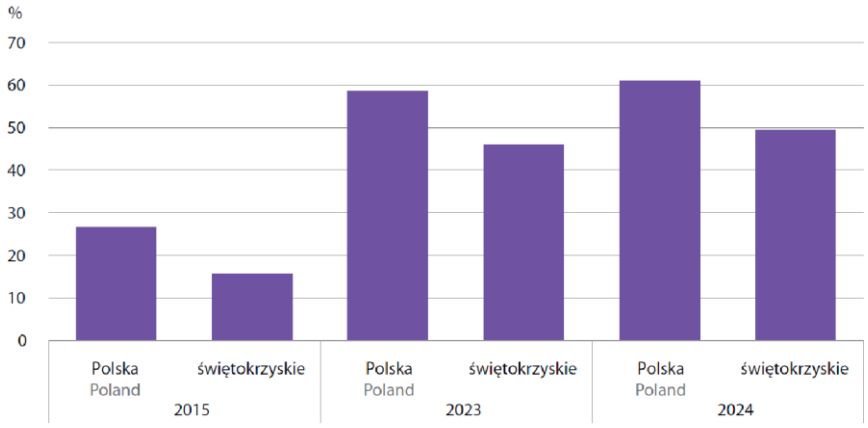
Niezwykle istotne są zmiany geopolityczne i ich wpływ na bezpieczeństwo, rynki energii i przepływy surowców. W Diagnozie zwrócono uwagę, że region jest szczególnie uzależniony od przemysłów materiałowych oraz energochłonnych – co sprawia, że transformacja energetyczna staje się wyzwaniem, ale również szansą na rozwój nowych technologii.

Dla przyszłości regionu ogromne znaczenie mają procesy globalnej transformacji energetyczno-klimatycznej. Kryzys klimatyczny i działania podejmowane dla złagodzenia jego konsekwencji kreują konieczność głębokiej modernizacji przemysłu, energetyki i transportu, przyspieszając procesy redukcji emisji i podnoszenia efektywności energetycznej. W kontekście województwa świętokrzyskiego, które posiada zurbanizowane i energochłonne podsektory przemysłu – w szczególności branżę cementowo-wapienniczą – wymagania te oznaczają potrzebę transformacji modeli produkcji i inwestycji w technologie niskoemisyjne. Uwarunkowania te z jednej strony stwarzają zagrożenia dla konkurencyjności przemysłu, z drugiej – otwierają nowe pola dla rozwoju branż energooszczędnych, OZE, gospodarki cyrkularnej i technologii materiałowych.

Kolejnym kluczowym dla Świętokrzyskiego megatrendem jest cyfryzacja i automatyzacja. Wzrost znaczenia danych, systemów opartych na sztucznej inteligencji, robotyzacji produkcji oraz usług cyfrowych stawia regiony o niskim kapitale ludzkim i słabszych kompetencjach cyfrowych w szczególnej sytuacji.

[1] Zgodnie z art. 10a ust. 1 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.
[2] Por. Diagnoza: rozdział 2.1.

Wykres 1. Osoby w wieku 16–74 lat korzystające z usług administracji publicznej za pomocą internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy

Źródło: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego 2025, Urząd Statystyczny w Kielcach, https://kielce.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/raport-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-wojewodztwa-swietokrzyskiego-2025,5,16.html

Z jednej strony zwiększa się ryzyko marginalizacji regionów „niedoinwestowanych kompetencyjnie", z drugiej – pojawia się możliwość skokowej modernizacji i wzmocnienia konkurencyjności poprzez właściwe inwestycje w edukację, transformację cyfrową urzędów i przedsiębiorstw oraz rozwój usług opartych na nowoczesnych technologiach.

Nie mniej istotne są zmiany demograficzne na poziomie europejskim. Cała Europa starzeje się, ale dynamika tego procesu w Polsce – a szczególnie w województwie świętokrzyskim – jest znacznie wyższa niż średnia UE.

Tabela 1. Syntetyczne porównanie wskaźników demograficznych Europy, Polski i województwa świętokrzyskiego

Wskaźnik	UE-27	Polska	Świętokrzyskie
Udział osób w wieku 65+	~21-22%	20,6%	~24–26%
Mediana wieku	~44–45	>43	~45–47
Trend	stabilny wzrost	szybki wzrost	bardzo szybki wzrost + depopulacja

Źródła: Eurostat. (2024). Demography of Europe – 2024 edition. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2024
Eurostat. (2024). Population structure and ageing. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing
Główny Urząd Statystyczny. (2025). Sytuacja osób starszych w Polsce w 2024 r. https://stat.gov.pl
Rządowa Rada Ludnościowa. (2025). Sytuacja demograficzna Polski 2023–2024. https://rrl.stat.gov.pl
Urząd Statystyczny w Kielcach. (2025). Sytuacja demograficzna województwa świętokrzyskiego. https://kielce.stat.gov.pl

Depopulacja, ujemny przyrost naturalny i odpływ migracyjny tworzą „lukę demograficzną", która stanie się jednym z najpoważniejszych czynników ograniczających rozwój regionu w kolejnych dekadach. Już teraz wpływa ona negatywnie na rynek pracy, rozwój gospodarczy, system ochrony zdrowia, edukację i usługi społeczne.

Należy także odnotować przesuwanie ciężaru polityki spójności w kierunku działań zintegrowanych terytorialnie, warunkowości i nastawienia na rezultaty. Regiony o relatywnie niższej jakości rządzenia

(co potwierdzają dane EQI[3]) będą mierzyły się z większymi trudnościami w absorpcji i efektywnym wykorzystywaniu funduszy unijnych. W tym kontekście wzmocnienie współpracy terytorialnej, profesjonalizacja instytucji publicznych oraz podniesienie poziomu transparentności i bezstronności staje się jednym z kluczowych warunków skutecznej realizacji polityk rozwojowych.

Wreszcie, megatrendy przestrzenne – renesans policentryczności i rozwój obszarów funkcjonalnych – podkreślają konieczność wzmacniania miasta rdzeniowego (Kielc), ale również dyfuzji wzrostu na ośrodki subregionalne i obszary wiejskie. Podejście to jest zgodne z europejskimi dokumentami strategicznymi (Agenda Terytorialna, Nowa Karta Lipska), wskazującymi, że wyrównywanie szans terytorialnych wymaga wzrostu spójności funkcjonalnej, mobilności i integracji usług w układach miejskich i wiejsko-miejskich.

Jednym z kluczowych elementów europejskiego myślenia strategicznego jest policentryczność, która wskazuje na konieczność wzmacniania funkcjonalnych powiązań między ośrodkami miejskimi różnej wielkości. Dla województwa świętokrzyskiego — posiadającego tylko jedno silniejsze centrum regionalne — policentryczność staje się ideą o szczególnej wadze.

Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Polski

Źródło: projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. (kwiecień 2026 r.)

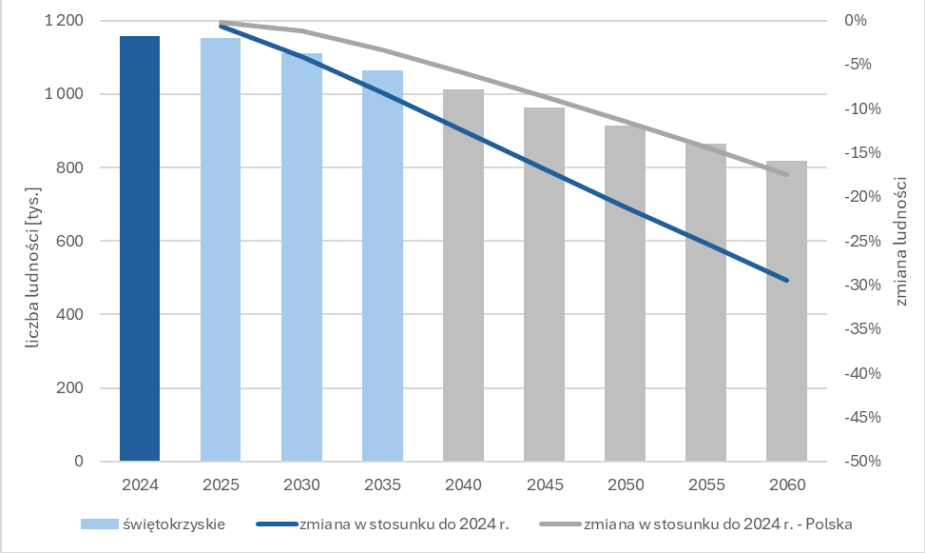
Wynika z tego, że Kielce pełnią rolę krajowej aglomeracji miejskiej o wysokim znaczeniu, a 3 miasta: Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna oraz Starachowice uznano za ośrodki subregionalne. Świętokrzyskie jest zatem regionem funkcjonującym w otoczeniu intensywnych globalnych zmian, które z jednej strony zwiększają jego wrażliwość, a z drugiej stwarzają niepowtarzalną możliwość przyspieszenia modernizacji.

[3] Europejski wskaźnik jakości rządzenia (EQI) umożliwia pomiar i porównanie jakości rządzenia w regionach państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pomiędzy nimi.

3.2. Demografia i kapitał ludzki – najgłębsze wyzwanie strukturalne regionu[4]

Spośród wszystkich elementów Diagnozy, to właśnie demografia stanowi najbardziej trwałe wyzwanie, najsilniej determinujące przyszłość województwa świętokrzyskiego. Dane o zaludnieniu, migracjach, strukturze wieku i zmianach demograficznych tworzą jednoznaczny obraz: region jest jednym z najszybciej wyludniających się i starzejących obszarów Polski. Depopulacja ma charakter strukturalny, obejmuje wszystkie powiaty, a w wielu z nich jej skala przekracza wartości prognozowane dla analogicznych regionów w kraju.

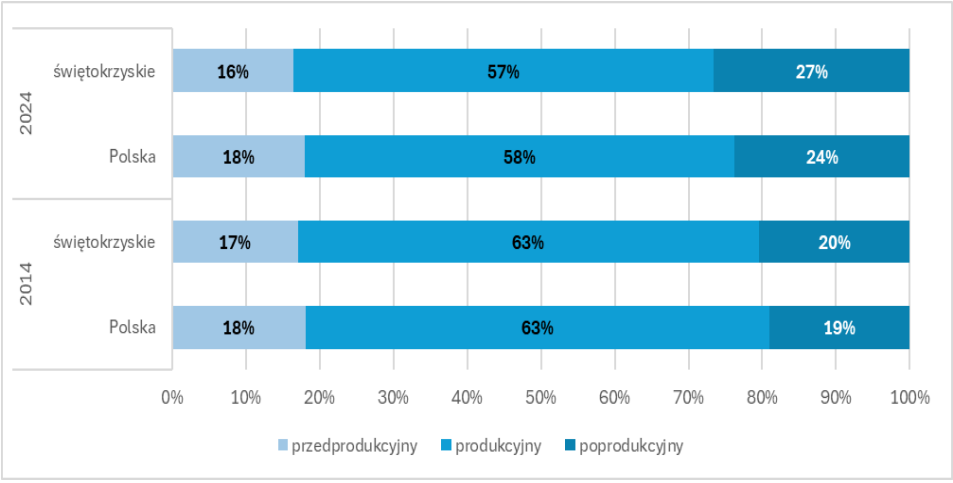
Wykres 2. Prognoza liczby ludności województwa świętokrzyskiego do 2035 r. i 2060 r.

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Na tym tle starzenie się ludności staje się procesem o fundamentalnych konsekwencjach dla rynku pracy, usług społecznych, edukacji i systemu ochrony zdrowia. W strukturze wieku obserwujemy nie tylko wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, ale również drastyczny spadek liczby dzieci i młodzieży.

Wykres 3. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w województwie świętokrzyskim w latach 2014 i 2024

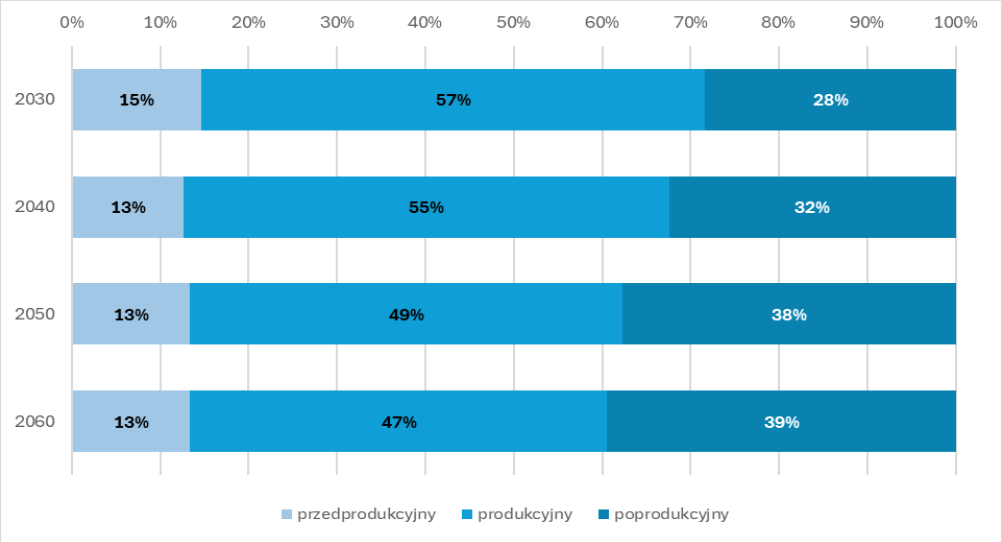

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

[4] Por. Diagnoza, rozdziały 2.2, 2.3, 2.5.

Diagnoza wskazuje, że udział osób starszych (60+) rośnie zdecydowanie szybciej niż udział osób w wieku młodym (0–17). Najsilniejszym elementem tych procesów jest odpływ młodych, wykształconych mieszkańców, którzy opuszczają region w celach edukacyjnych lub zawodowych i nie wracają. Oznacza to trwały ubytek kapitału ludzkiego o największym potencjale rozwojowym.

Wykres 4. Prognozowana struktura wiekowa ludności województwa świętokrzyskiego do 2060 r.

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Starzenie populacji wywołuje potężną presję na system opieki zdrowotnej, szczególnie w kontekście ograniczonej dostępności specjalistów, niedoborów w sektorze opieki długoterminowej, braku rozwiązań w zakresie teleopieki i nowoczesnych usług środowiskowych. Diagnoza podkreśla, że choć infrastruktura zdrowotna regionu jest rozwinięta w stopniu umiarkowanie dobrym, to jej struktura nie odpowiada faktycznym potrzebom demograficznym.

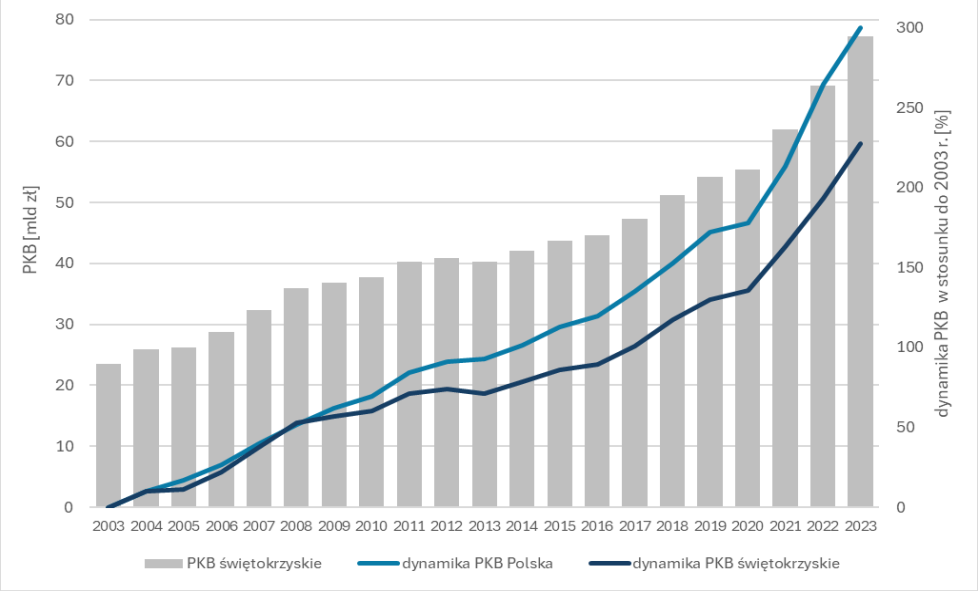
Poziom wykształcenia i kompetencji mieszkańców pozostaje niezadowalający, choć nie odbiega znacząco od średniej krajowej. Należy pamiętać, że w świecie gospodarki opartej na wiedzy oraz usługach zdalnych wykształcenie jest czynnikiem mającym kluczowy wpływ na konkurencyjność regionu. Warto odnotować, że struktura demograficzna regionu wpływa również na funkcjonowanie rynku pracy, ograniczając dostępność pracowników dla przedsiębiorstw i zwiększając udział osób biernych zawodowo. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne zmniejszają potencjał ludnościowy regionu i powodują dalsze pogłębianie peryferyzacji powiatów o najniższej dostępności usług publicznych.

Procesy demograficzne oddziałują wielowymiarowo na sytuację gospodarczą, społeczną i przestrzenną województwa, a ich konsekwencją jest stopniowe ograniczanie zasobów kapitału ludzkiego regionu. Przeciwdziałanie tym tendencjom wymaga działań systemowych ukierunkowanych zarówno na ograniczanie skali depopulacji i odpływu mieszkańców, jak i na wzmacnianie kompetencji, aktywności zawodowej oraz jakości życia ludności.

3.3. Gospodarka, rynek pracy i innowacyjność – potrzeba skokowej modernizacji[5]

Województwo świętokrzyskie charakteryzuje się gospodarką o stosunkowo niskiej wartości dodanej, z dominacją branż tradycyjnych i niewystarczająco rozwiniętych sektorów innowacyjnych. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że region nie wykształcił dotychczas silnych sektorów wzrostu zdolnych do istotnej zmiany struktury gospodarczej województwa. PKB województwa rośnie, lecz – poniżej dynamiki charakteryzującej całą Polskę.

Wykres 5. PKB województwa świętokrzyskiego (ceny bieżące) w latach 2003–2023 oraz dynamika PKB województwa w stosunku do 2003 r. na tle Polski. Dla 2023 r. – szacunki wstępne

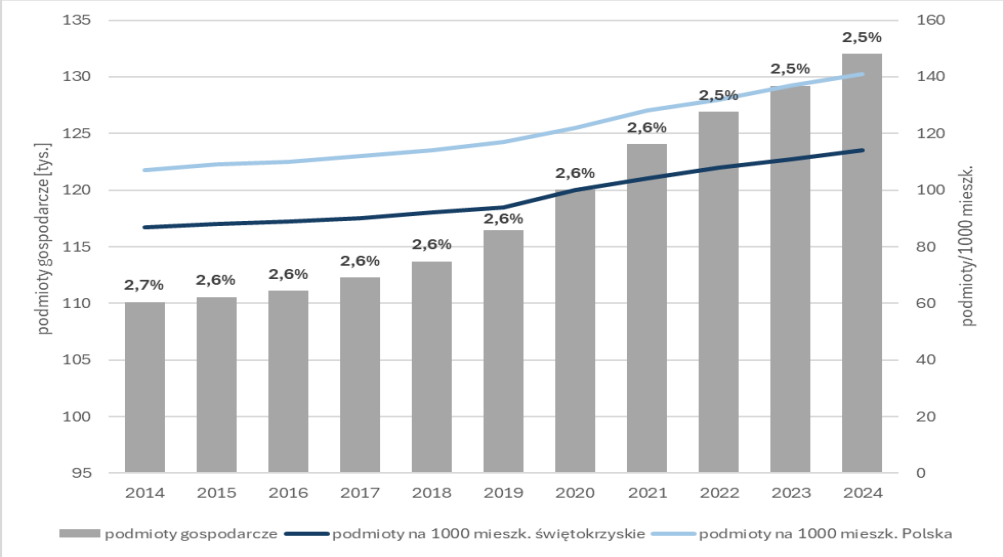
Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Niski poziom innowacyjności potwierdzają dane o nakładach na B+R, liczbie projektów badawczych, patentów oraz współpracy nauka-biznes. Mimo obecności uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu, ekosystem innowacji pozostaje rozproszony i słabo skoordynowany. Na tle kraju region plasuje się w grupie województw o niższym potencjale innowacyjnym.

Pomimo iż w całym kraju przeważają mikrofirmy o charakterze rodzinnym, to struktura taka w województwie świętokrzyskim również wskazuje na ograniczone możliwości dynamicznego rozwoju. Firmy takie, często charakteryzują się ograniczoną zdolnością inwestycyjną, niską skłonnością do eksportu i niewystarczającym wykorzystywaniem cyfryzacji, co nie sprzyja poprawie produktywności gospodarki. Potrzebę dywersyfikacji struktury gospodarki i wzmacniania sektorów opartych na wiedzy potwierdzają również wyniki badań dotyczących struktury inwestycji zagranicznych w województwie świętokrzyskim.

[5] Por. Diagnoza: rozdziały 2.2 i 2.3.

Wykres 6. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2014–2024 w województwie świętokrzyskim*

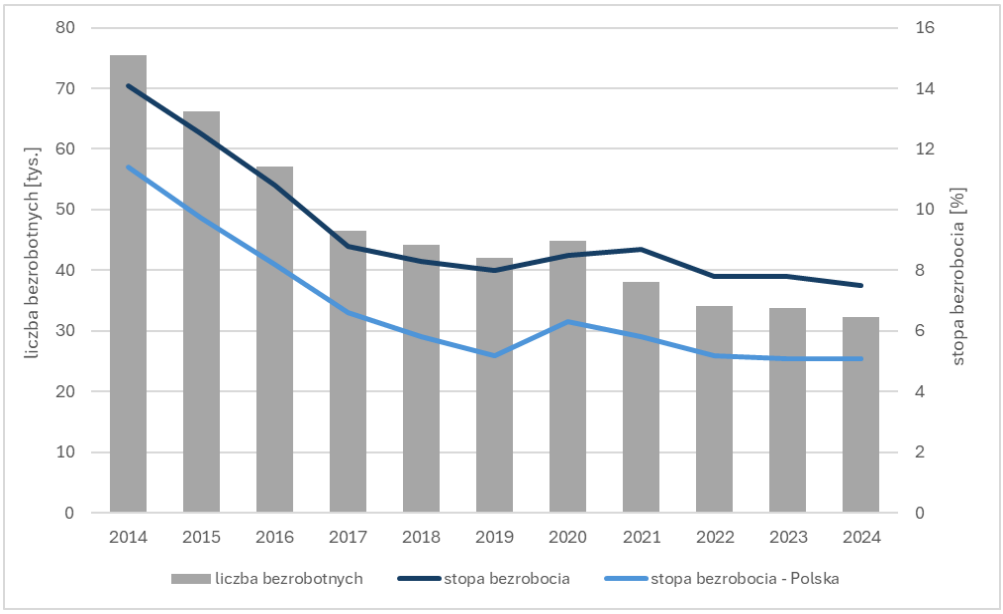

**Na wykresie opisano udział podmiotów gospodarczych z województwa świętokrzyskiego w ogóle podmiotów gospodarczych kraju.*

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Sytuację pogarsza niedobór osób z wysokimi kompetencjami na rynku pracy. Wynika on zarówno z odpływu młodych, jak i z niedopasowania strukturalnego systemu edukacji. Przedsiębiorcy zgłaszają trudności w pozyskiwaniu pracowników, zwłaszcza w branżach technicznych, usługach profesjonalnych i sektorach wymagających zaawansowanych kompetencji cyfrowych. Jest to zjawisko potwierdzone w diagnozie w wynikach badań jakościowych i analizie struktury bezrobocia.

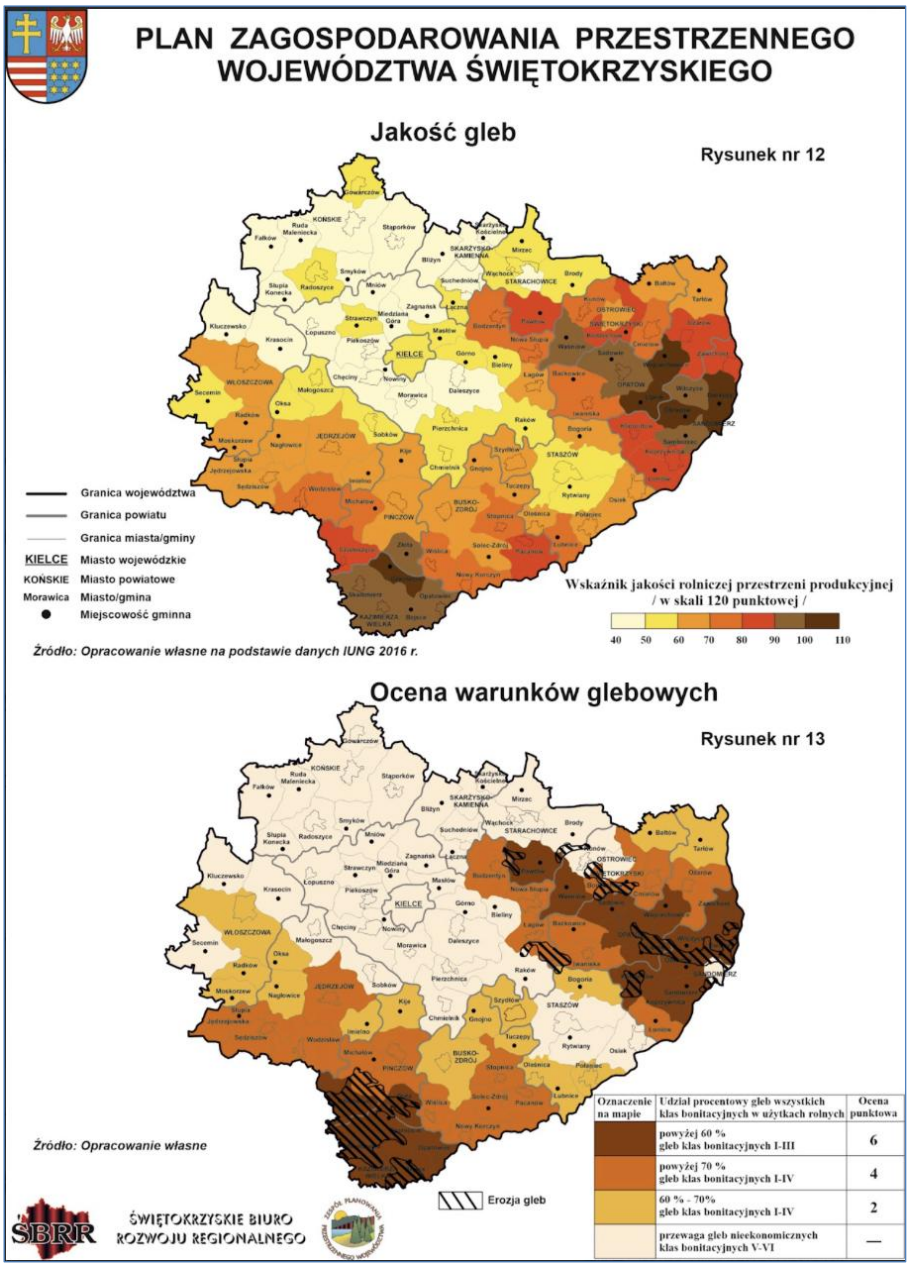
Wykres 7. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych i stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim w latach 2014–2024

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Istotnymi elementami struktury gospodarczej regionu pozostają również rolnictwo i turystyka. Rolnictwo w województwie świętokrzyskim odgrywa znaczącą rolę w gospodarce regionalnej, zarówno pod względem struktury podmiotów gospodarczych, jak i zatrudnienia. Region cechują stosunkowo dobre warunki dla rozwoju rolnictwa, przy czym jakość przestrzeni rolniczej jest jednak zróżnicowana przestrzennie (por. rysunek 2).

Rysunek 2. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminach województwa świętokrzyskiego

Źródło: projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, ZPPW, ŚBRR.

Rozwój turystyki w województwie świętokrzyskim opiera się na wysokiej klasy atrakcjach kulturowych, wybitnych walorach historycznych związanych z historią Polski oraz na znaczących walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Dla rozwoju funkcji turystycznych (turystyka zdrowotna) szczególne znaczenie mają miejscowości o statusie uzdrowiska. Ruch turystyczny w województwie świętokrzyskim, pomimo wyraźnej dynamiki wzrostu, pozostaje jednak na tle kraju relatywnie niewielki.

Jednocześnie region dysponuje aktywami, które mogą wzmacniać jego atrakcyjność inwestycyjną i gospodarczą. Należą do nich tereny w Obicach o powierzchni ok. 600 ha, dotychczas objęte ograniczeniami związanymi z planowaną budową lotniska. Ich uwolnienie oraz odpowiednie przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne może umożliwić stworzenie wielkoobszarowej, konkurencyjnej oferty inwestycyjnej regionu.

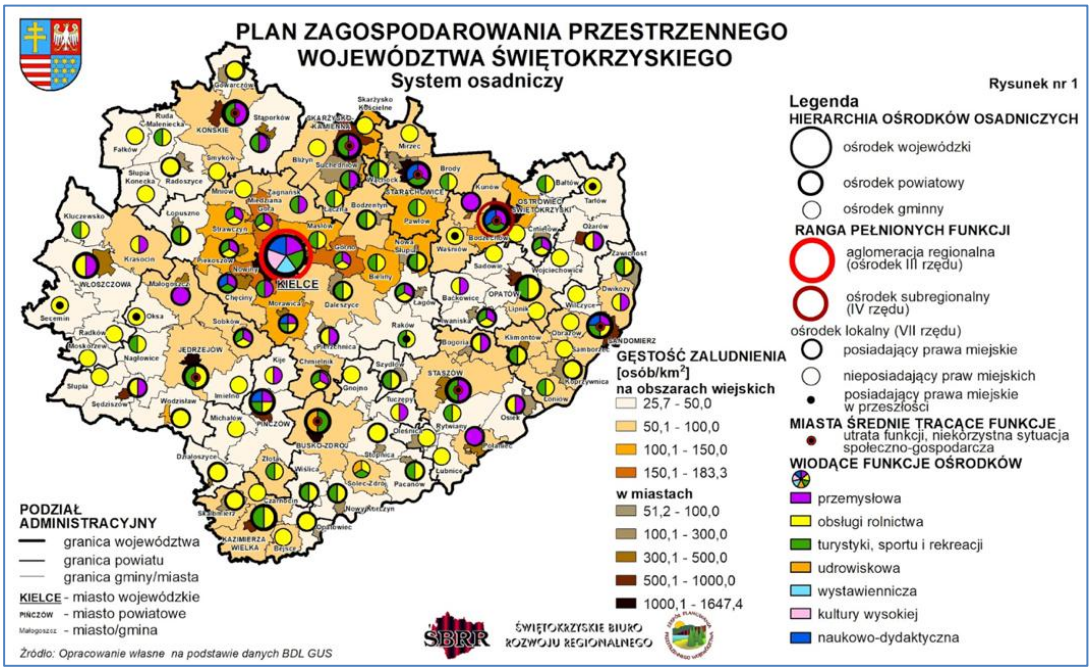
Istotnym, już ukształtowanym atutem gospodarczym regionu, jest również ośrodek targowy w Kielcach, należący do dwóch głównych ośrodków tego typu w Polsce. Skala i ranga organizowanych wydarzeń wzmacniają rozpoznawalność Kielc, sprzyjają umiędzynarodowieniu gospodarki oraz tworzą warunki do rozwoju usług biznesowych, współpracy przedsiębiorstw i przyciągania inwestorów.

Pomimo posiadanych aktywów i potencjałów rozwojowych gospodarka regionu wymaga wyraźnej orientacji na modernizację, rozwój kompetencji, wzmacnianie przedsiębiorczości i budowanie nowych specjalizacji. Obecna struktura gospodarki nie zapewnia wystarczającej odporności na globalne zmiany i ogranicza możliwości pełnego wykorzystania szans związanych z europejską transformacją gospodarczą.

3.4. Przestrzeń, mobilność i struktura osadnicza – potrzeba integracji terytorialnej i porządkowania przestrzeni[6]

Przestrzeń województwa świętokrzyskiego stanowi jego silną stronę i kluczowy zasób rozwojowy, wynikający zarówno z walorów przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego, jak i z położenia oraz struktury osadniczej regionu.

Rysunek 3. System osadniczy

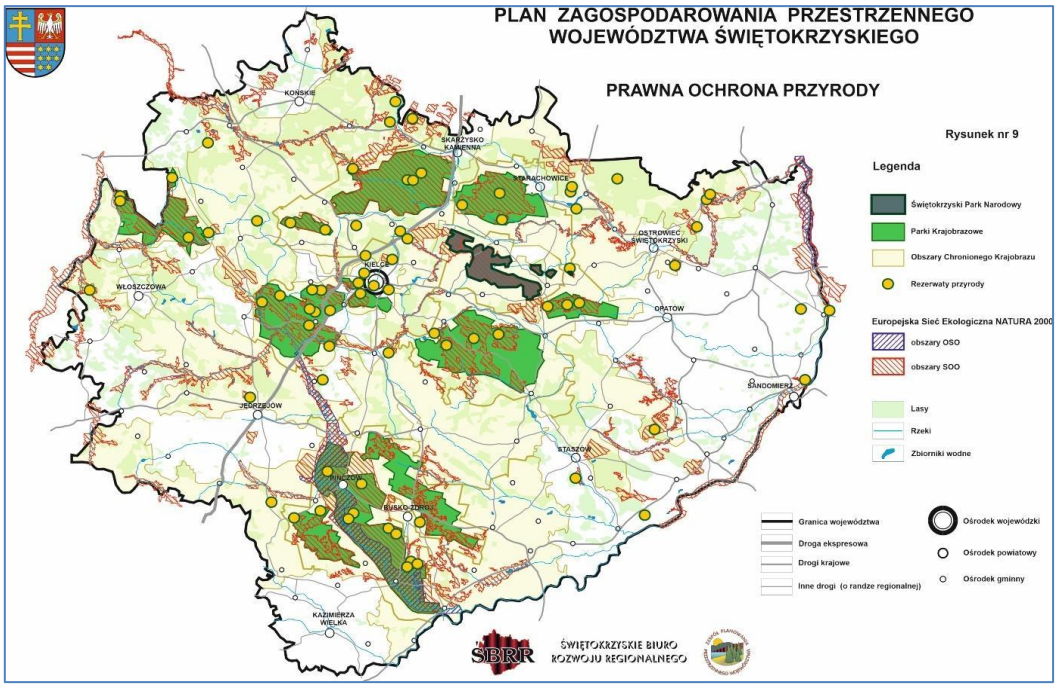
Źródło: projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, ZPPW, ŚBRR.

Wyróżniającą się cechą regionu jest niezwykle urozmaicona budowa geologiczna. Decyduje ona o bogactwie przyrodniczo-krajobrazowym regionu i jego bogactwach naturalnych, jest też swoistą wizytówką świętokrzyskiego. Przykładem tego są choćby obszary chronione. Zajmują one ok. 65% obszaru województwa świętokrzyskiego – jest to zdecydowanie najwyższy odsetek spośród polskich regionów. Patrząc z innej perspektywy trzeba pamiętać, że obszary chronione o takiej powierzchni

[6] Por. Diagnoza: rozdziały: 2.2, 2.3, 2.6.

postrzegane są również jako bariera w rozwoju negatywnie wpływająca na atrakcyjność inwestycyjną województwa.

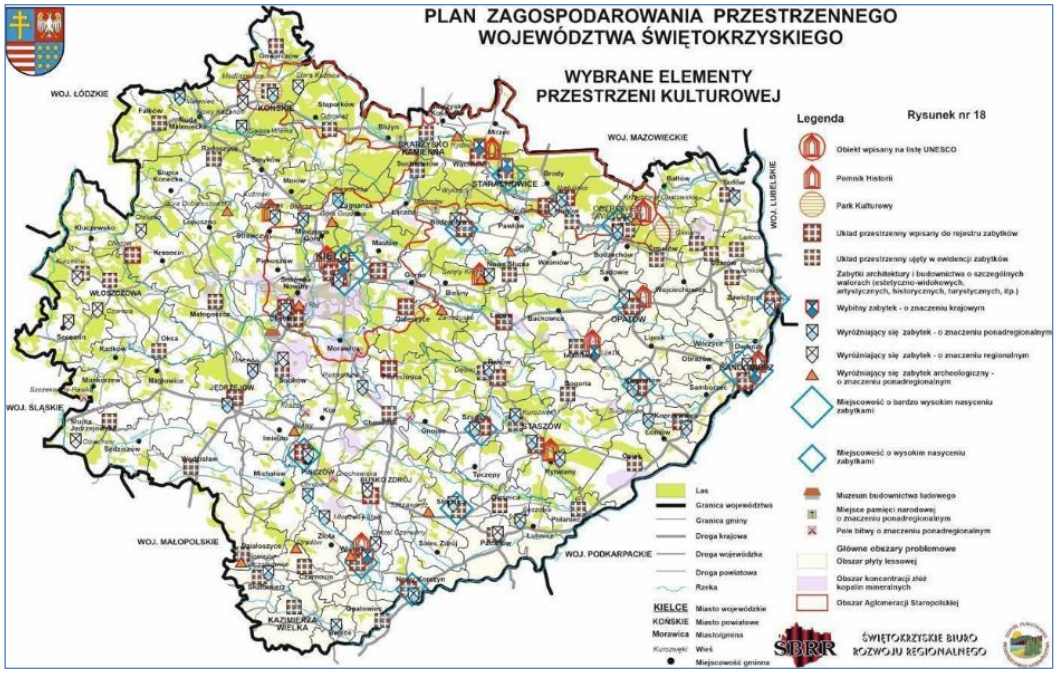
Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w województwie świętokrzyskim

Źródło: projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, ZPPW, ŚBRR.

Jednym z ważniejszych zasobów regionu są obiekty dziedzictwa kulturowego. Zasoby te są rozmieszczone w różnych częściach województwa i stanowią istotny potencjał dla rozwoju funkcji turystycznych, kulturowych oraz wzmacniania tożsamości lokalnej. W województwie świętokrzyskim do rejestru zabytków wpisanych jest ponad 1,9 tys. obiektów.

Rysunek 5. Wybrane elementy przestrzeni kulturowej

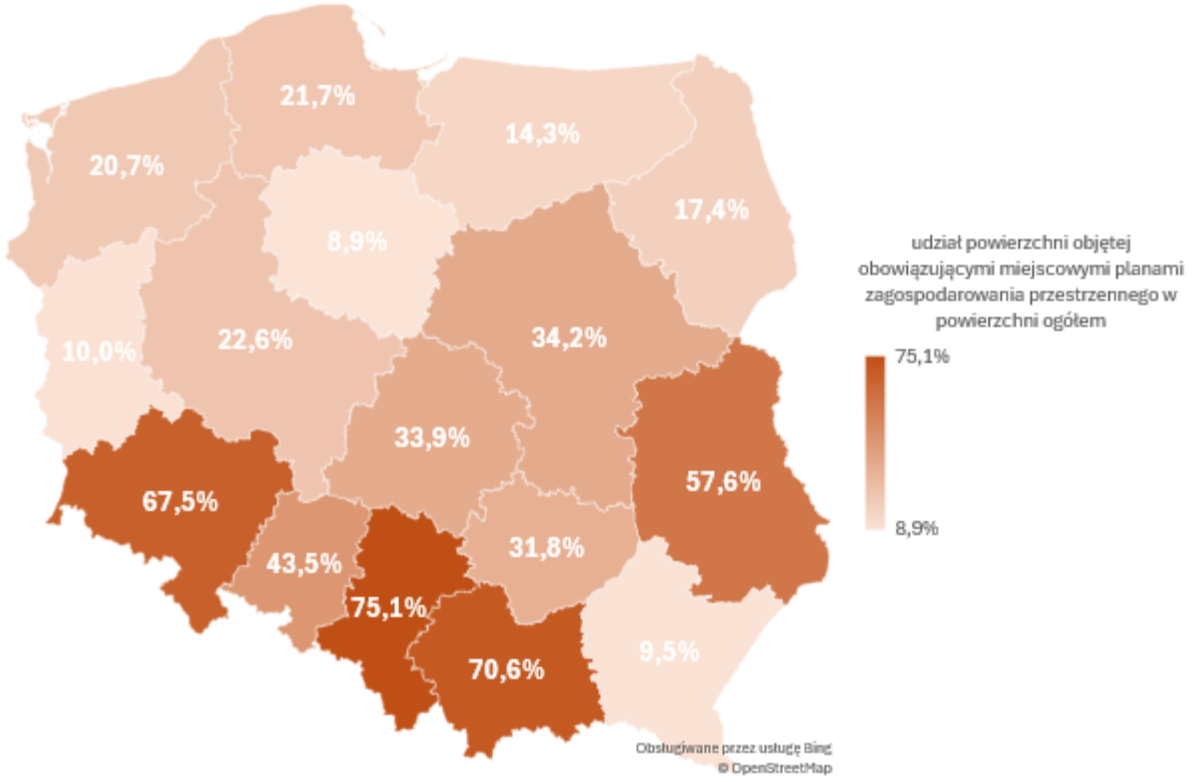
Źródło: projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, ZPPW, ŚBRR.

Przestrzeń województwa świętokrzyskiego charakteryzuje się wysokim stopniem zróżnicowania oraz narastającymi dysproporcjami funkcjonalnymi. Kielce pełnią zdecydowanie dominującą rolę jako jedyny silny ośrodek metropolitalny regionu, natomiast miasta subregionalne nie są w stanie w pełni realizować funkcji biegunów wzrostu. Z tego powodu struktura osadnicza jest spolaryzowana, a duże obszary wiejskie – mimo bogactwa przyrodniczego – cierpią na niedostateczny dostęp do usług, transportu i rynku pracy.

Mobilność przestrzenna mieszkańców pozostaje ograniczona. Diagnoza wskazuje na niedostateczną jakość infrastruktury drogowej i kolejowej, niską częstotliwość połączeń oraz brak spójnego systemu transportu publicznego. To poważna bariera dla rozwoju gospodarczego i społecznego, ograniczająca możliwości dojazdu do pracy, edukacji i usług publicznych.

Dodatkowym problemem jest rosnąca suburbanizacja, która powoduje rozpraszanie zabudowy, presję na obszary cenne przyrodniczo, wzrost kosztów utrzymania infrastruktury i pogorszenie efektywności usług publicznych. W połączeniu z niskim pokryciem planami miejscowymi, prowadzi to do chaotycznej urbanizacji i trudności w racjonalnym planowaniu inwestycji. Występuje przy tym presja budowlana na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, a wysokie koszty społeczne i ekonomiczne nieracjonalnej gospodarki przestrzennej będą towarzyszyć przyszłym pokoleniom.

Rysunek 6. Udział powierzchni województw objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych BDL GUS.

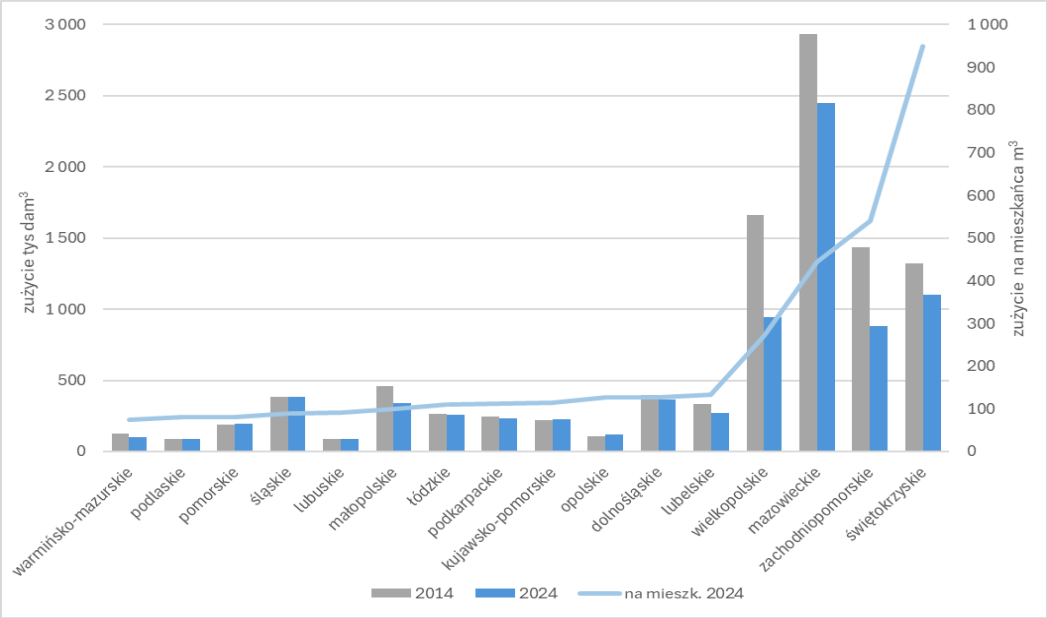
Nierównomierny rozwój przestrzenny, słaba mobilność, słaba sieć ośrodków subregionalnych i polityka przestrzenna w niewystarczającym stopniu skoordynowana – pogłębiają peryferyzację wielu części regionu. Wymaga to działań, które zwiększą integrację przestrzenną i funkcjonalną województwa.

3.5. Środowisko i klimat – region o wyjątkowych walorach i wyjątkowej wrażliwości[7]

Jednym z najpoważniejszych problemów środowiskowych regionu jest stan wód powierzchniowych i podziemnych. Diagnoza wskazuje, że duży odsetek jednolitych części wód znajduje się w stanie złym lub słabym. Niska retencja i wrażliwość hydrologiczna sprawiają, że region jest podatny zarówno na okresy suszy, jak i gwałtowne powodzie błyskawiczne.

Trzeba też zauważyć, że zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej należy w świętokrzyskim do najwyższych w kraju[8].

Wykres 8. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych GUS.

Warto przypomnieć, że jednym z kluczowych kierunków adaptacji klimatycznej jest racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi, m.in. poprzez zwiększanie retencji wód opadowych, ochronę przed zabudową terenów zagrożonych powodzią i podtopieniami, ochronę i zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej w miastach, a także działania na rzecz ochrony i renaturyzacji dolin rzecznych i odbudowy naturalnej retencji korytowej.

Kolejnym problemem środowiskowym są emisje substancji zanieczyszczających z ogrzewnictwa indywidualnego, przemysłu i transportu. W regionie od lat odnotowuje się przekroczenia poziomów docelowych stężeń średniorocznych benzo(a)pirenu oraz przeciążena środowiska substancjami pochodzącymi z przemysłów energochłonnych. Pomimo stopniowej, zauważalnej poprawy jakości powietrza w regionie i obniżania się poziomów zanieczyszczeń, warunkiem trwałej poprawy pozostaje głęboka transformacja energetyczna obejmująca sektor energetyczny, ciepłownictwo oraz mieszkalnictwo.

Cenne walory krajobrazowe i przyrodnicze są narażone na presję urbanizacyjną, zwłaszcza w dolinach rzecznych i atrakcyjnych turystycznie strefach podmiejskich. Brak spójnej polityki przestrzennej i średnio rozwinięta infrastruktura środowiskowa (gospodarka wodno-ściekowa, retencja) potęgują ryzyka związane ze zmianami klimatu.

[7] Por. Diagnoza: rozdział 2.4.

[8] Trzeba przy tym zauważyć, że ma to związek w głównej mierze z wykorzystaniem wód do chłodzenia bloków elektrowni Połaniec. Największe zużycie dotyczy powiatu staszowskiego.

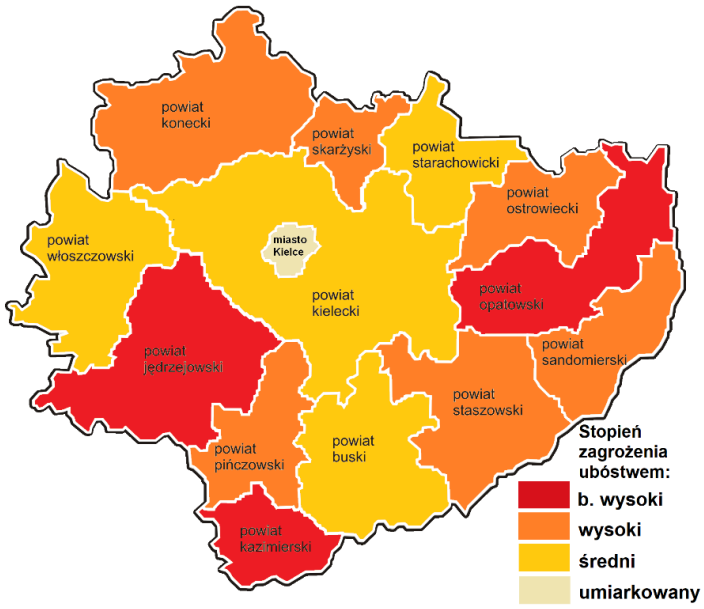
W latach 2019–2023 województwo świętokrzyskie doświadczało ocieplenia zgodnego z trendem ogólnopolskim. Dane roczne IMGW wskazują też wzrost liczby dni gorących/upalnych oraz zmienność opadów. Wzrosła częstość zjawisk konwekcyjnych (ulewy, burze z gradem) oraz długość fal upałów – zjawiska te IMGW identyfikuje jako coraz częstsze w skali kraju. W regionie ich kulminacje łączą się z epizodami zastoisk ciepła w miastach i gwałtownymi spływami powierzchniowymi.

Środowisko przyrodnicze pozostaje jednym z najważniejszych zasobów rozwojowych województwa, jednak zachowanie jej wysokich walorów wymaga zwiększania odporności województwa na presję środowiskową i skutki zmian klimatu.

3.6. Jakość życia a usługi publiczne, kapitał społeczny – wysokie zróżnicowanie przestrzenne[9]

Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że region charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem w dostępie do usług publicznych. Dane dotyczące edukacji, zdrowia, kultury, sportu i infrastruktury społecznej pokazują, że dostępność ta jest wyraźnie wyższa w ośrodkach miejskich, zwłaszcza w Kielcach, oraz zdecydowanie niższa w powiatach peryferyjnych i na obszarach wiejskich.

Rysunek 7. Zróżnicowanie zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2024 r.

Źródło: Indeks zagrożenia ubóstwem w województwie świętokrzyskim za 2024 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej UMWŚ [on-line]
https://www.swietokrzyskie.pro/category/urzad-marszalkowski/departamenty/regionalny-osrodek-polityki-spolecznej/strategia-plany-programy-badania-wydawnictwa/indeks-zagrozenia-ubostwem-w-wojewodztwie-swietokrzyskim/indeks-zagrozenia-ubostwem-w-wojewodztwie-swietokrzyskim-za-2024-rops/

Jedną z ważniejszych determinant sytuacji materialnej ludności jest poziom dochodów gospodarstw domowych. Na tle kraju dochody gospodarstw domowych w województwie świętokrzyskim nie prezentują się korzystnie. Pomimo wzrostu, dochód na członka gospodarstwa domowego wciąż pozostaje znacząco niższy niż średnia dla kraju i jest jednym z najniższych w Polsce.

Należy podkreślić, że województwo świętokrzyskie wyróżnia się pozytywnie pod względem poziomu bezpieczeństwa. Region cechuje się niskim zagrożeniem przestępczością, w tym przestępczością kryminalną.

[9] Por. Diagnoza: rozdział 2.5.

Mimo stosunkowo dobrego wyposażenia w infrastrukturę zdrowotną, dostęp do specjalistów i nowoczesnych usług medycznych jest nierównomierny. Struktura wieku pacjentów i rosnące potrzeby zdrowotne przewyższają możliwości systemowe wielu jednostek ochrony zdrowia.

System edukacji w regionie znajduje się pod presją demograficzną. Przykładowo, liczba młodzieży w wieku odpowiednim do uczęszczania do szkoły ponadpodstawowej spadała w ostatniej dekadzie w większości regionów, jednak w świętokrzyskim spadek ten był najbardziej widoczny – w ciągu dekady wyniósł ponad 10%. Malejąca liczba uczniów prowadzi do dezintegracji sieci szkolnej, zwłaszcza na terenach wiejskich, a wyniki edukacyjne i kompetencje cyfrowe są niższe (choć nieznacznie) niż średnia krajowa.

Wśród wniosków dotyczących diagnozy sfery technicznej warto zwrócić uwagę na starzenie się i niewystarczający rozwój systemu elektroenergetycznego oraz zbyt niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, co wiąże się z intensywną eksploatacją surowców nieodnawialnych.

Do problemowych kwestii związanych z infrastrukturą wodno-kanalizacyjną zaliczyć trzeba dysproporcję pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (szczególnie na obszarach wiejskich) pomimo ciągłej rozbudowy tych sieci i zmniejszającego się dystansu pomiędzy nimi. Tu też przypomnieć należy postępujące ograniczanie powierzchni biologicznie czynnych w obrębie terenów zurbanizowanych oraz niewystarczające stosowanie rozwiązań krajobrazowych, architektonicznych i instalacyjnych zapewniających okresowe zatrzymywanie wody opadowej na obszarach zurbanizowanych.

W kontekście gospodarki odpadami, zdiagnozowano niewystarczającą efektywność segregacji odpadów, w szczególności w zabudowie wielorodzinnej, a także duży odsetek składowanych odpadów oraz wyczerpywanie się pojemności składowisk odpadów komunalnych. Ogólnie, w niedostatecznym stopniu wykorzystuje się potencjał surowcowy oraz energetyczny odpadów (w tym surowców krytycznych).

Wśród problemów transportowych, Diagnoza zwraca uwagę na słaby dostęp regionu do tras szybkiego ruchu i brak autostrad. Korytarze dróg krajowych i wojewódzkich obudowane są gęstą zabudową mieszkaniową lub przechodzą przez tereny miejskie, co skutkuje spowolnieniem transportu, zwiększeniem zanieczyszczenia powietrza, zwiększeniem hałasu, obniżeniem komfortu życia mieszkańców oraz pogorszeniem stanu bezpieczeństwa na tych odcinkach. Sieć transportu kolejowego nie jest dobrze rozwinięta oraz występują w regionie obszary niedostatecznie obsługiwane przez zbiorowy transport publiczny. W konsekwencji identyfikuje się ograniczony dostęp do ośrodków powiatowych oraz wojewódzkiego zwłaszcza z obszarów wiejskich.

Kapitał społeczny pomostowy regionu pozostaje słaby, co jest widoczne w niskiej liczbie aktywnych organizacji pozarządowych, ograniczonym poziomie partycypacji obywatelskiej i stosunkowo niskim poziomie zaufania społecznego. Jednocześnie region charakteryzuje się silnymi więziami sąsiedzkimi i rodzinnymi, co może stanowić punkt wyjścia do budowania bardziej otwartego społeczeństwa obywatelskiego.

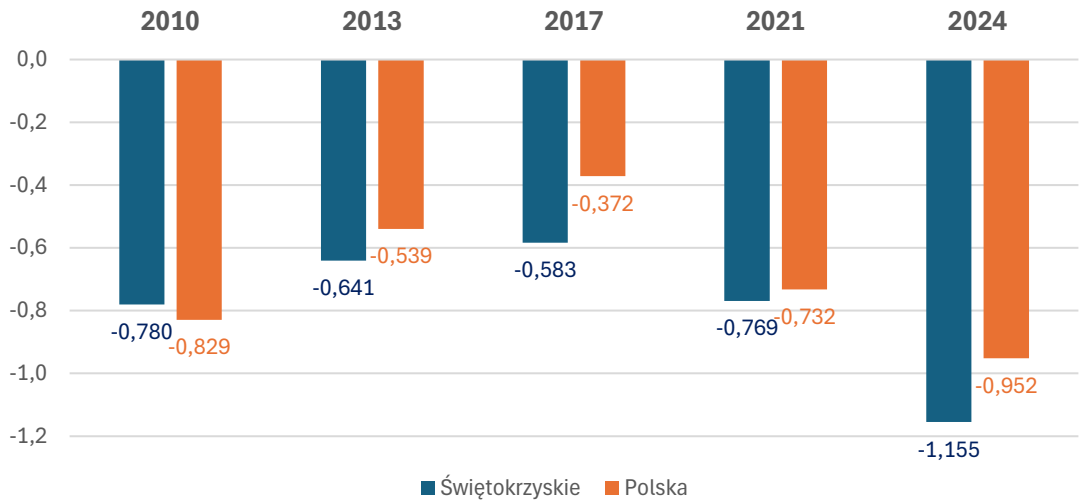
Zróżnicowanie jakości życia między ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi powoduje narastanie różnic terytorialnych i tworzenie „wysp wykluczenia usługowego”. Ubóstwo energetyczne, przestarzały zasób mieszkaniowy i brak nowoczesnej infrastruktury rekreacyjnej pogarszają atrakcyjność niektórych obszarów do życia.

Kluczowym wyzwaniem pozostaje zatem ograniczanie przestrzennych nierówności w dostępie do usług i infrastruktury oraz wzmacnianie kapitału społecznego.

3.7. Jakość rządzenia, instytucje i współpraca terytorialna – problemy systemu zarządzania[10]

Analiza jakości rządzenia w województwie świętokrzyskim prowadzi do wniosków ambiwalentnych. Z jednej strony, system zarządzania rozwojem województwa (przygotowywanie odpowiednich dokumentów, współpraca międzyinstytucjonalna, absorpcja środków pomocowych) powinien być oceniony wysoko. Jednakże, wskaźniki EQI umiejscawiają województwo świętokrzyskie w grupie regionów o niskiej jakości rządzenia, także na tle średnich wartości dla Polski. Warto zwrócić szczególną uwagę na kwestie bezstronności i przejrzystości działań administracji, a także na dalsze doskonalenie jakości usług publicznych.

Wykres 9. Wartość EQI dla województwa świętokrzyskiego i Polski (średnia dla wszystkich regionów) na przestrzeni lat

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie: Charron N., Lapuente V. & Bauhr M. (2024), The Geography of Quality of Government in Europe. Subnational variations in the 2024 European Quality of Government Index and Comparisons with Previous Rounds". QoG Working Paper Series 2024:2. Department of Political Science, University of Gothenburg. ISSN: 1653-8919.

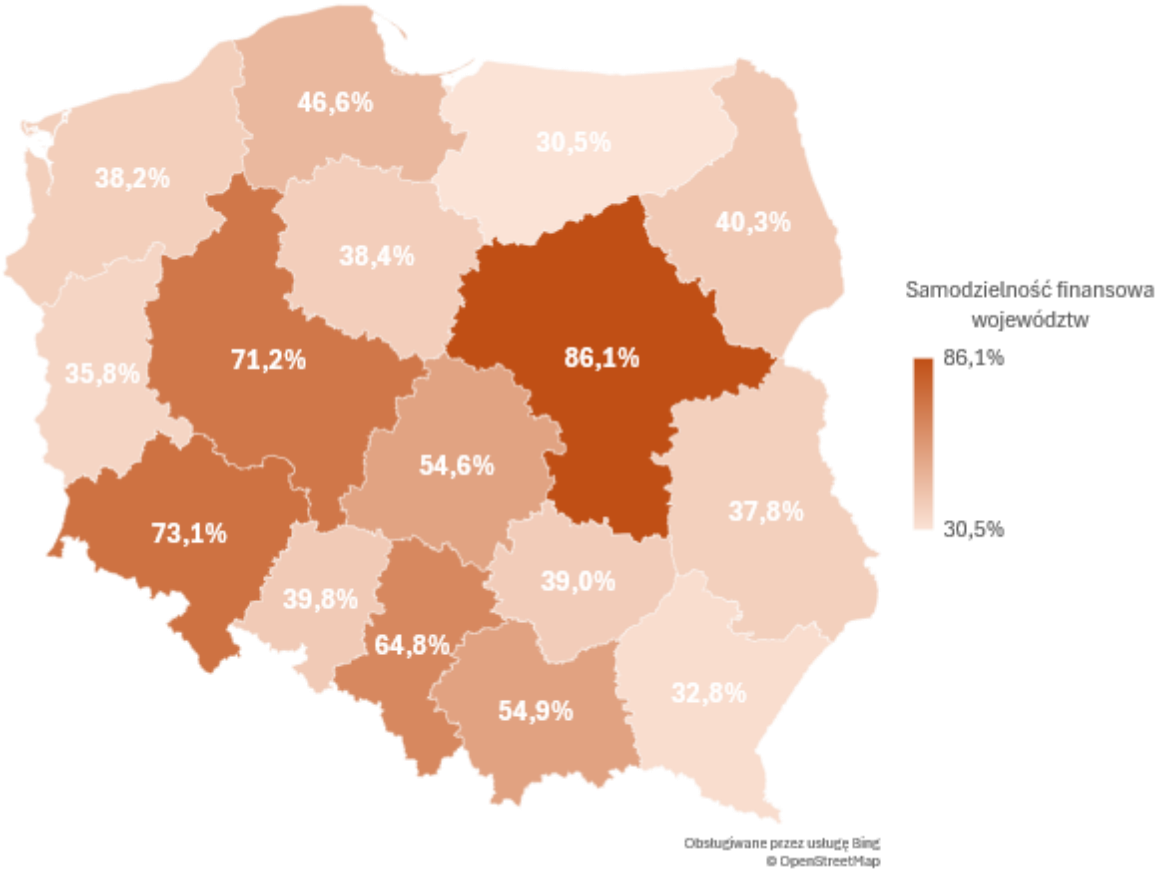
W przypadku województwa świętokrzyskiego na koniec 2023 r. zarejestrowano jeden z najwyższych w Polsce odsetków gmin posiadających program rewitalizacji (85,3% gmin). W tym miejscu należy jednak pamiętać, że zgodnie z przepisem wynikającym z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, z dniem 1 stycznia 2024 r. wszystkie programy niebędące gminnymi programami rewitalizacji utraciły moc obowiązywania. W przypadku województwa świętokrzyskiego było to 70 programów rewitalizacji (80%). Świętokrzyskie gminy sprawnie przystąpiły do przygotowania nowej edycji gminnych programów rewitalizacji – na dzień 8 kwietnia 2026 r. w wykazie GPR prowadzonym przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego znajdowało się 48 programów (47% ogółu gmin w regionie). Dobrze to świadczy o świadomości lokalnych włodarzy, jednakże sygnalizuje konieczność całościowego podejścia do problemów/deficytów rozwojowych w sferach: społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Jak sygnalizowano wcześniej, Diagnoza wykazuje, że stopień cyfryzacji usług publicznych pozostaje niższy niż średnia krajowa (por. Wykres 1), a kompetencje cyfrowe mieszkańców są niewystarczające do pełnego korzystania z e-usług.

[10] Por. Diagnoza: rozdział 2.6.

Samorząd województwa i JST wykazują rosnące dochody i wydatki, ale ich samodzielność finansowa i zdolność inwestycyjna pozostają umiarkowane.

Rysunek 8. Wskaźnik samodzielności finansowej województw w 2023 r.

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie danych BDL GUS.

Kluczowym wyzwaniem dla systemu zarządzania rozwojem województwa świętokrzyskiego jest zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w warunkach różnego typu zagrożeń nadchodzącej dekady. Zagrożenia te wynikają z sytuacji geopolitycznej, która – po raz pierwszy od 70 lat – grozi Polsce „gorącą wojną", z kryzysu klimatycznego, który obejmuje całą Ziemię, ale odciska swoje piętno także w Świętokrzyskim, wreszcie z rewolucji technologicznej i rozwoju sztucznej inteligencji, co stawia przed instytucjami i mieszkańcami nowe wymagania kompetencyjne i nowe wyzwania. Zapewnienie odporności regionu, m.in. przez skoordynowanie działań wielu organizacji i instytucji publicznych, społecznych i prywatnych, podnosi wymagania stojące przed władzami państwowymi i samorządowymi na najwyższy (od przełomu lat 80/90) poziom. Jakość rządzenia jest jednym z kluczowych czynników determinujących możliwości realizacji polityk rozwojowych, szczególnie w bieżących, bardzo wymagających uwarunkowaniach.

3.8. Podsumowanie – kluczowe wnioski z Diagnozy

Poniżej zestawiono najważniejsze, przekrojowe wnioski, które stanowią fundament dla dalszej konstrukcji celów Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+:

1. **Depopulacja i starzenie populacji są najpoważniejszym zagrożeniem dla rozwoju regionu** – to zjawisko wpływa na gospodarkę, usługi publiczne, mobilność, finanse i jakość życia.
2. **Sfera przestrzenna stanowi cenny potencjał rozwojowy województwa** – charakteryzuje się wysoką jakością oraz bogactwem walorów przyrodniczych i krajobrazowych, a także cennymi zasobami dziedzictwa kulturowego.
3. **Jakość powietrza w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat uległa znacznej poprawie.**
4. **Gospodarka regionu jest nadal niedostatecznie zmodernizowana i mało innowacyjna** – brakuje silnych sektorów wzrostu, a ekosystem innowacji jest rozproszony.
5. **Uwolnienie i odpowiednie przygotowanie ok. 600 ha terenów w Obicach, dotychczas objętych ograniczeniami związanymi z planowaną budową lotniska, stwarza możliwość przygotowania wielkoobszarowej, konkurencyjnej oferty inwestycyjnej regionu.**
6. **Kielce są drugim (po Poznaniu) ośrodkiem targowym kraju.**
7. **Niedobór pracowników i niedopasowanie kompetencji ograniczają rozwój przedsiębiorstw –** to zjawisko będzie narastać wraz ze starzeniem się populacji.
8. **„Czyste i zielone" Świętokrzyskie** – to cechy podnoszące atrakcyjność regionu dla nowych mieszkańców.
9. **Przy centralnym położeniu na terenie Polski, przestrzeń regionu jest słabo zintegrowana wewnętrznie.** Niewystarczająca dostępność transportowa wielu ośrodków województwa hamuje rozwój społeczny i gospodarczy.
10. **Usługi publiczne są nierównomiernie dostępne, a jakość życia jest silnie zróżnicowana przestrzennie.**
11. **Kapitał społeczny jest zróżnicowany, a społeczeństwo – ogólnie mało czynne obywatelsko, jednocześnie mocną stroną regionu są więzi sąsiedzkie i rodzinne oraz lokalne formy aktywności społecznej.**
12. **Podnoszenie jakości rządzenia oraz wzmacnianie współpracy instytucjonalnej ma kluczowe znaczenie dla budowania wielowymiarowej odporności regionu i skutecznego reagowania na pojawiające się wyzwania.**

Powyższe wnioski wyznaczają kluczowe pola interwencji i stanowią punkt wyjścia do sformułowania celów oraz kierunków działań Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+.

4. WIZJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Wizja rozwoju województwa świętokrzyskiego powstała w trybie partycypacyjno-eksperckim. Na jej kształt wpłynęła diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa, wyniki warsztatów z Grupami Roboczymi, które odbyły się we wrześniu i październiku 2025 r., konferencja regionalna oraz dyskusje w trakcie dwóch posiedzeń Rady ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+. Wizja rozwoju województwa świętokrzyskiego, z horyzontem 2035+, powiązana jest ze wskazanymi wnioskami wynikającymi z przeprowadzonej diagnozy. Jej kształt uwzględnia konieczność zwiększenia dynamiki rozwoju województwa.

WIZJA ŚWIĘTOKRZYSKIE 2035+

W 2035 roku Województwo Świętokrzyskie
regionem rozpoznawalnym, odpornym na kryzysy,
zintegrowanym siecią współpracujących
miast i obszarów wiejskich,
w którym rozwój gospodarki, społeczeństwa
i ochrona środowiska tworzą **trwałą równowagę.**

Wizja rozwoju województwa świętokrzyskiego zakłada budowę regionu, który łączy zdolność do trwałego rozwoju gospodarczego z wysoką jakością życia mieszkańców oraz odpowiedzialnym podejściem do środowiska przyrodniczego. Rozpoznawalność regionu oznacza wyraźną tożsamość i silną markę, opartą na jego endogenicznych potencjałach oraz spójnej komunikacji zewnętrznej. Odporność na kryzysy odnosi się do zdolności instytucji, społeczności i infrastruktury do reagowania na zmiany i zagrożenia, w tym o charakterze klimatycznym, gospodarczym i społecznym.

Kluczowym elementem wizji jest budowa spójnej struktury funkcjonalno-przestrzennej, opartej na współpracy miast i obszarów wiejskich, co sprzyja równoważeniu procesów rozwojowych oraz ograniczaniu peryferyzacji. Trwała równowaga pomiędzy rozwojem gospodarki, społeczeństwa i środowiska odzwierciedla zintegrowane podejście do polityki regionalnej, w którym cele ekonomiczne, społeczne i ekologiczne wzajemnie się wzmacniają. Wizja stanowi tym samym punkt odniesienia dla czterech filarów strategicznych: nowoczesnej gospodarki i kompetentnych kadr, wysokiej jakości życia i silnej wspólnoty, ładu przestrzennego i ochrony środowiska oraz skutecznego zarządzania i budowy odporności regionu.

5. STRUKTURA CELÓW STRATEGII ORAZ OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Przyjęta struktura Strategii opiera się na czterech wzajemnie powiązanych celach strategicznych, obejmujących kluczowe wymiary rozwoju województwa: gospodarkę, mieszkańców, przestrzeń i środowisko oraz zarządzanie i odporność. Cele te wyznaczają kierunki interwencji oraz określają ramy działań prowadzących do realizacji wizji rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+.

GOSPODARKA	**Cel 1.** Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie
MIESZKAŃCY	**Cel 2.** Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców
PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	**Cel 3.** Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń
ZARZĄDZANIE I ODPORNOŚĆ	**Cel 4. (horyzontalny)** Efektywnie zarządzany i odporny region

Strukturę celów strategicznych i operacyjnych przedstawiono zbiorczo na poniższej tabeli.

Tabela 2. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
CEL 1. INTELIGENTNA GOSPODARKA I AKTYWNI LUDZIE	1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki. 1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu. 1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu. 1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji. 1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.
CEL 2. WSPÓLNOTA I WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju. 2.2. Silny kapitał społeczny w regionie. 2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne. 2.4. Kielce jako ekosystem studencko-miejski. 2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.
CEL 3. PRZYJAZNA DLA ŚRODOWISKA I FUNKCJONALNA PRZESTRZEŃ	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią. 3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu. 3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego. 3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.
CEL 4. (HORYZONTALNY) EFEKTYWNIE ZARZĄDZANY I ODPORNY REGION	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem. 4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego. 4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa. 4.4 Odporność instytucjonalna i społeczna regionu. 4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności. 4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.

Źródło: opracowanie eksperckie.

CEL STRATEGICZNY 1. GOSPODARKA - Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie

Celem strategicznym „Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie" jest wzmocnienie konkurencyjności województwa świętokrzyskiego poprzez modernizację struktury gospodarki oraz rozwój kapitału ludzkiego zdolnego do funkcjonowania w warunkach transformacji technologicznej, energetycznej i demograficznej. Osiągnięcie tego celu wymaga przejścia od gospodarki opartej na tradycyjnych branżach i niskiej wartości dodanej do modelu wykorzystującego innowacje, kompetencje i lokalne specjalizacje. Kluczowe znaczenie ma zatrzymanie i aktywizacja mieszkańców regionu, zwłaszcza osób młodych oraz tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, inwestycji i adaptacyjności rynku pracy.

Cel operacyjny 1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki

Realizacja celu operacyjnego 1.1 koncentruje się na zasadniczej zmianie jakościowej funkcjonowania gospodarki województwa świętokrzyskiego, której obecna struktura – oparta w dużej mierze na branżach tradycyjnych, niskiej wartości dodanej oraz ograniczonej innowacyjności – nie zapewnia wystarczającej odporności na dynamiczne zmiany globalne i europejskie. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że bez skokowej modernizacji i wzmocnienia zdolności konkurencyjnych przedsiębiorstw region będzie tracił zdolność do przyciągania inwestycji, utrzymywania miejsc pracy oraz zatrzymywania kapitału ludzkiego, zwłaszcza osób młodych i wysoko wykwalifikowanych.

Konkurencyjność gospodarki regionalnej należy rozumieć nie tylko jako zdolność przedsiębiorstw do funkcjonowania na rynkach krajowych i międzynarodowych, lecz także jako ich umiejętność adaptacji do procesów transformacji technologicznej, energetycznej i organizacyjnej. W warunkach postępującej cyfryzacji, automatyzacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, kluczowe staje się zwiększenie zdolności firm do wdrażania innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych, a także do korzystania z zaawansowanych technologii i modeli biznesowych. W województwie świętokrzyskim wyzwaniem pozostaje niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową, słaba współpraca pomiędzy sektorem nauki a biznesem oraz rozproszony i niedostatecznie skoordynowany ekosystem innowacji.

Cel operacyjny 1.1 zakłada wzmocnienie fundamentów rozwoju przedsiębiorczości poprzez stworzenie stabilnego i przewidywalnego środowiska sprzyjającego inwestycjom, rozwojowi firm oraz podejmowaniu działalności innowacyjnej. Szczególne znaczenie ma tu wsparcie startupów i przedsiębiorstw na różnych etapach rozwoju – od mikro- i małych firm, które dominują w strukturze gospodarki regionu, po podmioty o potencjale wzrostowym, zdolne do ekspansji rynkowej i technologicznej. Wzmocnienie konkurencyjności wymaga nie tylko dostępu do kapitału, ale również poprawy jakości zarządzania, zwiększenia skali działalności oraz zdolności do współpracy w ramach sieci i klastrów gospodarczych.

Istotnym elementem realizacji celu jest rozwój sfery badań, rozwoju i innowacji oraz skuteczniejszy transfer wiedzy i technologii do gospodarki. Województwo dysponuje potencjałem akademickim i badawczym, który jednak nie jest w pełni wykorzystywany na potrzeby rozwoju gospodarczego regionu. Wzmocnienie powiązań pomiędzy uczelniami, instytutami badawczymi a przedsiębiorstwami powinno prowadzić do lepszego dopasowania prowadzonych badań do realnych potrzeb gospodarki oraz do zwiększenia liczby wdrożeń i komercjalizacji wyników prac badawczo-rozwojowych. Szczególną rolę w tym procesie odgrywają regionalne inteligentne specjalizacje, które wyznaczają obszary koncentracji wsparcia i pozwalają na budowanie przewag konkurencyjnych w oparciu o endogeniczne potencjały regionu. Wsparcie inteligentnych specjalizacji będzie realizowane poprzez rozwój innowacji, wzmacnianie współpracy nauki i biznesu, transformację cyfrową i energetyczną oraz

internacjonalizację przedsiębiorstw. Ogólną charakterystykę regionalnych specjalizacji przedstawiono na poniższych tabelach.

Tabela 3. Główne inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego.

Inteligentna specjalizacja	Uzasadnienie wyboru	Kluczowe potencjały regionu
Przemysł metalowo-odlewniczy	Silna koncentracja firm, tradycje przemysłowe, eksport	Branża metalowa, odlewnictwo, obróbka metali, automatyzacja
Zasobooszczędne budownictwo	Silna baza surowcowa i przemysł materiałów budowlanych	Cementownie, kruszywa, prefabrykaty, materiały budowlane
Nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze	Rolniczy charakter regionu, szczególnie południowej i wschodniej części województwa	Sadownictwo, przetwórstwo spożywcze, gospodarstwa rolne
Turystyka zdrowotna	Uzdrowiska, walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe	Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, turystyka aktywna

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+ oraz dokumentów programowych Funduszy Europejskich dla Świętokrzyskiego 2021–2027.

Tabela 4. Specjalizacje wspierające (horyzontalne)

Specjalizacja wspierająca	Rola w rozwoju regionu
Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT)	Cyfryzacja gospodarki i usług publicznych
Branża targowo-kongresowa	Wzmacnianie promocji gospodarczej regionu
Zrównoważona energetyka	Transformacja energetyczna i odporność regionu

Źródło: Opracowanie eksperckie na podstawie: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+, Regionalny System Innowacji Województwa Świętokrzyskiego oraz dokumenty wdrożeniowe Funduszy Europejskich dla Świętokrzyskiego 2021–2027.

Podnoszenie innowacyjności gospodarki regionalnej wymaga również wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu, które pełnią kluczową funkcję pośrednika pomiędzy sektorem publicznym, nauką i przedsiębiorcami. Diagnoza wskazuje, że skuteczność tych instytucji jest zróżnicowana, a ich oferta często rozproszona i niedostatecznie dostosowana do zmieniających się potrzeb przedsiębiorstw. Realizacja celu operacyjnego 1.1 zakłada poprawę jakości i spójności usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, zwiększenie ich zdolności do wspierania procesów innowacyjnych oraz profesjonalizacji działań doradczych, szkoleniowych i proinnowacyjnych.

W kontekście wyzwań demograficznych i ograniczonej podaży pracy, wzrost konkurencyjności gospodarki musi opierać się na podnoszeniu produktywności oraz efektywniejszym wykorzystaniu zasobów. Oznacza to konieczność inwestowania w nowoczesne technologie, cyfryzację procesów produkcyjnych i usługowych oraz rozwój kompetencji menedżerskich i technicznych. Innowacyjność staje się w tym ujęciu warunkiem utrzymania miejsc pracy, a nie jedynie czynnikiem wzrostu. Gospodarka regionu powinna ewoluować w kierunku większej odporności na wahania koniunkturalne oraz zdolności do reagowania na kryzysy, w tym kryzysy energetyczne, surowcowe i klimatyczne.

Cel operacyjny 1.1 wpisuje się również w szerszą logikę transformacji strukturalnej województwa świętokrzyskiego, której efektem ma być stopniowe przesuwanie się w kierunku gospodarki bardziej zróżnicowanej, opartej na wiedzy, innowacjach i współpracy. Wzmocnienie konkurencyjności

i innowacyjności przedsiębiorstw ma bezpośrednie przełożenie na atrakcyjność regionu jako miejsca pracy i życia, sprzyjając zatrzymywaniu mieszkańców oraz przyciąganiu nowych inwestorów i specjalistów. W dłuższej perspektywie realizacja tego celu powinna przyczynić się do zwiększenia udziału województwa w tworzeniu krajowej wartości dodanej oraz do zmniejszenia dystansu rozwojowego wobec bardziej dynamicznych regionów kraju.

Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności i innowacyjności świętokrzyskiej gospodarki nie jest procesem jednorazowym, lecz długofalowym kierunkiem rozwoju, wymagającym konsekwencji, koordynacji działań oraz zdolności do uczenia się i adaptacji. Cel operacyjny 1.1 tworzy fundament dla pozostałych działań w obszarze gospodarki i kapitału ludzkiego, stanowiąc jeden z kluczowych filarów realizacji wizji rozwoju województwa świętokrzyskiego do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

1.1.1. Zapewnienie wsparcia dla rozwoju przedsiębiorstw, w szczególności w oparciu o regionalne instytucje finansujace.

1.1.2. Rozwój sfery B+R+I oraz transferu wiedzy i technologii do gospodarki, zwłaszcza w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji.

1.1.3. Wzmacnianie sprawności i skuteczności działania instytucji otoczenia biznesu.

Cel operacyjny 1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu

Realizacja celu operacyjnego 1.2 koncentruje się na wzmocnieniu kapitału ludzkiego województwa świętokrzyskiego jako kluczowego czynnika konkurencyjności gospodarki i długofalowej odporności rozwojowej regionu. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że deficyty kompetencyjne, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców oraz postępujące starzenie się populacji stanowią jedne z najpoważniejszych barier rozwojowych województwa. W tych uwarunkowaniach zdolność regionu do utrzymania i rozwoju nowoczesnej gospodarki w coraz większym stopniu zależy od jakości kadr, ich adaptacyjności oraz gotowości do uczenia się przez całe życie.

Kompetentne kadry należy rozumieć szeroko – nie tylko jako osoby posiadające formalne kwalifikacje, lecz jako zasób zdolny do funkcjonowania w warunkach dynamicznych zmian technologicznych, organizacyjnych i społecznych. Transformacja cyfrowa, rozwój automatyzacji i sztucznej inteligencji, a także zmiany modeli pracy powodują, że tradycyjne ścieżki edukacyjne coraz rzadziej zapewniają długotrwałą stabilność zawodową.

Cel operacyjny 1.2 zakłada budowanie spójnego i elastycznego systemu rozwoju kompetencji, który odpowiada zarówno na bieżące potrzeby regionalnej gospodarki, jak i na długookresowe trendy rozwojowe. Kluczowe znaczenie ma wzmocnienie powiązań pomiędzy systemem edukacji a rynkiem pracy, tak aby oferta kształcenia – na poziomie szkolnictwa zawodowego, wyższego i ustawicznego – była lepiej dopasowana do struktury i kierunków transformacji gospodarki regionu. Dotyczy to w szczególności sektorów o potencjale wzrostowym oraz obszarów regionalnych inteligentnych specjalizacji, które wymagają dostępu do kadr o określonych, często specjalistycznych kompetencjach.

Istotnym elementem realizacji celu jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi studentów, absolwentów oraz młodych pracowników nauki i sektora badań, rozwoju i innowacji. To właśnie te grupy stanowią potencjalny motor modernizacji gospodarki oraz pomost pomiędzy sferą wiedzy a praktyką gospodarczą. W warunkach nasilonej konkurencji międzyregionalnej o talenty, województwo świętokrzyskie musi wzmacniać swoją atrakcyjność jako miejsca nauki, pracy i rozwoju zawodowego, oferując środowisko sprzyjające zdobywaniu doświadczeń, podejmowaniu inicjatyw oraz długofalowemu związaniu kariery zawodowej z regionem.

Równolegle kluczową rolę odgrywa rozwój i promocja szkolnictwa zawodowego, które w kontekście struktury gospodarki województwa ma szczególne znaczenie. Diagnoza wskazuje na niedopasowanie

kompetencyjne na rynku pracy oraz trudności przedsiębiorców w pozyskiwaniu pracowników o kwalifikacjach technicznych i praktycznych. Wzmocnienie nowoczesnego szkolnictwa zawodowego, opartego na współpracy z pracodawcami i dostosowanego do zmieniających się technologii, stanowi jeden z fundamentów budowy konkurencyjnej gospodarki regionalnej. Jednocześnie szkolnictwo zawodowe może pełnić istotną funkcję społeczną, zwiększając szanse zatrudnienia mieszkańców obszarów peryferyjnych i ograniczając ryzyko wykluczenia zawodowego.

Cel operacyjny 1.2 obejmuje kształtowanie kompetencji kluczowych na wszystkich etapach życia, co jest odpowiedzią na rosnącą niepewność rynku pracy oraz potrzebę ciągłej adaptacji. Kompetencje cyfrowe, społeczne, komunikacyjne i analityczne stają się uniwersalnym warunkiem aktywności zawodowej i społecznej, niezależnie od branży czy poziomu wykształcenia. W regionie, który mierzy się z procesami depopulacji i starzenia się ludności, szczególnego znaczenia nabiera aktywizacja osób dorosłych i starszych oraz tworzenie warunków do aktualizacji i rozszerzania ich kompetencji.

Uczenie się przez całe życie jest w tym ujęciu nie tylko elementem polityki edukacyjnej, lecz integralnym komponentem strategii rozwoju gospodarczego. Wysoka konkurencyjność przedsiębiorstw oraz zdolność regionu do przyciągania inwestycji są coraz silniej uzależnione od dostępności pracowników gotowych do podnoszenia kwalifikacji i zmiany profilu zawodowego. Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych ma tu znaczenie szczególne, gdyż umożliwia zarówno zwiększenie produktywności pracy, jak i poszerzenie dostępu do nowych form zatrudnienia, w tym pracy zdalnej i usług opartych na wiedzy.

Cel operacyjny 1.2 wpisuje się w szerszą odpowiedź na wyzwania demograficzne województwa świętokrzyskiego. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie szans rozwojowych mieszkańców mogą ograniczać odpływ migracyjny, wzmacniać aktywność zawodową oraz podnosić atrakcyjność regionu jako miejsca do życia. Kompetentne kadry stanowią nie tylko zasób dla gospodarki, lecz także podstawę budowy nowoczesnego społeczeństwa, zdolnego do współtworzenia i wdrażania rozwiązań odpowiadających na wyzwania nadchodzącej dekady.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 1.2 powinna prowadzić do stopniowego przełamywania barier strukturalnych rozwoju województwa. Cel ten tworzy komplementarną całość z działaniami na rzecz innowacyjnej gospodarki, wzmacniając podstawy trwałego i zrównoważonego rozwoju regionu do 2035 r.

Aktywność zawodowa społeczeństwa jest możliwa w przypadku – dobrego i niepogarszającego się nadmiernie z wiekiem – stanu zdrowia mieszkańców regionu. Elementem wdrażania celu operacyjnego 1.2 powinna być zatem coraz lepsza profilaktyka zdrowotna i podnoszenie świadomości społecznej w tym obszarze.

Kluczowe kierunki działań:

- **1.2.1. Wsparcie studentów, absolwentów oraz młodych pracowników nauki i sektora B+R+I.**
- **1.2.2. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy oraz wyzwań regionalnej gospodarki.**
- **1.2.3. Rozwój i promocja szkolnictwa zawodowego.**
- **1.2.4. Kształtowanie kompetencji kluczowych na każdym etapie edukacji i we wszystkich grupach wiekowych.**
- **1.2.5. Promocja i wsparcie uczenia się przez całe życie, w tym rozwoju kompetencji cyfrowych.**
- **1.2.6. Wzmacnianie profilaktyki zdrowotnej służącej utrzymaniu aktywności zawodowej pracowników.**

Cel operacyjny 1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu

Cel operacyjny 1.3 koncentruje się na przeprowadzeniu pogłębionej transformacji strukturalnej kluczowych branż gospodarki województwa świętokrzyskiego, tak aby zwiększyć ich konkurencyjność, innowacyjność oraz odporność na długofalowe zmiany technologiczne, klimatyczne i rynkowe. Diagnoza wskazuje, że obecny model rozwoju, oparty w znacznym stopniu na tradycyjnych i energochłonnych sektorach, przestaje być wystarczający w warunkach przyspieszającej transformacji gospodarczej oraz rosnących wymogów środowiskowych. Utrzymanie zdolności rozwojowych regionu wymaga przejścia od adaptacji reaktywnej do świadomego i planowego procesu modernizacji branż o największym znaczeniu gospodarczym.

Transformacja kluczowych branż oznacza w tym ujęciu nie tylko wdrażanie nowych technologii, lecz także zmianę sposobu organizacji procesów produkcyjnych, modeli biznesowych oraz relacji w łańcuchach wartości. Rozwój technologii cyfrowych, automatyzacji, analityki danych oraz rozwiązań opartych na współpracy człowieka z technologią, charakterystycznych dla koncepcji Przemysłu 5.0, stwarza możliwość podnoszenia produktywności, jakości i elastyczności produkcji przy jednoczesnym ograniczaniu presji na środowisko. Dla województwa świętokrzyskiego, w którym istotną rolę odgrywają branże przemysłowe o długiej tradycji, proces ten stanowi szansę na uniknięcie marginalizacji i utraty konkurencyjności w skali krajowej i europejskiej.

Szczególne znaczenie w realizacji celu operacyjnego 1.3 mają regionalne inteligentne specjalizacje, które wyznaczają obszary koncentracji działań modernizacyjnych oraz stanowią punkt odniesienia dla rozwoju nowych technologii i kompetencji. Transformacja branż w tych obszarach powinna prowadzić do wzmacniania powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami, sektorem badań i rozwoju oraz instytucjami otoczenia biznesu, sprzyjając powstawaniu trwałych ekosystemów innowacji. W ten sposób możliwe jest stopniowe przechodzenie od konkurencji kosztowej do konkurencji jakościowej, opartej na wiedzy, innowacyjności i specjalistycznych rozwiązaniach.

Istotnym elementem celu operacyjnego 1.3 jest również identyfikacja nowych, perspektywicznych kierunków rozwoju gospodarki regionalnej, które mogą uzupełniać lub w przyszłości zastępować tradycyjne sektory. Proces przedsiębiorczego odkrywania pozwala na rozpoznanie obszarów o wysokim potencjale wzrostu, wynikających zarówno z lokalnych zasobów i kompetencji, jak i z globalnych trendów technologicznych i rynkowych. Takie podejście sprzyja elastyczności strategii rozwojowej regionu oraz umożliwia reagowanie na pojawiające się szanse w sposób skoordynowany i oparty na współpracy interesariuszy.

Transformacja gospodarki regionu musi jednocześnie uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju oraz rosnące znaczenie gospodarki o obiegu zamkniętym. Diagnoza wskazuje, że województwo świętokrzyskie stoi przed wyzwaniami związanymi z wysoką presją środowiskową, energochłonnością przemysłu oraz ograniczoną efektywnością wykorzystania zasobów. W tym kontekście modernizacja branż gospodarczych powinna prowadzić do zmniejszania zużycia surowców i energii, ograniczania emisji oraz zwiększania poziomu ponownego wykorzystania materiałów. Rozwój biogospodarki oraz innowacyjnych rozwiązań opartych na zasobach biologicznych może stać się jednym z istotnych kierunków dywersyfikacji gospodarki regionalnej.

Istotnym elementem transformacji gospodarki regionu jest również modernizacja i restrukturyzacja sektora rolnego, który w południowej i wschodniej części województwa stanowi ważny komponent struktury gospodarczej i krajobrazowej. Diagnoza wskazuje na rozdrobnienie gospodarstw, ograniczoną skalę produkcji oraz niewystarczające powiązania z przetwórstwem rolno-spożywczym, co ogranicza możliwości budowy wartości dodanej w regionie. Transformacja rolnictwa powinna prowadzić do wzmacniania jego efektywności ekonomicznej, specjalizacji produkcji oraz lepszego

powiązania z lokalnymi i regionalnymi łańcuchami wartości. Szczególne znaczenie ma rozwój nowoczesnego przetwórstwa rolno-spożywczego, które umożliwia zwiększenie udziału regionu w tworzeniu wartości dodanej oraz wzmacnia jego bezpieczeństwo żywnościowe. Wykorzystanie rolniczego charakteru południowej i wschodniej części województwa w sposób zintegrowany z polityką przestrzenną, środowiskową i gospodarczą sprzyja budowie trwałych przewag konkurencyjnych regionu oraz dywersyfikacji jego bazy ekonomicznej.

Cel operacyjny 1.3 wpisuje się również w potrzebę zwiększenia odporności gospodarki województwa na kryzysy zewnętrzne, w tym zakłócenia łańcuchów dostaw, wahania cen energii i surowców oraz zmiany regulacyjne wynikające z polityki klimatycznej Unii Europejskiej. Transformacja kluczowych branż, oparta na innowacjach i zrównoważonych modelach rozwoju, pozwala ograniczać podatność regionu na tego rodzaju wstrząsy oraz zwiększać zdolność do długofalowego planowania i adaptacji.

W wymiarze społecznym proces transformacji branż gospodarki regionu powinien sprzyjać tworzeniu stabilnych i atrakcyjnych miejsc pracy oraz podnoszeniu jakości zatrudnienia. Modernizacja technologiczna, jeśli jest odpowiednio prowadzona, może przyczyniać się do wzrostu kompetencji pracowników, poprawy warunków pracy oraz zwiększenia bezpieczeństwa i ergonomii procesów produkcyjnych. Tym samym cel operacyjny 1.3 pozostaje w ścisłym związku z działaniami na rzecz rozwoju kompetentnych kadr oraz aktywizacji zawodowej mieszkańców regionu.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 1.3 powinna prowadzić do ukształtowania gospodarki województwa świętokrzyskiego jako bardziej nowoczesnej, zróżnicowanej i odpornej, zdolnej do konkurowania w warunkach europejskiej i globalnej transformacji. Transformacja kluczowych branż staje się w tym ujęciu jednym z fundamentalnych mechanizmów przełamywania barier rozwojowych regionu i budowania jego trwałej pozycji gospodarczej do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

1.3.1. Wspieranie kluczowych branż ze szczególnym uwzględnieniem regionalnych inteligentnych specjalizacji, we wdrażaniu technologii cyfrowych właściwych dla Przemysłu 5.0.

1.3.2. Transformacja i modernizacja sektora rolno-spożywczego, w tym restrukturyzacja gospodarstw rolnych, rozwój specjalizacji produkcji oraz wzmacnianie powiązań z przetwórstwem rolno-spożywczym i regionalnymi łańcuchami wartości.

1.3.3. Identyfikacja perspektywicznych branż gospodarki regionalnej w oparciu o proces przedsiębiorczego odkrywania.

1.3.4. Dążenie do zrównoważonego rozwoju zgodnego z zasadami gospodarki obiegu zamkniętego, w tym biogospodarki.

Cel operacyjny 1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji

Cel operacyjny 1.4 koncentruje się na zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej województwa świętokrzyskiego poprzez tworzenie wysokiej jakości, dobrze przygotowanych i funkcjonalnie zintegrowanych miejsc lokalizacji nowych przedsięwzięć gospodarczych. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że jedną z barier rozwojowych regionu jest ograniczona dostępność kompleksowo przygotowanych terenów inwestycyjnych, a także niedostateczne powiązanie polityki przestrzennej z celami rozwoju gospodarczego. W warunkach rosnącej konkurencji międzyregionalnej o inwestorów, kluczowe znaczenie ma przejście od rozproszonego i reaktywnego podejścia do świadomego, strategicznego kształtowania oferty inwestycyjnej.

Unikalność miejsc inwestycyjnych należy rozumieć nie tylko jako ich położenie czy dostępność terenów, lecz przede wszystkim jako spójną kombinację cech przestrzennych, infrastrukturalnych, środowiskowych i funkcjonalnych, odpowiadających potrzebom nowoczesnej gospodarki. W województwie świętokrzyskim szczególnego znaczenia nabiera selektywne podejście do lokalizacji

inwestycji, oparte na identyfikacji obszarów o najwyższym potencjale rozwojowym oraz na ich świadomym przygotowaniu w sposób ograniczający konflikty przestrzenne i środowiskowe. Takie podejście sprzyja koncentracji inwestycji, efektywnemu wykorzystaniu infrastruktury oraz ograniczaniu presji na obszary cenne przyrodniczo i krajobrazowo.

Realizacja celu operacyjnego 1.4 zakłada integrację planowania przestrzennego z planowaniem rozwoju gospodarczego, tak aby nowe tereny inwestycyjne były projektowane jako funkcjonalne elementy struktury regionu, a nie jako izolowane enklawy aktywności gospodarczej. Przygotowanie kompleksowych koncepcji rozwoju i zagospodarowania terenów inwestycyjnych pozwala na uwzględnienie wymogów zrównoważonego rozwoju, w tym efektywności energetycznej, racjonalnej gospodarki przestrzennej, dostępności transportowej oraz jakości środowiska pracy i otoczenia. Takie podejście zwiększa przewidywalność procesów inwestycyjnych oraz ogranicza ryzyko kosztownych konfliktów na etapie realizacji przedsięwzięć.

Istotnym elementem celu operacyjnego 1.4 jest zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury technicznej, energetycznej i transportowej, która stanowi jeden z podstawowych warunków lokowania inwestycji. Diagnoza wskazuje na zróżnicowany poziom dostępności infrastrukturalnej w regionie oraz na bariery wynikające z niedostatecznej spójności sieci transportowej i energetycznej. Rozwój i modernizacja infrastruktury w powiązaniu z kluczowymi lokalizacjami inwestycyjnymi powinny przyczyniać się do poprawy dostępności regionu, zwiększenia jego integracji wewnętrznej oraz wzmocnienia powiązań z otoczeniem krajowym i międzynarodowym.

Cel operacyjny 1.4 obejmuje również budowanie profesjonalnego i spójnego systemu obsługi inwestorów oraz aktywnej promocji regionu. Atrakcyjność inwestycyjna województwa zależy nie tylko od obiektywnych uwarunkowań lokalizacyjnych, lecz także od jakości relacji instytucjonalnych, przejrzystości procedur i zdolności administracji do współpracy z partnerami gospodarczymi. W regionie, który mierzy się z wyzwaniami demograficznymi i potrzebą dywersyfikacji gospodarki, skuteczna obsługa inwestorów może stanowić istotny czynnik wzmacniający zaufanie i skłonność do długofalowego zaangażowania kapitałowego.

Wymiar przestrzenny celu operacyjnego 1.4 ma również istotne znaczenie dla równoważenia rozwoju regionu. Odpowiednio zaprojektowane i zlokalizowane miejsca inwestycyjne mogą przyczyniać się do dyfuzji rozwoju poza główne ośrodki, wzmacniając potencjał miast subregionalnych i ograniczając peryferyzację obszarów słabiej rozwiniętych. Jednocześnie koncentracja inwestycji w wybranych lokalizacjach pozwala na bardziej efektywne wykorzystanie zasobów publicznych i ograniczenie kosztów rozwoju infrastruktury.

Cel operacyjny 1.4 wpisuje się w długofalową wizję rozwoju województwa świętokrzyskiego jako regionu oferującego inwestorom nie tylko dostęp do terenów i infrastruktury, lecz także spójne i przewidywalne środowisko rozwoju, oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju i wysokiej jakości przestrzeni.

Kluczowe kierunki działań:

1.4.1. Wsparcie strategicznych lokalizacji inwestycyjnych o wysokim potencjale rozwojowym.

1.4.2. Przygotowanie kompleksowych koncepcji rozwoju i zagospodarowania terenów inwestycyjnych, zgodnych z zasadami zrównoważonego i nowoczesnego rozwoju.

1.4.3. Rozwój infrastruktury technicznej, energetycznej i transportowej niezbędnej dla nowych terenów inwestycyjnych.

1.4.4. Aktywna promocja regionu i profesjonalna obsługa inwestorów.

Cel operacyjny 1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu

Cel operacyjny 1.5 koncentruje się na wykorzystaniu unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i uzdrowiskowych województwa świętokrzyskiego jako jednego z kluczowych filarów dywersyfikacji gospodarki regionalnej oraz budowy jej rozpoznawalności w skali krajowej i międzynarodowej. Diagnoza wskazuje, że mimo wysokiej jakości zasobów turystycznych i leczniczych, ich potencjał pozostaje wciąż niewystarczająco wykorzystany, a skala ruchu turystycznego jest relatywnie niewielka w porównaniu z innymi regionami o podobnych walorach. Osiągnięcie trwałych efektów rozwojowych wymaga przejścia od rozproszonej oferty do spójnego i konkurencyjnego produktu turystyczno-uzdrowiskowego.

Turystyka i działalność uzdrowiskowa powinny być postrzegane nie tylko jako sektor usługowy, lecz jako złożony ekosystem gospodarczy, generujący popyt na szerokie spektrum usług komplementarnych, w tym w obszarze kultury, rekreacji, gastronomii, transportu i usług zdrowotnych. W województwie świętokrzyskim, gdzie istotną rolę odgrywają miejscowości o statusie uzdrowiska oraz obszary o wysokich walorach przyrodniczych, rozwój tego sektora może przyczyniać się do wzmacniania lokalnych rynków pracy, zwiększania dochodów mieszkańców oraz ograniczania sezonowości aktywności gospodarczej. Kluczowe znaczenie ma tu podnoszenie jakości oferty oraz jej dostosowanie do zmieniających się oczekiwań turystów i kuracjuszy.

Realizacja celu operacyjnego 1.5 zakłada rozwój infrastruktury i usług turystycznych w sposób respektujący zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, co ma szczególne znaczenie w regionie charakteryzującym się wysokim udziałem obszarów chronionych. Wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych powinno odbywać się w sposób, który nie prowadzi do ich degradacji, lecz sprzyja długofalowej ochronie i podnoszeniu ich wartości. Zintegrowane podejście do rozwoju turystyki pozwala na łączenie funkcji rekreacyjnych, zdrowotnych i edukacyjnych, wzmacniając unikalny charakter regionu.

Istotnym komponentem celu operacyjnego 1.5 jest rozwój działalności uzdrowiskowej oraz powiązanych z nią innowacji w obszarze usług zdrowotnych i technologii medycznych. Współpraca pomiędzy przedsiębiorcami, sektorem nauki i instytucjami publicznymi stwarza możliwość podnoszenia jakości usług uzdrowiskowych oraz rozszerzania ich oferty o nowoczesne rozwiązania, odpowiadające na potrzeby starzejącego się społeczeństwa i rosnącego popytu na usługi prozdrowotne. W tym ujęciu uzdrowiska mogą pełnić rolę laboratoriów innowacji w zakresie profilaktyki zdrowotnej, rehabilitacji i usług opiekuńczych.

Cyfryzacja i rozwój inteligentnych usług turystycznych stanowią kolejny istotny element realizacji celu operacyjnego 1.5. Nowoczesne narzędzia informacyjne, systemy rezerwacyjne, rozwiązania oparte na danych oraz technologie wspierające personalizację oferty zwiększają dostępność regionu oraz poprawiają doświadczenia użytkowników. W warunkach rosnącej konkurencji pomiędzy destynacjami turystycznymi, zdolność do efektywnego wykorzystania technologii cyfrowych staje się jednym z kluczowych czynników przewagi konkurencyjnej, zwłaszcza w docieraniu do nowych grup odbiorców.

Uzupełnieniem procesu cyfryzacji usług turystycznych są inicjatywy wspierające innowacyjność i zrównoważony rozwój sektora poprzez współpracę pomiędzy uczelniami, przedsiębiorstwami, jednostkami samorządu terytorialnego oraz społecznościami lokalnymi. Inicjatywy te mogą pełnić funkcję platform współpracy służących testowaniu, wdrażaniu i upowszechnianiu nowych technologii oraz modeli świadczenia usług turystycznych w rzeczywistych warunkach funkcjonowania destynacji. Wykorzystanie potencjału wiedzy, danych i technologii sprzyja tworzeniu inteligentnych usług lepiej odpowiadających na potrzeby mieszkańców i turystów, a także skuteczniejszemu zarządzaniu zasobami i procesami zachodzącymi w przestrzeni turystycznej.

Budowanie i promowanie spójnej marki turystycznej województwa świętokrzyskiego jest warunkiem pełnego wykorzystania potencjału sektora. Marka ta powinna opierać się na autentycznych zasobach regionu, jego tożsamości oraz unikalnym połączeniu walorów przyrodniczych, kulturowych i uzdrowiskowych. Spójna narracja marketingowa, prowadzona konsekwentnie na rynkach krajowych i zagranicznych, wzmacnia rozpoznawalność regionu i sprzyja długofalowemu zainteresowaniu ofertą turystyczną.

Cel operacyjny 1.5 ma również istotny wymiar terytorialny, gdyż rozwój turystyki i działalności uzdrowiskowej może stać się impulsem rozwojowym dla obszarów wiejskich i mniejszych miast, przeciwdziałając ich marginalizacji i depopulacji. Wykorzystanie lokalnych zasobów, zaangażowanie społeczności oraz współpraca z podmiotami branżowymi sprzyjają budowaniu trwałych podstaw rozwoju opartego na endogenicznych potencjałach.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 1.5 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu kojarzonego z wysoką jakością wypoczynku, zdrowia i kontaktu z naturą. Turystyka i działalność uzdrowiskowa, rozwijane w sposób zintegrowany i innowacyjny, mogą stać się jedną z wizytówek regionu oraz ważnym elementem jego konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności społecznej do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

1.5.1. Wzmacnianie systemu wsparcia rozwoju turystyki i działalności uzdrowiskowej.

1.5.2. Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej opartej na walorach uzdrowiskowych, środowiskowych i kulturowych, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi.

1.5.3. Rozwój cyfrowych i inteligentnych usług turystycznych.

1.5.4. Rozwój technologii medycznych i innowacji uzdrowiskowych we współpracy z biznesem i nauką.

1.5.5. Budowanie i promowanie spójnej marki turystycznej województwa na rynkach krajowych i zagranicznych.

CEL STRATEGICZNY 2. MIESZKAŃCY: Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców

Celem strategicznym 2. jest poprawa jakości życia mieszkańców województwa świętokrzyskiego poprzez wzmacnianie spójności społecznej, dostępności usług publicznych oraz warunków sprzyjających bezpiecznemu, aktywnemu i zdrowemu życiu w całym regionie. Realizacja celu ukierunkowana jest na wyzwania demograficzne, społeczne i przestrzenne, w tym depopulację, starzenie się ludności oraz nierówności terytorialne w dostępie do usług. Kluczowe znaczenie ma budowa silnej wspólnoty regionalnej, opartej na kapitale społecznym, tożsamości, solidarności międzypokoleniowej i atrakcyjności osiedleńczej regionu.

Cel operacyjny 2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju

Cel operacyjny 2.1 koncentruje się na kształtowaniu warunków sprzyjających osiedlaniu się, pozostawaniu i aktywnemu funkcjonowaniu mieszkańców w województwie świętokrzyskim. Powinna to być odpowiedź na długotrwałe procesy depopulacji, starzenia się ludności oraz odpływ młodych osób do innych regionów. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że atrakcyjność osiedleńcza regionu jest jednym z kluczowych czynników warunkujących jego przyszły potencjał rozwojowy, wpływając zarówno na rynek pracy, jak i na stabilność finansową samorządów oraz jakość życia społecznego.

Atrakcyjność miejsca do życia należy rozumieć szeroko jako kombinację warunków materialnych, społecznych i środowiskowych, które wspólnie decydują o codziennych doświadczeniach mieszkańców. W województwie świętokrzyskim szczególne znaczenie ma poprawa jakości przestrzeni publicznych oraz rozwój oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej, które wpływają na poziom

satysfakcji z życia oraz sprzyjają integracji społecznej. Wysoka jakość przestrzeni, estetyka zabudowy, dostępność terenów zielonych oraz infrastruktury czasu wolnego są istotnym elementem budowania poczucia bezpieczeństwa, przynależności i dumy z miejsca zamieszkania.

Bezpieczeństwo, rozumiane zarówno w wymiarze społecznym, jak i przestrzennym, stanowi istotny komponent jakości życia. Diagnoza wskazuje, że województwo świętokrzyskie charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem zagrożenia przestępczością, co stanowi ważny atut regionu. Jednocześnie rosnące znaczenie bezpieczeństwa zdrowotnego, środowiskowego i infrastrukturalnego wymaga podejścia uwzględniającego odporność regionu na różnego rodzaju zagrożenia, w tym skutki zmian klimatu oraz kryzysy o charakterze społecznym i gospodarczym. Kształtowanie bezpiecznego środowiska życia sprzyja stabilności osiedleńczej oraz długofalowemu rozwojowi społeczności lokalnych.

Istotnym elementem celu operacyjnego 2.1 jest wzmacnianie polityki prorodzinnej oraz tworzenie warunków sprzyjających stabilności demograficznej regionu. W kontekście niskiego przyrostu naturalnego i odpływu migracyjnego, działania na rzecz rodzin, młodych osób i dzieci stają się jednym z kluczowych wyzwań rozwojowych województwa. Obejmuje to zarówno poprawę dostępności usług i infrastruktury sprzyjających łączeniu życia zawodowego i rodzinnego, jak i budowanie społecznego klimatu wspierającego decyzje o zakładaniu i powiększaniu rodzin.

Rozwój dostępnego i zróżnicowanego mieszkalnictwa stanowi kolejny istotny wymiar realizacji celu operacyjnego 2.1. Diagnoza wskazuje na problemy związane z jakością zasobów mieszkaniowych, ich niedostosowaniem do potrzeb młodych osób i rodzin oraz ograniczoną ofertą mieszkań o dostępnych dla młodych ludzi cenach zakupu. Poprawa warunków mieszkaniowych, w połączeniu z racjonalnym kształtowaniem przestrzeni i ograniczaniem rozpraszania zabudowy, sprzyja zarówno poprawie jakości życia, jak i efektywnemu wykorzystaniu infrastruktury publicznej.

Cel operacyjny 2.1 obejmuje również wzmacnianie wizerunku województwa świętokrzyskiego jako miejsca przyjaznego do życia, pracy i rozwoju. W warunkach nasilonej konkurencji pomiędzy regionami o mieszkańców, talenty i inwestycje, spójna i wiarygodna narracja o regionie staje się istotnym elementem polityki rozwojowej. Promowanie oferty osiedleńczej, opartej na realnych atutach regionu, takich jak bezpieczeństwo, jakość środowiska, dostęp do usług oraz relatywnie niższe koszty życia, może przyczyniać się do zatrzymywania mieszkańców oraz przyciągania nowych osób zainteresowanych długofalowym związaniem swojej przyszłości z regionem.

Cel operacyjny 2.1 ma również wyraźny wymiar terytorialny, gdyż poprawa atrakcyjności i jakości życia powinna obejmować zarówno Kielce, jak i miasta subregionalne oraz obszary wiejskie. Zmniejszanie dysproporcji w dostępie do usług, infrastruktury i oferty czasu wolnego jest warunkiem budowy spójnej wspólnoty regionalnej oraz przeciwdziałania peryferyzacji części województwa.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 2.1 powinna prowadzić do wzmocnienia potencjału demograficznego i społecznego województwa świętokrzyskiego oraz do poprawy jego atrakcyjności osiedleńczej. Tworzenie bezpiecznych, przyjaznych i funkcjonalnych warunków życia stanowi fundament budowy silnej wspólnoty regionalnej oraz jeden z kluczowych czynników trwałego rozwoju regionu do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

- **2.1.1. Poprawa atrakcyjności regionu przez poszerzenie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej oraz dbałość o wysoką jakość przestrzeni.**
- **2.1.2. Wzmacnianie polityki prorodzinnej i promocja wartości rodziny oraz postaw wspierających stabilność demograficzną regionu.**
- **2.1.3. Rozwój dostępnego i zróżnicowanego mieszkalnictwa dla młodych osób i rodzin.**

2.1.4. Promocja atrakcyjności osiedleńczej województwa oraz wzmacnianie jego wizerunku jako miejsca przyjaznego do życia, pracy i rozwoju.

Cel operacyjny 2.2. Silny kapitał społeczny w regionie

Cel operacyjny 2.2 koncentruje się na wzmacnianiu kapitału społecznego województwa świętokrzyskiego jako jednego z kluczowych zasobów warunkujących długofalowy rozwój regionu, jego spójność wewnętrzną oraz zdolność do radzenia sobie z wyzwaniami społecznymi, gospodarczymi i demograficznymi. Diagnoza wskazuje, że choć region charakteryzuje się relatywnie silnymi więziami rodzinnymi i sąsiedzkimi, to jednocześnie cechuje go niski poziom kapitału społecznego pomostowego, ograniczona aktywność obywatelska oraz niewystarczające zaufanie do instytucji publicznych. W tych uwarunkowaniach wzmocnienie kapitału społecznego staje się warunkiem skutecznej realizacji polityk rozwojowych i budowy trwałej wspólnoty regionalnej.

Kapitał społeczny należy rozumieć jako zdolność mieszkańców do współpracy, angażowania się w sprawy publiczne oraz współodpowiedzialności za rozwój lokalny i regionalny. W województwie świętokrzyskim szczególne znaczenie ma budowanie poczucia tożsamości regionalnej, opartej na wspólnych wartościach, historii i dziedzictwie kulturowym. Tożsamość ta stanowi istotny czynnik integrujący społeczność regionu, wzmacniając poczucie przynależności i gotowość do podejmowania wspólnych działań na rzecz dobra wspólnego.

Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego pełnią w tym kontekście rolę nie tylko symboliczną, lecz także społeczną i rozwojową. Dostęp do oferty kulturalnej, uczestnictwo w wydarzeniach oraz aktywność twórcza sprzyjają integracji społecznej, międzypokoleniowej wymianie doświadczeń oraz budowaniu lokalnych sieci współpracy. W regionie o bogatych zasobach kulturowych i historycznych, świadome ich wykorzystywanie może wzmacniać zarówno kapitał społeczny, jak i atrakcyjność osiedleńczą oraz wizerunek województwa.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 2.2 jest wspieranie wysokiej jakości edukacji, rozumianej nie tylko jako proces przekazywania wiedzy, lecz również jako przestrzeń kształtowania postaw obywatelskich, kompetencji społecznych i umiejętności współpracy. Edukacja odgrywa kluczową rolę w budowaniu świadomego i aktywnego społeczeństwa, zdolnego do krytycznego myślenia, dialogu oraz angażowania się w życie publiczne. Istotnym elementem tego procesu jest również wychowanie fizyczne, które poprzez rozwijanie sprawności fizycznej, kształtowanie zdrowych nawyków, współpracy i odpowiedzialności wspiera wszechstronny rozwój młodego człowieka i przygotowuje go do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. W kontekście wyzwań demograficznych i społecznych województwa świętokrzyskiego, inwestowanie w jakość edukacji ma długofalowe znaczenie dla wzmacniania potencjału rozwojowego regionu.

Cel operacyjny 2.2 obejmuje również wzmacnianie roli organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych oraz partnerstw międzysektorowych, które stanowią istotny element infrastruktury społecznej regionu. Diagnoza wskazuje na ograniczoną skalę aktywności trzeciego sektora oraz potrzebę jego dalszego rozwoju i profesjonalizacji. Organizacje społeczne i lokalne inicjatywy pełnią funkcję pośrednika pomiędzy mieszkańcami a instytucjami publicznymi, sprzyjając identyfikacji lokalnych potrzeb oraz wspólnemu wypracowywaniu rozwiązań. Ich wzmocnienie przyczynia się do zwiększenia zdolności społeczności do samoregulacji i współzarządzania procesami rozwojowymi.

Promowanie aktywności obywatelskiej i wolontariatu stanowi kolejny ważny komponent celu operacyjnego 2.2. Zaangażowanie mieszkańców w działania społeczne, kulturalne i pomocowe sprzyja budowaniu zaufania, solidarności oraz poczucia sprawczości. W regionie, który stoi przed wyzwaniami związanymi ze starzeniem się społeczeństwa i rosnącymi potrzebami opiekuńczymi, wolontariat

i aktywność obywatelska mogą odgrywać istotną rolę w uzupełnianiu działań instytucjonalnych oraz wzmacnianiu więzi międzyludzkich.

Cel operacyjny 2.2 ma również wymiar terytorialny, gdyż poziom kapitału społecznego jest zróżnicowany przestrzennie, a obszary peryferyjne i wiejskie często charakteryzują się ograniczonym dostępem do infrastruktury społecznej i kulturalnej. Wyrównywanie tych dysproporcji sprzyja budowie bardziej spójnej wspólnoty regionalnej oraz przeciwdziała marginalizacji społecznej.

Realizacja celu operacyjnego 2.2 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu o silnych więziach społecznych, wysokim poziomie zaufania i aktywności obywatelskiej. Silny kapitał społeczny stanowi fundament odporności regionu, zwiększa skuteczność polityk publicznych oraz sprzyja trwałemu rozwojowi społecznemu i gospodarczemu do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

2.2.1. Wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej oraz budowanie więzi społecznych wśród mieszkańców.
2.2.2. Rozwój kultury i dziedzictwa kulturowego.
2.2.3. Wspieranie działań mających na celu wysoką jakość edukacji, w tym wychowania fizycznego.
2.2.4. Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych.
2.2.5. Promowanie aktywności obywatelskiej i wolontariatu oraz rozwijanie kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców.

Cel operacyjny 2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne w środowisku lokalnym

Cel operacyjny 2.3 koncentruje się na poprawie dostępności, jakości i skuteczności usług społecznych oraz zdrowotnych świadczonych na poziomie lokalnym, w odpowiedzi na rosnące potrzeby mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Diagnoza wskazuje, że starzenie się ludności, depopulacja oraz zróżnicowanie przestrzenne regionu generują coraz większe zapotrzebowanie na usługi realizowane blisko miejsca zamieszkania, zwłaszcza na obszarach wiejskich i peryferyjnych, gdzie dostęp do specjalistycznych świadczeń bywa ograniczony.

Powszechna dostępność usług społecznych i zdrowotnych oznacza w tym ujęciu nie tylko ich fizyczną obecność, lecz także dostosowanie do zróżnicowanych potrzeb mieszkańców, w tym rodzin, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz osób ze szczególnymi potrzebami. W województwie świętokrzyskim istotnym wyzwaniem pozostaje nierównomierna dostępność infrastruktury oraz niedostateczne powiązanie usług zdrowotnych i społecznych, co utrudnia kompleksowe wsparcie osób wymagających długotrwałej opieki lub wielowymiarowej pomocy. Realizacja celu operacyjnego 2.3 zakłada stopniowe przechodzenie od modelu rozproszonego do bardziej zintegrowanego systemu usług środowiskowych.

Rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym ma kluczowe znaczenie dla poprawy jakości życia mieszkańców oraz dla ograniczania presji na system instytucjonalnej opieki stacjonarnej. Wzmocnienie dziennych form wsparcia, usług opiekuńczych i asystenckich oraz różnorodnych form mieszkalnictwa (np. mieszkania wspomagane, treningowe) sprzyja zachowaniu samodzielności osób wymagających wsparcia oraz umożliwia im aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Takie podejście odpowiada zarówno na potrzeby starzejącego się społeczeństwa, jak i na wyzwania związane z integracją społeczną osób zagrożonych wykluczeniem.

Cel operacyjny 2.3 obejmuje również wzmacnianie integracji społecznej poprzez rozwój działań sprzyjających aktywizacji osób i grup znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. W regionie, gdzie występują obszary podwyższonego ryzyka ubóstwa i marginalizacji, szczególnego znaczenia nabiera

tworzenie warunków do reintegracji społecznej i zawodowej, opartej na współpracy sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Rozwijanie ekonomii społecznej sprzyja nie tylko świadczeniu usług, lecz także tworzeniu miejsc pracy i wzmacnianiu lokalnych wspólnot.

Istotnym komponentem celu operacyjnego 2.3 jest rozwój potencjału kadrowego w systemie ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Diagnoza wskazuje na niedobory personelu medycznego wyższego szczebla oraz na rosnące obciążenie pracowników systemu opieki, co stanowi jedno z kluczowych ograniczeń dostępności usług. Podnoszenie kompetencji zawodowych, dostosowywanie kwalifikacji do zmieniających się potrzeb zdrowotnych społeczeństwa oraz poprawa warunków pracy stanowią niezbędny element budowy trwałego i efektywnego systemu usług.

Poprawa jakości usług społecznych i zdrowotnych wiąże się również z koniecznością dostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami oraz z uwzględnianiem zasad projektowania uniwersalnego. W województwie świętokrzyskim, charakteryzującym się zróżnicowaną strukturą osadniczą, istotne jest zapewnienie dostępności architektonicznej, transportowej i informacyjnej placówek świadczących usługi publiczne. Tego rodzaju działania sprzyjają wyrównywaniu szans oraz wzmacniają poczucie bezpieczeństwa i godności mieszkańców.

Rozwój nowoczesnych narzędzi cyfrowych stanowi kolejny ważny element realizacji celu operacyjnego 2.3. Technologie cyfrowe umożliwiają zwiększenie dostępności usług, skrócenie dystansu do specjalistów oraz poprawę koordynacji działań pomiędzy różnymi podmiotami systemu. W regionie o rozproszonej strukturze osadniczej cyfryzacja usług społecznych i zdrowotnych może przyczynić się do ograniczania barier terytorialnych oraz do poprawy efektywności funkcjonowania systemu.

Cel operacyjny 2.3 ma również istotny wymiar terytorialny, gdyż dostęp do usług społecznych i zdrowotnych jest jednym z kluczowych czynników decydujących o atrakcyjności osiedleńczej regionu oraz o jakości życia mieszkańców. Wyrównywanie dysproporcji w dostępie do usług pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi sprzyja spójności społecznej i terytorialnej województwa.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 2.3 powinna prowadzić do ukształtowania systemu usług społecznych i zdrowotnych, który jest dostępny, wysokiej jakości i dostosowany do realnych potrzeb mieszkańców. Usługi świadczone w środowisku lokalnym stanowią fundament bezpieczeństwa społecznego, wzmacniają odporność regionu oraz przyczyniają się do budowy województwa świętokrzyskiego jako miejsca przyjaznego do życia w perspektywie do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

- **2.3.1. Rozwój i upowszechnianie usług społecznych i zdrowotnych świadczonych w środowisku lokalnym, w tym usług dla rodzin, osób z niepełnosprawnościami i osób ze szczególnymi potrzebami.**
- **2.3.2. Rozwój ośrodków wsparcia dziennego oraz mieszkalnictwa wspomaganego i treningowego.**
- **2.3.3. Wspieranie integracji społecznej poprzez rozwój instrumentów aktywnej integracji, podmiotów reintegracyjnych oraz sektora ekonomii społecznej.**
- **2.3.4. Wzmacnianie potencjału kadrowego w systemie pomocy społecznej i ochronie zdrowia, w tym rozwoju kompetencji personelu medycznego.**
- **2.3.5. Poprawa jakości i dostępności usług ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej, w tym dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.**
- **2.3.6. Rozwój nowoczesnych narzędzi cyfrowych zwiększających dostępność i jakość usług społecznych i zdrowotnych.**

Cel operacyjny 2.4. Kielce jako ekosystem studencko-miejski

Cel operacyjny 2.4 koncentruje się na wzmocnieniu roli Kielc jako kluczowego ośrodka akademickiego i miejskiego województwa świętokrzyskiego, pełniącego funkcję katalizatora rozwoju kapitału ludzkiego, innowacji oraz atrakcyjności osiedleńczej regionu. Diagnoza wskazuje, że potencjał akademicki Kielc, choć istotny w skali województwa, nie jest w pełni wykorzystywany jako czynnik zatrzymywania młodych ludzi oraz budowania długofalowych przewag konkurencyjnych regionu. W warunkach nasilonej konkurencji między miastami o studentów, absolwentów i młodych specjalistów, rozwój Kielc jako spójnego ekosystemu studencko-miejskiego staje się jednym z kluczowych wyzwań strategicznych.

Ekosystem studencko-miejski należy rozumieć jako zintegrowaną przestrzeń współdziałania uczelni, miasta, biznesu i instytucji publicznych, w której procesy edukacyjne, badawcze, społeczne i gospodarcze wzajemnie się wzmacniają. W Kielcach oznacza to potrzebę pogłębiania współpracy pomiędzy środowiskiem akademickim a otoczeniem społeczno-gospodarczym, tak aby oferta kształcenia i badań była lepiej dopasowana do potrzeb rynku pracy oraz kierunków rozwoju regionalnej gospodarki. Takie podejście sprzyja zwiększaniu praktycznego wymiaru edukacji, rozwojowi kompetencji przyszłości oraz wzmacnianiu innowacyjności lokalnego środowiska.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 2.4 jest rozwój oferty edukacyjnej i badawczej oraz działań wspierających ścieżki kariery studentów, absolwentów i młodych specjalistów. W kontekście wyzwań demograficznych województwa świętokrzyskiego, zdolność Kielc do przyciągania i zatrzymywania młodych ludzi ma znaczenie nie tylko dla samego miasta, lecz dla całego regionu. Tworzenie atrakcyjnych perspektyw rozwoju zawodowego i naukowego sprzyja wiązaniu kapitału ludzkiego z regionem oraz ograniczaniu migracji do większych ośrodków akademickich.

Równolegle, zasadnicze znaczenie ma kształtowanie przyjaznych warunków życia i codziennego funkcjonowania środowiska akademickiego. Jakość przestrzeni miejskiej, dostępność mieszkań, sprawna mobilność oraz bogata oferta kulturalna i rekreacyjna wpływają na postrzeganie Kielc jako miasta otwartego, nowoczesnego i atrakcyjnego dla młodych mieszkańców. W województwie świętokrzyskim, gdzie Kielce pełnią rolę głównego ośrodka miejskiego, rozwój miasta przyjaznego studentom i młodym profesjonalistom ma bezpośrednie przełożenie na wizerunek całego regionu.

Cel operacyjny 2.4 obejmuje również rozwój infrastruktury i usług miejskich sprzyjających aktywizacji środowisk akademickich. Przestrzenie wspólne, miejsca spotkań, infrastruktura kultury i sportu oraz nowoczesne rozwiązania w zakresie mobilności miejskiej tworzą warunki do integracji społecznej, wymiany wiedzy i inicjowania wspólnych przedsięwzięć. Takie środowisko sprzyja powstawaniu sieci współpracy oraz wzmacnia poczucie przynależności młodych ludzi do miasta i regionu.

Ważnym aspektem realizacji celu operacyjnego 2.4 jest wspieranie przedsiębiorczości akademickiej oraz inicjatyw sprzyjających komercjalizacji wiedzy i innowacji. Kielce jako centrum akademickie regionu, mogą pełnić rolę inkubatora nowych pomysłów, startupów i przedsięwzięć opartych na wiedzy. Rozwijanie przedsiębiorczości w środowisku akademickim sprzyja tworzeniu nowych miejsc pracy, wzmacnia lokalną gospodarkę oraz zwiększa szanse na zatrzymanie młodych talentów w regionie.

Cel operacyjny 2.4 ma również wymiar integrujący, łącząc cele rozwoju społecznego, edukacyjnego i gospodarczego województwa. Silne Kielce jako ekosystem studencko-miejski oddziałują na całe otoczenie regionalne, zwiększając jego atrakcyjność osiedleńczą i inwestycyjną oraz wzmacniając potencjał rozwojowy mniejszych miast i obszarów wiejskich poprzez dyfuzję wiedzy, kompetencji i innowacji.

Realizacja celu operacyjnego 2.4 powinna prowadzić do ukształtowania Kielc jako dynamicznego, otwartego i kreatywnego miasta akademickiego, które stanowi naturalny punkt odniesienia dla młodych mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Kluczowe kierunki działań:

2.4.1. Wzmacnianie roli Kielc jako miasta akademickiego poprzez rozwój współpracy uczelni z biznesem i instytucjami publicznymi.

2.4.2. Rozwój oferty edukacyjnej i badawczej oraz działań wspierających karierę studentów, absolwentów i młodych specjalistów.

2.4.3. Tworzenie przyjaznych warunków życia, mobilności i spędzania czasu wolnego dla środowiska akademickiego i młodych mieszkańców.

2.4.4. Rozwój infrastruktury i usług miejskich sprzyjających aktywizacji środowisk akademickich.

2.4.5. Wspieranie przedsiębiorczości akademickiej oraz działań zatrzymujących młode talenty w regionie.

Cel operacyjny 2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym

Cel operacyjny 2.5 koncentruje się na poprawie jakości życia osób starszych w województwie świętokrzyskim poprzez tworzenie warunków sprzyjających aktywnemu, bezpiecznemu i możliwie samodzielnemu funkcjonowaniu w środowisku lokalnym. Diagnoza demograficzna jednoznacznie wskazuje na szybkie tempo starzenia się ludności regionu oraz rosnący udział osób w wieku poprodukcyjnym. Stawia to przed samorządem województwa oraz wspólnotami lokalnymi wyzwanie dostosowania polityk publicznych do zmieniającej się struktury wieku mieszkańców.

Wysoka jakość życia osób starszych wymaga podejścia wykraczającego poza tradycyjnie rozumianą opiekę społeczną i zdrowotną. Obejmuje ona dostępność przestrzeni publicznej, usług, informacji oraz możliwość uczestnictwa w życiu społecznym, kulturalnym i zawodowym. W województwie świętokrzyskim istotnym wyzwaniem pozostają bariery architektoniczne, cyfrowe i komunikacyjne, które ograniczają samodzielność osób starszych i ich udział w życiu wspólnot lokalnych. Systematyczne ograniczanie istniejących barier sprzyja nie tylko poprawie jakości życia osób starszych, lecz także budowie bardziej inkluzywnego i przyjaznego środowiska dla wszystkich mieszkańców.

Cel operacyjny 2.5 zakłada aktywizację osób w wieku 50+/60+ jako istotny element odpowiedzi na wyzwania demograficzne i rynku pracy regionu. Wydłużanie aktywności zawodowej oraz wspieranie aktywności społecznej i kulturalnej osób starszych sprzyja lepszemu wykorzystaniu ich doświadczenia, wiedzy i kompetencji, a jednocześnie przeciwdziała izolacji społecznej i pogorszeniu dobrostanu psychicznego. W regionie o malejących zasobach pracy, aktywność osób starszych może stanowić ważny czynnik stabilizujący lokalne rynki pracy oraz wzmacniający więzi międzypokoleniowe.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 2.5 jest rozwój środowiskowych form opieki i codziennego wsparcia, umożliwiających osobom starszym jak najdłuższe funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. Diagnoza wskazuje, że preferencje osób starszych wyraźnie skłaniają się ku modelowi opieki środowiskowej, który pozwala zachować niezależność, poczucie bezpieczeństwa i więzi społeczne. Wzmocnienie lokalnych form wsparcia usług społecznych sprzyja również ograniczaniu presji na instytucjonalne formy opieki długoterminowej.

Cel operacyjny 2.5 obejmuje także wdrażanie rozwiązań i standardów przyjaznych osobom starszym w politykach miejskich i lokalnych. Uwzględnianie potrzeb osób starszych w planowaniu przestrzennym, transporcie, mieszkalnictwie oraz organizacji usług publicznych pozwala na systemowe podejście do problemu starzenia się społeczeństwa. Takie podejście sprzyja budowie miast i gmin dostępnych, bezpiecznych i funkcjonalnych dla wszystkich grup wiekowych.

Ważnym aspektem realizacji celu jest również rozwój kompetencji cyfrowych osób starszych oraz dostosowanie usług i informacji do ich możliwości percepcyjnych i technologicznych. Cyfryzacja usług publicznych, jeśli nie jest odpowiednio inkluzywna, może prowadzić do pogłębiania wykluczenia społecznego osób starszych. Z drugiej strony, właściwie wdrażane rozwiązania cyfrowe mogą zwiększać samodzielność osób starszych oraz ułatwiać dostęp do usług, informacji i kontaktów społecznych.

Cel operacyjny 2.5 ma wyraźny wymiar lokalny i wspólnotowy, gdyż jakość życia osób starszych w największym stopniu kształtowana jest w bezpośrednim otoczeniu ich codziennego funkcjonowania. Wzmacnianie środowisk lokalnych, sieci wsparcia oraz relacji międzyludzkich sprzyja budowie solidarności międzypokoleniowej i wzmacnia kapitał społeczny regionu.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 2.5 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu przyjaznego starzeniu się, w którym osoby starsze postrzegane są jako aktywni uczestnicy życia społecznego, a nie jedynie beneficjenci wsparcia.

Kluczowe kierunki działań:

2.5.1. Zwiększanie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjnej w przestrzeni publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.

2.5.2. Aktywizacja zawodowa, społeczna i kulturalna osób 50+/60+, jako elementu odpowiedzi na wyzwania demograficzne i rynku pracy regionu.

2.5.3. Wspieranie środowiskowych form usług społecznych i codziennego wsparcia umożliwiających osobom starszym funkcjonowanie w miejscu zamieszkania.

2.5.4. Wdrażanie rozwiązań i standardów przyjaznych osobom starszym w politykach miejskich i lokalnych.

CEL STRATEGICZNY 3. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO: Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń

Celem strategicznym jest kształtowanie ładu przestrzennego oraz ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska jako podstaw trwałego i zrównoważonego rozwoju województwa świętokrzyskiego. Realizacja celu odpowiada na wyzwania związane z rozpraszaniem zabudowy, presją na obszary cenne przyrodniczo oraz ze skutkami zmian klimatu. Kluczowe znaczenie ma integracja polityki przestrzennej, transportowej i środowiskowej w celu podnoszenia jakości przestrzeni, zwiększania odporności regionu na zagrożenia klimatyczne oraz wzmacniania atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej województwa.

Cel operacyjny 3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią

Cel operacyjny 3.1 koncentruje się na poprawie jakości gospodarowania przestrzenią w województwie świętokrzyskim poprzez wzmocnienie ładu przestrzennego, ograniczanie chaotycznej suburbanizacji oraz bardziej efektywne wykorzystanie istniejącej struktury osadniczej i infrastrukturalnej. Diagnoza jednoznacznie wskazuje, że rozpraszanie zabudowy, presja inwestycyjna na tereny otwarte oraz niewystarczająca koordynacja planowania przestrzennego prowadzą do wzrostu kosztów funkcjonowania samorządów, pogorszenia jakości krajobrazu oraz obniżenia dostępności usług i infrastruktury dla mieszkańców.

Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią oznacza w tym ujęciu odejście od modelu ekstensywnego rozwoju osadnictwa na rzecz koncentracji zabudowy oraz pierwszeństwa dla lokalizacji inwestycji na terenach już zurbanizowanych. Wykorzystanie potencjału obszarów typu *brownfield* oraz istniejącej infrastruktury sprzyja ograniczaniu presji na tereny przyrodniczo cenne, zmniejsza koszty rozwoju infrastruktury oraz poprawia efektywność funkcjonowania systemów transportowych i usługowych. Takie podejście sprzyja również rewitalizacji zdegradowanych obszarów oraz wzmacnianiu wewnętrznego potencjału miast i mniejszych ośrodków.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 3.1 jest integracja dokumentów planistycznych województwa z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej określonym w Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+. Spójność pomiędzy planowaniem regionalnym a lokalnym stanowi warunek skutecznego kształtowania układu osadniczego, lokalizacji funkcji gospodarczych oraz ochrony obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Wzmocnienie roli planowania na poziomie regionalnym sprzyja bardziej racjonalnemu rozmieszczeniu inwestycji oraz ograniczaniu konfliktów przestrzennych.

Cel operacyjny 3.1 obejmuje również poprawę standardów zamieszkania na obszarach suburbanizacji przy jednoczesnym wzmacnianiu atrakcyjności przestrzeni miejskich. W województwie świętokrzyskim procesy suburbanizacyjne często prowadzą do powstawania osiedli o ograniczonej dostępności usług, słabej jakości przestrzeni publicznych oraz wysokiej zależności od transportu indywidualnego. Podnoszenie jakości życia w miastach oraz tworzenie atrakcyjnych, funkcjonalnych i dobrze skomunikowanych przestrzeni miejskich stanowi jeden z warunków ograniczania dalszego rozpraszania zabudowy i przywracania równowagi w strukturze osadniczej regionu.

Dążenie do wysokich standardów gospodarowania przestrzenią wiąże się również z poprawą estetyki i jakości przestrzeni, która ma istotne znaczenie dla postrzegania regionu przez mieszkańców, inwestorów i turystów. Jakość krajobrazu, ład urbanistyczny oraz spójność architektoniczna wpływają na atrakcyjność osiedleńczą i wizerunek województwa. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera rozwój kultury planowania oraz podnoszenie świadomości znaczenia ładu przestrzennego wśród decydentów i społeczności lokalnych.

Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury stanowi kolejny kluczowy komponent realizacji celu operacyjnego 3.1. Integracja terenów zielonych, korytarzy ekologicznych, cieków wodnych oraz elementów małej retencji z systemem osadniczym sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększaniu odporności miast i gmin na skutki zmian klimatu oraz ochronie bioróżnorodności. Zielona i niebieska infrastruktura pełni funkcję nie tylko środowiskową, lecz także społeczną i rekreacyjną, podnosząc atrakcyjność przestrzeni publicznych oraz sprzyjając aktywnemu stylowi życia.

Cel operacyjny 3.1 ma również wyraźny wymiar ekonomiczny, gdyż racjonalne gospodarowanie przestrzenią przyczynia się do obniżania kosztów utrzymania infrastruktury technicznej i transportowej oraz do bardziej efektywnego wykorzystania środków publicznych. Ograniczanie rozpraszania zabudowy sprzyja lepszej dostępności usług publicznych oraz zmniejsza obciążenia finansowe związane z obsługą rozległych i słabo zurbanizowanych obszarów.

Realizacja celu operacyjnego 3.1 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu charakteryzującego się wysoką jakością przestrzeni, uporządkowaną strukturą osadniczą oraz zintegrowanym podejściem do planowania rozwoju. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią stanowi fundament dla realizacji pozostałych celów strategicznych oraz dla budowy odpornego, atrakcyjnego i funkcjonalnego regionu do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

3.1.1. Opracowanie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego spójnego z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej SRWŚ 2035+.

3.1.2. Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez koncentrację zabudowy, pierwszeństwo jej lokalizacji na terenach już zurbanizowanych, wykorzystanie istniejącej infrastruktury oraz preferencje dla inwestycji typu *brownfield*.

3.1.3. Poprawa standardów zamieszkania na obszarach suburbanizacji przy jednoczesnym polepszeniu warunków do życia w mieście i uatrakcyjnieniu przestrzeni miejskiej.

3.1.4. Dążenie do poprawy standardów gospodarowania przestrzenią w województwie. Uzyskanie wysokiej jakości i estetyki przestrzeni.

3.1.5. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.

Cel operacyjny 3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu

Cel operacyjny 3.2 koncentruje się na wzmacnianiu spójności przestrzennej województwa świętokrzyskiego poprzez poprawę dostępności transportowej, komunikacyjnej i cyfrowej, a także poprzez ograniczanie barier rozwojowych wynikających z peryferyjnego położenia części obszarów regionu. Diagnoza wskazuje, że zróżnicowana dostępność wewnętrzna oraz niedostateczna integracja systemów transportowych i usługowych osłabiają powiązania funkcjonalne pomiędzy ośrodkami osadniczymi oraz ograniczają mobilność mieszkańców, wpływając negatywnie na dostęp do pracy, edukacji, usług i oferty kulturalnej.

Wzmocnienie spójności przestrzennej oznacza w tym ujęciu rozwój zintegrowanego systemu transportowego, który zwiększa dostępność zarówno głównych ośrodków, jak i mniejszych miast oraz obszarów wiejskich. Sprawne połączenia drogowe, kolejowe i transport publiczny tworzą warunki dla lepszej integracji rynku pracy, skracania czasu dojazdów oraz zwiększania dostępności usług ponadlokalnych. W regionie o rozproszonej strukturze osadniczej poprawa dostępności wewnętrznej stanowi jeden z newralgicznych czynników przeciwdziałania peryferyzacji i wykluczeniu terytorialnemu.

Istotnym komponentem celu operacyjnego 3.2 jest rozwój form mobilności niskoemisyjnej oraz infrastruktury rowerowej, które wspierają zarówno cele środowiskowe, jak i poprawę jakości życia mieszkańców. Integracja różnych form transportu sprzyja ograniczaniu zależności od transportu indywidualnego, zmniejszaniu emisji oraz poprawie dostępności lokalnej, zwłaszcza w obszarach miejskich i podmiejskich. Takie podejście sprzyja również budowie bardziej zrównoważonych systemów mobilności, odpornych na zmiany cen energii i presję środowiskową.

Cel operacyjny 3.2 obejmuje także poprawę dostępności obszarów peryferyjnych i słabiej zaludnionych, które w największym stopniu narażone są na marginalizację rozwojową. Wyrównywanie szans rozwojowych tych obszarów wymaga nie tylko inwestycji w infrastrukturę transportową, lecz także rozwoju sieci teleinformatycznych i usług cyfrowych, które mogą ograniczać bariery wynikające z odległości geograficznej. Dostęp do szybkiego internetu i usług cyfrowych staje się współcześnie jednym z podstawowych warunków uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym.

Tworzenie regionalnych węzłów przesiadkowych oraz integracja różnych środków transportu stanowią ważny element wzmacniania spójności przestrzennej. Takie rozwiązania sprzyjają poprawie efektywności systemu transportowego, ułatwiają codzienne podróże mieszkańców oraz zwiększają atrakcyjność transportu zbiorowego. W regionie, w którym duża część mieszkańców dojeżdża do pracy i usług ponadlokalnych, wysoki standard infrastruktury przesiadkowej wpływa bezpośrednio na jakość codziennego funkcjonowania.

Cel operacyjny 3.2 ma również wyraźny wymiar instytucjonalny, związany z funkcjonowaniem obszarów strategicznej interwencji oraz partnerstw terytorialnych. Zróżnicowanie podejścia do poszczególnych obszarów, dostosowane do ich rzeczywistych powiązań funkcjonalnych, sprzyja bardziej efektywnemu wykorzystaniu potencjałów rozwojowych oraz lepszemu dopasowaniu interwencji do lokalnych uwarunkowań. W regionie o zróżnicowanych potencjałach rozwojowych elastyczne formy współpracy terytorialnej stanowią istotny warunek skutecznej polityki regionalnej.

Wzmocnienie spójności przestrzennej wymaga również wsparcia instytucjonalnego i organizacyjnego dla jednostek samorządu terytorialnego oraz partnerstw o słabszych potencjałach. Rozwijanie

kompetencji zarządczych, koordynacji projektów oraz zdolności do przygotowania przedsięwzięć rozwojowych sprzyja bardziej równomiernemu wykorzystaniu środków rozwojowych oraz ograniczaniu dysproporcji w zdolnościach absorpcyjnych pomiędzy różnymi częściami regionu.

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych stanowi kolejny ważny komponent realizacji celu operacyjnego 3.2, gdyż przyczynia się do przywracania funkcjonalności i atrakcyjności części miast i mniejszych ośrodków, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje społeczne lub gospodarcze. Procesy rewitalizacyjne sprzyjają integracji społecznej, poprawie jakości przestrzeni oraz wzmocnieniu lokalnych powiązań funkcjonalnych.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 3.2 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu bardziej spójnego, zintegrowanego i dostępnego, w którym bariery przestrzenne w mniejszym stopniu ograniczają rozwój społeczny i gospodarczy.

Kluczowe kierunki działań:

3.2.1. Rozwój infrastruktury drogowej, kolejowej i transportu publicznego zwiększającej dostępność wewnętrzną i zewnętrzną regionu.
3.2.2. Rozwój infrastruktury rowerowej oraz systemów mobilności niskoemisyjnej.
3.2.3. Poprawa dostępności obszarów peryferyjnych i słabiej zaludnionych.
3.2.4. Tworzenie regionalnych węzłów przesiadkowych o wysokim standardzie (park&ride, bike&ride).
3.2.5. Rozwój sieci teleinformatycznych oraz usług cyfrowych wspierających spójność przestrzenną i społeczną.
3.2.6. Zróżnicowanie podejścia do Obszarów Strategicznej Interwencji poprzez dostosowanie skali i formuły partnerstw do rzeczywistych powiązań funkcjonalnych, w tym możliwość tworzenia partnerstw tematycznych i projektowych.
3.2.7. Zapewnienie wsparcia instytucjonalnego i organizacyjnego dla JST oraz partnerstw o słabszych potencjałach, w szczególności w zakresie koordynacji projektów, kompetencji zarządczych i przygotowania przedsięwzięć rozwojowych.
3.2.8. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Cel operacyjny 3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego

Cel operacyjny 3.3 koncentruje się na poprawie stanu środowiska przyrodniczego województwa świętokrzyskiego oraz na ograniczaniu presji antropogenicznej, która w długiej perspektywie może prowadzić do pogorszenia jakości życia mieszkańców, obniżenia atrakcyjności osiedleńczej regionu oraz osłabienia jego potencjałów rozwojowych. Diagnoza wskazuje, że mimo wysokich walorów przyrodniczych, region stoi przed wyzwaniami związanymi z jakością powietrza, presją urbanizacyjną, fragmentacją siedlisk, degradacją gleb oraz nierównomiernym poziomem rozwoju infrastruktury środowiskowej.

Poprawa jakości środowiska oznacza w tym ujęciu systemowe ograniczanie negatywnego wpływu działalności człowieka na zasoby przyrodnicze oraz wzmacnianie naturalnych funkcji ekosystemów. Zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych, ochrona terenów zielonych oraz integracja zielonej infrastruktury z systemem osadniczym sprzyjają poprawie jakości powietrza, retencji wód oraz regulacji mikroklimatu. W regionie, który doświadcza skutków zmian klimatu, takie działania mają istotne znaczenie dla zwiększania odporności środowiskowej oraz poprawy warunków życia w miastach i na obszarach wiejskich.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 3.3 jest rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej (w tym poza aglomeracjami) oraz systemów gospodarowania odpadami. Diagnoza wskazuje na zróżnicowany poziom wyposażenia gmin w infrastrukturę środowiskową, co przekłada się na

nierówności w jakości środowiska oraz ryzyko lokalnych zagrożeń sanitarnych. Poprawa standardów w tym obszarze sprzyja ochronie wód powierzchniowych i podziemnych, ograniczaniu zanieczyszczeń oraz podnoszeniu jakości życia mieszkańców, szczególnie na obszarach słabiej zurbanizowanych.

Cel operacyjny 3.3 obejmuje również ograniczanie niskiej emisji oraz rozwój form mobilności sprzyjających poprawie jakości powietrza. Jakość powietrza pozostaje jednym z kluczowych problemów środowiskowych regionu, zwłaszcza w sezonie grzewczym oraz w obszarach o dużym natężeniu ruchu drogowego. Ograniczanie emisji z sektora bytowo-komunalnego i transportu ma bezpośredni wpływ na zdrowie mieszkańców oraz na postrzeganie regionu jako miejsca przyjaznego do życia.

Kluczowym filarem działań w tym obszarze będzie systemowa likwidacja wysokoemisyjnych źródeł ciepła zasilanych węglem oraz upowszechnianie głębokiej termomodernizacji obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej. Działania te, połączone z przechodzeniem na odnawialne źródła energii (OZE) oraz efektywne systemy ciepłownicze, stanowią fundament trwałej poprawy standardów środowiskowych regionu.

Ochrona bioróżnorodności, krajobrazu i gleb stanowi kolejny ważny komponent realizacji celu operacyjnego 3.3. Województwo świętokrzyskie charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, w tym obecnością licznych obszarów chronionych, które pełnią istotne funkcje ekologiczne, krajobrazowe i rekreacyjne. Zachowanie tych zasobów wymaga ograniczania fragmentacji siedlisk, racjonalnego gospodarowania przestrzenią oraz ochrony gleb przed degradacją i nadmierną urbanizacją. Krajobraz i bioróżnorodność stanowią również ważny element tożsamości regionu oraz jego atrakcyjności turystycznej.

Cel operacyjny 3.3 ma również silny wymiar społeczny, związany z edukacją ekologiczną i wzmacnianiem lokalnych postaw prośrodowiskowych. Trwała poprawa jakości środowiska nie jest możliwa bez zaangażowania mieszkańców oraz wzrostu świadomości ekologicznej. Kształtowanie postaw sprzyjających oszczędzaniu zasobów, ograniczaniu emisji oraz odpowiedzialnemu korzystaniu ze środowiska sprzyja budowie kultury zrównoważonego rozwoju oraz wzmacnia społeczne poparcie dla działań na rzecz ochrony przyrody.

Cel operacyjny 3.3 wpisuje się również w szerszy kontekst polityki klimatyczno-środowiskowej Unii Europejskiej oraz krajowych zobowiązań w zakresie ochrony środowiska. Dostosowanie regionu do tych wyzwań sprzyja nie tylko poprawie jakości środowiska, lecz także zwiększa jego zdolność do pozyskiwania środków rozwojowych oraz do wdrażania innowacyjnych rozwiązań środowiskowych.

Wdrożenie działań dla realizacji celu operacyjnego 3.3 powinno prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu, w którym wysoka jakość środowiska przyrodniczego stanowi trwały fundament jakości życia, atrakcyjności osiedleńczej i rozwoju gospodarczego.

Kluczowe kierunki działań:

- **3.3.1. Ograniczanie negatywnego wpływu człowieka na środowisko oraz zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych.**
- **3.3.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej oraz systemów gospodarowania odpadami.**
- **3.3.3. Ograniczanie niskiej emisji poprzez likwidację wysokoemisyjnych źródeł ciepła i termomodernizację budynków oraz wspieranie ekologicznej mobilności.**
- **3.3.4. Ograniczanie niskiej emisji i wspieranie ekologicznej mobilności.**
- **3.3.5. Ochrona bioróżnorodności, krajobrazu i gleb.**
- **3.3.6. Edukacja ekologiczna i wzmacnianie lokalnych postaw prośrodowiskowych.**
- **3.3.7. Rekultywacja i dekontaminacja terenów zdegradowanych w tym terenów pokopalnianych**

Cel operacyjny 3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna

Cel operacyjny 3.4 koncentruje się na przyspieszeniu transformacji energetycznej województwa świętokrzyskiego w kierunku systemu niskoemisyjnego, opartego na odnawialnych źródłach energii oraz wysokiej efektywności energetycznej. Diagnoza wskazuje, że struktura wytwarzania i zużycia energii w regionie nadal w znacznym stopniu opiera się na paliwach kopalnych oraz na przestarzałej infrastrukturze, co przekłada się na wysoką emisyjność, niską efektywność oraz podatność na wahania cen energii i ryzyka związane z bezpieczeństwem energetycznym.

Rozwój odnawialnych źródeł energii stanowi w tym ujęciu jeden z kluczowych kierunków modernizacji regionu, umożliwiający dywersyfikację „miksu" energetycznego oraz zwiększenie lokalnej samowystarczalności energetycznej. Wykorzystanie potencjału OZE w gospodarce, usługach publicznych i mieszkalnictwie sprzyja ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych, poprawie jakości powietrza oraz wzmacnianiu odporności regionu na zewnętrzne szoki energetyczne. Dla województwa świętokrzyskiego, charakteryzującego się zróżnicowanymi uwarunkowaniami przestrzennymi i środowiskowymi, rozwój OZE wymaga zintegrowanego podejścia, uwzględniającego zarówno potencjały lokalne, jak i ograniczenia wynikające z ochrony krajobrazu i przyrody.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 3.4 jest modernizacja infrastruktury energetycznej, obejmująca systemy ciepłownicze (m.in. biogazownie), gazowe i elektroenergetyczne. Diagnoza wskazuje na potrzebę dostosowania tych systemów do nowych modeli wytwarzania i dystrybucji energii, w tym do rozproszonej generacji oraz rosnącego udziału źródeł niestabilnych. Modernizacja infrastruktury sprzyja poprawie niezawodności dostaw energii, ograniczaniu strat przesyłowych oraz zwiększaniu elastyczności systemu energetycznego.

Cel operacyjny 3.4 obejmuje również zwiększanie efektywności energetycznej budynków i instalacji, co stanowi jeden z najbardziej efektywnych sposobów ograniczania zużycia energii i emisji. Poprawa standardów energetycznych budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej i obiektów gospodarczych przyczynia się do obniżania kosztów energii ponoszonych przez mieszkańców i instytucje, a jednocześnie poprawia komfort użytkowania oraz ogranicza ubóstwo energetyczne. W regionie o relatywnie starszym zasobie budowlanym działania w tym obszarze mają szczególne znaczenie dla poprawy jakości życia i zmniejszania nierówności.

Rozwój inteligentnych systemów zarządzania energią, w tym magazynowania energii, stanowi kolejny ważny komponent realizacji celu operacyjnego 3.4. Inteligentne sieci, systemy zarządzania popytem oraz technologie magazynowania zwiększają zdolność systemu energetycznego do integracji odnawialnych źródeł energii, stabilizowania dostaw oraz optymalizacji zużycia. W regionie, który dąży do zwiększenia udziału OZE, rozwiązania te mają kluczowe znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego oraz efektywności funkcjonowania systemu.

Istotnym elementem transformacji będzie wspieranie tworzenia i rozwoju lokalnych społeczności energetycznych, umożliwiających lokalną produkcję i bilansowanie energii.

Cel operacyjny 3.4 ma również istotny wymiar gospodarczy, gdyż transformacja energetyczna może stymulować rozwój nowych sektorów gospodarki, tworzenie miejsc pracy oraz wzrost innowacyjności. Inwestycje w OZE, efektywność energetyczną i inteligentne systemy energetyczne sprzyjają rozwojowi lokalnych rynków usług, kompetencji technicznych oraz specjalizacji gospodarczych związanych z zieloną transformacją.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 3.4 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu o nowoczesnym, niskoemisyjnym i odpornym systemie energetycznym, który wspiera cele klimatyczne, poprawia jakość życia mieszkańców oraz wzmacnia

konkurencyjność gospodarki. Energetyka odnawialna i wysoka efektywność energetyczna stanowią jeden z kluczowych filarów zrównoważonego rozwoju regionu do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

3.4.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych.

3.4.2. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w gospodarce, usługach publicznych i mieszkalnictwie.

3.4.3. Zwiększanie efektywności energetycznej budynków i instalacji poprzez głęboką termomodernizację oraz wymianę wysokoemisyjnych źródeł ciepła, a także wspieranie gospodarki niskoemisyjnej.

3.4.4. Zwiększanie efektywności energetycznej budynków i instalacji oraz wspieranie gospodarki niskoemisyjnej.

3.4.5. Rozwój inteligentnych systemów zarządzania energią, w tym magazynowanie energii.

CEL 4. STRATEGICZNY ZARZĄDZANIE I ODPORNOŚĆ: Efektywnie zarządzany i odporny region

Horyzontalnym celem strategicznym 4. jest wzmocnienie zdolności instytucjonalnych i partnerskich województwa świętokrzyskiego w celu skutecznego zarządzania rozwojem oraz zwiększania odporności regionu na kryzysy i zmiany o charakterze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i klimatycznym. Realizacja celu odpowiada na potrzebę lepszej koordynacji polityk publicznych, rozwoju współpracy międzysektorowej oraz podnoszenia jakości zarządzania na wszystkich poziomach terytorialnych. Kluczowe znaczenie ma budowa systemu zarządzania opartego na danych, partnerstwach i zdolności do szybkiego reagowania, który wzmacnia stabilność i długofalowy potencjał rozwojowy regionu.

Cel operacyjny 4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem

Cel operacyjny 4.1 koncentruje się na budowie nowoczesnego, spójnego i skutecznego systemu zarządzania rozwojem województwa świętokrzyskiego, który umożliwia przełożenie celów strategicznych na skoordynowane działania oraz zapewnia zdolność do bieżącej adaptacji polityki regionalnej do zmieniających się uwarunkowań społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Diagnoza wskazuje, że jednym z kluczowych wyzwań regionu jest fragmentaryczność procesów planowania, ograniczone wykorzystanie danych w podejmowaniu decyzji oraz zróżnicowany poziom kompetencji instytucjonalnych w zakresie zarządzania strategicznego.

Rozwój systemu zarządzania strategicznego oznacza w tym ujęciu podnoszenie standardów programowania, wdrażania i monitorowania polityki rozwoju, tak aby procesy te były bardziej zintegrowane, przejrzyste i oparte na wiarygodnych informacjach. Oparcie zarządzania na danych, obejmujące systematyczną analizę trendów, ocenę zróżnicowań terytorialnych oraz interpretację zjawisk społeczno-gospodarczych, pozwala na lepsze dopasowanie interwencji do realnych potrzeb regionu oraz na szybsze identyfikowanie obszarów wymagających korekt polityki publicznej.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 4.1 jest rozwijanie kompetencji kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania strategicznego. W warunkach rosnącej złożoności polityk publicznych oraz konieczności koordynacji działań wielu podmiotów, jakość zasobów ludzkich w administracji staje się jednym z kluczowych czynników skuteczności wdrażania strategii. Podnoszenie kompetencji analitycznych, projektowych i zarządczych sprzyja zwiększaniu zdolności instytucji do planowania długofalowego, zarządzania projektami oraz wykorzystywania wyników monitoringu w bieżącym podejmowaniu decyzji.

Cel operacyjny 4.1 obejmuje również integrację procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego, co stanowi jeden z warunków skutecznego kształtowania rozwoju regionalnego. Spójność pomiędzy dokumentami planistycznymi i strategicznymi pozwala na lepsze powiązanie celów rozwojowych z decyzjami dotyczącymi zagospodarowania przestrzeni, lokalizacji inwestycji oraz ochrony zasobów środowiskowych. Takie podejście sprzyja ograniczaniu konfliktów przestrzennych oraz zwiększa efektywność wykorzystania środków publicznych.

Wprowadzenie Świętokrzyskiego Planu Inwestycyjnego jako dokumentu wykonawczego Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ stanowi istotny krok w kierunku uporządkowania kluczowych przedsięwzięć strategicznych oraz wzmocnienia przejrzystości procesu wdrażania strategii. Tego rodzaju instrument umożliwia powiązanie celów strategicznych z konkretnymi projektami, odpowiedzialnościami instytucjonalnymi oraz harmonogramami realizacji, co sprzyja lepszej koordynacji działań oraz zwiększa czytelność polityki rozwoju dla interesariuszy.

Cel operacyjny 4.1 ma również znaczenie dla zwiększania odporności instytucjonalnej regionu, gdyż nowoczesny system zarządzania oparty na danych i kompetencjach sprzyja szybszemu reagowaniu na sytuacje kryzysowe oraz na nieprzewidziane zmiany otoczenia. Zdolność do monitorowania zjawisk, analizy ich skutków oraz podejmowania decyzji w oparciu o aktualne informacje stanowi jeden z kluczowych elementów budowy odporności regionu.

Realizacja celu operacyjnego 4.1 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu zarządzanego w sposób nowoczesny, spójny i oparty na wiedzy, w którym cele strategiczne są skutecznie przekładane na działania, a system zarządzania rozwojem wspiera trwały i zrównoważony rozwój do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

4.1.1. Podnoszenie standardów programowania, zarządzania i monitorowania polityki rozwoju.

4.1.2. Rozwijanie systemu zarządzania strategicznego opartego na danych, obejmującego analitykę, interpretację trendów, ocenę zróżnicowań terytorialnych oraz wykorzystywanie wyników monitoringu w bieżącym podejmowaniu decyzji.

4.1.3. Rozwój kompetencji kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania strategicznego.

4.1.4. Zintegrowanie procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego.

4.1.5. Wprowadzenie Świętokrzyskiego Planu Rozwoju – dokumentu wykonawczego SRWŚ 2035+, porządkującego kluczowe przedsięwzięcia strategiczne, odpowiedzialności instytucjonalne, harmonogramy realizacji oraz mierniki postępu.

Cel operacyjny 4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego

Cel operacyjny 4.2 koncentruje się na budowie spójnej, wiarygodnej i rozpoznawalnej marki województwa świętokrzyskiego, która wzmacnia jego pozycję konkurencyjną w skali krajowej i międzynarodowej oraz wspiera realizację celów rozwojowych w obszarze gospodarki, turystyki, jakości życia i atrakcyjności inwestycyjnej. Diagnoza wskazuje, że potencjały regionu, mimo swojej unikalności, są nadal niewystarczająco czytelne i konsekwentnie komunikowane, co osłabia zdolność województwa do budowania trwałego wizerunku i wyróżniania się na tle innych regionów.

Budowa marki regionu oznacza w tym ujęciu wypracowanie wspólnej koncepcji tożsamości wizerunkowej, opartej na autentycznych zasobach, wartościach i ambicjach rozwojowych województwa świętokrzyskiego. Spójna marka pełni funkcję integrującą, łącząc różnorodne działania promocyjne prowadzone przez instytucje publiczne, podmioty gospodarcze, sektor kultury i organizacje społeczne. Taka integracja sprzyja wzmacnianiu przekazu oraz zwiększa skuteczność komunikacji zewnętrznej i wewnętrznej.

Istotnym elementem realizacji celu operacyjnego 4.2 jest ustalenie spójnych standardów komunikacji marki regionu, które zapewniają jednolitość przekazu oraz wysoką jakość działań promocyjnych prowadzonych w różnych sektorach i na różnych poziomach terytorialnych. Spójność komunikacyjna sprzyja budowie rozpoznawalności oraz wzmacnia zaufanie odbiorców do przekazu regionu. W warunkach rosnącej konkurencji pomiędzy regionami o uwagę inwestorów, turystów i mieszkańców, konsekwentna i profesjonalna komunikacja staje się jednym z kluczowych narzędzi polityki rozwoju.

Cel operacyjny 4.2 obejmuje również promocję unikalnych projektów przestrzennych, które mogą pełnić rolę symbolicznych i funkcjonalnych wizytówek regionu. Wysokiej jakości przedsięwzięcia w przestrzeni publicznej, architekturze, kulturze i infrastrukturze sprzyjają budowie pozytywnego wizerunku oraz wzmacniają poczucie dumy mieszkańców z miejsca zamieszkania. Takie projekty, jeśli są odpowiednio komunikowane, mogą stać się nośnikami tożsamości regionalnej oraz elementami rozpoznawalnymi w skali ponadregionalnej. Oczywiście promocja tego typu wizytówek regionu powinna stać się punktem wyjścia do budowania spójnej marki i szerszej promocji terytorialnej, opartej na wartościach (Brand Territory).

Budowa marki regionu ma również istotny wymiar wewnętrzny, związany z tożsamością mieszkańców i ich identyfikacją z województwem. Silna marka regionalna sprzyja wzmacnianiu poczucia przynależności, wspiera kapitał społeczny oraz buduje społeczne poparcie dla działań rozwojowych. W regionie stojącym przed wyzwaniami demograficznymi i migracyjnymi, pozytywny i spójny wizerunek może odgrywać istotną rolę w zatrzymywaniu mieszkańców oraz przyciąganiu nowych osób zainteresowanych związaniem swojej przyszłości z województwem świętokrzyskim.

Cel operacyjny 4.2 wpisuje się również w logikę zwiększania odporności regionu, gdyż silna marka ułatwia mobilizację partnerów, budowę sieci współpracy oraz skuteczniejsze reagowanie na kryzysy wizerunkowe. Region o wyraźnej tożsamości i rozpoznawalnym wizerunku posiada większą zdolność do utrzymania pozycji konkurencyjnej nawet w warunkach niekorzystnych zmian otoczenia.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 4.2 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu o czytelnej tożsamości i silnej marce, która wspiera rozwój gospodarczy, społeczny i przestrzenny oraz wzmacnia jego pozycję w krajowym i europejskim układzie terytorialnym do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

4.2.1. Opracowanie wspólnej koncepcji marki województwa.

4.2.2. Ustalenie spójnych standardów komunikacji marki regionu wspierających działania promocyjne prowadzone w różnych sektorach.

4.2.3. Promocja unikalnych projektów przestrzennych wzmacniających rozpoznawalność i wyjątkowy charakter regionu.

Cel operacyjny 4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa

Cel operacyjny 4.3 koncentruje się na wzmacnianiu współpracy i partnerstw jako kluczowego mechanizmu realizacji polityki rozwoju województwa świętokrzyskiego, w odpowiedzi na rosnącą złożoność wyzwań społecznych, gospodarczych i przestrzennych, które coraz rzadziej mogą być skutecznie rozwiązywane w ramach działań pojedynczych instytucji lub jednostek samorządu terytorialnego. Diagnoza wskazuje, że potencjał współpracy w regionie jest wciąż niewystarczająco wykorzystywany, a relacje między podmiotami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi wymagają dalszego wzmacniania i profesjonalizacji.

Rozwijanie współpracy terytorialnej, zarówno wewnątrzregionalnej, jak i międzyregionalnej oraz międzynarodowej, stanowi istotny element realizacji celu operacyjnego 4.3. Wymiana doświadczeń,

wspólne projekty oraz uczestnictwo w sieciach współpracy sprzyjają transferowi wiedzy, innowacji i dobrych praktyk, a także zwiększają zdolność regionu do pozyskiwania środków zewnętrznych. W warunkach konkurencji o zasoby rozwojowe, aktywna obecność w ponadregionalnych i międzynarodowych strukturach współpracy wzmacnia pozycję województwa oraz jego widoczność w szerszym układzie terytorialnym.

Istotnym komponentem celu operacyjnego 4.3 jest wzmacnianie partnerstw międzysektorowych z udziałem administracji publicznej, przedsiębiorców i organizacji społecznych. Tego rodzaju współpraca sprzyja lepszemu dopasowaniu działań publicznych do realnych potrzeb gospodarki i społeczeństwa, a także zwiększa efektywność wdrażania polityk publicznych. Partnerstwa międzysektorowe umożliwiają łączenie zasobów, kompetencji i perspektyw różnych aktorów, co sprzyja wypracowywaniu bardziej kompleksowych i trwałych rozwiązań rozwojowych.

Cel operacyjny 4.3 obejmuje również upowszechnianie rozwiązań e-administracji oraz cyfrowych usług publicznych, które stanowią ważny element poprawy dostępności i jakości usług, zwłaszcza na obszarach oddalonych od głównych ośrodków miejskich. Cyfryzacja administracji sprzyja ograniczaniu barier terytorialnych, zwiększa przejrzystość procesów oraz ułatwia mieszkańcom i przedsiębiorcom kontakt z instytucjami publicznymi. W regionie o rozproszonej strukturze osadniczej rozwój cyfrowych usług publicznych ma szczególne znaczenie dla wyrównywania szans oraz wzmacniania spójności terytorialnej.

Cel operacyjny 4.3 ma również istotny wymiar instytucjonalny i kulturowy, związany z budowaniem zaufania, kultury współpracy oraz zdolności do wspólnego rozwiązywania problemów. Wzmocnienie partnerstw sprzyja zwiększaniu skuteczności polityk publicznych, poprawie koordynacji działań oraz budowie trwałych relacji pomiędzy aktorami rozwoju regionalnego.

Realizacja celu operacyjnego 4.3 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu charakteryzującego się wysokim poziomem współpracy, sieciowości i zdolności do mobilizacji partnerów wokół wspólnych celów rozwojowych.

Kluczowe kierunki działań:

4.3.1. Rozwijanie współpracy terytorialnej: wewnątrzregionalnej, międzyregionalnej i międzynarodowej.

4.3.2. Upowszechnianie rozwiązań e-administracji oraz cyfrowych usług publicznych, szczególnie na obszarach oddalonych od głównych ośrodków.

4.3.3. Wspieranie partnerstw i wspólnych inicjatyw jednostek samorządu terytorialnego.

Cel operacyjny 4.4 Odporność instytucjonalna i społeczna regionu

Cel operacyjny 4.4 koncentruje się na budowie odporności województwa świętokrzyskiego w wymiarze instytucjonalnym i społecznym, rozumianej jako zdolność regionu do przygotowania się na sytuacje kryzysowe, skutecznego reagowania na zagrożenia oraz szybkiego powrotu do stabilnego funkcjonowania po ich wystąpieniu. Diagnoza oraz doświadczenia ostatnich lat wskazują, że rosnąca częstotliwość i złożoność zagrożeń, w tym zagrożeń klimatycznych, zdrowotnych, infrastrukturalnych i społecznych, wymagają systemowego podejścia do budowy odporności na wszystkich poziomach zarządzania.

Wzmocnienie zasobów ochrony ludności stanowi jeden z kluczowych elementów realizacji celu operacyjnego 4.4. Obejmuje ono zarówno wyposażenie, jak i rozwój kompetencji jednostek samorządu województwa, innych jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji i służb społecznych zaangażowanych w działania kryzysowe. W regionie o zróżnicowanej strukturze osadniczej i ograniczonych zasobach w części gmin, budowa spójnego systemu ochrony ludności sprzyja

wyrównywaniu poziomu bezpieczeństwa oraz zwiększaniu zdolności do reagowania na sytuacje nadzwyczajne.

Ważnym komponentem celu operacyjnego 4.4 jest budowanie świadomości mieszkańców w zakresie przygotowania na sytuacje zagrożeń. Odporność społeczna w dużym stopniu zależy od poziomu wiedzy, postaw i gotowości mieszkańców do współdziałania w sytuacjach kryzysowych. Kształtowanie kultury bezpieczeństwa, opartej na odpowiedzialności, solidarności i wzajemnym wsparciu, sprzyja ograniczaniu skutków zagrożeń oraz zwiększa zdolność społeczności lokalnych do samopomocy w pierwszej fazie kryzysu.

Cel operacyjny 4.4 obejmuje również tworzenie i utrzymywanie sieci współpracy pomiędzy województwem, powiatami i gminami, które stanowią fundament skutecznego zarządzania kryzysowego. Sprawna koordynacja działań pomiędzy różnymi poziomami samorządu oraz służbami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo pozwala na szybsze podejmowanie decyzji, lepsze wykorzystanie zasobów oraz ograniczanie chaosu informacyjnego w sytuacjach zagrożeń. W regionie o zróżnicowanych potencjałach organizacyjnych sieci współpracy sprzyjają również wzajemnemu wsparciu jednostek o słabszych zasobach.

Przygotowanie ram organizacyjnych zapewniających ciągłość działania jednostek wojewódzkich w warunkach zagrożeń stanowi kolejny ważny element realizacji celu operacyjnego 4.4. Planowanie ciągłości działania umożliwia utrzymanie kluczowych funkcji administracji i usług publicznych nawet w warunkach zakłóceń, co ma istotne znaczenie dla stabilności funkcjonowania regionu oraz zaufania mieszkańców do instytucji publicznych. Takie podejście sprzyja ograniczaniu skutków kryzysów oraz skracaniu czasu powrotu do normalnego funkcjonowania.

Cel operacyjny 4.4 ma wymiar długofalowy, związany z budową zdolności regionu do uczenia się na podstawie doświadczeń kryzysowych oraz do systematycznego doskonalenia procedur i mechanizmów reagowania. Odporność instytucjonalna i społeczna nie jest stanem statycznym, lecz procesem wymagającym ciągłego doskonalenia, testowania rozwiązań oraz dostosowywania ich do zmieniających się warunków i zagrożeń.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 4.4 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu przygotowanego na różnorodne scenariusze kryzysowe, zdolnego do skutecznego reagowania oraz do utrzymania ciągłości funkcjonowania kluczowych instytucji i usług.

Kluczowe kierunki działań:

4.4.1. Wzmacnianie zasobów ochrony ludności poprzez wyposażenie i rozwój kompetencji jednostek samorządu województwa, JST oraz organizacji i służb społecznych.

4.4.2. Budowanie świadomości mieszkańców w zakresie przygotowania na sytuacje zagrożeń.

4.4.3. Tworzenie i utrzymywanie sieci współpracy województwo-powiat-gmina.

4.4.4. Przygotowanie ram organizacyjnych zapewniających ciągłość działania jednostek wojewódzkich w warunkach zagrożeń (BCP).

Cel operacyjny 4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności

Cel operacyjny 4.5 koncentruje się na wzmacnianiu odporności infrastruktury publicznej oraz kluczowych usług dla ludności województwa świętokrzyskiego, w celu zapewnienia ich ciągłości funkcjonowania w warunkach zagrożeń, awarii i sytuacji kryzysowych. Diagnoza wskazuje, że znaczna część infrastruktury publicznej regionu charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem nowoczesności i odporności, co zwiększa podatność na zakłócenia wywołane przez ekstremalne zjawiska pogodowe, awarie techniczne, cyber-zagrożenia oraz inne czynniki ryzyka.

Modernizacja infrastruktury publicznej w kierunku zwiększenia jej odporności oznacza w tym ujęciu systematyczne uwzględnianie kryteriów bezpieczeństwa, ciągłości działania oraz adaptacji do zmian klimatu w procesach planowania, projektowania i utrzymania obiektów infrastrukturalnych. Dotyczy to szerokiego spektrum infrastruktury, w tym transportowej, zdrowotnej, edukacyjnej, kulturalnej, wodnej oraz teleinformatycznej, które pełnią kluczową rolę w codziennym funkcjonowaniu mieszkańców oraz w realizacji zadań publicznych. Wzmocnienie odporności tych systemów sprzyja ograniczaniu skutków zakłóceń oraz zwiększa zdolność regionu do utrzymania podstawowych funkcji społecznych i gospodarczych.

Niebagatelnym elementem realizacji celu operacyjnego 4.5 jest wsparcie JST w podnoszeniu odporności lokalnych usług publicznych. Zróżnicowane potencjały finansowe i organizacyjne samorządów powodują, że zdolność do systematycznej modernizacji infrastruktury i wdrażania standardów odporności jest nierównomierna w skali regionu. Wzmocnienie wsparcia w zakresie analiz ryzyka, standaryzacji rozwiązań oraz dostępu do instrumentów finansowania sprzyja wyrównywaniu poziomu bezpieczeństwa i jakości usług pomiędzy poszczególnymi gminami i powiatami.

Cel operacyjny 4.5 obejmuje również rozwój i dywersyfikację systemów zaopatrzenia w wodę i energię w obiektach publicznych, co ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia ciągłości funkcjonowania usług w warunkach awarii lub przerw w dostawach. Zwiększanie niezależności energetycznej i wodnej obiektów publicznych, w tym poprzez alternatywne źródła zasilania i systemy rezerwowe, sprzyja ograniczaniu ryzyka przerw w świadczeniu usług oraz wzmacnia bezpieczeństwo mieszkańców.

Przygotowanie infrastruktury publicznej do pełnienia funkcji zaplecza ochrony ludności stanowi kolejny ważny element realizacji celu operacyjnego 4.5. Obiekty publiczne, takie jak szkoły, hale sportowe czy placówki kultury, mogą w sytuacjach kryzysowych pełnić rolę miejsc schronienia, punktów wsparcia lub centrów koordynacji działań. Odpowiednie przygotowanie tych obiektów zwiększa zdolność regionu do reagowania na sytuacje nadzwyczajne oraz do zapewnienia podstawowych warunków bezpieczeństwa dla ludności.

Wzmacnianie cyberbezpieczeństwa instytucji publicznych i ochrony danych stanowi istotny komponent celu operacyjnego 4.5 w kontekście rosnącej cyfryzacji usług publicznych. Zagrożenia cybernetyczne mogą prowadzić do poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu administracji, systemów zdrowotnych, infrastruktury krytycznej oraz innych kluczowych obszarów. Budowa odporności cyfrowej sprzyja ograniczaniu ryzyka zakłóceń, ochronie danych mieszkańców oraz utrzymaniu zaufania do instytucji publicznych.

Cel operacyjny 4.5 ma również wymiar długofalowy, związany z koniecznością systematycznego dostosowywania infrastruktury publicznej do zmieniających się warunków klimatycznych, technologicznych i społecznych. Odporność infrastruktury nie jest jednorazowym efektem inwestycji, lecz procesem wymagającym ciągłej oceny ryzyk, aktualizacji standardów oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Realizowanie celu operacyjnego 4.5 powinno prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu, w którym infrastruktura publiczna i kluczowe usługi dla ludności są bezpieczne, niezawodne i odporne na zakłócenia. Wysoka odporność infrastrukturalna stanowi jeden z fundamentów stabilności społecznej, bezpieczeństwa mieszkańców oraz trwałego rozwoju regionu do 2035 r.

Kluczowe kierunki działań:

4.5.1. Modernizacja infrastruktury publicznej pod kątem odporności na zagrożenia, w tym infrastruktury transportowej, zdrowotnej, kulturalnej, edukacyjnej, wodnej i teleinformatycznej.

4.5.2. Wsparcie JST w podnoszeniu odporności lokalnych usług publicznych poprzez standaryzację, analizy ryzyka oraz instrumenty finansowania.

4.5.3. Rozwój i dywersyfikacja systemów zaopatrzenia w wodę i energię w obiektach publicznych, zwiększająca odporność na awarie.

4.5.4. Przygotowanie infrastruktury publicznej do pełnienia funkcji zaplecza ochrony ludności.

4.5.5. Wzmacnianie cyberbezpieczeństwa instytucji publicznych i ochrony danych.

Cel operacyjny 4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu

Cel operacyjny 4.6 koncentruje się na wzmacnianiu zdolności województwa świętokrzyskiego do adaptacji do postępujących zmian klimatu oraz do ograniczania ich negatywnych skutków dla mieszkańców, gospodarki i środowiska przyrodniczego. Diagnoza wskazuje, że region coraz częściej doświadcza zjawisk ekstremalnych, takich jak fale upałów, intensywne opady, susze oraz lokalne podtopienia, które wpływają na bezpieczeństwo ludności, infrastrukturę oraz funkcjonowanie ekosystemów. W tych uwarunkowaniach adaptacja klimatyczna staje się jednym z kluczowych elementów długofalowej odporności regionu.

Adaptacja do zmian klimatu oznacza w tym ujęciu rozwój systemowego podejścia do identyfikacji, monitorowania i analizy zagrożeń naturalnych, które umożliwia lepsze prognozowanie ryzyk oraz planowanie działań zapobiegawczych. Wykorzystanie danych, analiz przestrzennych oraz wiedzy eksperckiej sprzyja bardziej precyzyjnemu określaniu obszarów szczególnego narażenia oraz dostosowywaniu interwencji do lokalnych uwarunkowań.

Istotnym komponentem realizacji celu operacyjnego 4.6 jest zwiększanie naturalnej i technicznej retencji wód oraz poprawa bezpieczeństwa wodnego regionu. W warunkach nasilających się okresów suszy i intensywnych opadów, zdolność do magazynowania i racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi staje się jednym z kluczowych wyzwań rozwojowych. Rozwijanie rozwiązań opartych na naturze, w połączeniu z infrastrukturą techniczną, sprzyja ograniczaniu ryzyka powodzi i podtopień, a jednocześnie zwiększa odporność regionu na deficyty wody.

Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach stanowi kolejny ważny element realizacji celu operacyjnego 4.6. Integracja terenów zielonych, zbiorników wodnych, systemów małej retencji oraz rozwiązań sprzyjających infiltracji wód opadowych przyczynia się do obniżania temperatur w przestrzeni miejskiej, poprawy jakości powietrza oraz zwiększania komfortu życia mieszkańców. W regionie o rosnącej urbanizacji i nasilających się falach upałów działania te mają szczególne znaczenie dla zdrowia publicznego i jakości środowiska miejskiego.

Cel operacyjny 4.6 obejmuje również przeciwdziałanie skutkom zagrożeń naturalnych i zjawisk ekstremalnych poprzez rozwój zdolności reagowania, odbudowy oraz ograniczania strat. Wzmacnianie odporności środowiskowej regionu wymaga integrowania działań infrastrukturalnych, środowiskowych i organizacyjnych, tak aby skutki ekstremalnych zjawisk były możliwie najmniejsze zarówno dla ludności, jak i dla gospodarki.

Ważnym aspektem realizacji celu operacyjnego 4.6 jest wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w planowaniu adaptacji klimatycznej oraz we wdrażaniu lokalnych planów adaptacji. Zróżnicowane uwarunkowania przestrzenne i środowiskowe regionu powodują, że skuteczna adaptacja wymaga podejścia dostosowanego do lokalnych potrzeb i ryzyk. Wzmocnienie zdolności planistycznych

i organizacyjnych JST sprzyja bardziej systematycznemu i skoordynowanemu wdrażaniu działań adaptacyjnych.

Cel operacyjny 4.6 ma również istotny wymiar długofalowy, związany z budową kultury zarządzania ryzykiem klimatycznym oraz uwzględnianiem adaptacji w głównym nurcie polityk publicznych. Integracja zagadnień klimatycznych z planowaniem przestrzennym, inwestycyjnym i społecznym sprzyja zwiększaniu odporności regionu oraz ograniczaniu kosztów przyszłych kryzysów.

W długiej perspektywie realizacja celu operacyjnego 4.6 powinna prowadzić do ukształtowania województwa świętokrzyskiego jako regionu przygotowanego na skutki zmian klimatu, zdolnego do ochrony swoich zasobów środowiskowych oraz do zapewnienia bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców. Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa stanowią jeden z kluczowych filarów trwałego i zrównoważonego rozwoju regionu do 2035 roku.

Kluczowe kierunki działań:

4.6.1. Rozwój systemów monitorowania i analizy zagrożeń naturalnych.

4.6.2. Zwiększanie naturalnej i technicznej retencji wód oraz poprawa bezpieczeństwa wodnego regionu.

4.6.3. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach.

4.6.4. Przeciwdziałanie skutkom zagrożeń naturalnych i zjawisk ekstremalnych.

4.6.5. Wsparcie JST w planowaniu adaptacji klimatycznej oraz wdrażaniu lokalnych planów adaptacji.

6.OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA

6.1. OCZEKIWANE REZULTATY DZIAŁAŃ DLA CELU STRATEGICZNEGO 1. INTELIGENTNA GOSPODARKA I AKTYWNI LUDZIE:

- silny regionalny sektor przedsiębiorstw;
- sprawne mechanizmy współpracy B+R+I i gospodarki - świętokrzyski model transferu wiedzy i technologii;
- sprawna i skuteczna regionalna sieć IOB;
- kompetentne, doświadczone i innowacyjne kadry regionalnej gospodarki;
- skuteczne mechanizmy budowania kompetencji kadr świętokrzyskiej gospodarki;
- zrównoważony rozwój gospodarczy regionu w oparciu o regionalne inteligentne specjalizacje;
- kompleksowa i terytorialnie skoncentrowana oferta inwestycyjna;
- unikatowa w skali kraju i Europy oferta turystyczna bazująca na uzdrowiskowych walorach regionu.

Tabela 5. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie

Wskaźnik	Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
			Świętokrzyskie	Polska	
PKB na 1 mieszkańca	GUS BDL	zł	67 847 (2023)	90 759 (2023)	↑
		PL=100%	74,8 (2023)	100 (2023)	
Wartość wsparcia udzielonego na rzecz przedsiębiorstw przez Świętokrzyski Fundusz Rozwoju zgodnie z celami SRWŚ 2035+	Świętokrzyski Fundusz Rozwoju	mln zł	0 (2026)	nd.	↑
Nakłady wewnętrzne na działalność B+R na 1 mieszkańca	GUS BDL	zł/os.	438 (2024)	1 370 (2024)	↑
Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw	GUS BDL	mln zł	328,4 (2024)	32 584,7 (2024)	↑
Podmioty w działalności B+R ogółem na 100 tys. ludności	GUS BDL	podmioty/ 100 tys. ludności	10,4 (2024)	19,4 (2024)	↑

Wskaźnik	Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
			Świętokrzyskie	Polska	
Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	GUS BDL	IOB/ 10 tys. podmiotów GN	565 (2024)	829 (2024)	↑
Patenty udzielone przez UPRP podmiotom gospodarczym	GUS BDL	patent	19 (2024)	672 (2024)	↑
Miejsce województwa świętokrzyskiego w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji	Regional Innovation Scoreboard	pozycja	231/241 (2025)	nd.	↑
Personel wewnętrzny B+R w sektorze szkolnictwa wyższego	GUS BDL	EPC	679,1 (2023)	58 730 (2023)	↑
Udział ludności w wieku 15-64 lat z wykształceniem wyższym	GUS BDL	%	30,8 (2024)	34,2 (2024)	↑
Odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym wśród bezrobotnych ogółem	GUS BDL	%	16,4% (2025)	14,5 (2025)	↓
Udział absolwentów kierunków inżynieryjno-technicznych w ogólnej liczbie absolwentów szkół wyższych	GUS BDL	%	7,6 (2024)	7,6 (2024)	↑
Liczba uczniów w technikach	GUS BDL	os.	24 329 (2024)	686 840 (2024)	↑
Osoby dorosłe w wieku 25–64 lata uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu	GUS BDL	%	4,0 (2024)	10,0 (2024)	↑
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w wieku 55-59/64 lata w liczbie ludności w tym wieku	GUS BDL	%	4,8% (2025)	4,8% (2025)	↓
Liczba dni absencji chorobowej w przeliczeniu na 1 ubezpieczonego zdrowotnie	ZUS	dni	16,37 (2024)	14,65 (2024)	↓
Odsetek przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe	GUS BDL	%	15,4 (2024)	18,3 (2024)	↑
Odsetek przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowe łącze stałe o przepustowości co najmniej 100 Mb/s i nie większej niż 500 Mb/s	US Kielce	%	36,3 (2024)	35,0 (2024)	↑
Kapitał zagraniczny na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	GUS BDL	zł/1 os.	3 566 (2024)	12 860 (2024)	↑

Wskaźnik		Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
				Świętokrzyskie	Polska	
Miejsca noclegowe (całoroczne) na 1 tys. ludności	w regionie	GUS BDL	szt./1 000 ludności	14,54 (2024)	16,42 (2024)	↑
	w powiecie buskim			52,68 (2024)		
Udzielone noclegi na 1 tys. ludności	w regionie	GUS BDL	szt./1 000 ludności	1 757,98 (2024)	2 599,58 (2024)	↑
	w powiecie buskim			12 483,85 (2024)		
Udzielone noclegi turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców		GUS BDL	szt./ 10 000 mieszkańców	1 081 (2024)	4 896 (2024)	↑
Kuracjusze leczeni stacjonarnie w szpitalach uzdrowiskowych i sanatoriach uzdrowiskowych		GUS BDL	os.	67 658 (2024)	798 935 (2024)	↑
Średnia liczba łóżek w szpitalach uzdrowiskowych i sanatoriach uzdrowiskowych		GUS BDL	szt.	3 381 (2024)	45 709 (2024)	↑

Źródło: opracowanie eksperckie.

6.2. OCZEKIWANE REZULTATY DZIAŁAŃ DLA CELU STRATEGICZNEGO 2. WSPÓLNOTA I WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW:

- wysoka atrakcyjność osiedleńcza regionu;
- stabilna sytuacja demograficzna regionu;
- silna i zintegrowana wspólnota regionalna;
- wysoka atrakcyjności oferty kulturalnej;
- wysokiej jakości edukacja na wszystkich poziomach kształcenia;
- silny ekosystem organizacji pozarządowych;
- wysoki poziom aktywności obywatelskiej mieszkańców województwa;
- wysoka dostępność i jakość usług społecznych i zdrowotnych;
- dobry stan zdrowia mieszkańców województwa;
- wysoki poziom integracji społecznej w regionie;
- wzmocnione zasoby kadr systemu pomocy społecznej i ochrony zdrowia w regionie;
- uznana pozycja Kielce jako regionalnego ośrodka akademickiego i centrum gospodarczego;
- wysoka atrakcyjność osiedleńcza Kielc;

- silne i aktywne kieleckie środowisko akademickie;
- aktywne i objęte wsparciem osoby starsze;
- marginalna skala zjawiska wykluczenia architektonicznego, cyfrowego i informacyjnego osób starszych;
- polityki miejskie uwzględniające osoby starsze i ich potrzeby.

Tabela 6. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców

Wskaźnik		Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
				Świętokrzyskie	Polska	
Liczba mieszkańców województwa		GUS BDL	os.	1 157 991 (2024)	37 489 087 (2024)	→
Saldo migracji ogółem na 1000 ludności		GUS BDL	os./1000 ludności	-2,25 (2024)	0,25 (2024)	↑
Liczba mieszkań na 1 000 ludności		GUS BDL	szt./ 1000 ludności	403,1 (2024)	425,9 (2024)	↑
Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę		GUS BDL	m^2	31,4 (2024)	32,2 (2024)	↑
Udział mieszkań wyposażonych w	łazienka	GUS BDL	%	88,4 (2024)	93,9 (2024)	↑
	centralne ogrzewanie			83,2 (2024)	86,2 (2024)	
Liczba imprez zorganizowanych przez centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice		GUS BDL	szt.	7 556 (2024)	276 634 (2024)	↑
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzający muzea i oddziały muzealne, uczestnicy imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzający obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców		GUS BDL	os./ 1 000 mieszkańców	1 656 (2024)	2 562 (2024)	↑
Współczynnik skolaryzjacji netto (licea ogólnokształcące)		GUS BDL	%	40,69 (2024)	44,85 (2024)	↑
Średni wynik egzaminu ósmoklasisty z:	języka polskiego	OKE Łódź/ CKE	%	63 (2025)	64 (2025)	↑
	matematyki			51 (2025)	50 (2025)	

Wskaźnik		Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
				Świętokrzyskie	Polska	
	języka angielskiego			69 (2025)	70 (2025)	
Średni wynik egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym z:	języka polskiego	OKE Łódź	%	42 (2025)	46 (2025)	↑
	matematyki			29 (2025)	33 (2025)	
	języka angielskiego			62 (2025)	64 (2025)	
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców		GUS BDL	szt./ 10 tys. mieszkańców	47 (2024)	47 (2024)	↑
Wartość środków przekazanych z budżetu Województwa Świętokrzyskiego organizacjom pozarządowym w ramach współpracy finansowej		UMWŚ	mln zł	7,72 (2024)	nd.	↑
Frekwencja w wyborach do Sejmu RP		PKW	%	71,09 (2023)	74,23 (2023)	↑
Odsetek gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą lub dobrą		GUS BDL	%	50,7 (2024)	56,7 (2024)	↑
Indeks zagrożenia ubóstwem w województwie świętokrzyskim		ROPS Kielce	jedn.	41,6 (2024)	nd.	↓
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności		GUS BDL	os./ 10 tys. ludności	430 (2024)	313 (2024)	↓
Miejsca w placówkach wsparcia dziennego		GUS BDL	szt.	5 505 (2024)	74 670 (2024)	↑
Odsetek placówek wsparcia dziennego posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych		GUS BDL	%	56 (2024)	57,3 (2024)	↑
Liczba ludności na łóżko w szpitalach	ogólnych	GUS BDL	os./ na łóżko	218 (2024)	234 (2024)	↓
	psychiatrycznych			1 573 (2024)	2 172 (2024)	↓

Wskaźnik			Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
					Świętokrzyskie	Polska	
Lekarze (wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności			GUS BDL	os./ 10 tys. ludności	33,2 (2024)	37,7 (2024)	↑
Pielęgniarki i położne (wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności			GUS BDL	os./ 10 tys. ludności	80,1 (2024)	66,3 (2024)	→
Oczekiwane trwanie życia w zdrowiu	mężczyzn	w wieku 60 lat	GUS BDL	lata	10,45 (2024)	11,11 (2024)	↑
	kobiet				11,71 (2024)	12,37 (2024)	
Odsetek przychodni posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych			GUS BDL	%	95,2 (2024)	92,6 (2024)	↑
Miejsce Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w rankingu uniwersytetów			„Perspektywy”	pozycja w rankingu	21 (2025)	nd.	↑
Miejsce Politechniki Świętokrzyskiej w rankingu uczelni technicznych					19 (2025)		
Studenci kształcący się na kieleckich uczelniach wyższych			GUS BDL	os.	17 316 (2024)	1 276 512 (2024)	↑
Odsetek studentów cudzoziemców kształcących się na świętokrzyskich uczelniach wyższych			GUS BDL	%	4,6 (2024)	8,2 (2024)	↑
Saldo migracji ogółem do Kielc			GUS BDL	os.	-739 (2024)	9 301 (2024)	↑
Osoby w wieku poprodukcyjnym korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej			GUS BDL	os.	10 075 (2024)	216 517 (2024)	↓
Wydatki budżetów powiatów województwa świętokrzyskiego na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze			GUS BDL	mln zł	152,35 (2024)	496,15 (2024)	↑
Liczba miejskich i lokalnych polityk sfinansowanych/współfinansowanych ze środków budżetu Województwa Świętokrzyskiego wdrażających rozwiązania i standardy przyjazne osobom starszym (zgodnie z celami SRWŚ 2035+)			UMWŚ	szt.	0 (2026)		↑

Źródło: opracowanie eksperckie.

6.3. OCZEKIWANE REZULTATY DZIAŁAŃ DLA CELU STRATEGICZNEGO 3. PRZYJAZNA DLA ŚRODOWISKA I FUNKCJONALNA PRZESTRZEŃ:

- skuteczna regionalna polityka przestrzenna wspierająca zrównoważony rozwój województwa;
- redukcja negatywnych konsekwencji suburbanizacji;
- wysoka jakość przestrzeni i środowiska;
- lepsza dostępność wewnętrzna i zewnętrzna regionu;
- mniejsza skala emisji generowanych przez transport;
- większa mikromobilność mieszkańców regionu;
- skuteczna („szyta na miarę") interwencja publiczna na rzez OSI;
- większy potencjał w zakresie zarządzania strategicznego wśród JST;
- przywrócenie do życia obszarów zdegradowanych;
- zmniejszona antropopresja na środowisko naturalne oraz jego elementy;
- większa świadomość ekologiczna społeczeństwa;
- wzrost wykorzystania energii pochodzącej z OZE w gospodarce, sektorze publicznym i mieszkalnictwie;
- nowoczesny regionalny system energetyczny.

Tabela 7. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń

Wskaźnik		Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
				Świętokrzyskie	Polska	
Odsetek strategii rozwoju gmin uwzględniających ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w SRWŚ 2035+		UMWŚ	opinia Zarządu Województwa Świętokrzyskiego	0 (2026)	nd.	↑
Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem		GUS BDL	%	31,9 (2024)	32,5 (2024)	↑
Powierzchnia terenów zieleni ogółem na 1 mieszkańca		GUS BDL	m^2	31,8 (2024)	49,5 (2024)	↑
Drogi na 100 km^2	publiczne ogółem	GUS BDL	km/100 km^2	146,9 (2024)	134,2 (2024)	↑
	wojewódzkie			9,9 (2024)	9,4 (2024)	↑

Wskaźnik			Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
					Świętokrzyskie	Polska	
	zamiejskie o twardej nawierzchni ulepszonej				100,4 (2024)	75,5 (2024)	↑
	miejskie o twardej nawierzchni ulepszonej				16,7 (2024)	19,9 (2024)	↑
Linie kolejowe ogółem na 100 km^2			GUS BDL	km/100 km^2	6,2 (2024)	6,3 (2024)	↑
Przewozy pasażerskie na 1 mieszkańca			GUS BDL	os.	41,18 (2024)	90.56 (2024)	↑
Drogi dla rowerów na 100 km^2			GUS BDL	km/100 km^2	4,6 (2024)	7,36 (2024)	↑
Gospodarstwa domowe w zasięgu rzeczywistym sieci min. 1 Gb/s			UKE	%	82,2 (2024)	77,4 (2024)	↑
Odsetek gmin województwa świętokrzyskiego posiadających GPR			GUS BDL	%	21,5 (2024)	16,6 (2024)	↑
Korzystający z instalacji	wodociągowej	w % ogółu ludności	GUS BDL	%	92 (2024)	92,7 (2024)	↑
	kanalizacyjnej				61,9 (2024)	72,9 (2024)	↑
Odsetek odpadów zebranych selektywnie			GUS BDL	%	36,3 (2024)	42 (2024)	↑
` dni z przekroczeniem dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 [50 µg/m^3]	w strefie miasto Kielce		GIOŚ	dni	14 (2024)	nd.	↓
	w strefie świętokrzyskiej				31 (2024)	nd.	↓
Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni województwa ogółem			GUS BDL	%	0,324 (2024)	0,192 (2024)	↓
Długość sieci cieplnej przesyłowej i rozdzielczej			GUS BDL	km	360,6 (2024)	14 758,7 (2024)	↑

Wskaźnik	Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
			Świętokrzyskie	Polska	
Długość czynnej sieci gazowej na 100 km^2	GUS BDL	km/ 100 km^2	45,2 (2024)	56,3 (2024)	↑
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem	GUS BDL	%	30,2 (2024)	29,0 (2024)	↑
Produkcja energii z odnawialnych nośników energii	GUS BDL	GWh	2 263,3 (2024)	49 979,1 (2024)	↑
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	GUS BDL	kWh	674,1 (2024)	809,3 (2024)	↓

Źródło: opracowanie eksperckie.

6.4. OCZEKIWANE REZULTATY DZIAŁAŃ DLA CELU STRATEGICZNEGO 4. EFEKTYWNIE ZARZĄDZANY I ODPORNY REGION:

- sprawne mechanizmy strategicznego zarządzania rozwojem regionu;
- wykwalifikowane kadry regionalnej administracji;
- skuteczne instrumentarium wspierające procesy zarządzania strategicznego;
- unikalna i rozpoznawalna marka regionu;
- silne partnerstwa międzysektorowe na rzecz terytorialnego rozwoju województwa;
- wysoki poziom cyfryzacji usług publicznych w regionie;
- wysoki poziom odporności regionalnej na nieprzewidziane zjawiska kryzysowe;
- społeczność regionalna przygotowana do funkcjonowania w warunków kryzysu;
- podniesienie zdolności administracji publicznej do funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych;
- wysoki poziom odporności infrastruktury/ infrastruktura wspierająca odporność regionalną;
- odporne usługi publiczne;
- wysoki poziom cyberbezpieczeństwa;
- wysoki poziom odporności regionu na zmiany klimatu oraz związane z nimi zagrożenia naturalne;
- wysoki poziom odporności terytorialnej, w tym miejskiej.

Tabela 8. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 4. Efektywnie zarządzany i odporny region

Wskaźnik			Źródło	Miara	Wartość bazowa (rok)		Oczekiwany trend
					Świętokrzyskie	Polska	
Europejski wskaźnik jakości rządzenia dla województwa świętokrzyskiego [EQI]			The QoG Institute		-1,155 (2024)	-0,57 (2024)	↑
Odsetek zrealizowanych przedsięwzięć strategicznych ujętych w Świętokrzyskim Planie Rozwoju			UMWŚ	%	0 (2026)	nd.	↑
Liczba dokumentów strategiczno-programowych przygotowywanych w ramach regionalnej administracji samorządowej (UMWŚ, jednostki organizacyjne itp.), które zostały pozytywnie zweryfikowane pod kątem spójności z SRWŚ 2035+			UMWŚ	szt.	0 (2026)	nd.	↑
Produkty turystyczne wyróżnione Certyfikatem „Najlepszy Produkt Turystyczny”			POT	szt.	15 (2025)	nd.	↑
Odsetek gmin województwa świętokrzyskiego objętych strategiami rozwoju ponadlokalnego, które zostały pozytywnie zaopiniowane przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego pod kątem spójności SRWŚ 2035+			UMWŚ	%	0 (2026)	nd.	↑
Odsetek mieszkańców korzystających z usług administracji publicznej przez Internet			GUS	%	49,4% (2024)	61,0 (2024)	↑
Wartość wydatków budżetu Województwa Świętokrzyskiego na cele związane z bezpieczeństwem publicznym i ochroną przeciwpożarową			GUS BDL	mln zł	1,05 (2024)	187,57 (2024)	↑
Wydatki budżetów	gmin (bez miast na prawach powiatu)	na cele związane z bezpieczeństwem publicznym i ochroną przeciwpożarową	GUS BDL	mln zł	107,3 (2024)	2 712,4 (2024)	↑
	miast na prawach powiatu				45,3 (2024)	3 264,4 (2024)	
Wartość przedsięwzięć/ projektów ujętych w Świętokrzyskim Planie Rozwoju wzmacniających odporność infrastruktury transportowej, zdrowotnej, kulturalnej, edukacyjnej, wodnej i teleinformatycznej zgodnie z celami SRWŚ 2035+			UMWŚ	mln zł	0 (2026)	nd.	↑
Pojemność obiektów małej retencji wodnej na 1 km^2			GUS BDL	dam^3/ km^2	0,7 (2024)	2,8 (2024)	↑
Powierzchnia terenów zieleni ogółem na 1 mieszkańca			GUS BDL	m^2	31,8 (2024)	49,5 (2024)	↑

Źródło: opracowanie eksperckie.

7. TERYTORIALNY WYMIAR STRATEGII

7.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego stanowi przestrzenny wymiar Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ i określa docelową organizację przestrzeni regionu, służącą realizacji założonych celów strategicznych województwa.

Przedstawia w sposób schematyczny rozmieszczenie najważniejszych funkcji oraz relacje zachodzące pomiędzy systemem osadniczym, gospodarką, infrastrukturą transportową i energetyczną, środowiskiem przyrodniczym oraz obszarami pełniącymi szczególne funkcje rozwojowe.

Model nie stanowi szczegółowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego, ani nie przesądza o lokalizacji poszczególnych inwestycji. Ma on za zadanie zobrazowanie zrównoważonego kierunku rozwoju województwa. Ma również stać się, wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa, narzędziem koordynacji działań rozwojowych na obszarze regionu.

Przyjęty model opiera się na założeniu, że rozwój województwa jest wynikiem współdziałania wzajemnie powiązanych systemów przestrzennych. Oznacza to, że rozwój osadnictwa, gospodarki, infrastruktury, środowiska oraz usług publicznych nie jest rozpatrywany odrębnie, lecz jako element jednej, zintegrowanej struktury funkcjonalnej. Wzmacnianie tych powiązań będzie sprzyjało zwiększeniu konkurencyjności regionu, poprawie jakości życia mieszkańców oraz budowaniu odporności województwa na współczesne wyzwania rozwojowe.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego opiera się na następujących zasadach:

- **policentrycznym rozwoju regionu**, wzmacniającym rolę Kielc jako krajowej aglomeracji miejskiej o potencjale metropolitalnym, przy jednoczesnym rozwoju ośrodków subregionalnych, ponadlokalnych i lokalnych oraz pogłębianiu współpracy pomiędzy nimi;
- **wzmacnianiu spójności terytorialnej**, poprzez rozwój dostępności transportowej, poprawę dostępności usług publicznych oraz ograniczanie barier rozwojowych pomiędzy poszczególnymi częściami województwa;
- **koncentracji rozwoju gospodarczego** w oparciu o potencjały endogeniczne regionu, regionalne inteligentne specjalizacje, tereny inwestycyjne oraz nowoczesne funkcje gospodarcze;
- **racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią**, zapewniającym równowagę pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a ochroną środowiska, krajobrazu i zasobów przyrodniczych;
- **transformacji energetycznej**, prowadzącej do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz modernizacji infrastruktury technicznej;
- **budowaniu odporności przestrzeni**, poprzez uwzględnianie zagrożeń klimatycznych i środowiskowych, rozwój błękitno-zielonej infrastruktury oraz wzmacnianie bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej stanowi przestrzenne odzwierciedlenie celów Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+.

Cel 1 - Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie - realizowany jest poprzez rozwój bazy ekonomicznej regionu, wzmacnianie potencjału inwestycyjnego, rozwój regionalnych inteligentnych specjalizacji oraz wykorzystanie potencjałów endogenicznych województwa.

Cel 2 - Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców - znajduje odzwierciedlenie w rozwoju policentrycznego systemu osadniczego, poprawie dostępności usług publicznych oraz wzmacnianiu powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami i obszarami wiejskimi.

Cel 3 - **Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń** ma zostać osiągnięty poprzez rozwój zintegrowanego systemu transportowego, ochronę systemu przyrodniczego, racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz rozwój nowoczesnej infrastruktury energetycznej.

Cel 4 (horyzontalny) - Efektywnie zarządzany i odporny region - eksponowany jest w działaniach służących zwiększaniu odporności przestrzeni na skutki zmian klimatu, wzmacnianiu bezpieczeństwa infrastruktury oraz rozwijaniu zintegrowanego zarządzania rozwojem.

Model funkcjonalno-przestrzenny województwa tworzy sześć wzajemnie powiązanych systemów:

- **osadniczy**, organizujący rozmieszczenie ludności, usług publicznych i funkcji administracyjnych;
- **transportowy**, zapewniający dostępność wewnętrzną i zewnętrzną województwa;
- **środowiska przyrodniczo-kulturowego**, warunkujący zachowanie wysokiej jakości przestrzeni oraz ochronę najcenniejszych zasobów przyrodniczych i kulturowych województwa,
- **energetyczny**, zapewniający bezpieczeństwo energetyczne oraz wspierający transformację energetyczną;
- **gospodarczy** koncentrujący potencjały gospodarcze i inwestycyjne regionu;
- **odporności przestrzeni**, zwiększający zdolność regionu do reagowania na zagrożenia klimatyczne, środowiskowe i cywilizacyjne.

Systemy te wzajemnie się uzupełniają i pozostają ze sobą w ścisłych relacjach funkcjonalnych. Ich współdziałanie tworzy spójną strukturę przestrzenną województwa, umożliwiającą równoważenie procesów rozwojowych, wzmacnianie konkurencyjności gospodarki oraz zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej stanowi podstawę prowadzenia zintegrowanej polityki rozwoju i polityki przestrzennej województwa świętokrzyskiego. Wyznacza kierunki kształtowania przestrzeni sprzyjające realizacji celów Strategii oraz stanowi podstawę formułowania ustaleń i rekomendacji w zakresie prowadzenia polityki przestrzennej przedstawionych w kolejnym podrozdziale.

Kolejne części modelu prezentują poszczególne systemy przestrzenne województwa oraz ich rolę w realizacji przyjętej wizji rozwoju regionu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawiony został w formie tekstowej i graficznej, na 7 mapach:

- Obszary i osie powiązań funkcjonalnych,
- Transport i osadnictwo,
- Środowisko przyrodniczo-kulturowe,
- Infrastruktura energetyczna,
- System gospodarczy,
- Turystyka,
- Zagrożenia.

SYSTEM OSADNICZY

Sieć osadnicza stanowi kluczowy element struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu. Ośrodki miejskie oraz siedziby gmin poprzez posiadane funkcje centralne (oferowane usługi) zaspokajają potrzeby mieszkańców obszarów położonych w ich otoczeniu (w tzw. obszarach obsługi).

Kielce w hierarchii funkcjonalnej miast pełnią rolę **krajowej aglomeracji miejskiej** aspirującej do dołączenia do grona metropolii krajowych. Metropolitalna ranga ośrodka wzmacniana jest przez rozwój: funkcji targowej oraz branży związanej z metrologią, jak również wykorzystanie potencjału uczelni, czy też wyspecjalizowanych usług ochrony zdrowia. Istotnym elementem interwencji stanie się otwarcie komunikacyjne miasta i całego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego, co umożliwi włączenie do krajowych i międzynarodowych szlaków transportowych.

Kielce wraz z 12 gminami (Chęciny, Chmielnik, Daleszyce, Górno, Masłów, Miedziana Góra, Morawica, Nowiny, Piekoszów, Pierzchnica, Strawczyn, Zagnańsk) tworzą **Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego** (MOF OW). Obszar ten na tle regionu wyróżnia się dużą gęstością zaludnienia, a co za tym idzie zwiększoną presją urbanistyczną na tereny otwarte, koncentracją podmiotów gospodarczych oraz powiązaniami funkcjonalno-przestrzennymi, szczególnie z miastem rdzeniowym. Odpowiednie zarządzanie przestrzenią tego obszaru jest niezbędne do wzmocnienia potencjału rozwojowego całego MOF OW i ukształtowania relacji między Kielcami a obszarami podmiejskimi z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju.

W strukturze osadniczej regionu funkcjonują 3 **ośrodki subregionalne** (Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice i Skarżysko-Kamienna). To właśnie w tych ośrodkach, przy uwzględnieniu zadowalającej dostępności czasowej, zaspokajane są potrzeby wyższego rzędu.

Pozostałe miasta powiatowe pełnią funkcje **ośrodków ponadlokalnych I i II stopnia**. Poprzez rozwinięte funkcje centralne, tych ośrodków, zapewniają one dostęp do usług o charakterze ponadlokalnym mieszkańcom obszarów obsługi o zasięgu powiatowym. Ponadto ośrodki I stopnia wykazują związki z sąsiednimi gminami tworząc sieć współpracy w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych.

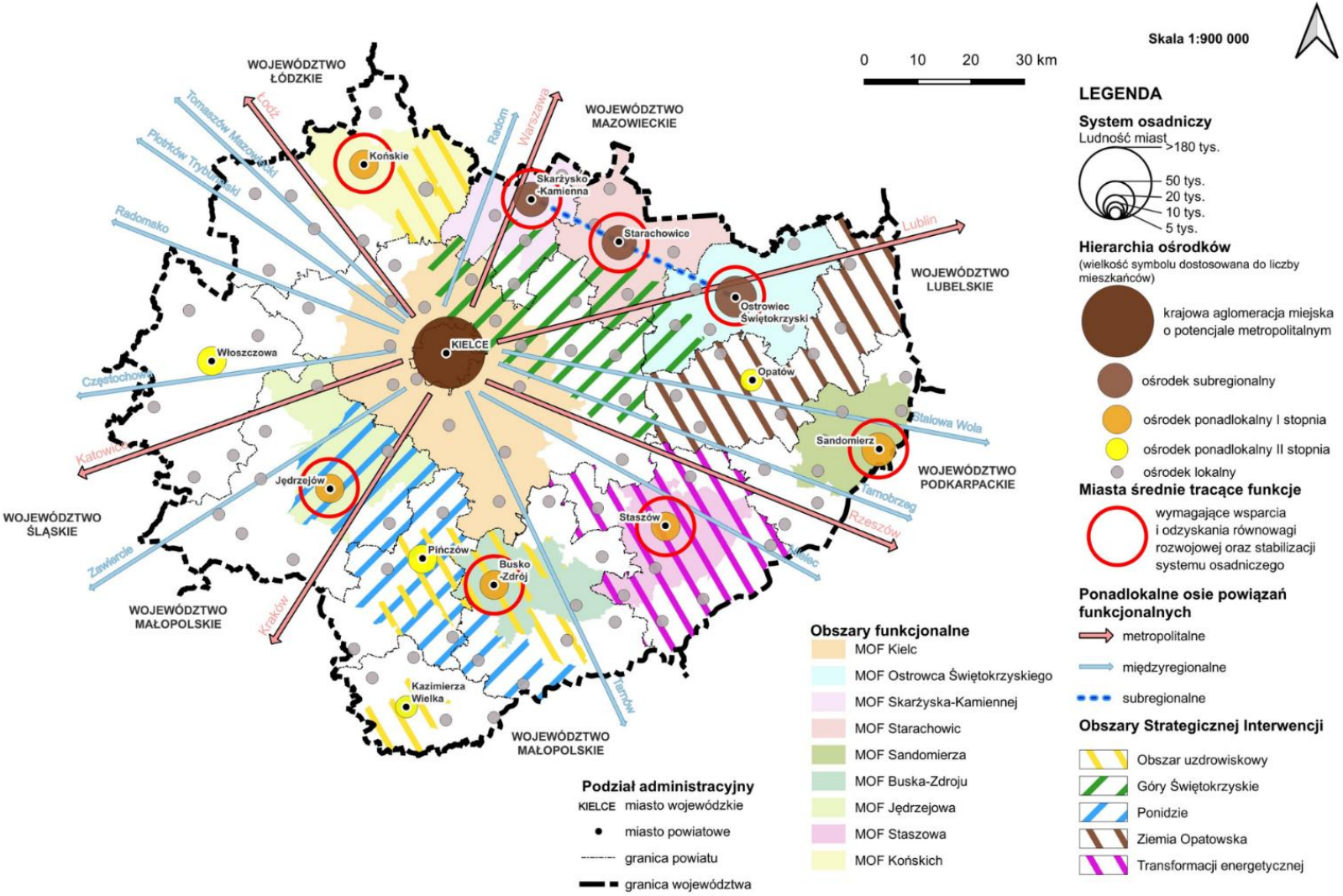
Miasta (siedziby gmin miejsko-wiejskich) oraz ośrodki gminne pełnią funkcje **ośrodków lokalnych,** zapewniających dostęp do podstawowych usług o zasięgu danej gminy.

Na poniższej mapie przedstawiającej **obszary i osie powiązań funkcjonalnych** w sposób schematyczny wskazano docelową strukturę obszarów oraz ponadlokalne osie powiązań funkcjonalnych, które mają kluczowe znaczenie do osiągnięcia celu **Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców.** Realizacja ww. celu przekłada się na utrzymanie hierarchicznej struktury osadniczej oraz zapewnienie mieszkańcom dostępności do usług publicznych na różnych poziomach. Ośrodki subregionalne oferują usługi publiczne wyższego rzędu, zaś ośrodki powiatowe (ośrodki lokalne I i II rzędu) realizują usługi publiczne o charakterze ponadgminnym. Ośrodki gminne gwarantują dostęp mieszkańcom do podstawowych usług.

Dodatkowo na ww. mapie wskazano również miejskie obszary funkcjonalne ośrodków: wojewódzkiego (MOF OW Kielce), subregionalnych (MOF Ostrowca Świętokrzyskiego, Starachowic i Skarżyska-Kamiennej), ponadlokalnych I stopnia (MOF Sandomierza, Buska-Zdroju, Jędrzejowa,Staszowa i Końskich). W granicach tych obszarów przewiduje się wzmocnienie powiązań pomiędzy rdzeniami a ich otoczeniem. Dopełnieniem tej struktury są ponadlokalne osie powiązań metropolitalnych, międzyregionalnych i subregionalnych.

Wyodrębniono także obszary strategicznej interwencji wymagające wsparcia zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego, celem rozwiązywania wspólnych problemów oraz rozwijania potencjałów.

Mapa 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – obszary i osie powiązań funkcjonalnych

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

SYSTEM TRANSPORTOWY

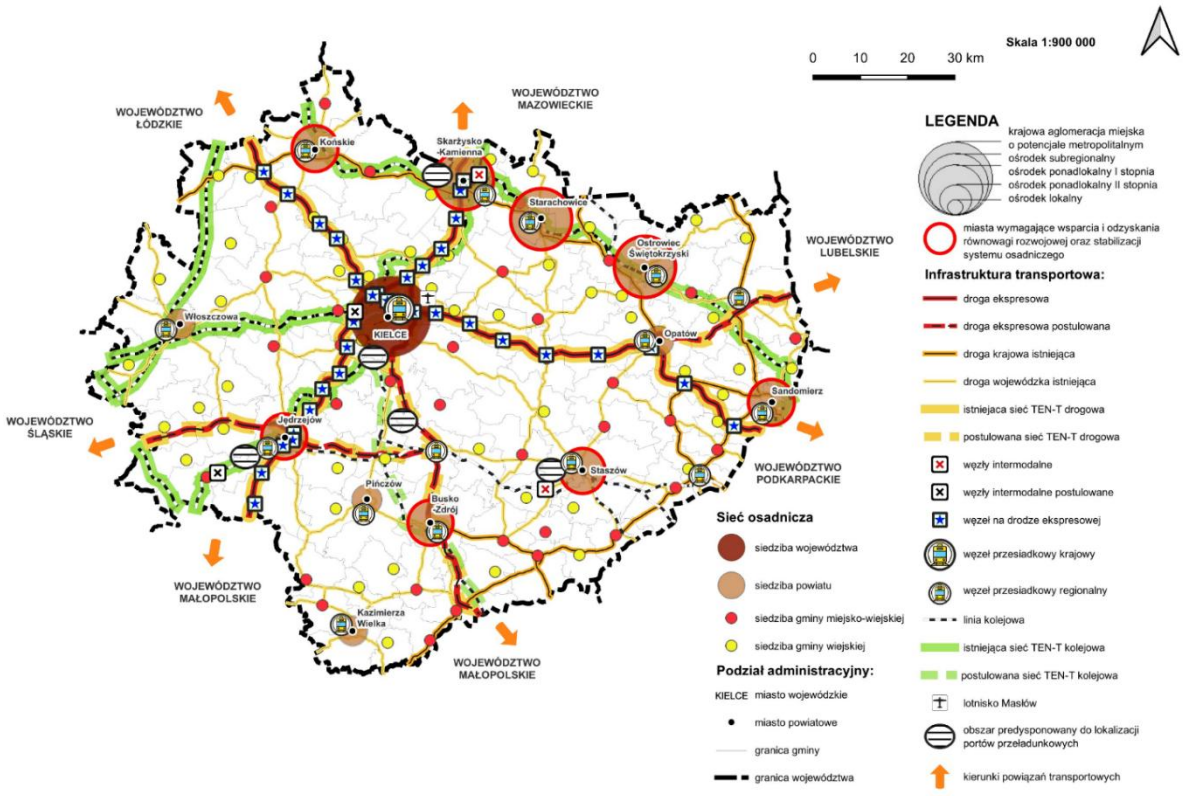
Transport zbiorowy odgrywa szczególną rolę w zapewnieniu dostępu do usług, wpływa on również na poprawę jakości zamieszkania, utrzymanie rangi ośrodków ponadlokalnych, wykorzystanie ich potencjału oraz zapobiega utracie funkcji społeczno-gospodarczych (zwłaszcza miast średnich).

W obszarze głównego systemu transportowego za kluczowe zadania należy uznać dokończenie budowy drogi ekspresowej S74 Łódź – Rzeszów, budowę drogi ekspresowej S73 relacji Kielce – Tarnów, obejmującą również obejście Kielc, realizację połączenia drogowego w klasie drogi ekspresowej z Katowicami i Lublinem, budowę obwodnic odciążających ruch w miastach oraz realizację nowych linii kolejowych obejmujących m.in. odcinek Busko- Zdrój – Kazimierza Wielka – Pabianice (w kierunku Krakowa) / Tarnów (w kierunku Rzeszowa), Wąsosz Konecki – Tumlin oraz Połaniec – Mielec. Należy również zwrócić uwagę na trwające prace związane z uruchomieniem terminali przeładunkowych w Grzybowie k/Staszowa oraz w Skarżysku-Kamiennej. Korzystne warunki do lokalizacji takich obiektów występują również w rejonie Kielc i Sędziszowa.

Uzupełnieniem systemu transportowego województwa jest lotnisko w Masłowie, mogące docelowo stanowić infrastrukturę podwójnego zastosowania, sieć tras rowerowych województwa oraz sieć i infrastruktura transportu zbiorowego.

Poniższa mapa przedstawiająca **transport i osadnictwo** stanowi zobrazowanie celu **Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców** oraz celu **Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń** w zakresie rozwoju sieci transportowej, która przekłada się na zapewnienie mieszkańcom dostępności do usług świadczonych przez ośrodki reprezentujące różne poziomy hierarchiczne w systemie osadniczym.

Mapa 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – transport i osadnictwo

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

SYSTEM ŚRODOWISKA PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO

Do strategicznych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej należy system obszarów cennych przyrodniczo. Tworzą go najcenniejsze przyrodniczo obszary prawnie chronione oraz sieć korytarzy ekologicznych. Jego prawidłowe funkcjonowanie jest kluczowe dla wzmocnienia odporności lokalnych ekosystemów i utrzymania równowagi ekologicznej. Kierunki powiązań ekologicznych wskazują na łączność przestrzenną systemu przyrodniczego nie tylko w wymiarze regionalnym, ale także krajowym i międzynarodowym.

Ochrona zielonych pierścieni miast obejmujących cenne przyrodniczo obszary w ich otoczeniu (kompleksy leśne, doliny rzeczne, tereny otwarte) połączone z miejskimi układami ekologicznymi, sprzyja zahamowaniu rozlewania się zabudowy i poprawie warunków życia ich mieszkańców, w tym zwłaszcza zapewnieniu odpowiednich warunków przewietrzania tych terenów. Realizacja elementów błękitno-zielonej infrastruktury wzbogaca walory przyrodniczo-krajobrazowe, zapewnia trwałość kluczowych procesów przyrodniczych, poprawia jakość powietrza oraz zwiększa zdolności adaptacyjne do zmian klimatu terenów intensywnie zurbanizowanych.

Dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego wyróżnia się znacznym zróżnicowaniem, ukształtowanym przez wielowiekowy rozwój i tradycje regionu. Istotnymi jego elementami są m.in. zabytki nieruchome, ruchome, zabytkowe założenia przestrzenne oraz obiekty archeologiczne. Część z nich posiada status pomników historii, niektóre znajdują się na obszarze parków kulturowych, występują też obiekty znajdujące się na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Oprócz tego większość najcenniejszych obiektów i zespołów zabytkowych objęta jest innymi formami ochrony tj. m.in.: wpis do rejestru zabytków, do ewidencji zabytków, ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Szczególnie charakterystyczne dla regionu świętokrzyskiego jest dziedzictwo geologiczne. Na obszarze pięciu gmin funkcjonuje Geopark Świętokrzyski (wpisany na listę Geoparków UNESCO), realizujący zadania w zakresie ochrony oraz promocji dziedzictwa geologicznego, kulturowego i przyrodniczego. Ponadto na terenie województwa proponowane jest utworzenie parku kulturowego w Działoszycach, którego celem, podobnie jak w przypadku już istniejących dwóch parków jest ochrona krajobrazu kulturowego.

Zasoby dziedzictwa kulturowego to nie tylko obiekty zabytkowe, ale również dziedzictwo niematerialne, obejmujące w szczególności tradycje hutnicze, kulturę ludową oraz rzemiosło. Ochrona i rozwój tych wartości stanowi istotny element działań na rzecz dziedzictwa kulturowego, obejmujących zabezpieczenie jego zasobów oraz upowszechnianie i przekazywanie kolejnym pokoleniom, co sprzyja zachowaniu ciągłości kulturowej i tożsamości lokalnej.

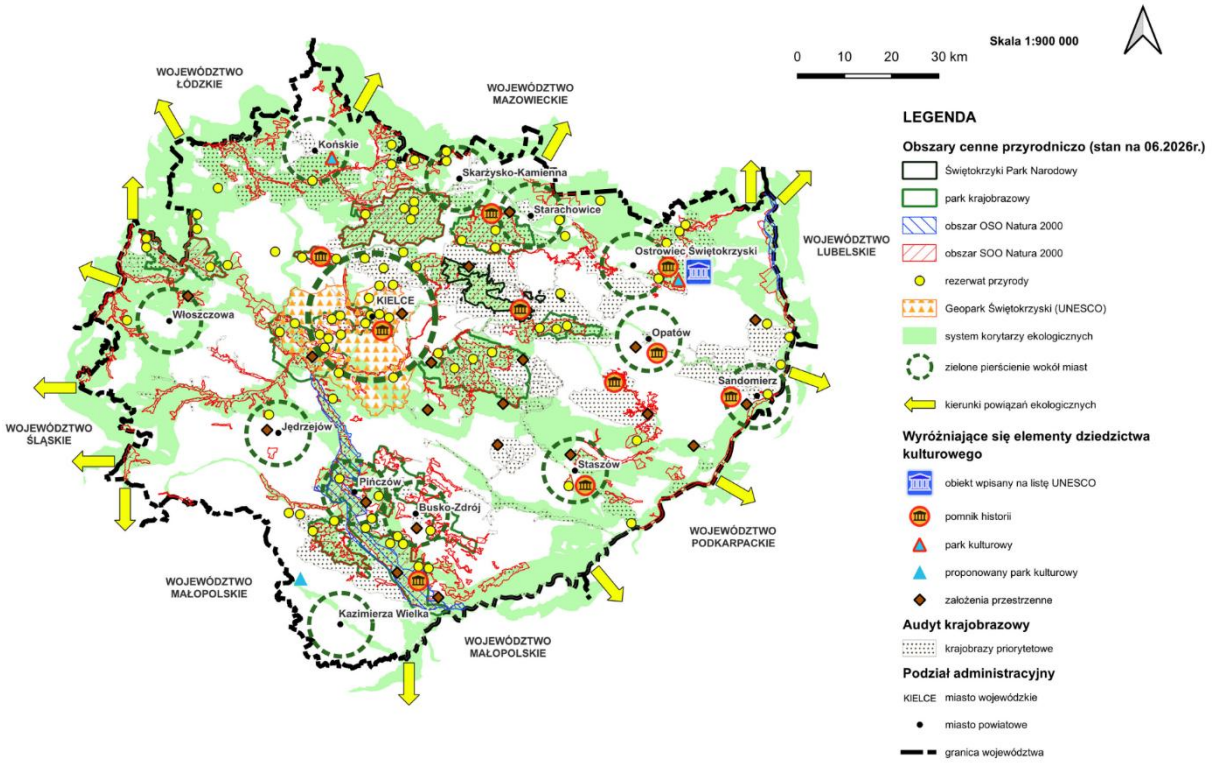
Krajobraz województwa świętokrzyskiego jest zróżnicowany wewnętrznie, tworząc swoistą mozaikę podkreśloną pokryciem terenu. Do charakterystycznych form krajobrazowych należą: ciągi zalesionych grzbietów i wzniesień oraz otwarte przestrzenie z mozaiką pól i łąk. Charakteryzują się one różnym stopniem oddziaływania antropogenicznego.

W ramach dokumentu pn. Audyt krajobrazowy dla województwa świętokrzyskiego dokonano waloryzacji krajobrazowej regionu, a w jej wyniku zidentyfikowano wszystkie występujące typy i podtypy krajobrazu, spośród których wyodrębniono 210 krajobrazów priorytetowych, najcenniejszych, które zdecydowanie powinny zostać objęte ochroną. W tym celu, w Audycie krajobrazowym, wskazano zagrożenia oraz sformułowano dla nich rekomendacje, które należy uwzględnić w dokumentach planistycznych szczebla lokalnego i regionalnego. Ponadto dla 13 krajobrazów priorytetowych, zidentyfikowano również lokalne formy architektoniczne (zespół cech zabudowy i układu przestrzennego charakterystycznych dla danego regionu, ukształtowanych przez

miejscowe tradycje, dostępne materiały budowlane oraz uwarunkowania historyczne i klimatyczne), które powinny stanowić wytyczne dla rozwijającej się w ich sąsiedztwie nowej zabudowy.

Poniższa mapa przedstawiająca **środowisko przyrodniczo-kulturowe** stanowi rozmieszczenie w przestrzeni elementów mających wpływa na realizację celu **Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń**.

Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – środowisko przyrodniczo-kulturowe

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

SYSTEM ENERGETYCZNY

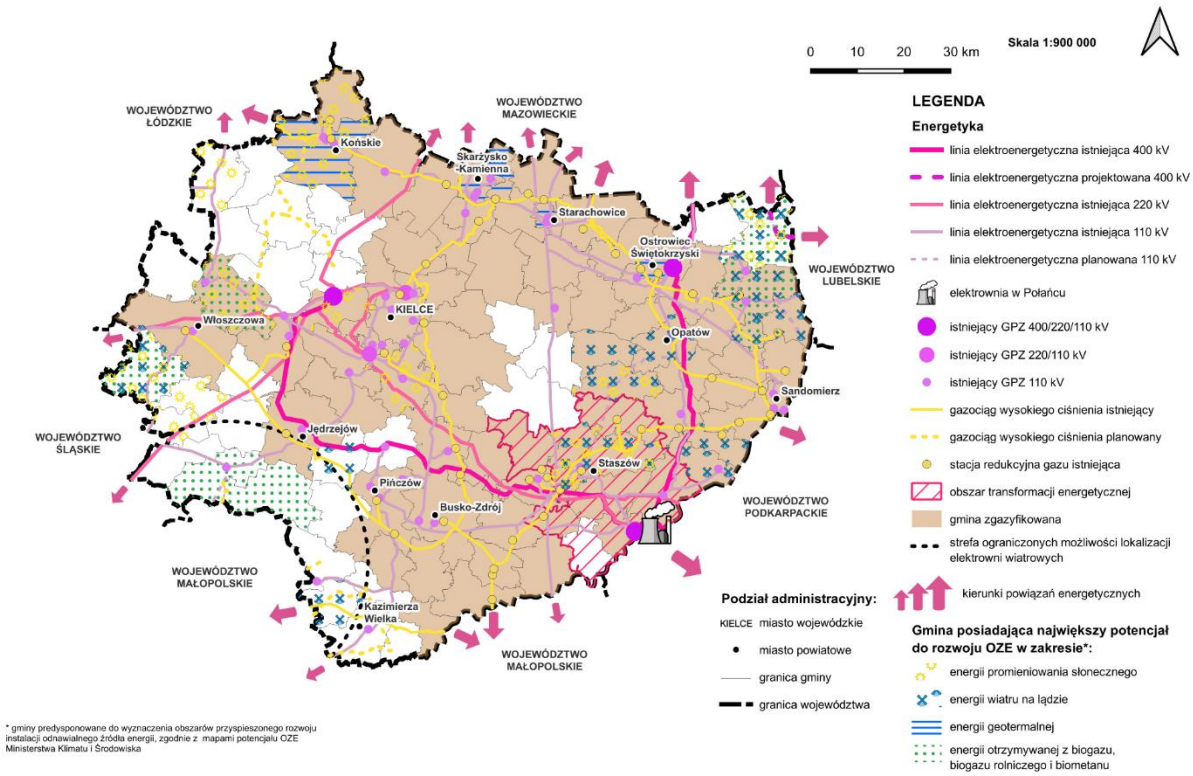
W odpowiedzi na zachodzące zmiany klimatyczne oraz w celu dążenia do osiągnięcia neutralności klimatycznej i samowystarczalności energetycznej województwa, podejmuje się działania ukierunkowane na dywersyfikację produkcji energii elektrycznej poprzez rozwój alternatywnych jej źródeł.

Kluczową rolę odgrywa także rozwój systemów energetycznych (rozbudowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych oraz gazowych) oraz zwiększenie znaczenia magazynów energii, zapewniające odbiór energii z nowych jednostek wytwórczych, pokrycie zwiększonego zapotrzebowania na moc elektryczną, a także stałe dostawy energii do odbiorców końcowych.

Obszar transformacji energetycznej obejmuje powiat staszowski, w obrębie którego zlokalizowana jest elektrownia w Połańcu. Enea Elektrownia Połaniec to **największy wytwórca energii elektrycznej w południowo-wschodniej Polsce**. W związku z planowanym wygaszaniem elektrowni węglowych, może dojść do negatywnych skutków społeczno-gospodarczych w tym rejonie. Istotne jest podejmowanie przedsięwzięć łagodzących skutki tej transformacji, dzięki którym obszar będzie się charakteryzować zrestrukturyzowaną i nowoczesną gospodarką. Konieczne jest jednak zapewnienie funkcjonowania elektrowni, do czasu uruchomienia nowego źródła wytwórczego, jako gwarancja bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Poniższa mapa przedstawiająca **infrastrukturę energetyczną** stanowi wizualizację celu **Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń** oraz **celu horyzontalnego Efektywnie zarządzany i odporny region** w zakresie systemów energetycznych oraz obszarów związanych z transformacją energetyczną, jak również realizacją strategicznych elementów infrastruktury technicznej. Jej treść stanowią zlokalizowane przestrzennie strategiczne elementy infrastruktury technicznej takie jak: elektrownia, stacje systemowe, gazociągi i stacje redukcyjno-pomiarowe. Dodatkowo wskazano gminy mające potencjał do rozwoju OZE oraz strefę ograniczonych możliwości lokalizacji elektrowni wiatrowych.

Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – infrastruktura energetyczna

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

SYSTEM GOSPODARCZY

Przestrzeń gospodarcza stanowi jeden z kluczowych elementów modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego. Jej rozwój opiera się na wykorzystaniu potencjałów endogenicznych regionu, wzmacnianiu konkurencyjności gospodarki oraz koncentracji funkcji gospodarczych w obszarach o najwyższej dostępności i potencjale rozwojowym. Model zakłada zrównoważony rozwój gospodarczy, oparty na współdziałaniu nowoczesnych sektorów gospodarki z tradycyjnymi specjalizacjami regionu.

Ponadto model przewiduje rozwój gospodarki oparty o regionalne inteligentne specjalizacje, stanowiące obszary koncentracji działalności o największym potencjale innowacyjnym i konkurencyjnym. Wzmacnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, jednostkami naukowymi oraz administracją publiczną będzie sprzyjało wdrażaniu nowych technologii, zwiększaniu produktywności oraz tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy.

Istotnym elementem modelu jest rozwój **obszarów aktywności gospodarczej**, obejmujących tereny inwestycyjne, strefy przemysłowe, logistyczne i usługowe, lokalizowane przede wszystkim w sąsiedztwie głównych korytarzy transportowych oraz ośrodków miejskich. Koncentracja nowych

inwestycji w dobrze skomunikowanych lokalizacjach sprzyja efektywnemu wykorzystaniu infrastruktury technicznej, ogranicza presję na tereny otwarte oraz wzmacnia konkurencyjność regionu.

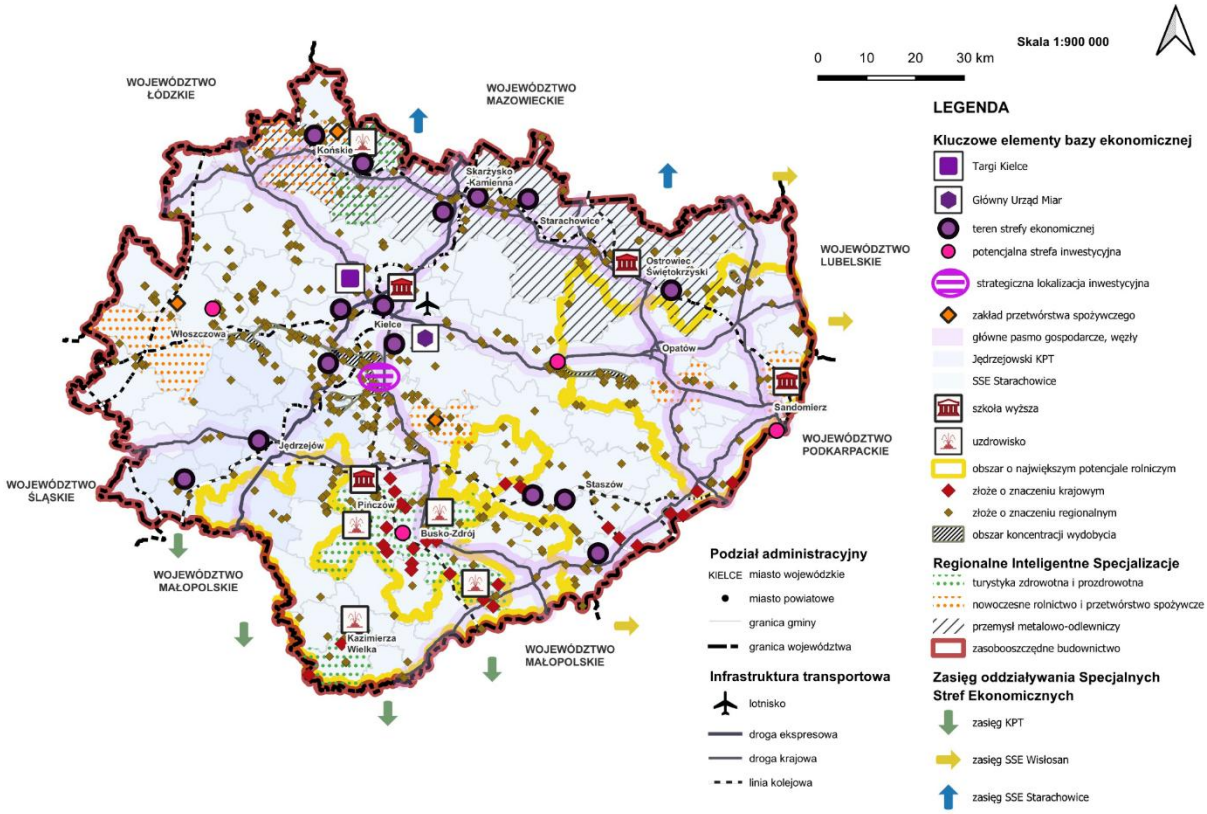
Model uwzględnia również potrzebę **transformacji gospodarczej**, polegającej na modernizacji tradycyjnych sektorów przemysłu oraz rozwoju działalności opartych na wiedzy, nowych technologiach i gospodarce niskoemisyjnej. Szczególne znaczenie posiada wspieranie przedsiębiorstw w procesie dostosowywania się do zmian technologicznych, energetycznych i klimatycznych, które będą kształtowały rozwój gospodarczy regionu w najbliższych latach.

Integralnym elementem bazy ekonomicznej pozostają **obszary wiejskie**, których funkcje wykraczają poza produkcję rolną. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, przedsiębiorczości lokalnej, usług oraz działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe będzie sprzyjał dywersyfikacji gospodarki oraz zwiększaniu odporności ekonomicznej obszarów wiejskich. Szczególną rolę odgrywają obszary o wysokim potencjale produkcji rolnej, stanowiące ważny element bezpieczeństwa żywnościowego województwa.

Ważną dziedziną gospodarki na obszarze województwa jest **turystyka** bazująca na walorach przyrodniczo-krajobrazowo-kulturowych. Szczególnym rodzajem turystyki w województwie, jest turystyka zdrowotna (uzdrowiskowa, rehabilitacyjna), która stanowi istotną markę turystyczną. Odkryte w rejonie Ponidzia (między Pińczowem a Koszycami) złoża wód siarczkowych są uznawane za największe w Europie. W okolicach Buska-Zdroju i Solca-Zdroju znajdują się duże zasoby unikalnych na skalę światową złóż wód siarczkowych oraz wód chlorkowo-sodowych. O status uzdrowiska starają się także Pińczów i Kazimierza Wielka oraz Czarniecka Góra. Ważną rolę odgrywa także turystyka biznesowa (wystawienniczo-targowa, kongresowa) funkcjonująca głównie w oparciu o działalność drugich co do wielkości, pod względem powierzchni wystawienniczej, w Polsce — „Targów Kielce".

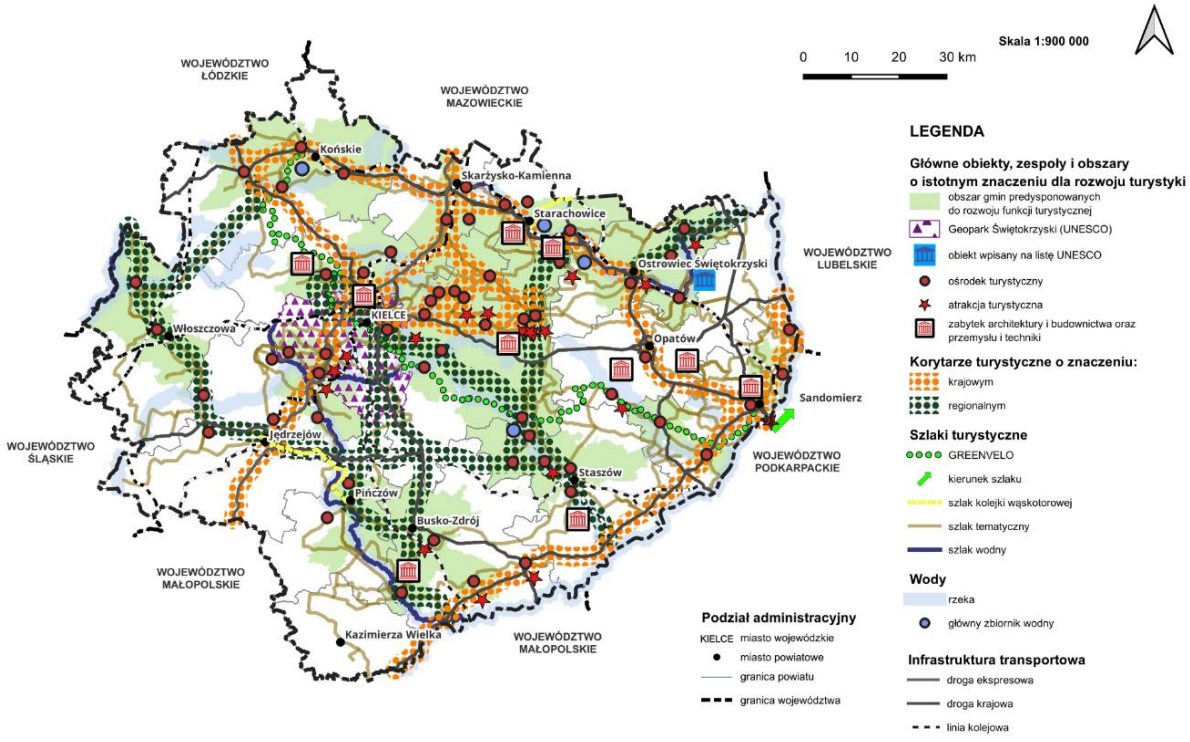
Na poniższych mapach przedstawiających **system gospodarczy i turystykę** wskazano kluczowe dla gospodarki regionu elementy bazy ekonomicznej, regionalne inteligentne specjalizacje, zasięgi oddziaływania Specjalnych Stref Ekonomicznych, a także główne obiekty i obszary o istotnym znaczeniu dla rozwoju turystyki. Stanowią one graficzne ujęcie celu **Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie**.

Mapa 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – system gospodarczy

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

Mapa 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – turystyka

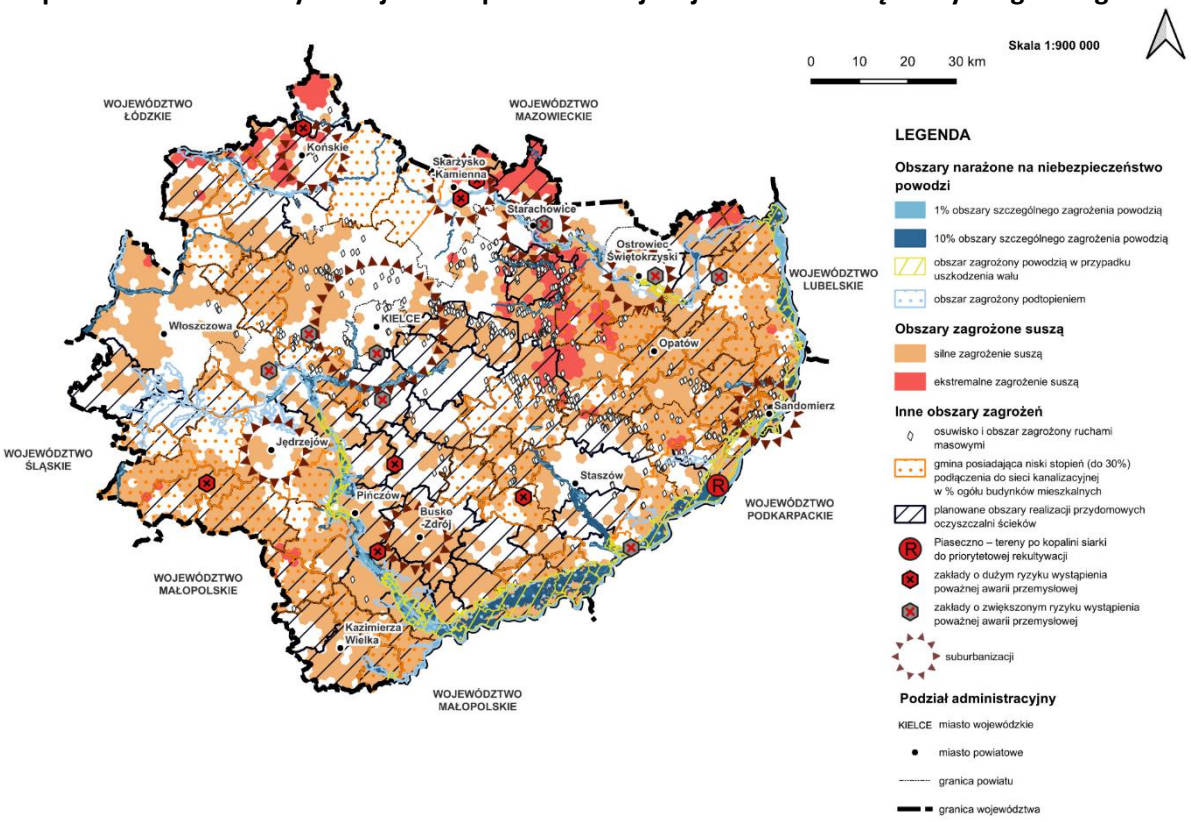
Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

SYSTEM ODPORNOŚCI PRZESTRZENI

Zwiększanie odporności regionu na kryzysy i zmiany o charakterze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i klimatycznym stanowi niezwykle istotny element polityki przestrzennej województwa. Istotne są tutaj działania mające na celu rozważne korzystanie z przestrzeni przy uwzględnieniu zagrożeń naturalnych takich jak: powodzie, osuwanie się mas ziemnych, czy susza. Nie mniej ważne są zagrożenia związane z działalnością człowieka (zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, tereny po kopalni siarki, do rekultywacji, czy też suburbanizacja będąca konsekwencją zmian cywilizacyjnych).

Poniższa mapa przedstawiająca **zagrożenia** odnosi się do **celu Horyzontalnego Efektywnie zarządzany i odporny region** lokalizując w przestrzeni główne zjawiska kryzysowe związane ze: zmianami klimatycznymi, środowiskowymi i cywilizacyjnymi, w tym obszary zagrożone powodziami, suszą, osuwaniem się mas ziemnych, jak również suburbanizacją itp.

Mapa 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – zagrożenia

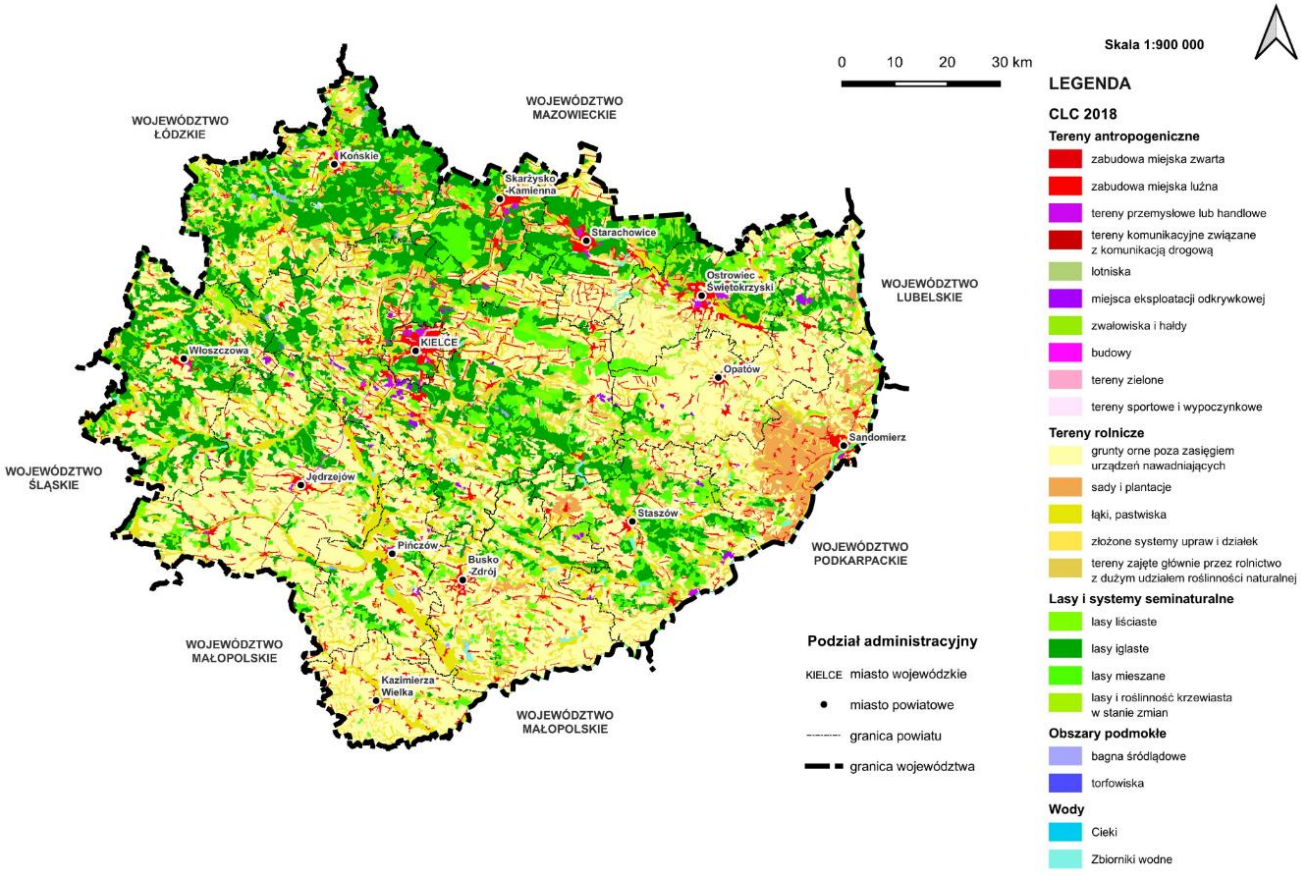
Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

7.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej zawarte w niniejszym podrozdziale stanowią strategiczne ustalenia i wytyczne, które należy stosować przy opracowywaniu aktów planowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych niższego szczebla. Zostały one pogrupowane tematycznie wg dziedzin mających wpływ na zagospodarowanie przestrzenne. Ich rozwinięcie i uszczegółowienie zawarte jest w planie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego, który stanowi narzędzie koordynacji rozwoju regionu w ujęciu przestrzennym.

Rozwój przestrzenny, a szczególnie kształtowanie nowej zabudowy mieszkaniowej, jest procesem mającym istotny wpływ na całościowe funkcjonowanie regionu. Wiąże się on z przekształceniami terenów przyrodniczych, otwartych, zdegradowanych niosąc ze sobą nie tylko korzyści, ale i koszty związane z zapewnieniem infrastruktury, czy obsługi komunikacyjnej. Powinien się on odbywać z poszanowaniem środowiska i w oparciu o zdiagnozowane, racjonalne zapotrzebowanie na zasadzie kontynuacji bądź uzupełnienia istniejącego zagospodarowania. Klasyfikację użytkowania ziemi oraz zmian zachodzących na terenie całej Europy (w tym województwa świętokrzyskiego) pokazuje CORINE Land Cover (projekt realizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii sfinansowany ze środków Unii Europejskiej). Jego istotą jest dostarczenie informacji dot. pokrycia/użytkowania terenu oraz wykazanie zmian w zachodzących pomiędzy kolejnymi cyklami badań. Baza CORINE Land Cover obrazuje typy pokrycia terenu podzielone na tereny: antropogeniczne, rolnicze, lasy i ekosystemy seminaturalne, obszary podmokłe oraz wody. Na poziomie 3, spośród 31 klas pokrycia terenu występujących w Polsce, w woj. świętokrzyskim wyodrębniono 23 klasy. Stanowią one swojego rodzaju inwentaryzację przestrzeni, która tworzy bazę do kreowania przestrzeni. Struktura zagospodarowania regionu została zobrazowana na poniższej mapie.

Mapa 8. ***Klasy pokrycia terenu – CORINE land Cover, 2018.***

Źródło: opracowanie Zespołu Planowania Przestrzennego Województwa – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w Kielcach.

KIELCE I MOF OW

Kielce – krajowa aglomeracja miejska o potencjale metropolitalnym

- Wzmacnianie roli miasta rdzeniowego (Kielc) oraz funkcji metropolitalnych przez rozwój wyspecjalizowanych usług z zakresu: edukacji, B+R, nowoczesnych technologii, IT, biznesu,

metrologii, zdrowia, kultury, sportu i rekreacji oraz targowo-wystawienniczych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

- Wzmacnianie współpracy w ramach MOF OW przez wspieranie projektów zintegrowanych/partnerskich realizowanych w oparciu o strategie ponadlokalne.
- Wdrażanie koncepcji „miasta 15 minutowego".
- Racjonalny rozwój miasta w dostosowaniu do trendów demograficznych oraz potrzeb związanych z zapewnieniem atrakcyjnego rynku pracy – przygotowanie dostępnych infrastrukturalnie, komunikacyjnie i własnościowo terenów pod rozwój szeroko rozumianych stref aktywności gospodarczej (przemysłu, usług).
- Zrównoważony rozwój mieszkalnictwa (zróżnicowane strefy pod względem intensywności zabudowy z dostępem do usług, zieleni, obszarów sportu, rekreacji i wypoczynku z dostępnością transportu publicznego).
- Rozwój przemysłu czasu wolnego, w tym atrakcyjnych przestrzeni publicznych z zielenią i usługami (kultura, gastronomia, sport, rekreacja, rozrywka itp.), zwłaszcza niezbędny w strefie śródmiejskiej oraz w pobliżu kampusów uczelnianych – rozwój miasteczka akademickiego.
- Rewitalizacja, modernizacja, odnowa starych dzielnic i osiedli przy zachowaniu układu urbanistycznego, indywidualnych cech architektury, spójnej kolorystyki, uatrakcyjnienie przestrzeni spacerowych, zielonych i sportowo-rekreacyjnych oraz wypoczynkowych, uzupełnienie i wymiana infrastruktury, aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców.
- Kształtowanie i poprawa estetyki zabudowy i przestrzeni, zwłaszcza w obrębie strefy zabudowy śródmiejskiej oraz w obrębie przestrzeni publicznych, uatrakcyjnienie przestrzeni przez umieszczanie w nich ciekawych obiektów, instalacji artystycznych i murali.
- Budowanie odporności Kielc i gmin MOF OW na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz sytuację związaną z bezpieczeństwem narodowym przez zabezpieczenie odpowiednich terenów i obiektów schronienia.
- Racjonalne kształtowanie rozwoju sieci osadniczej w obrębie MOF OW uzupełnionej wzajemnie przenikającymi się kompleksowymi usługami z zakresu: kultury, ochrony zdrowia, edukacji oraz sportu i rekreacji w miastach/siedzibach gmin z obszaru MOF OW.
- Rozwój i integracja transportu zbiorowego zwiększająca spójność terytorialną MOF OW.
- Kształtowanie zielonego pierścienia i systemu powiązań przyrodniczych i ekologicznych wokół Kielc (z uwzględnieniem terenów otwartych i zielonych w mieście), ochrona przed zabudową niezabudowanych terenów zieleni, korytarzy ekologicznych, lasów, terenów otwartych: pól, łąk.

OŚRODKI SUBREGIONALNE

- Restrukturyzacja przemysłu w oparciu o istniejące potencjały i nowoczesne technologie.
- Wzmacnianie rangi ośrodków subregionalnych oraz ich wpływu na otoczenie przez rozwój wyspecjalizowanych usług z zakresu: edukacji, B+R, nowoczesnych technologii, IT, biznesu, zdrowia, kultury, sportu i rekreacji o znaczeniu ponadlokalnym;
- Racjonalny rozwój miast w dostosowaniu do trendów demograficznych oraz potrzeb związanych z zapewnieniem atrakcyjnego rynku pracy – przygotowanie dostępnych infrastrukturalnie, komunikacyjnie i własnościowo terenów pod rozwój szeroko rozumianych stref aktywności gospodarczej (przemysłu, usług) oraz infrastruktury społecznej.
- Kształtowanie i poprawa estetyki zabudowy, zwłaszcza w obrębie strefy zabudowy śródmiejskiej oraz w obrębie przestrzeni publicznych, uatrakcyjnienie przestrzeni przez umieszczanie w nich ciekawych obiektów, instalacji artystycznych i murali.
- Wsparcie lokalizacji atrakcyjnych funkcji i przestrzeni publicznych z zielenią w centrach miast.

- Kształtowanie systemu zielonych pierścieni i systemu powiązań przyrodniczych i ekologicznych wokół miast (z uwzględnieniem terenów otwartych i zielonych w mieście), ochrona przed zabudową niezabudowanych terenów zieleni, korytarzy ekologicznych, lasów, terenów otwartych: pól, łąk.
- Wzmacnianie i rozwijanie usług ochrony zdrowia oraz szpitali z oddziałami specjalistycznymi.
- Zapewnienie mieszkańcom miast subregionalnych i ich obszarów obsługi dostępu do wyspecjalizowanych usług kultury, sportu, rekreacji i edukacji na poziomie średnim i wyższym.
- Wdrażanie koncepcji „miast 15 minutowych" w obrębie miast subregionalnych.
- Wzmocnienie powiązań transportowych ośrodków subregionalnych i ich obszarów obsługi oraz zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług transportu zbiorowego.
- Budowanie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz sytuację związaną z bezpieczeństwem narodowym przez zabezpieczenie odpowiednich terenów i obiektów schronienia.

OŚRODKI LOKALNE (POWIATOWE)

- Wzmacnianie rangi ośrodków powiatowych oraz ich wpływu na otoczenie przez rozwój usług z zakresu: edukacji, zdrowia, kultury, sportu i rekreacji, przemysłu itp. o znaczeniu ponadlokalnym;
- Wspieranie usług edukacji na poziomie średnim (szkolnictwo zawodowe dostosowane do potrzeb rynku pracy tych ośrodków i ich obszarów obsługi).
- Zapewnienie mieszkańcom powiatów dostępu do usług transportu zbiorowego.
- Kształtowanie i poprawa estetyki zabudowy, zwłaszcza w centrach miast oraz w obrębie przestrzeni publicznych.
- Kształtowanie systemu zielonych pierścieni i systemu powiązań przyrodniczych i ekologicznych wokół miast (z uwzględnieniem terenów otwartych i zielonych w mieście), ochrona przed zabudową terenów zieleni, korytarzy ekologicznych, lasów, terenów otwartych: pól, łąk.
- Budowanie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz sytuację związaną z bezpieczeństwem narodowym przez zabezpieczenie odpowiednich terenów i obiektów schronienia.

OŚRODKI LOKALNE (MIASTA I SIEDZIBY GMIN) I TERENY WIEJSKIE

- Wspieranie usług na poziomie podstawowym w zakresie: ochrony zdrowia, edukacji, kultury, sportu i rekreacji.
- Rozwój ośrodków w oparciu o istniejące potencjały i wzrost ich oddziaływania na otaczające tereny wiejskie.
- Zapewnienie obsługi transportem zbiorowym w obrębie gminy.
- Budowa i rozwój sieci internetowych, umożliwiających świadczenie pracy zdalnej i dostęp do e-usług publicznych.
- Kształtowanie i poprawa estetyki zabudowy, zwłaszcza w centralnych częściach gmin oraz w obrębie przestrzeni publicznych.
- Świadome osadnictwo, przy lokalizacji zabudowy jednorodzinnej na terenach wiejskich, w sąsiedztwie zabudowy zagrodowej i w pobliżu gospodarstw, akceptacja specyfiki działalności rolniczej.
- Budowanie odporności na nieprzewidywane zjawiska pogodowe oraz sytuację związaną z bezpieczeństwem narodowym przez zabezpieczenie odpowiednich terenów i obiektów schronienia.

W ZAKRESIE POLITYKI PRZESTRZENNEJ/ŁADU PRZESTRZENNEGO

- Priorytet dla ochrony interesu publicznego, w tym dla lokalizacji inwestycji celu publicznego.
- Traktowanie przestrzeni i krajobrazu jako zasobów nieodnawialnych i wyczerpywalnych.
- Równoważenie potrzeb rozwojowych z potrzebą ochrony krajobrazu, przyrody, środowiska i dziedzictwa kulturowego.
- Sporządzanie aktów planowania przestrzennego dla większych obszarowo jednostek, co umożliwi wykluczenie potencjalnych kolizji i zwiększy szanse na zapewnienie ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.
- Kształtowanie zwartej zabudowy/uzupełnianie, kontynuacja, w oparciu o istniejącą infrastrukturę techniczną i komunikacyjną, dostęp do komunikacji zbiorowej, do infrastruktury społecznej (przedszkola, szkoły, ośrodki zdrowia itp.) zgodnie z zasadą racjonalności, oszczędności i efektywności ekonomicznej.
- Wprowadzanie nowych stref rozwoju zabudowy, jedynie tam, gdzie jest to uzasadnione rozwojem demograficznym, wraz z kompleksowym zagospodarowaniem terenu (drogi, media, przestrzenie publiczne z zielenią, infrastruktura społeczna itp.), z dostępem do komunikacji zbiorowej.
- Unikanie lokalizowania nowej zabudowy na terenach o niekorzystnych warunkach fizjograficznych i objętych innymi ograniczeniami prawnymi (dna dolin rzek i cieków, korytarze przewietrzające, tereny podmokłe, grunty wysokich klas bonitacyjnych, obszary udokumentowanych złóż kopalin, obszary leśne, tereny zagrożone powodzią i osuwaniem się mas ziemnych).
- Ochrona przed zabudową terenów o wysokich walorach krajobrazowych oraz terenów otwartych.
- Ograniczanie konfliktów przestrzennych poprzez tworzenie stref izolacyjnych i buforowych oddzielających kolizyjne funkcje.
- Określanie i stosowanie standardów dostępności do usług, transportu zbiorowego, zieleni ogólnodostępnej (stref sportu, rekreacji i wypoczynku).
- Wypracowanie i stosowanie katalogu dobrych praktyk/dobrych wzorców w zakresie zagospodarowania przestrzennego, architektury, w tym lokalizowanej w zabytkowym otoczeniu, estetyki.
- Określanie i stosowanie konkretnych dla danego obszaru zasad kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu, w tym gabarytów obiektów, sposobu kształtowania dachów, materiałów, kolorystyki.
- Dbałość, ochrona i wykorzystanie do promocji cennych zasobów zabudowy historycznej, o zachowanych walorach urbanistycznych/architektonicznych, m.in. historycznych osiedli patronackich, robotniczych, zabudowy wokół dawnych lokacji miejskich - obecnie terenów wiejskich.
- Dbałość o przestrzeń publiczną, spójną małą architekturę, detale architektoniczne, zieleń dostosowaną do warunków lokalnych, określone warunki sytuowania reklam.
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Wsparcie dla rozwoju inwestycji brownfield. Stosowanie odpowiednich działań na obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji, celem umożliwienia ich ponownego wykorzystania.
- Dostosowanie istniejących obiektów i zespołów budynków tracących obecne funkcje do rozwoju innych funkcji, na które jest obecnie zapotrzebowanie (budynki szkół, przedszkoli z możliwością przekształcenia na kluby seniora, domy opieki dziennej, kluby sportowe,

rekreacyjne, usługi kulturalne itp.) oraz wykorzystanie istniejących zasobów nieużytkowanych budynków do rozwoju budownictwa społecznego.

- Lokalizacja na obszarze województwa atrakcyjnych, nowoczesnych budynków, budowli i przestrzeni publicznych, rzeźb, zaprojektowanych przez wysokiej klasy projektantów wyłonionych w konkursach architektonicznych, urbanistycznych, artystycznych, przyciągających turystów i sprzyjających rozwojowi marki i promocji województwa.
- Dopasowanie zagospodarowania terenów w strefach ekspozycji widokowej do potrzeby zapewnienia wglądu na elementy dziedzictwa kulturowego, atrakcyjny krajobraz itp.
- Kształtowanie i przekształcanie handlowych obiektów wielkopowierzchniowych w centra wielofunkcyjne.
- Zwiększanie atrakcyjności przestrzeni publicznych poprzez iluminację ciekawych obiektów i przestrzeni.
- Preferowanie wyboru rodzimych gatunków roślin oraz regionalnego stylu zabudowy, zamiast zapożyczonego z innych rejonów (wille toskańskie, chaty góralskie itp.).

W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

- Wzmacnianie działalności opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach, zapleczu naukowo-badawczym poprzez dostosowanie systemu edukacji, w tym szkolnictwa średniego i zawodowego, do potrzeb rynku pracy i kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Budowanie i dostosowanie do prognoz demograficznych komplementarnego systemu powszechnie dostępnych usług: edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych i społecznych, w tym usług dla osób starszych i dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- Rozwój infrastruktury społecznej oraz kształtowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, sprzyjających integracji, aktywności społecznej i włączeniu mieszkańców.

W ZAKRESIE SYSTEMU TRANSPORTOWEGO

- Rozwój transportu zintegrowanego, portów przeładunkowych, parkingów typu Park and Ride (P&R).
- Przebudowa dróg krajowych do parametrów nie niższych niż dla klasy GP oraz dróg wojewódzkich do parametrów nie niższych niż dla klasy G.
- Komunikowanie nowych terenów inwestycyjnych w sąsiedztwie korytarzy dróg krajowych i wojewódzkich wyłącznie poprzez odcinki dróg niższych klas - funkcjonujące w systemie dróg lokalnych.
- Separacja ruchu lokalnego i tranzytowego oraz izolacja ruchu samochodowego od rowerowego i pieszego.
- Zapewnienie efektywnej obsługi publicznym transportem zbiorowym, poprzez wspieranie jego rozwoju i integracji, służące niwelowaniu białych plam dostępności transportu zbiorowego, w tym przede wszystkim na obszarach najsłabiej zaludnionych i peryferyjnych.
- Modernizacja kolejowej infrastruktury transportowej dla poprawy konkurencyjności transportu kolejowego uwzględniająca poprawę bezpieczeństwa (m.in. poprzez likwidację skrzyżowań jednopoziomowych), podwyższenie prędkości, zwiększenie przepustowości szlaków, a także zmniejszenie emisji hałasu i wibracji.

W ZAKRESIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO

OCHRONA PRZYRODY

- Ochrona, wzmacnianie i odtwarzanie bioróżnorodności poprzez zapewnienie trwałości cennych przyrodniczo ekosystemów (leśnych, stepowych, podmokłych i wodnych), renaturyzację ekosystemów zdegradowanych, restytucję zagrożonych gatunków oraz monitorowanie i ograniczanie ekspansji gatunków obcych i inwazyjnych.
- Zapewnienie skutecznej ochrony wszystkich obszarów i obiektów objętych prawną ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody oraz obejmowanie prawną ochroną cennych przyrodniczo obszarów i obiektów dotychczas nie chronionych.
- Ochrona korytarzy ekologicznych poprzez zapewnienie ich przestrzennej łączności, umożliwiającej swobodne migracje gatunków, oraz ich udrażnianie poprzez likwidację istniejących barier ekologicznych lub minimalizację ich negatywnego oddziaływania na prawidłowe funkcjonowanie regionalnego systemu przyrodniczego, a także unikanie kolizyjnej (w stosunku do korytarzy ekologicznych) lokalizacji nowych elementów infrastruktury technicznej i zabudowy.
- Podejmowanie działań mających na celu eliminację bądź minimalizację negatywnego oddziaływania projektowanego zagospodarowania na najcenniejsze przyrodniczo obszary (obszary chronione, siedliska rzadkich i chronionych gatunków oraz szlaki wędrówki zwierząt).

OCHRONA POWIETRZA

- Poprawa jakości powietrza atmosferycznego poprzez ograniczenie niskiej emisji, pochodzącej ze środków transportu i sektora bytowo-komunalnego, oraz realizacja działań inwestycyjnych w tym zakresie, podejmowanych przez duże podmioty gospodarcze.
- Tworzenie i racjonalne kształtowanie w miastach i większych ośrodkach osadniczych, a także wokół nich, spójnego systemu korytarzy przewietrzających, zapewniających odpowiednią cyrkulację i wymianę powietrza z terenami sąsiednimi, dzięki czemu nastąpi oczyszczanie miejskiego powietrza i redukcja stężenia zanieczyszczeń.
- Wdrażanie postanowień uchwały antysmogowej obowiązującej na terenie województwa świętokrzyskiego oraz wojewódzkiego programu ochrony powietrza.

MITYGACJA I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU

- Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie ich pochłaniania przez ekosystemy m.in. poprzez: ograniczenie emisji ze spalania paliw kopalnych i zastąpienie ich bezemisyjnymi lub niskoemisyjnymi źródłami energii, zmniejszenie zapotrzebowania na energię sektorów gospodarki i gospodarstw domowych, rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej, zastępowanie samochodów osobowych z silnikami spalinowymi pojazdami hybrydowymi i elektrycznymi oraz ochrona terenów zieleni absorbujących dwutlenek węgla.
- Podjęcie działań ograniczających negatywne skutki zmian klimatu dla gospodarki, społeczeństwa i środowiska, w szczególności chroniących przed negatywnymi skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych (powodzie, fale upałów, susze, silne wiatry, gwałtowne burze i nawałnice).
- Ochrona systemu przyrodniczego miast tworzonego przez: sieć hydrologiczną, korytarze wymiany powietrza i miejskie tereny zieleni, a także zapewnienie łączności między tym systemem a terenami otwartym w otoczeniu miast, co wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców i zwiększy możliwości adaptacyjne miast do zmian klimatu (ograniczenie wzrostu średnich temperatur powietrza, niwelowanie miejskich wysp ciepła, zwiększenie możliwości

absorpcyjnych dwutlenku węgla oraz poprawa warunków wilgotnościowych i aerosanitarnych).

- Wdrażanie w miastach i na obszarach zurbanizowanych koncepcji „miasta–gąbki" poprzez rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, w tym: mikro retencji, ogrodów deszczowych, zielonych ścian i dachów, przepuszczalnych nawierzchni oraz systemu terenów zielonych, w celu zwiększania zdolności tych obszarów do magazynowania wód opadowych i roztopowych oraz ograniczenia ryzyka powodzi i suszy.
- Ochrona lasów i obszarów podmokłych, stanowiących naturalne magazyny wody chroniące przed suszą, oraz innych terenów zieleni naturalnej, w tym pasów zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, które na obszarach niezurbanizowanych pełnią ważną rolę klimatyczną — ograniczają siłę wiatru i spływy powierzchniowe oraz zmniejszają straty wody w glebie.
- Stosowanie w rolnictwie praktyk poprawiających strukturę gleby i jej zdolność do zatrzymywania wody oraz uprawa odmian roślin bardziej odpornych na suszę i wysokie temperatury.
- Wzmacnianie konstrukcji obiektów infrastruktury technicznej (dróg, mostów, kolei, linii energetycznych) tak, aby wytrzymały ekstremalne zjawiska pogodowe.

KRAJOBRAZ

- Ochrona walorów krajobrazowych województwa – uwzględnianie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów, zawartych w audycie krajobrazowym dla województwa świętokrzyskiego.
- Weryfikacja potencjału przyrodniczo-krajobrazowego wszystkich obszarów chronionego krajobrazu w województwie celem zasadności utrzymania ochrony w ich obecnych granicach.
- Tworzenie parków kulturowych w miejscowościach, które charakteryzują się wysokimi walorami historycznymi (historyczne centra, dzielnice, dawne układy urbanistyczne, osiedla robotnicze itp.).
- Propozycja utworzenia nowych form ochrony przyrody i kultury: Sandomiersko-Nadwiślański Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej – powiększenie o brakujący odcinek doliny rzeki Kamiennej (od Bodzechowa po Lemierze) oraz Park Kulturowy Miasta Działoszyce.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

- Stosowanie skutecznych form ochrony zasobów kulturowych, w tym ochrony obszarowej oraz prowadzenie skoordynowanych działań konserwatorskich i rewaloryzacyjnych służących zachowaniu wartości historycznych i przestrzennych.
- Uwzględnianie uwarunkowań kulturowych w planowaniu przestrzennym miast i obszarów wiejskich, w szczególności ochrona historycznych układów osadniczych, krajobrazu kulturowego oraz harmonijne kształtowanie nowej zabudowy w kontekście istniejących wartości.
- Udostępnianie zrewaloryzowanych zasobów dziedzictwa kulturowego w celu rozwoju turystyki, promocji regionu, organizacji wydarzeń kulturalnych i biznesowych oraz wspierania lokalnych produktów i marek inspirowanych dziedzictwem, przy jednoczesnym wzmacnianiu świadomości mieszkańców o znaczeniu krajobrazu kulturowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Wspieranie i koordynowanie cyklicznych przedsięwzięć kulturalnych, inspirowanych dziedzictwem regionu, realizowanych w przestrzeniach o wartościach historycznych, które sprzyjają budowaniu rozpoznawalności województwa, aktywizacji społeczności lokalnych oraz rozwojowi oferty turystycznej.

- Uwzględnianie zabytków techniki w polityce ochrony dziedzictwa kulturowego województwa, ze względu na ich znaczenie dla tożsamości regionalnej oraz potencjał w kreowaniu atrakcyjności kulturowej i wizerunkowej regionu.
- Identyfikacja i objęcie ochroną obiektów, zespołów, przestrzeni oraz zjawisk, które – ze względu na swoją wartość społeczną, artystyczną, historyczną bądź tożsamościową – mogłyby zostać uznane za dobra kultury współczesnej.

W ZAKRESIE SYSTEMU ENERGETYCZNEGO

- Dążenie do samowystarczalności energetycznej województwa poprzez transformację energetyczną opartą na energetyce rozproszonej, zwiększającą udział niekonwencjonalnych źródeł energii, w tym energii ze źródeł odnawialnych, wodoru oraz energii jądrowej (m.in. małe elektrownie jądrowe).
- Wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego województwa poprzez rozwój systemów energetycznych (rozbudowę i modernizację sieci elektroenergetycznych i gazowych, w tym systemu przesyłowego wodorowego) oraz zwiększenie roli magazynów energii, zapewniające: odbiór energii z nowo przyłączanych rozproszonych jednostek wytwórczych, pokrycie zwiększonego zapotrzebowania na moc elektryczną, a także stałe dostawy energii do odbiorców końcowych.
- Podejmowanie przedsięwzięć łagodzących skutki transformacji energetycznej w gospodarce, poprzez wzmocnienie roli klastrów i spółdzielni energetycznych, kształcenie kadr (ukierunkowane na nowe dziedziny, takie jak: energetyka jądrowa, odnawialne źródła energii i magazyny energii) oraz prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych społeczeństwa w tym obszarze.
- Wspieranie działań na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa, w tym zapewnienie rozwoju infrastruktury krytycznej oraz podwójnego zastosowania.
- Lokalizacja urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW zgodnie z przepisami odrębnymi.

W ZAKRESIE BAZY EKONOMICZNEJ

- Wzmacnianie roli specjalnych stref ekonomicznych oraz stref inwestycyjnych, Głównego Urzędu Miar oraz Targów Kielce, jako kluczowych elementów przyciągania inwestorów krajowych i zagranicznych, w tym poprzez ich dalszy rozwój infrastrukturalny i promocję inwestycyjną.
- Koordynacja działań samorządów lokalnych w zakresie przygotowania i uzbrajania terenów inwestycyjnych oraz zapewnienia ich spójności z regionalnymi dokumentami strategicznymi.
- Wspieranie rozlokowania inwestycji w strefach ekonomicznych oraz w strefach inwestycyjnych w branżach dostosowanych do inteligentnych specjalizacji regionu oraz polityki zrównoważonego rozwoju.
- Działania na rzecz powiązania funkcjonowania stref ekonomicznych z lokalnym rynkiem pracy, głównie poprzez współpracę z systemem edukacji zawodowej i szkolnictwem wyższym.
- Rozwój instrumentów wsparcia dla przedsiębiorstw funkcjonujących w strefach inwestycyjnych, przede wszystkim w zakresie automatyzacji, cyfryzacji oraz podnoszenia kwalifikacji pracowników.
- Dążenie do płynnego przejścia z Przemysłu 4.0 na Przemysł 5.0, który kładzie nacisk na współpracę człowieka z zaawansowanymi technologiami (AI, robotyka).
- Przygotowanie oraz przyjęcie koncepcji rozwoju i zagospodarowania terenów inwestycyjnych.

- Wspieranie i konsolidowanie klastrów funkcjonujących na obszarach inteligentnych specjalizacji województwa świętokrzyskiego, m.in. poprzez wsparcie organizacyjne, doradcze i finansowe.
- Wzmacnianie współpracy klastrów z instytucjami badawczo-rozwojowymi (B+R), uczelniami oraz instytucjami otoczenia biznesu, celem zwiększenia transferu wiedzy oraz komercjalizacji innowacji.
- Wspieranie klastrów w zakresie internacjonalizacji przedsiębiorstw, rozwoju wspólnych marek produktowych oraz promocji gospodarczej regionu.
- Dążenie do osiągnięcia neutralności klimatycznej oraz wzrostu gospodarczego, m.in. poprzez wdrażanie modelu gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczającego powstawanie odpadów do minimum i tworzącego zamknięte pętle surowców (minimalizacja zużycia surowców pierwotnych, zmniejszenie ilości odpadów, optymalizacja procesów produkcyjnych oraz zwiększenie wydajności surowców przez ich wielokrotne używanie).

W ZAKRESIE TURYSTKI I REKREACJI

- Stałe i konsekwentne podnoszenie atrakcyjności i konkurencyjności przestrzeni turystycznej województwa poprzez kształtowanie rejonów i centrów turystyczno-rekreacyjnych, oferujących wyspecjalizowaną i dostosowaną do zróżnicowanych potrzeb strukturę produktu turystycznego, przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii.
- Ograniczanie turystyki masowej w rejonach przeciążonych i atrakcyjnych przyrodniczo (np.: ŚPN) oraz kanalizowanie ruchu turystycznego na obszarach prawnie chronionych; preferowanie rozwoju ekoturystyki i agroturystyki.
- Intensywna promocja potencjału istniejących ośrodków uzdrowiskowych o wyjątkowo cennych pod kątem lecznictwa zasobach wód mineralnych oraz promocja walorów potencjalnych uzdrowisk.
- Dalszy rozwój infrastruktury turystyki rowerowej zgodnie z istniejącą koncepcją, w tym tras międzynarodowych oraz międzywojewódzkich.
- Kształtowanie obszarów turystyczno-wypoczynkowo-rekreacyjnych w strefach podmiejskich oraz korytarzy turystycznych i punktów obsługi wzdłuż dróg przenoszących największe potoki ruchu turystycznego, poprzez tworzenie sieci zintegrowanych punktów obsługi i informacji turystycznej oraz bazy noclegowo-gastronomicznej.
- Podejmowanie przez samorządy lokalne i regionalne skoordynowanych wzajemnie działań, mających na celu zagospodarowanie i rozpropagowanie walorów turystycznych poprzez: kreowanie urozmaiconej oferty turystycznej i rekreacyjnej, dostosowanej do miejscowych warunków, odpowiednie eksponowanie i zagospodarowanie turystyczne walorów przyrodniczych i kulturowych w połączeniu ze wzmożoną ich ochroną, zwiększenie dostępności atrakcji turystycznych.
- Kreowanie lokalnych centrów turystyczno-rekreacyjnych poprzez doposażenie w odpowiednią infrastrukturę turystyczną i techniczną, stworzenie preferencyjnych warunków do rozwoju i funkcjonowania „gospodarki turystycznej" w strefach zagospodarowania turystycznego.
- Wskazanie obszarów, na których agro i ekoturystyka stanowić będą wiodący czynnik aktywizacji gospodarczej i społecznej.

W ZAKRESIE ZŁÓŻ KOPALIN

- Ochrona zasobów i racjonalne zagospodarowanie złóż surowców mineralnych, w tym złóż wód mineralnych.

W ZAKRESIE ROLNICTWA I OBSZARÓW KONCENTRACJI FUNKCJI ŻYWICIELSKIEJ ORAZ LEŚNICTWA

- Utrzymanie rolniczego charakteru użytkowania ziemi, zgodnie z dotychczasowym przeznaczeniem, mające na celu ograniczanie przeznaczania na cele nierolnicze gleb najwyższych klas bonitacyjnych o najlepszej jakości i przydatności do produkcji rolniczej.
- Ochrona przestrzeni produkcyjnej. Zabezpieczenie interesów rolników przed ewentualnymi roszczeniami nowych mieszkańców, chcących zlokalizować zabudowę jednorodzinną na terenach wiejskich wśród zabudowy zagrodowej i produkcyjnej rolno-hodowlanej.
- Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wspieranie prac scaleniowych i wymianę gruntów.
- Promowanie i rozwój rolnictwa ekologicznego, które odgrywa obecnie duże znaczenie w aktualnych trendach żywnościowych.
- Podejmowanie działań mających na celu skracanie łańcuchów dostaw produktów rolnych (rozwój rynków lokalnych handlu bezpośredniego produktami rolnymi).
- Zwiększenie innowacyjności gospodarstw rolnych (m.in. wdrażanie nowoczesnych technologii, inwestycje w nowe maszyny, podnoszenie kwalifikacji rolników poprzez szkolenia).
- Współpraca producentów rolnych (tworzenie grup producenckich) co stanowi istotny czynnik dynamizujący rozwój rolnictwa.
- Stworzenie systemu korzystnych warunków przestrzennych do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Wdrażanie działań na rzecz poprawy warunków glebowo-wodnych dla rolnictwa, m.in. poprzez wspieranie naturalnych metod retencji wody (odtwarzanie stawów śródpolnych, terenów podmokłych, bagien i mokradeł, ochrona torfowisk, zatrzymywanie wody w rowach melioracyjnych, wspieranie retencji glebowej itp.).
- Prowadzenie działań na rzecz ograniczenia erozji gleb (m.in. stosowanie agrotechniki przeciwerozyjnej i zadrzewień śródpolnych).
- Wyznaczenie i ochrona stref żywicielskich wokół większych miast, jako elementów zagospodarowania gwarantujących bezpieczeństwo żywnościowe obszarów miejskich.

LEŚNICTWO

- Prowadzenie racjonalnej i zrównoważonej gospodarki leśnej, w tym wspieranie działań na rzecz zwiększania lesistości poprzez pozyskiwanie nowych gruntów do zalesień.
- Ochrona i wzbogacanie istniejących kompleksów leśnych i zadrzewień oraz ograniczenie przeznaczania gruntów leśnych na cele nieleśne.
- Unikanie fragmentacji kompleksów leśnych i utrzymanie funkcji retencyjnych i ochronnych lasów.

W ZAKRESIE SYSTEMU ODPORNOŚCI PRZESTRZENI

OBSZARY ZAGROŻEŃ

- Unikanie lokalizowania nowej zabudowy, głównie mieszkaniowej, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, przy jednoczesnym promowaniu rozwoju przestrzennego na terenach bezpiecznych hydrologicznie, przy uwzględnieniu map zagrożenia i ryzyka powodziowego w procesach planistycznych.
- Dążenie do systematycznej modernizacji i rozbudowy urządzeń przeciwpowodziowych, w celu skutecznego ograniczenia skutków powodzi na obszarach szczególnie narażonych.
- Unikanie lokalizowania nowej zabudowy, głównie mieszkaniowej oraz infrastruktury na osuwiskach oraz obszarach zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych, przy uwzględnieniu map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej — SOPO.

- Rozwój infrastruktury przeciwzagrożeniowej i obronnej, w tym między innymi: systemów łączności, monitoringu, wczesnego ostrzegania oraz przeciwpożarowych i ochrony ludności.
- Zwiększenie efektywności funkcjonowania służb ratowniczych, poprzez doposażenie w niezbędny sprzęt i infrastrukturę oraz zapewnienie ich stałej gotowości operacyjnej do reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń dla bezpieczeństwa ludzi i mienia.
- Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii oraz ograniczanie negatywnych skutków ich wystąpienia, m.in. poprzez: przestrzeganie procedur bezpieczeństwa i opracowanie planów operacyjno-ratowniczych w zakładach dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia awarii, a także odpowiednie planowanie tras przewozu ładunków niebezpiecznych (m.in. w oddaleniu od terenów zurbanizowanych i ujęć wody pitnej).
- Zmniejszenie stopnia narażenia ludności na ponadnormatywny hałas poprzez: oddzielanie od siebie terenów o funkcjach przemysłowych, komunikacyjnych i mieszkaniowych oraz realizację inwestycji ograniczających hałas (m.in.: budowa obwodnic, modernizacja dróg i linii kolejowych, tworzenie stref wolnych od ruchu pojazdów, wprowadzanie zieleni izolacyjnej i ekranów akustycznych wokół zakładów przemysłowych oraz wzdłuż dróg i linii kolejowych).
- Rekultywacja terenów pogórniczych i innych terenów zdegradowanych w kierunku przywrócenia im funkcji przyrodniczych lub wykorzystania pod nowe funkcje, w tym przekształcenia w tereny inwestycyjne, wyposażone w odpowiednią infrastrukturę techniczną, ze szczególnym uwzględnieniem rekultywacji wyrobiska Piaseczno.

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

- Wprowadzenie rozwiązań opartych na błękitno-zielonej infrastrukturze w miastach i gminach (w szczególności ogrody deszczowe, zielone dachy, nawierzchnie przepuszczalne) jako standard przy realizacji nowych inwestycji.
- Zapewnienie mieszkańcom województwa powszechnego dostępu do sieci wodociągowej oraz zbiorczych nowoczesnych i bezpiecznych systemów odprowadzania oraz oczyszczania ścieków, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz standardami ochrony środowiska.
- Dopuszczenie możliwości rozwoju indywidualnych systemów kanalizacyjnych (przydomowe oczyszczalnie) jedynie tam, gdzie nie ma możliwości podłączenia do zbiorczych systemów wodno-kanalizacyjnych, na obszarach o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa sieci jest ekonomicznie nieuzasadniona, przy sukcesywnej likwidacji zbiorników bezodpływowych.
- Intensyfikacja budowy, rozbudowy oraz modernizacji systemów kanalizacyjnych, w szczególności na terenach zwodociągowanych.
- Wsparcie działań prowadzących do osiągnięcia celów środowiskowych, określonych dla jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych, zlokalizowanych na terenie województwa, w tym zapewnienia ich dobrego stanu i potencjału ekologicznego.
- Dążenie do racjonalnego i zrównoważonego korzystania z zasobów wodnych, w szczególności wód podziemnych, w celu utrzymania ich potencjału jakościowego i ilościowego dla przyszłych pokoleń.
- Ograniczenie lokalizacji funkcji wodochłonnych w obszarach o niskiej dostępności zasobów wodnych.

W ZAKRESIE EDUKACJI SPOŁECZEŃSTWA

- Podniesienie świadomości społeczeństwa, szczególnie w zakresie: rozwoju zrównoważonego, ładu przestrzennego, estetyki zabudowy, potrzeby ochrony bioróżnorodności, oszczędzania wody, zapobiegania powstawaniu odpadów, segregacji odpadów, gospodarki ściekowej, przyczyn i skutków zmian klimatu oraz bezpieczeństwa i zagrożeń ludności.

7.3. Obszary strategicznej interwencji województwa świętokrzyskiego

Obszary strategicznej interwencji (OSI) to terytoria o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do których jest kierowana interwencja publiczna[11]. Ze względu na dominujący charakter zjawisk można wyróżnić dwa rodzaje OSI tj.:

- **obszary wzrostu** odznaczające się właściwościami przyrodniczymi lub społeczno-ekonomicznymi szczególnie korzystnymi dla rozwoju;
- **obszary problemowe** wymagające interwencji zewnętrznych ze względu na występowanie niekorzystnych cech i procesów społeczno-ekonomicznych lub przyrodniczych[12].

DELIMITACJA OBSZARÓW STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Delimitacja OSI może opierać się na kryterium **tematycznym** lub **funkcjonalnym**. Obszary tematyczne są szczególnie ważne z punktu widzenia zidentyfikowanych w strategii wyzwań rozwojowych. Obszary funkcjonalne stanowią zwarte układy przestrzenne składające się z funkcjonalnie powiązanych gmin. Do najważniejszych obszarów tego typu należą obszary funkcjonalne miast.

Delimitacja OSI w województwie świętokrzyskim uwzględnia **OSI wyznaczone na poziomie krajowym** w projekcie Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. (SRP2035)[13]. Na terenie województwa świętokrzyskiego SRP2035 zdefiniowała trzy typy OSI:

- OSI transformacji energetycznej,
- OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe,
- OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych (OF), w tym ośrodka regionalnego (Kielc) i ośrodków subregionalnych (Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna i Starachowice).

Interwencja w ich wypadku będzie kierowana przede wszystkim z poziomu krajowego, a samorządy województw oraz samorządy lokalne będą aktywnie angażowane w implementację działań wobec obszarów strategicznej interwencji. Wsparcie regionalne będzie komplementarne w stosunku do działań realizowanych na szczeblu krajowym.

Delimitacja **OSI kluczowych dla województwa (regionalnych),** do których terytorialnie ukierunkowana interwencja będzie kierowana z poziomu województwa, łączyła analizę mierzalnych kryteriów, takich jak wskaźniki statystyczne, wskazujących wspólne cechy, problemy lub powiązania funkcjonale terytoriów oraz pracę w trakcie warsztatów strategicznych. Wskazanie zasięgu OSI zostało poprzedzone dyskusją z przedstawicielami samorządów, która potwierdziła wolę współpracy w ramach obszarów strategicznej interwencji.

Zgodnie z założeniami projektu SRP2035 w ramach regionalnych OSI wskazano obszary funkcjonalne miast - ośrodków ponadlokalnych (Sandomierz, Busko-Zdrój, Jędrzejów, Staszów, Końskie), uzupełniające krajowe OSI miast i ich obszarów funkcjonalnych (OF) wyższej rangi i kluczowe dla policentrycznego rozwoju regionu.

---

[11] Na podstawie Art. 5 pkt 6b Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz.U. z 2025 r. poz. 198 ze zm.).

[12] Śleszyński, P., Mazurek, D. (2020). Obszary strategicznej interwencji, problemowe i funkcjonalne w dokumentach strategicznych szczebla krajowego i wojewódzkiego. Studia Regionalne i Lokalne, 1 (79), 30–59.

[13] Projekt po konsultacjach publicznych i uzgodnieniach międzyresortowych.

Ponadto zostały wskazane cztery OSI tematyczne, na terenie subregionów o specyficznych cechach przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych. Dla rozwoju tych obszarów niezbędne jest zewnętrzne wsparcie umożliwiające łagodzenie niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych oraz wykorzystanie wewnętrznych potencjałów m.in. wynikających z walorów przyrodniczych i kulturowych. Są to:

- OSI Obszar uzdrowiskowy
- OSI Góry Świętokrzyskie
- OSI Ponidzie
- OSI Ziemia Opatowska

Zidentyfikowane Obszary Strategicznej Interwencji wraz z ich zasięgiem przestrzennym zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela 9. OSI w województwie świętokrzyskim.

OSI	Nazwa	Gminy/Powiaty
KRAJOWE	**OSI transformacji energetycznej**	powiat staszowski
	OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe	powiaty: buski, jędrzejowski, kazimierski, konecki, opatowski, ostrowiecki, pińczowski, sandomierski, skarżyski, starachowicki, staszowski, włoszczowski
	OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodek regionalny – Kielce i obszar funkcjonalny	Kielce, Chęciny, Chmielnik, Daleszyce, Górno, Masłów, Miedziana Góra, Morawica, Piekoszów, Pierzchnica, Nowiny, Strawczyn, Zagnańsk
	OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki subregionalne, w tym:	
	Ostrowiec Świętokrzyski i obszar funkcjonalny	Ostrowiec Świętokrzyski, Bałtów, Bodzechów, Ćmielów, Kunów, Waśniów
	Skarżysko-Kamienna i obszar funkcjonalny	Skarżysko-Kamienna, Bliżyn, Suchedniów, Skarżysko Kościelne
	Starachowice i obszar funkcjonalny	Starachowice, Brody, Pawłów, Mirzec, Wąchock
REGIONALNE	**OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych – silne ośrodki ponadlokalne, w tym:**	
	Sandomierz i obszar funkcjonalny	Sandomierz, Obrazów, Samborzec, Wilczyce, Dwikozy
	Busko-Zdrój i obszar funkcjonalny	Busko-Zdrój, Stopnica
	Jędrzejów i obszar funkcjonalny	Jędrzejów, Małogoszcz, Sobków
	Staszów i obszar funkcjonalny	Staszów, Oleśnica, Rytwiany
	Końskie i obszar funkcjonalny	Końskie, Stąporków

OSI	Nazwa	Gminy/Powiaty
	OSI Obszar uzdrowiskowy	Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, Kazimierza Wielka, Pińczów, Stąporków
	OSI Góry Świętokrzyskie	Bieliny, Bodzentyn, Łagów, Nowa Słupia, Suchedniów, Górno, Łączna, Masłów, Pawłów, Waśniów, Zagnańsk
	OSI Ponidzie	Jędrzejów, Pińczów, Wiślica, Nowy Korczyn, Imielno, Kije, Michałów, Sobków, Złota
	OSI Ziemia Opatowska	Opatów, Tarłów, Iwaniska, Ożarów , Wojciechowice, Sadowie, Baćkowice, Lipnik

Źródło: opracowanie eksperckie.

PODSTAWOWE INFORMACJE O WYZNACZONYCH OSI

Ludność i powierzchnię OSI, z podziałem na OSI krajowe i regionalne, przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 10. Ludność i powierzchnia OSI

Obszar strategicznej interwencji	Gminy		Ludność 2024		Powierzchnia		Gęstość zaludnienia	
	liczba	% woj.	liczba	% woj.	km²	% woj.	os./km²	% woj.
OSI KRAJOWE								
OSI transformacji energetycznej	8	7,8%	67 817	5,9%	925	7,9%	73	74,1%
OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe	82	80,4%	765 809	66,1 %	9 353	79,9%	82	82,8%
OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych, w tym:	43	42,2%	577 103	49,8 %	2 919	24,9%	198	199,9 %
Kielce i OF – ośrodek regionalny	13	12,7%	333 209	28,8 %	1 446	12,3%	230	233,0 %
Ośrodki subregionalne, w tym:	15	14,7%	243 894	21,1 %	1 473	12,6%	166	167,4 %
Ostrowiec Świętokrzyski i OF	6	5,9%	98 766	8,5%	617	5,3%	160	161,9 %
Skarżysko-Kamienna i OF	4	3,9%	62 447	5,4%	333	2,8%	188	189,6 %
Starachowice i OF	5	4,9%	82 681	7,1%	523	4,5%	158	159,9 %

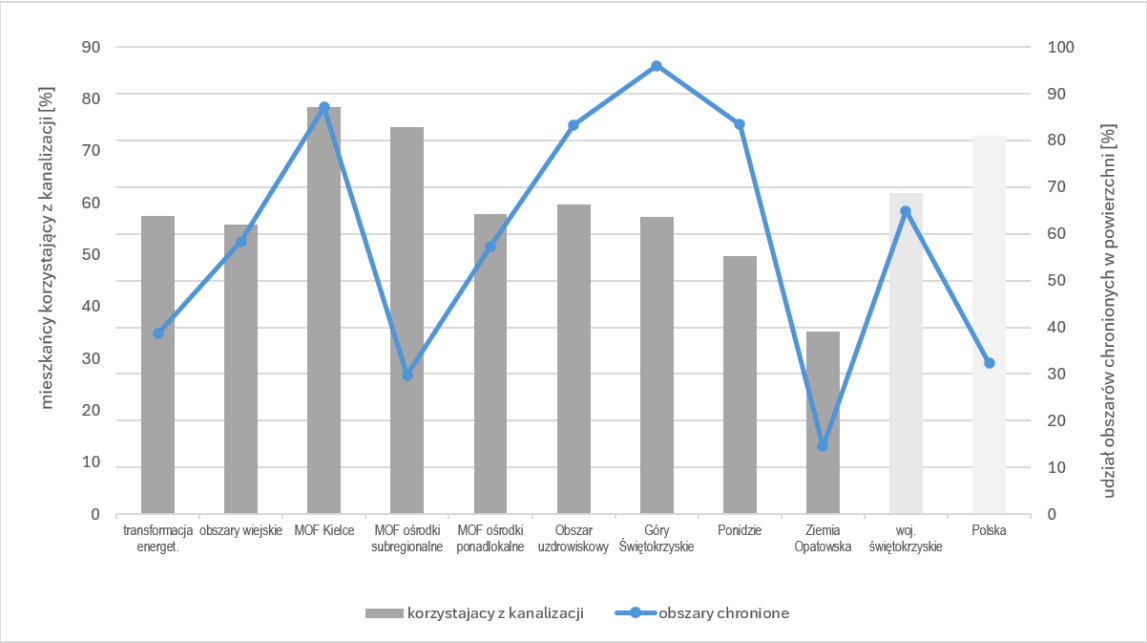
Obszar strategicznej interwencji	Gminy		Ludność 2024		Powierzchnia		Gęstość zaludnienia	
	liczba	% woj.	liczba	% woj.	km²	% woj.	os./km²	% woj.
OSI REGIONALNE								
OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych – silne ośrodki ponadlokalne, w tym:	16	15,7%	210 452	18,2 %	2 106	18,0%	100	101,0 %
Sandomierz i OF	5	4,9%	46 448	4,0%	340	2,9%	137	138,1 %
Busko-Zdrój i OF	2	2,0%	37 316	3,2%	361	3,1%	103	104,5 %
Jędrzejów i OF	3	2,9%	45 501	3,9%	517	4,4%	88	89,0%
Staszów i OF	3	2,9%	34 055	2,9%	406	3,5%	84	84,8%
Końskie i OF	2	2,0%	47 132	4,1%	482	4,1%	98	98,9%
OSI Obszar uzdrowiskowy	5	4,9%	84 215	7,3%	905	7,7%	93	94,1%
OSI Góry Świętokrzyskie	11	10,8%	110 076	9,5%	1 126	9,6%	98	98,8%
OSI Ponidzie	9	8,8%	80 876	7,0%	1 196	10,2%	68	68,4%
OSI Ziemia Opatowska	8	7,8%	47 876	4,1%	911	7,8%	53	53,1%

Źródło: opracowanie eksperckie.

Na poniższych wykresach zestawiono w syntetyczny sposób wskaźniki rozwoju OSI w pięciu sferach – środowiskowej, przestrzennej, demograficznej, gospodarczej, poziomu życia oraz poziomu dochodów samorządów lokalnych. Każdej sferze przyporządkowano dwa reprezentatywne dla niej wskaźniki. Zostały one wybrane na podstawie diagnozy strategicznej województwa i ilustrują specyficzne cechy (wyzwania i potencjały) regionu i poszczególnych OSI. Wskaźniki dla OSI odniesiono do przeciętnej wartości dla woj. świętokrzyskiego oraz dla Polski. Poniżej pokrótce opisano wskaźniki dla poszczególnych sfer, natomiast szersze odniesienie i interpretacja wartości znajduje się w opisach poszczególnych OSI.

W przypadku sfery środowiskowej wybrano udział obszarów chronionych, który wyróżnia całe województwo świętokrzyskie na tle kraju. Drugim wskaźnikiem jest odsetek osób korzystających z kanalizacji – jedna ze słabych stron województwa, w kontekście obciążenia środowiska zanieczyszczeniami.

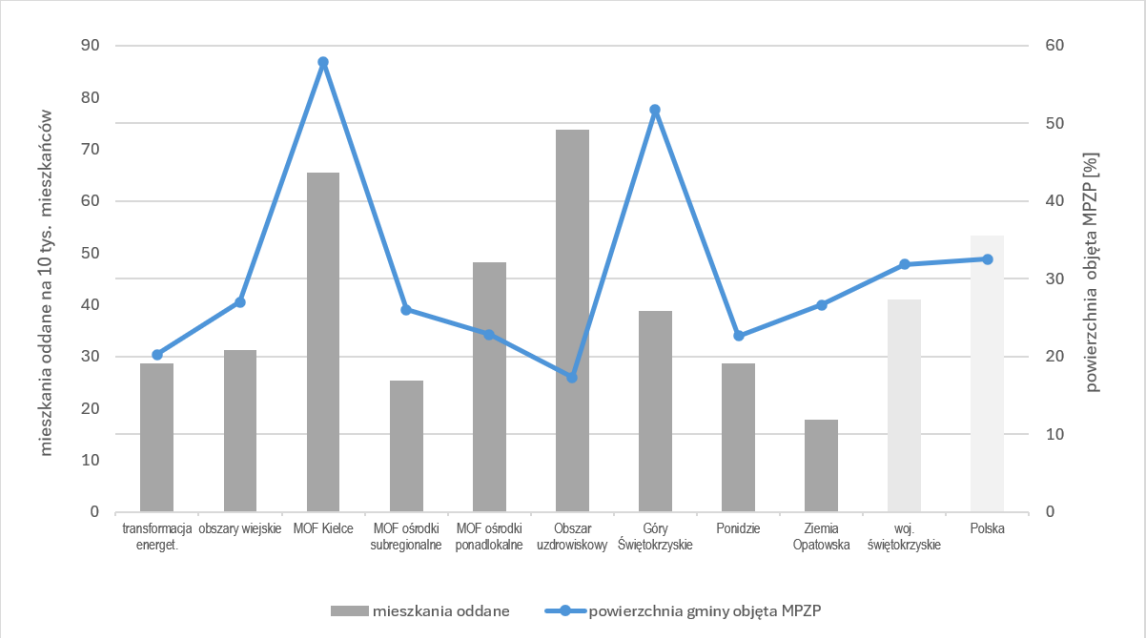
Wykres 10. Wskaźniki środowiska przyrodniczego OSI (2024).

Źródło: opracowanie eksperckie.

Gospodarowanie przestrzenią zostało zwymiarowane wskaźnikiem udziału powierzchni gmin w OSI objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Zjawiskiem istotnie wpływającym na stan przestrzeni jest ruch budowlany – zwymiarowany przez liczbę oddanych mieszkań w przeliczeniu na mieszkańca OSI.

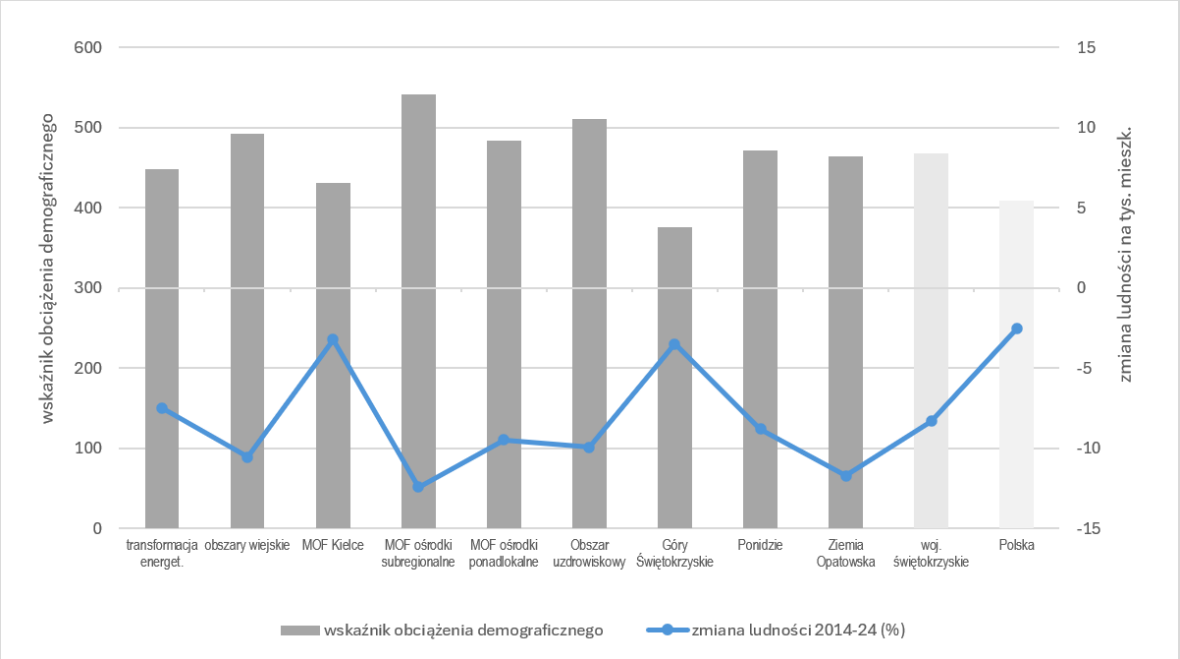
Wykres 11. Wskaźniki sfery przestrzennej OSI (2024).

Źródło: opracowanie eksperckie.

Sfera demograficzna została zwymiarowana za pomocą wskaźnika obciążenia demograficznego, obliczonego jako liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, określającego zaawansowanie procesów starzenia oraz względną zmianę liczby ludności w regionie – najważniejszy wskaźnik kluczowego dla świętokrzyskiego problemu depopulacji.

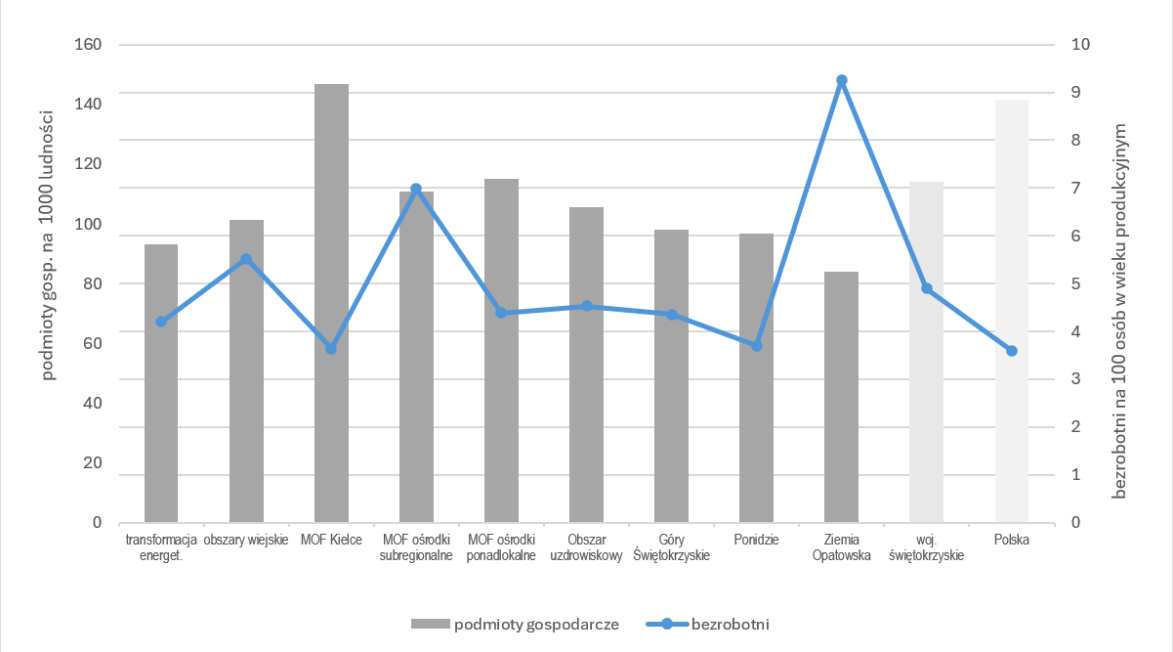
Wykres 12. Wskaźniki demografii OSI (2024)

Źródło: opracowanie eksperckie.

Sferę gospodarczą opisano wskaźnikiem bezrobocia (liczba bezrobotnych/100 osób w wieku produkcyjnym)[14] oraz wskaźnikiem rozwoju przedsiębiorczości – liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców.

Wykres 13. Wskaźniki gospodarki OSI (2024)

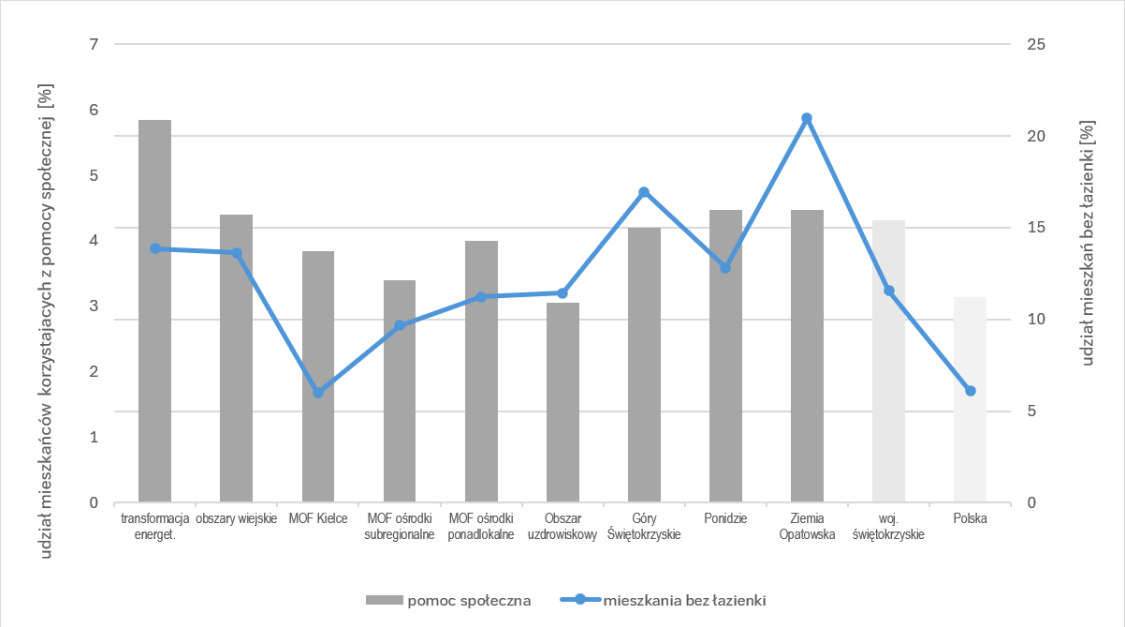

Źródło: opracowanie eksperckie

[14] Na poziomie gmin nie jest możliwe wyliczenie stopy bezrobocia.

Poziom życia mieszkańców zilustrowano za pomocą wskaźnika ubóstwa (udział korzystających z pomocy społecznej)[15] oraz - odnoszącego się do jakości zasobu mieszkaniowego - odsetka mieszkań bez łazienek.

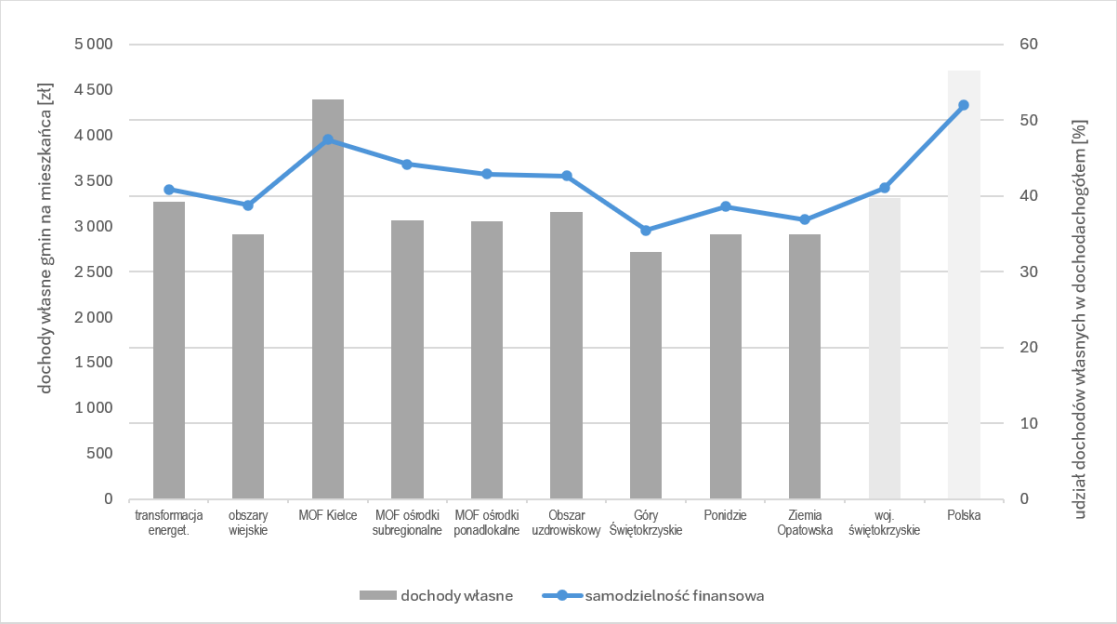
Wykres 14. Wskaźniki poziomu życia OSI (2024)

Źródło: opracowanie eksperckie.

Ostatnia sfera określa zamożność wchodzących w skład OSI jednostek samorządu terytorialnego, która została zwymiarowana wskaźnikiem dochodów własnych gmin na mieszkańca oraz wskaźnikiem samodzielności finansowej gmin, mierzonym jako udział dochodów własnych w dochodach gmin ogółem.

Wykres 15. Wskaźniki dochodów samorządów OSI (2024)

Źródło: opracowanie eksperckie.

[15] Na tym poziomie szczegółowości przestrzennej nie ma możliwości pozyskania danych dotyczących dochodu gospodarstw.

Diagnoza wskazuje na znaczne zróżnicowanie problemów i potencjałów OSI. Widoczna jest znaczna polaryzacja między obszarem centralnym (Kielc i ich obszar funkcjonalny) i pozostałymi OSI, w tym miastami pełniącymi istotną rolę w strukturze osadniczej regionu (ośrodki subregionalne i ponadlokalne). Obszar funkcjonalny Kielc koncentruje potencjał gospodarczy regionu, charakteryzując się wysokim poziomem przedsiębiorczości, dużą dynamiką budownictwa mieszkaniowego, wysokim poziomem życia oraz relatywnie dobrą sytuacją finansową samorządów. Jednak również w tym obszarze widoczne są już procesy depopulacji i starzenia się społeczności. Poprawy wymaga także sfera przestrzenno-środowiskowa, zwłaszcza wobec wysokich walorów przyrodniczych obszarów funkcjonalnych.

Niekorzystne procesy demograficzne są szczególnie nasilone w pozostałych OSI, w tym w miastach subregionalnych i ponadlokalnych oraz OSI obszary wiejskie. Obszary te cechują także niekorzystne na tle kraju wskaźniki gospodarcze, w tym poziom bezrobocia. Obszary wiejskie cechują się także niższą dostępnością infrastruktury komunalnej oraz słabszą bazą dochodową JST. Szczególnie widoczne jest to w OSI Ziemia Opatowska oraz OSI transformacji energetycznej, które są terenami wymagającymi uwagi ze względu na znaczne zagrożenie marginalizacją społeczno-gospodarczą.

Województwo świętokrzyskie dysponuje ponadprzeciętnymi na tle kraju walorami przyrodniczymi, co stanowi istotny potencjał rozwojowy (m.in. dla turystyki, funkcji uzdrowiskowych i osadnictwa). Walory przyrodnicze są szczególnie widoczne w tematycznych OSI: Ponidzie, Góry Świętokrzyskie i Obszar uzdrowiskowy. Równocześnie widoczne są deficyty infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, a także planistyczne, które mogą zagrażać najcenniejszym wartościom przyrodniczym.

Diagnoza uzasadnia potrzebę zróżnicowanego, terytorialnie ukierunkowanego podejścia do interwencji publicznej. Oznacza to konieczność wzmacniania funkcji rozwojowych ośrodków miejskich jako biegunów wzrostu i centrów usług dla otaczających je obszarów, przy równoczesnym prowadzeniu działań aktywizujących na terenach peryferyjnych. Kluczowe znaczenie ma integrowanie interwencji infrastrukturalnych, społecznych i gospodarczych w ramach poszczególnych obszarów funkcjonalnych oraz budowanie powiązań funkcjonalnych między miastami a ich zapleczem wiejskimi. Istotne są także działania związane z ochroną wysokich wartości przyrodniczych i kulturowych oraz zrównoważonym zagospodarowaniem przestrzeni OSI.

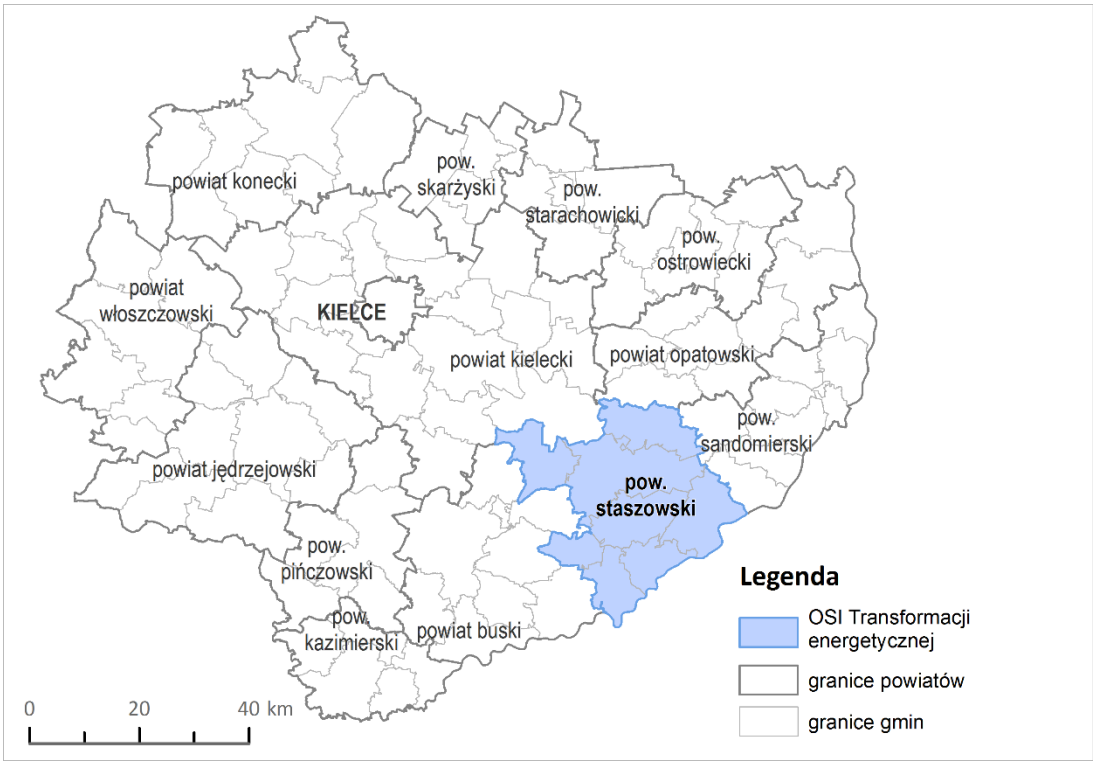
7.3.1. Krajowe obszary strategicznej interwencji

OSI TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ

Zasięg terytorialny OSI na terenie woj. świętokrzyskiego:

POWIAT STASZOWSKI

Rysunek 9. OSI transformacji energetycznej.

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie projektu SRP2035.

Kryterium delimitacji (wg projektu SRP2035)

Zasięg terytorialny OSI w województwie świętokrzyskim obejmie obszary szczególnie zależne gospodarczo od funkcjonujących na ich terenie zawodowych elektrowni węglowych, na których realizowane będą przedsięwzięcia związane z transformacją energetyczną.

Uzasadnienie wyboru OSI

Transformacja energetyczna, rozumiana jest jako zmniejszanie zależności gospodarki od paliw kopalnych, zwiększanie efektywności energetycznej i ograniczanie negatywnych skutków energetyki na środowisko przyrodnicze, w tym klimat oraz zdrowie ludności. Kontrolowana transformacja wymaga podtrzymania konkurencyjności gospodarki, ciągłości pracy przedsiębiorstw, ochrony rynku pracy i gospodarstw domowych oraz dbałości o środowisko naturalne i ład przestrzenny.

Do obszarów narażonych na skutki transformacji należą miejscowości (wraz z ich otoczeniem) z dużymi elektrowniami węglowymi, których przekształcenia będą miały wpływ na lokalne społeczności, zatrudnienie i strukturę gospodarczą. SRP2035 zalicza do obszarów transformacji energetycznej powiat staszowski, na którego terenie zlokalizowana jest Enea Elektrownia Połaniec, jedna z największych w Polsce (ok. 6% produkcji energii elektrycznej w Polsce) i największy pracodawca w regionie. Od 2013 r. działa w elektrowni „zielony blok" – produkujący energię w 100% z biomasy. Warto wskazać, że powiat obecnie cechuje się bardzo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości (Wykres 13) i wysokim zasięgiem pomocy społecznej (Wykres 14). Podobnie jak w całym regionie zachodzą tu

także niekorzystne procesy demograficzne (Wykres 12). Szczególnym uwarunkowaniem środowiskowym na terenie powiatu są tereny po wydobyciu siarki, wymagające rekultywacji.

Cel i kierunki interwencji w OSI

Zgodnie z zapisami SRP2035 celem interwencji w OSI będzie łagodzenie społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji energetycznej.

Tabela 11. Kierunki interwencji w OSI Transformacji energetycznej i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania (spójne z SRP2035)
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki.	Rozwój bazy ekonomicznej i tworzenie nowych miejsc pracy. Programy osłonowe dla pracowników, narzędzia łagodzące skutki redukcji zatrudnienia oraz inwestycje w nowe obszary działalności.
	1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	Promocja i wsparcie uczenia się przez całe życie, wsparcie programów przekwalifikowania pracowników sektora energetyki konwencjonalnej;
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Transformacja gospodarcza przedsiębiorstw – w tym także prowadzenie nowych inwestycji strategicznych związanych z przemysłem obronnym i wsparciem bezpieczeństwa. Koordynacja działań wspierających dywersyfikację regionalnych gospodarek oraz dekarbonizację przemysłu.
	1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji.	Wsparcie dla ponownego wykorzystania terenów poprzemysłowych na cele gospodarcze, mieszkaniowe i prorozwojowe.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Wsparcie łagodzenia skutków społecznych dekarbonizacji.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Włączenie lokalnych społeczności do procesu transformacji energetycznej i wspierania lokalnego rozwoju.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Budowa potrzebnej do funkcjonowania podmiotów z sektora energetyki infrastruktury drogowej i kolejowej oraz energetycznej (umożliwiającej przyłączenie do sieci nowych źródeł wytwarzania energii).
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rekultywacja terenów zdegradowanych przez przemysł i górnictwo (w tym terenów po wydobyciu siarki).
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Wsparcie dla wykorzystania potencjału istniejących przedsiębiorstw wytwarzających energię oraz istniejącej infrastruktury energetycznej w dostosowaniu do nowych warunków funkcjonowania systemu energetycznego. Odpowiednie zaplanowanie możliwości samobilansowania energetycznego obszaru wraz

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania (spójne z SRP2035)
		z zapewnieniem narzędzi do monitorowania procesu transformacji.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Odbudowa bilansu wodnego poprzez renaturyzację cieków wodnych i zbiorników oraz wdrażanie technologii zwiększających retencję wód powierzchniowych i podziemnych.

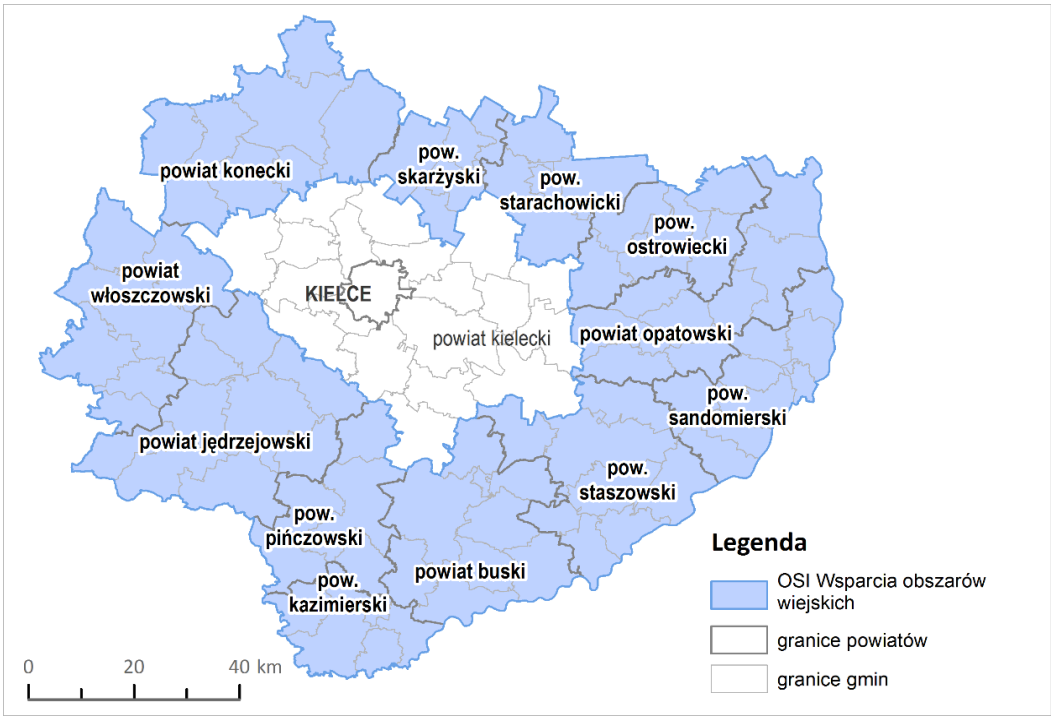
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI WSPARCIA DLA OBSZARÓW WIEJSKICH WYMAGAJĄCYCH WIĘKSZEGO WŁĄCZENIA W PROCESY ROZWOJOWE

Zasięg terytorialny OSI

POWIATY: BUSKI, JĘDRZEJOWSKI, KAZIMIERSKI, KONECKI, OPATOWSKI, OSTROWIECKI, PIŃCZOWSKI, SANDOMIERSKI, SKARŻYSKI, STARACHOWICKI, STASZOWSKI, WŁOSZCZOWSKI.

Rysunek 10. OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie projektu SRP2035.

Kryterium delimitacji (wg SRP2035)

Obszary wiejskie, które w perspektywie realizacji Strategii będą wymagały szczególnego wsparcia m.in. ze względu na procesy demograficzne. Za kryterium delimitacji przyjęto spadek liczby ludności o co najmniej 5% między 2024 a 2035 r. na poziomie powiatu[16] (wg prognozy demograficznej GUS). Interwencja będzie kierowana do grup gmin znajdujących się na terenie jednego powiatu tworzących porozumienie.

[16] Z wyłączeniem miast na prawach powiatu i powiatów w pobliżu dużych aglomeracji.

Uzasadnienie wyboru OSI

SRP do obszaru strategicznej interwencji zalicza powiaty, w których występuje ryzyko utraty żywotności w wyniku niekorzystnych procesów demograficznych – tj. wg prognoz w ciągu najbliższych dekad nastąpi największy spadek liczby ludności. Spadek ten jest silnie powiązany z innymi zmianami demograficznymi, w szczególności ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz spadkiem liczby dzieci i osób w wieku produkcyjnym.

Są to obszary, w których szczególnym wyzwaniem będzie w przyszłości utrzymanie infrastruktury edukacji, transportu (w tym organizacji transportu zbiorowego), zapewnienie dostępu do służby zdrowia i pomocy społecznej oraz utrzymanie aktywnego i atrakcyjnego rynku pracy.

Niemal cały obszar woj. świętokrzyskiego – z wyjątkiem Kielc i powiatu kieleckiego został zaliczony do OSI – obejmuje on więc rozległe i bardzo zróżnicowane obszary województwa. Już obecnie obszary te cechują niekorzystne na tle kraju wskaźniki demograficzne (Wykres 12) oraz gospodarcze (Wykres 13), towarzyszy temu niska aktywność budowlana (Wykresy 11 i 10) oraz niekorzystne wskaźniki poziomu życia (Wykres 14). Na tle kraju niski jest poziom dochodów samorządów (Wykres 15). Potencjałem obszaru jest wysoka jakość przestrzeni przyrodniczej (wysoki udział terenów chronionych), jednak zagraża mu niski poziom planowania przestrzennego.

Cel i kierunki interwencji w OSI

Celem interwencji w OSI (zgodnie z zapisami SRP2035) będzie zapewnienie żywotności obszarów wiejskich doświadczających silnych zmian demograficznych. Interwencja ma włączyć te obszary w procesy rozwojowe przez wzmocnienie ich endogenicznych potencjałów, budując w ten sposób większą odporność na kryzysy i negatywne skutki zmian demograficznych.

Tabela 12. Kierunki interwencji w OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji (spójne z SRP2035)
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	Formułowanie i finansowanie programów i inicjatyw na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej, w tym działania edukacyjne w zakresie kształcenia ustawicznego. Kształtowanie i pozyskiwanie kadr kluczowych dla świadczenia usług publicznych w warunkach zmian demograficznych.
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Wspieranie i ułatwianie realizacji inwestycji związanych z nowoczesną produkcją rolną i przetwórstwem rolno-spożywczym. Podtrzymywanie i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy blisko miejsca zamieszkania (w tym w usługach rynkowych).
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Działania związane ze wsparciem rodziny, w tym rozwój dostępnego i zróżnicowanego mieszkalnictwa dla młodych osób i rodzin.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych oraz promowanie aktywności obywatelskiej.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji (spójne z SRP2035)
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Rozwój wysokiej jakości usług publicznych, w tym: ochrony zdrowia, pomocy społecznej (m.in. usług społecznych), edukacji, szkolnictwa ponadpodstawowego, w tym zawodowego, wsparcia rodzin i osób starszych.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Wsparcie inicjatywy oddolnych w zakresie pomocy osobom zależnym i starszym, w tym usług sąsiedzkich realizowanych w formie wolontariatu.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Poprawa dostępności transportowej oraz rozwój systemów transportu publicznego (lokalnego i ponadlokalnego) zapobiegających wykluczeniu transportowemu
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, w tym systemów oczyszczania ścieków i odpadów komunalnych.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Wspieranie inicjatyw wzmacniających umiejętności współpracy i zarządzania w układach ponadlokalnych (partnerstwa wielu jednostek samorządu terytorialnego) oraz z udziałem partnerów społecznych i gospodarczych.
	4.4 Odporność instytucjonalna i społeczna regionu.	Budowania zdolności i kompetencji w zakresie zarządzania i finansowania rozwoju usług dla mieszkańców w warunkach zmiany demograficznej.

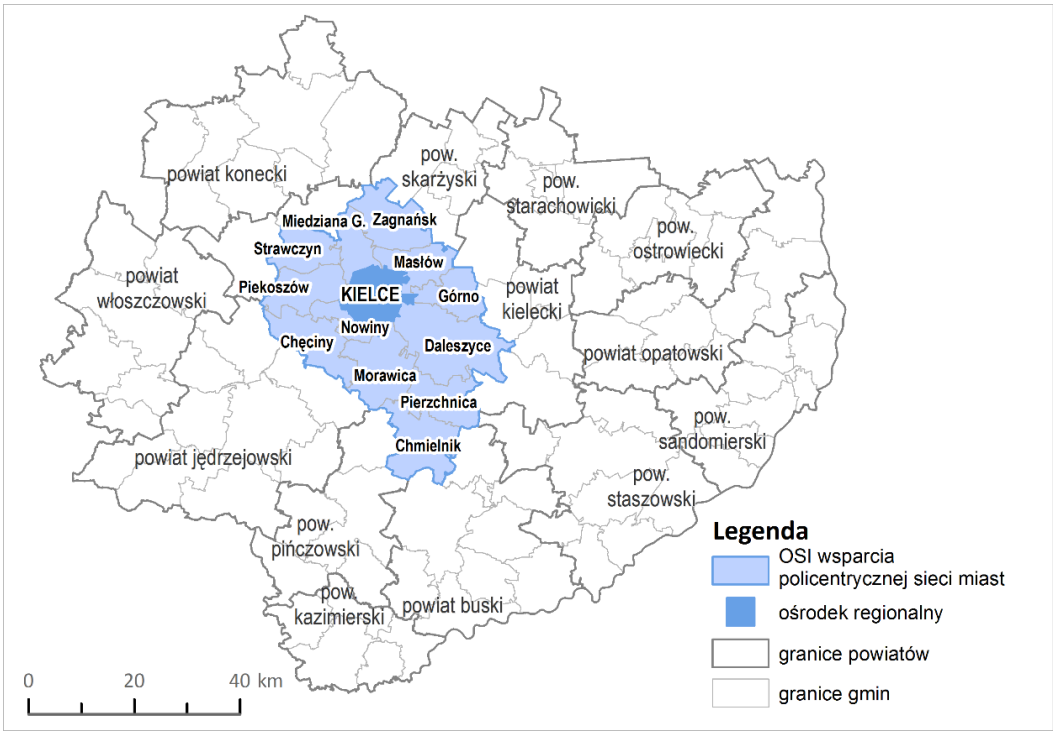
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI WSPARCIA POLICENTRYCZNEJ SIECI MIAST I ICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH – OŚRODEK REGIONALNY I JEGO OBSZAR FUNKCJONALNY

Zasięg terytorialny OSI

OŚRODEK MIEJSKI – KIELCE, OBSZAR FUNKCJONALNY: CHĘCINY, CHMIELNIK, DALESZYCE, GÓRNO, MASŁÓW, MIEDZIANA GÓRA, MORAWICA, PIEKOSZÓW, PIERZCHNICA, NOWINY, STRAWCZYN, ZAGNAŃSK

Rysunek 11. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodek regionalny i jego obszar funkcjonalny

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie projektu SRP2035.

Kryterium delimitacji (wg SRP2035)

Podstawą delimitacji jest struktura osadnicza Polski wskazana w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej SRP2035.W opisie policentrycznej sieci miast[17] Kielce zostały wskazane jako ośrodek regionalny. Obszar Funkcjonalny Kielc został wyznaczony w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego jako Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego, a następnie dodano do niego gminę Pierzchnica.

Uzasadnienie wyboru OSI

Kielce – jako dominujący ośrodek gospodarczy (36% podmiotów gospodarczych województwa), naukowy (90% studentów regionu), kulturalny i usług wyższego rzędu (w tym targowych) województwa – stanowią najważniejszy biegun wzrostu regionu, realizujący także niektóre funkcje o charakterze metropolitalnym (szczególnie jako ośrodek targowy).

Kielce wraz z obszarem funkcjonalnym cechują się najwyższym w regionie poziomem przedsiębiorczości (Wykres 13) i dochodów samorządów (Wykres 15), a także korzystnym wskaźnikami poziomu życia (Wykres 14). W ostatnich latach obszar funkcjonalny Kielc, długo cechujący się stabilną liczbą ludności zaczął doświadczać depopulacji (Wykres 12). Przyrost liczby ludności w gminach strefy podmiejskiej na skutek procesów suburbanizacji (wzrost liczby ludności o ok. 7,1 tys. osób w ciągu dekady) nie zrekompensował spadku ludności miasta rdzeniowego (spadek liczby ludności Kielc o 18,3 tys. osób). Obszar ten cechuje się nadal wysokim ruchem budowlanym i najwyższą w regionie liczbą oddawanych mieszkań. Nadal problemem są żywiołowe procesy suburbanizacji. Jest to szczególnie niekorzystne ze względu na presję budowlaną na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo w strefie podmiejskiej, cechującej się dużym udziałem przyrodniczych terenów chronionych (Wykres 10).

[17] Załącznik 4 do SRP2035

Cel i kierunki interwencji w OSI

Celem interwencji w OSI na poziomie krajowym, zgodnie z SRP2035 jest utrzymanie i wzmocnienie funkcji pełnionych przez miasta dla mieszkańców poszczególnych regionów i subregionów. Rozwój Kielc polegał będzie więc na wzmacnianiu pozycji miasta jako stolicy województwa oraz na budowaniu potencjału ekonomicznego, pozwalającego na tworzenie atrakcyjnego rynku pracy. Kierunkiem interwencji w OSI, istotnym w perspektywie regionalnej jest wspieranie metropolitalnych funkcji Kielc i ich oddziaływania na obszar regionu. Niezbędne jest także porządkowanie kształtującego się żywiołowo w strefie podmiejskiej mieszkalnictwa i przedsiębiorczości.

Tabela 13. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodek regionalny i jego obszar funkcjonalny ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania[18]
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki.	Rozwój ośrodka naukowo-badawczego w Kielcach, w szczególności w zakresie metrologii i wybranych obszarów nauk medycznych oraz wzmacnianie potencjału akademickiego miasta. Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta i jego obszaru funkcjonalnego, umożliwiająca włączenie do głównych krajowych i międzynarodowych szlaków transportowych (drogowych i kolejowych), w tym wzmocnienie powiązań drogowych w osi północ-południe oraz poprawa stanu infrastruktury linii kolejowej nr 8.
	1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	Wsparcie studentów, absolwentów oraz młodych pracowników nauki i sektora B+R+I., w tym Programy wsparcia młodych talentów.
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Budowanie potencjału ekonomicznego, pozwalającego na tworzenie atrakcyjnego rynku pracy m.in przez wzmacnianie specjalizacji gospodarczych regionu. Rozwój funkcji targowo-wystawienniczej Kielc i jego międzynarodowej rozpoznawalności w tym zakresie.
	1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji.	Wspieranie atrakcyjności inwestycyjnej miasta, w tym wykorzystania niezagospodarowanych terenów. Przygotowanie i promocja spójnej oferty inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego, w tym terenów dla inwestycji strategicznych lokalizacji inwestycyjnych o wysokim potencjale rozwojowym.
	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej opartej na walorach środowiskowych i kulturowych, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi, w tym rozwój przemysłów czasu wolnego w Kielcach i obszarze funkcjonalnym. Rozwój cyfrowych i inteligentnych usług turystycznych. Budowanie i promowanie spójnej marki turystycznej Kielc i Gór Świętokrzyskich na rynkach krajowych i zagranicznych.

[18] Podstawową zasadą OSI jest indywidualizacja wsparcia dla miast i ich obszarów funkcjonalnych – w tabeli zestawiono kierunki działania wynikające z SRP2035 oraz zaproponowane na poziomie regionalnym. *Kursywą* zaznaczono kierunki wynikające bezpośrednio z SRP2035 – Opis policentrycznej sieci miast.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania[18]
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Rozwój społecznych/komunalnych form mieszkalnictwa, w tym wykorzystanie programów krajowych. Wspieranie inicjatyw lokalnych poprawiających jakość życia.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Rozwój kultury, ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej). Wspieranie inicjatyw poprawiających jakość życia w obszarze funkcjonalnym. Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych oraz promowanie aktywności obywatelskiej.
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Wzmocnienie Kielc jako ośrodka usług wyższego rzędu: edukacyjnych, kulturalnych, społecznych i zdrowotnych dla obszaru funkcjonalnego i całego województwa.
	2.4. Kielce jako ekosystem studencko-miejski.	Wzmacnianie potencjału akademickiego miasta – poprzez wspieranie rozwoju kieleckich uczelni wyższych. Rozwój współpracy uczelni z biznesem i instytucjami publicznymi. Rozwój oferty edukacyjnej i badawczej oraz działań wspierających karierę studentów, absolwentów i młodych specjalistów. Tworzenie przyjaznych warunków życia, mobilności i spędzania czasu wolnego dla środowiska akademickiego i młodych mieszkańców. Rozwój infrastruktury i usług miejskich sprzyjających aktywizacji środowisk akademickich. Wspieranie przedsiębiorczości akademickiej oraz działań zatrzymujących młode talenty w regionie.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Wieloaspektowa poprawa jakości życia osób starszych oraz kształtowanie oferty kulturalnej i usług wyższego rzędu dla osób starszych z terenu województwa.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni objętej planami zagospodarowania przestrzennego w strefie podmiejskiej i koordynacja planowania przestrzennego na poziomie obszaru funkcjonalnego. Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez koncentrację zabudowy, pierwszeństwo jej lokalizacji na terenach już zurbanizowanych, wykorzystanie istniejącej infrastruktury oraz preferencje dla inwestycji typu *brownfield*.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania[18]
		Poprawa standardów zamieszkania na obszarach suburbanizacji przy jednoczesnym polepszeniu warunków do życia w mieście i uatrakcyjnieniu przestrzeni miejskiej. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Rozwój wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych w obszarze funkcjonalnym. Rozwój zintegrowanego transportu publicznego w obszarze funkcjonalnym. Ochrona terenów przyrodniczo cennych i krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem architektury regionalnej. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów komunalnych ograniczających wpływ urbanizacji na środowisko: ciepłowniczych, elektroenergetycznych, kanalizacyjnych, gazowych, niskoemisyjnego transportu.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój, modernizacja i integracja infrastruktury energetycznej w skali obszaru funkcjonalnego, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach użyteczności publicznej oraz w mieszkalnictwie. Ograniczanie zjawiska niskiej emisji i zanieczyszczenia powietrza.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem.	Zintegrowanie procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego w obszarze funkcjonalnym.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych obszaru funkcjonalnego – w tym wykorzystanie georóżnorodności jako jednej z najważniejszych marek OSI (w powiązaniu z OSI Góry Świętokrzyskie). Budowa marki Kielc jako międzynarodowego ośrodka targowego.
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Rozwój instytucjonalnych form współpracy między samorządami obszarze funkcjonalnym, w tym w celu wspólnego świadczenia usług publicznych.
	4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności.	Modernizacja kluczowej dla całego województwa infrastruktury publicznej pod kątem odporności na zagrożenia, w tym infrastruktury transportowej, zdrowotnej, kulturalnej, edukacyjnej, wodnej i teleinformatycznej.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu	Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania[18]
	i odporność środowiskowa regionu.	Dostosowanie przestrzeni zurbanizowanej do ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym fali upałów. Zabezpieczenie przed skutkami powodzi.

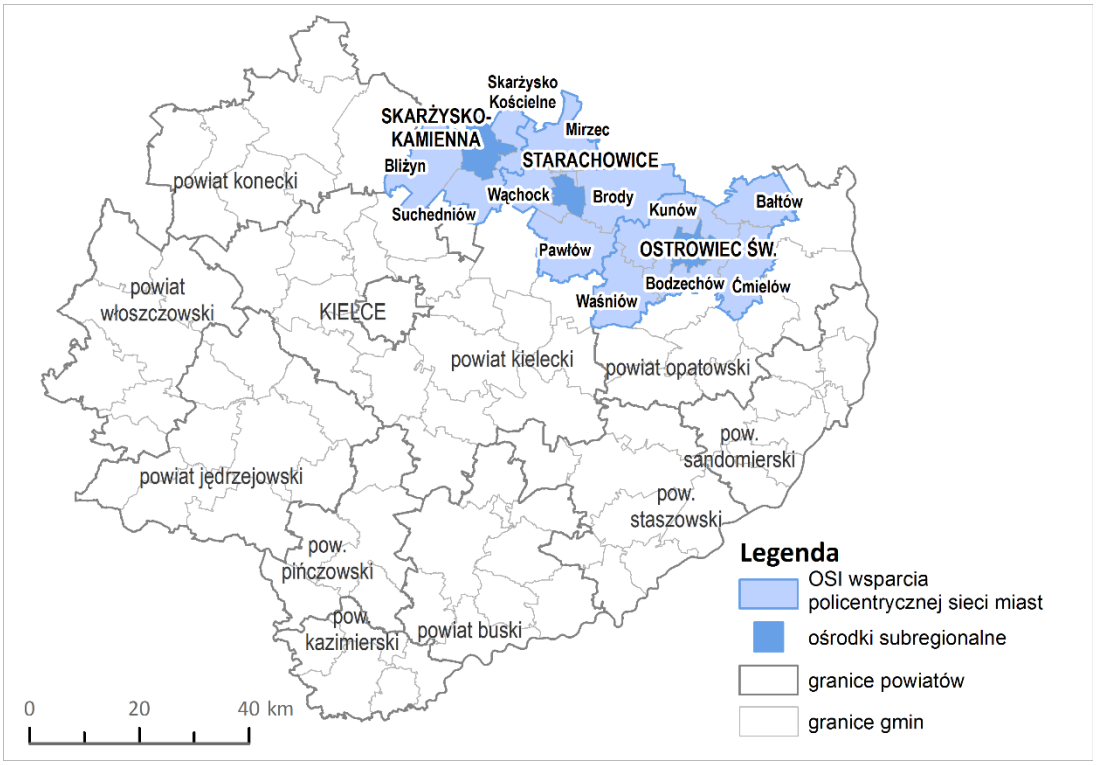
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI WSPARCIA POLICENTRYCZNEJ SIECI MIAST I ICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH – OŚRODKI SUBREGIONALNE I ICH OBSZARY FUNKCJONALNE

Zasięg terytorialny OSI

- **OŚRODEK MIEJSKI: OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI, OBSZAR FUNKCJONALNY: BAŁTÓW, BODZECHÓW, ĆMIELÓW, KUNÓW, WAŚNIÓW;**
- **OŚRODEK MIEJSKI: SKARŻYSKO-KAMIENNA, OBSZAR FUNKCJONALNY: BLIŻYN, SUCHEDNIÓW, SKARŻYSKO KOŚCIELNE;**
- **OŚRODEK MIEJSKI: STARACHOWICE, OBSZAR FUNKCJONALNY: BRODY, PAWŁÓW, MIRZEC, WĄCHOCK.**

Rysunek 12. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki subregionalne i ich obszary funkcjonalne

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie projektu SRP2035.

Kryterium delimitacji (wg SRP2035)

Podstawą delimitacji jest struktura osadnicza Polski wskazana w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej SRP2035, W opisie policentrycznej sieci miast[19] Skarżysko-Kamienna, Starachowice i Ostrowiec Świętokrzyski zostały wskazane jako ośrodki subregionalne. Obszary funkcjonalne

[19] Załącznik 4 do SRP2035

ośrodków subregionalnych zostały wyznaczone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego.

Uzasadnienie wyboru OSI

W granicach OSI znajdują się trzy największe (poza Kielcami) miasta województwa świętokrzyskiego o randze ośrodków subregionalnych wraz z ich obszarami funkcjonalnymi. Miasta te są najważniejszymi obok stolicy województwa ośrodkami organizującymi układy społeczno-gospodarcze, istotnymi szczególnie jako ośrodki usług wyższego rzędu dla północnej części regionu, a jednocześnie zaliczane są do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze.

Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna i Starachowice położone są w najsilniej zurbanizowanej, północnej części województwa, w której od XIX w. rozwijał się przemysł metalurgiczny, elektromaszynowy, mineralny. Upadek przemysłu przyczynił się do recesji społeczno-gospodarczej tej części województwa.

Miasta te cechują się niekorzystnymi wskaźnikami demograficznymi – zachodzi tam najszybsza w skali regionu depopulacja, a procesy starzenia się społeczności są najbardziej zaawansowane (Wykres 12). Ośrodki subregionalne cechują także niekorzystne – zwłaszcza uwzględniając ich rolę w strukturze osadniczej – wskaźniki gospodarcze, cechują się względnie niską przedsiębiorczością i wysokim poziomem bezrobocia (Wykres 13). Problemy gospodarcze miast subregionalnych mają także odzwierciedlenie w niskim poziomie dochodów samorządów lokalnych (Wykres 15). Obszary funkcjonalne miast subregionalnych cechuje także bardzo niska liczba nowo oddawanych mieszkań, przy jednocześnie niskim poziomie pokrycia terenu planami miejscowymi (Wykres 11). W sferze przestrzennej i środowiskowej problemem są także niezagospodarowane tereny poprzemysłowe

Cel i kierunki interwencji w OSI

Celem interwencji w miastach subregionalnych jest zapewnienie dostępu do usług wyższego rzędu dla mieszkańców północnej i wschodniej części województwa, wzmacnianie i odnowa ich potencjału gospodarczego i zwiększanie dostępności transportowej. Kierunkiem interwencji w OSI, istotnym w perspektywie regionalnej jest porządkowanie struktury przestrzennej miejskich obszarów funkcjonalnych.

Tabela 14. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki subregionalne i ich obszary funkcjonalne ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania[20]
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki.	Wzmocnienie dostępności komunikacyjnej Ostrowca Świętokrzyskiego. Poprawa dostępności komunikacyjnej Starachowic, umożliwiająca sprawne powiązania z Kielcami, Ostrowcem Świętokrzyskim i pozostałymi miastami województwa oraz Radomiem. Poprawa dostępności komunikacyjnej Skarżyska-Kamiennej na poziomie regionalnym.
	1.2. Kompetentne kadry dla	Rozwój i promocja szkolnictwa zawodowego, istotnego dla specjalizacji tej części regionu w Ostrowcu Świętokrzyskim.

[20] Podstawową zasadą OSI jest indywidualizacja wsparcia dla miast i ich obszarów funkcjonalnych – w tabeli zestawiono kierunki działania wynikające z SRP2035 oraz zaproponowane na poziomie regionalnym. Kursywą zaznaczono kierunki wynikające bezpośrednio z SRP2035 – Opis policentrycznej sieci miast.

	gospodarki regionu.	Zachowanie i rozwój funkcji akademickiej Ostrowca Świętokrzyskiego i Starachowic.
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Aktywizacja tradycyjnych gałęzi przemysłu w oparciu o restrukturyzację lub modernizację istniejących zasobów, w tym zwłaszcza w inteligentnych specjalizacjach regionalnych (Sektor metalowoodlewniczy i Zasobooszczędne Budownictwo). Rozwój klastra technologii związanych z inżynierią materiałową.
	1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji.	Przygotowanie i rozwój nowych terenów inwestycyjnych w Skarżysku-Kamiennej, umożliwiających lokalizację działalności przemysłowej i logistycznej o wysokim stopniu specjalizacji, w tym w sektorze związanym z obronnością w celu zapewnienia ciągłości produkcji specjalnej na potrzeby obronności państwa. Wzmacnianie funkcji gospodarczych Starachowic o znaczeniu ponadlokalnym wykorzystując potencjał Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”.
	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój oferty turystycznej w oparciu o dziedzictwo kulturowe (w tym dziedzictwo przemysłowe) i przyrodnicze (w tym georóżnorodność) oraz rozwój infrastruktury turystycznej.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Rozwój społecznych/komunalnych form mieszkalnictwa, w tym wykorzystanie programów krajowych. Rozwój mieszkalnictwa w Starachowicach, odpowiadającego potrzebom pracowników dojeżdżających do SSE. Wspieranie inicjatyw lokalnych poprawiających jakość życia.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Rozwój kultury, ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej). Wspieranie inicjatyw poprawiających jakość życia w obszarze funkcjonalnym. Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych oraz promowanie aktywności obywatelskiej.
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Wzmocnienie Ostrowca Świętokrzyskiego jako ośrodka usług wyższego rzędu dla północnej części województwa: edukacyjnych, kulturalnych, społecznych i zdrowotnych.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Poprawa jakości życia osób starszych oraz kształtowanie oferty kulturalnej i ponadlokalnych usług publicznych dla osób starszych z północnej części województwa.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni objętej planami zagospodarowania przestrzennego w strefie podmiejskiej i koordynacja planowania przestrzennego na poziomie obszarów funkcjonalnych.

i funkcjonalna przestrzeń		Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez koncentrację zabudowy, pierwszeństwo jej lokalizacji na terenach już zurbanizowanych, wykorzystanie istniejącej infrastruktury oraz preferencje dla inwestycji typu *brownfield*. Poprawa standardów zamieszkania na obszarach suburbanizacji przy jednoczesnym polepszeniu warunków do życia w mieście i uatrakcyjnieniu przestrzeni miejskiej. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Rozwój zintegrowanego transportu publicznego w obszarach funkcjonalnych. Rozwój wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych w obszarach funkcjonalnych. Ochrona terenów przyrodniczo cennych i krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem architektury regionalnej. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, zagospodarowanie obszarów poprzemysłowych.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów komunalnych ograniczających wpływ urbanizacji na środowisko: ciepłowniczych, elektroenergetycznych, kanalizacyjnych, gazowych, niskoemisyjnego transportu.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój, modernizacja i integracja infrastruktury energetycznej w skali obszaru funkcjonalnego, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach użyteczności publicznej oraz w mieszkalnictwie. Ograniczanie zjawiska niskiej emisji i zanieczyszczenia powietrza.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem.	Zintegrowanie procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego w obszarach funkcjonalnych.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych obszarów funkcjonalnych. Promocja głównych atrakcji subregionu (Bałtowski Kompleks Turystyczny i Krzemionkowski Region Prehistorycznego Górnictwa Krzemienia Pasiastego).
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Rozwój instytucjonalnych form współpracy między samorządami w obszarach funkcjonalnych, w tym w celu wspólnego świadczenia usług publicznych.
	4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności.	Modernizacja kluczowej dla północnej części województwa infrastruktury publicznej pod kątem odporności na zagrożenia, w tym infrastruktury transportowej, zdrowotnej, kulturalnej, edukacyjnej, wodnej i teleinformatycznej.

	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach. Dostosowanie przestrzeni zurbanizowanej do ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym fali upałów. Zabezpieczenie przed skutkami powodzi. Modernizacja i wykorzystanie zbiorników retencyjnych, w tym będących pozostałością po funkcjonowaniu COP wraz z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, z uwzględnieniem przystosowania do pełnienia funkcji rekreacyjnej.

Źródło: opracowanie eksperckie.

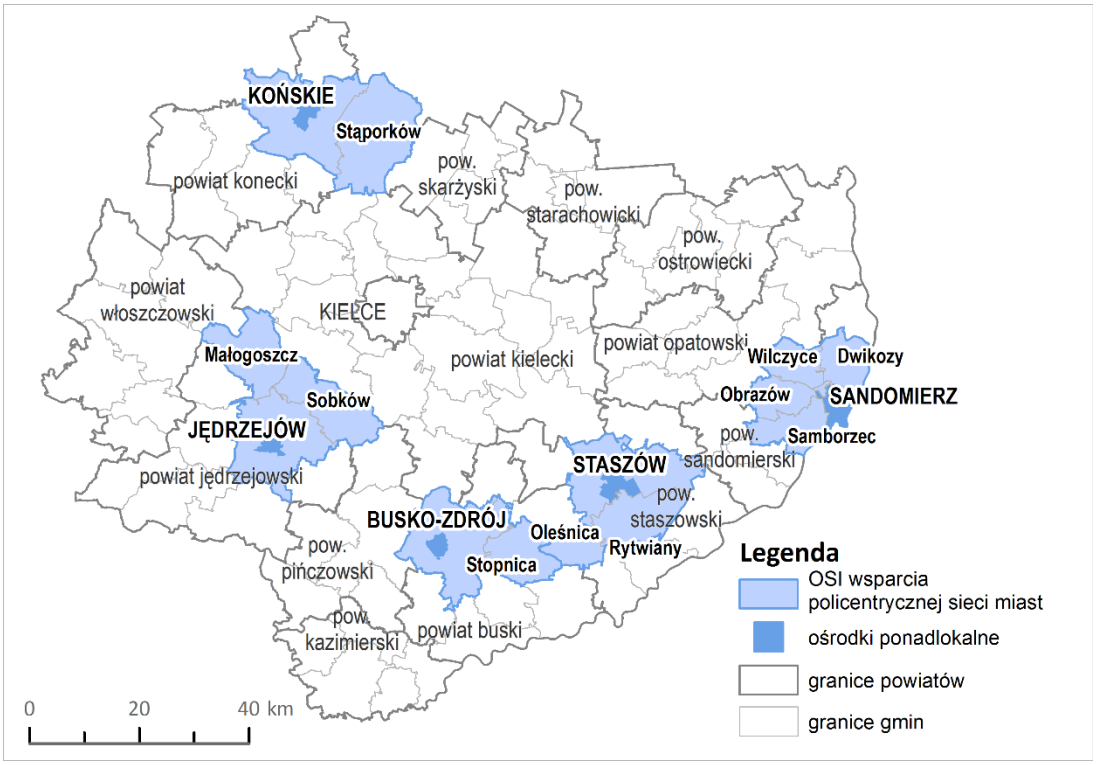
7.3.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla województwa (regionalne)

OSI WSPARCIA POLICENTRYCZNEJ SIECI MIAST I ICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH – OŚRODKI PONADLOKALNE I ICH OBSZARY FUNKCJONALNE

Zasięg terytorialny OSI:

- **OŚRODEK MIEJSKI: SANDOMIERZ, OBSZAR FUNKCJONALNY: OBRAZÓW, SAMBORZEC, WILCZYCE, DWIKOZY;**
- **OŚRODEK MIEJSKI: BUSKO-ZDRÓJ, OBSZAR FUNKCJONALNY: BUSKO-ZDRÓJ (OBSZAR WIEJSKI), STOPNICA;**
- **OŚRODEK MIEJSKI: JĘDRZEJÓW, OBSZAR FUNKCJONALNY: JĘDRZEJÓW (OBSZAR WIEJSKI), MAŁOGOSZCZ, SOBKÓW;**
- **OŚRODEK MIEJSKI: STASZÓW, OBSZAR FUNKCJONALNY: STASZÓW (OBSZAR WIEJSKI), OLEŚNICA, RYTWIANY**
- **OŚRODEK MIEJSKI: KOŃSKIE, OBSZAR FUNKCJONALNY: KOŃSKIE (OBSZAR WIEJSKI), STĄPORKÓW**

Rysunek 13. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych – ośrodki ponadlokalne i ich obszary funkcjonalne.

Źródło: opracowanie eksperckie.

Kryterium delimitacji

OSI obejmuje silne ośrodki ponadlokalne wzmacniające strukturę policentryczną i równoważące rozwój regionu. Obszary funkcjonalne ośrodków ponadlokalnych zostały wyznaczone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego.

Uzasadnienie wyboru OSI

Osi obejmuje miejskie obszary funkcjonalne pięciu największych ośrodków ponadlokalnych (powiatowych), które odgrywają kluczową rolę jako bieguny rozwoju na obszarach województwa poza obszarami funkcjonalnymi ośrodka regionalnego i subregionalnych, zasadne zatem jest wzmacnianie roli miast średnich – głównych ośrodków ponadlokalnych z poziomu strategii województwa. Ośrodki ponadlokalne stanowią także miejsca świadczenia usług publicznych wyższego rzędu, w szczególności: edukacji na poziomie ponadpodstawowym (częściowo także wyższym), ochrony zdrowia, usług społecznych i kultury. Powinny także stanowić węzły transportu publicznego, zapewniające dostępność przestrzenną usług.

Miasta te cechuje wysoki na tle regionu poziom przedsiębiorczości (Wykres 13), co podkreśla ich rangę jako lokalnych biegunów rozwoju, a także relatywnie wysoki poziom dochodów samorządów (Wykres 15). Warto jednak zauważyć, że wskaźniki te są niższe niż średnia krajowa. Przeciętny jest także poziom życia w OSI ośrodków ponadlokalnych (Wykres 14). Konsekwencją spowolnienia rozwoju tych ośrodków są narastające problemy demograficzne – OSI charakteryzuje się znaczną utratą ludności i wysokim wskaźnikiem obciążenia demograficznego (Wykres 12). Liczba oddawanych mieszkań na mieszkańca w OSI jest nieco wyższa niż średnia dla województwa, jednak problemem w sferze przestrzennej jest niski udział terenów objętych planami zagospodarowania przestrzennego (Wykres 11).

Cel i kierunki interwencji w OSI

Celem interwencji w miastach-ośrodkach ponadlokalnych jest zapewnienie dostępu do usług wyższego rzędu dla mieszkańców powiatów obsługiwanych przez nie, wzmacnianie i odnowa ich potencjału gospodarczego i zwiększanie dostępności transportowej.

Tabela 15. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki ponadlokalne i ich obszary funkcjonalne i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.1. Wysoka konkurencyjność i innowacyjność świętokrzyskiej gospodarki.	Poprawa dostępności komunikacyjnej miast, umożliwiająca włączenie do głównych krajowych i międzynarodowych szlaków transportowych (drogowych i kolejowych) oraz portów lotniczych (CPK, Warszawa, Kraków, Radom).
	1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	Zachowanie i rozwój funkcji akademickiej Sandomierza i Staszowa. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy w obszarach funkcjonalnych oraz wyzwań lokalnej gospodarki oraz rozwój i promocja szkolnictwa zawodowego.
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Aktywizacja tradycyjnych gałęzi przemysłu w oparciu o restrukturyzację lub modernizację istniejących zasobów, w tym zwłaszcza w inteligentnych specjalizacjach regionalnych. Rozwój inteligentnej specjalizacji regionu tj. nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa spożywczego, ze szczególnym uwzględnieniem sadownictwa w regionie sandomierskim.
	1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji.	Przygotowanie i promocja spójnej oferty inwestycyjnej obszarów funkcjonalnych, w tym terenów dla inwestycji strategicznych lokalizacji inwestycyjnych o wysokim potencjale rozwojowym.
	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój oferty turystycznej w oparciu o dziedzictwo kulturowe (w tym pomniki historii) i przyrodnicze oraz rozwój infrastruktury turystycznej w miastach ponadlokalnych.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Rozwój społecznych/komunalnych form mieszkalnictwa, w tym wykorzystanie programów krajowych. Wspieranie inicjatyw lokalnych poprawiających jakość życia.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej oraz budowanie więzi społecznych wśród mieszkańców. Rozwój kultury, ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej). Wspieranie inicjatyw poprawiających jakość życia w obszarze funkcjonalnym.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania
		Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych oraz promowanie aktywności obywatelskiej.
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Wzmocnienie miast ponadlokalnych jako ośrodka usług dla obszarów funkcjonalnych i ich sąsiedztwa: edukacyjnych, kulturalnych, społecznych i zdrowotnych.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Poprawa jakości życia osób starszych oraz kształtowanie oferty kulturalnej i ponadlokalnych usług publicznych w obszarach funkcjonalnych i ich sąsiedztwie.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Dążenie do zwiększenia udziału powierzchni objętej planami zagospodarowania przestrzennego w strefie podmiejskiej i koordynacja planowania przestrzennego na poziomie obszarów funkcjonalnych. Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez koncentrację zabudowy, pierwszeństwo jej lokalizacji na terenach już zurbanizowanych, wykorzystanie istniejącej infrastruktury oraz preferencje dla inwestycji typu *brownfield*. Poprawa standardów zamieszkania na obszarach suburbanizacji przy jednoczesnym polepszeniu warunków do życia w mieście i uatrakcyjnieniu przestrzeni miejskiej. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Rozwój wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych w obszarach funkcjonalnych. Rozwój zintegrowanego transportu publicznego w obszarach funkcjonalnych. Ochrona terenów przyrodniczo cennych i krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem architektury regionalnej. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, zagospodarowanie obszarów poprzemysłowych.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów komunalnych ograniczających wpływ urbanizacji na środowisko: ciepłowniczych, elektroenergetycznych, kanalizacyjnych, gazowych, niskoemisyjnego transportu.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój, modernizacja i integracja infrastruktury energetycznej w skali obszaru funkcjonalnego, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach użyteczności publicznej oraz w mieszkalnictwie.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działania
		Ograniczanie zjawiska niskiej emisji i zanieczyszczenia powietrza.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem.	Zintegrowanie procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego w obszarach funkcjonalnych.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych i produktów turystycznych na obszarach funkcjonalnych.
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Rozwój instytucjonalnych form współpracy między samorządami obszarów funkcjonalnych, w tym w celu wspólnego świadczenia usług publicznych.
	4.4 Odporność instytucjonalna i społeczna regionu.	Modernizacja kluczowej infrastruktury publicznej pod kątem odporności na zagrożenia, w tym infrastruktury transportowej, zdrowotnej, kulturalnej, edukacyjnej, wodnej i teleinformatycznej.
	4.5 Odporność infrastruktury publicznej i usług kluczowych dla ludności.	Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w miastach. Dostosowanie przestrzeni zurbanizowanej do ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym fali upałów. Zabezpieczenie przed skutkami powodzi. Modernizacja i wykorzystanie zbiorników retencyjnych, w tym będących pozostałością po funkcjonowaniu COP wraz z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, z uwzględnieniem przystosowania do pełnienia funkcji rekreacyjnej.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Zintegrowanie procesów planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego w obszarach funkcjonalnych.

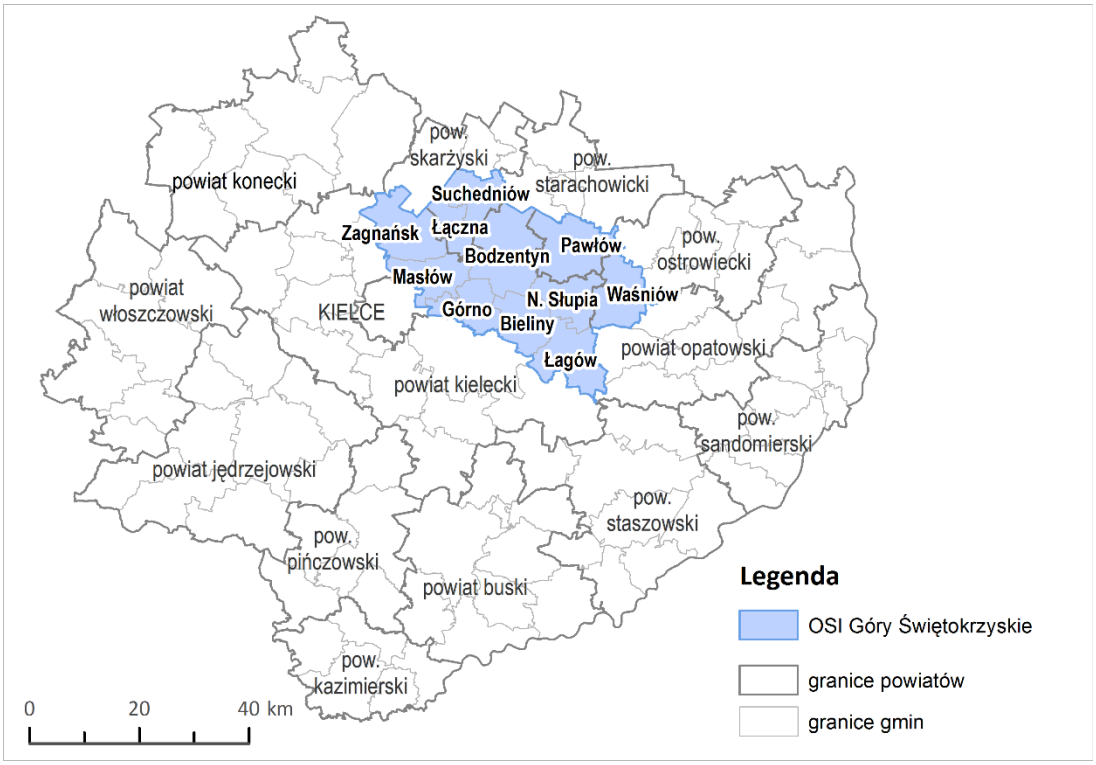
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI GÓRY ŚWIĘTOKRZYSKIE

Zasięg terytorialny OSI:

- **GMINY: BODZENTYN, ŁAGÓW, NOWA SŁUPIA, SUCHEDNIÓW, BIELINY, GÓRNO, ŁĄCZNA, MASŁÓW, PAWŁÓW, WAŚNIÓW, ZAGNAŃSK.**

Rysunek 14. OSI Góry Świętokrzyskie.

Źródło: opracowanie eksperckie.

Kryterium delimitacji

Obszar o szczególnym znaczeniu dla rozwoju różnych form turystyki, związanych z walorami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz kulturowymi, położony na terenie Gór Świętokrzyskich.

Uzasadnienie wyboru OSI

Obszar cechuje się wyjątkowymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi - 96% jego powierzchni stanowią tereny objęte przyrodniczą ochroną obszarową. Obejmuje pięć gmin położonych w granicach i w otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz sześć sąsiednich gmin, które położone są niemal w całości na terenach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Na terenie OSI działa od 1996 roku Związek Gmin Gór Świętokrzyskich. Obszar ten stanowi jedną z najważniejszych wizytówek regionu i posiada znaczący potencjał dla rozwoju funkcji turystycznych dla różnych form turystyki. Zlokalizowanych jest tu ponad 16% miejsc noclegowych regionu. Ze względu na swoje walory OSI wymaga wdrażania kompleksowej strategii rozwoju turystyki, obejmującej cały obszar funkcjonalny oraz koordynacji działań gmin położonych na jego terenie.

Omawiany obszar na tle regionu cechuje się stosunkowo korzystnymi wskaźnikami demograficznymi (Wykres 12). Relatywnie niski jest jednak poziom przedsiębiorczości (Wykres 13). Towarzyszy temu bardzo niski poziom dochodów gmin i ich niewielka samodzielność finansowa (Wykres 15). Poprawia się jakość zasobu mieszkaniowego w OSI, jednak wciąż 17% mieszkań nie posiada łazienki. Stosunkowo wysoki odsetek mieszkańców OSI korzysta z pomocy społecznej (Wykres 14). Istotnie poprawił się

udział ludności korzystających z kanalizacji, jednak wciąż jest nieco niższy niż przeciętna w regionie (Wykres 10). Uporządkowania wymaga sfera planistyczna – ok. 51% obszaru objęta jest MPZP, jednak w niektórych gminach udział powierzchni jest bardzo niski lub zerowy. Jednocześnie w południowo-zachodniej części OSI, sąsiadującej z obszarem funkcjonalnym Kielc zachodzą procesy suburbanizacji.

Cel i kierunki interwencji w OSI

Podstawowym celem interwencji będzie zabezpieczenie i wykorzystywanie największego w województwie potencjału materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego Gór Świętokrzyskich poprzez organizacje ruchu turystycznego oraz zmniejszenie antropopresji, w tym przede wszystkim tworzenie obszaru wolnego od niskiej emisji.

Tabela 16. Kierunki interwencji w OSI Góry Świętokrzyskie i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej opartej na walorach, środowiskowych i kulturowych, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi. Rozwój cyfrowych i inteligentnych usług turystycznych. Budowanie i promowanie spójnej marki turystycznej województwa (w tym Gór Świętokrzyskich, jako jego wizytówki) na rynkach krajowych i zagranicznych.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Poszerzenie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej dla mieszkańców i turystów oraz dbałość o wysoką jakość przestrzeni. Promocja atrakcyjności osiedleńczej województwa.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej oraz budowanie więzi społecznych wśród mieszkańców. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej).
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Rozwój podstawowych usług publicznych: społecznych, zdrowotnych oraz w zakresie edukacji, kultury, turystyki sportu i rekreacji. Rozwój edukacji kulturalnej i turystycznej opartej na bazie dziedzictwa kulturowego regionu.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Wieloaspektowa poprawa jakości życia osób starszych w obszarze Gór Świętokrzyskich oraz rozwój OSI jako obszaru silver economy.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Zapobieganie rozpraszaniu się zabudowy i intensyfikacja zagospodarowania obiektów turystycznych i miejscowości pełniących funkcje centrów turystycznych oraz miejscowości obsługi ruchu turystycznego w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dążenie do poprawy standardów gospodarowania przestrzenią. Uzyskanie wysokiej jakości i estetyki przestrzeni.

		Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Poprawa dostępności transportowej oraz rozwój systemów transportu publicznego zapobiegających wykluczeniu transportowemu (w tym rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego). Rozbudowa i dostosowanie infrastruktury drogowej i pieszo-rowerowej w sposób adekwatny do skali i potrzeb ruchu turystycznego.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i odpadów komunalnych. Ochrona i wykorzystanie potencjału cennych walorów, przyrodniczych kulturowych i krajobrazowych, w tym ochrona Świętokrzyskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach turystycznych i obiektach użyteczności publicznej oraz w rolnictwie i mieszkalnictwie.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem	Koordynacja dokumentów planistycznych, programów ochrony i rozwoju w obszarze Gór Świętokrzyskich, w tym opracowanie kompleksowej strategii rozwoju turystyki.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Góry Świętokrzyskie jako jedna z głównych marek i elementów rozpoznawalności regionu. Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych – w tym wykorzystanie georóżnorodności jako najważniejszej marki OSI.
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Wzmacnianie partnerstw i wspólnych inicjatyw jednostek samorządu terytorialnego oraz międzysektorowych z terenu Gór Świętokrzyskich.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Rozwój infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej. Zabezpieczenie przed skutkami suszy, w tym dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych. Rozwój mechanizmów ograniczających negatywny wpływ ruchu turystycznego w obszarach chronionych o największej presji i rozwój zróżnicowanych form turystyki przyjaznej środowisku.

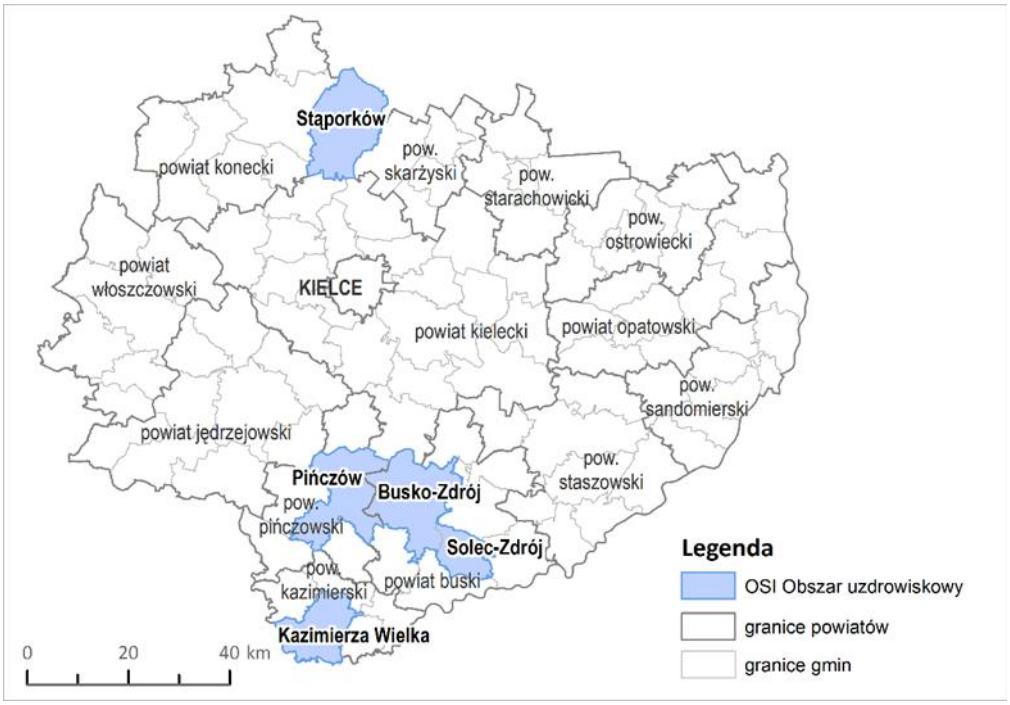
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI OBSZAR UZDROWISKOWY

Zasięg terytorialny OSI

GMINY: BUSKO-ZDRÓJ, KAZIMIERZA WIELKA, PIŃCZÓW, SOLEC-ZDRÓJ, STĄPORKÓW

Rysunek 15. OSI Obszar uzdrowiskowy

Źródło: opracowanie eksperckie.

Kryterium delimitacji

W granicach OSI znajdują się gminy dysponujące zasobami wód leczniczych: uzdrowiskowe Busko-Zdrój i Solec-Zdrój oraz posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Kazimierza Wielka i Pińczów (starające się o uzyskanie statusu uzdrowiska). Do obszaru włączono także gminę Stąporków, posiadającą status obszaru ochrony uzdrowiskowej dzięki korzystnym walorom klimatycznym i bioklimatycznym.

Uzasadnienie wyboru OSI

Obszar uzdrowiskowy w południowej części województwa rozwija się w oparciu o zasoby wód mineralnych i ma szczególne znaczenie dla rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego i funkcji turystycznych (turystyka zdrowotna) w regionie. Uzdrowiska są jedną z ważnych marek regionu, a turystyka zdrowotna należy do inteligentnych specjalizacji woj. świętokrzyskiego. Poza działającymi uzdrowiskami w Busku-Zdroju i Solcu-Zdroju istotne dla rozwoju specjalizacji są rozwijające się ośrodki uzdrowiskowe w Kazimierzy Wielkiej i Pińczowie. Gminy uzdrowiskowe na południu świętokrzyskiego skupiają blisko 20% wszystkich miejsc noclegowych regionu.

Istotnym uzupełnieniem oferty uzdrowiskowej regionu jest także odbudowa uzdrowiska w Czarnieckiej Górze w gminie Stąporków w oparciu o walory klimatyczne i potencjał Świętokrzyskiego Centrum Rehabilitacji.

Obszar wyróżnia się stosunkowo korzystnymi wskaźnikami społeczno-gospodarczymi, zwłaszcza niskim bezrobociem (Wykres 13) i niskim odsetkiem osób korzystających z pomocy społecznej, a także wysokim poziomem zasobu mieszkaniowego (Wykres 14). Stosunkowo wysoki jest także poziom

dochodów samorządów (Wykres 15). Obszar uzdrowiskowy cechuje się korzystnymi wskaźnikami środowiskowymi (Wykres 10). Wobec bardzo wysokiego poziomu ruchu budowlanego szczególnie niepokojący jest natomiast niski poziom objęcia MPZP (Wykres 11).

Cel i kierunki interwencji w OSI

Głównym celem interwencji jest wsparcie rozwoju turystyki uzdrowiskowej oraz zdrowotnej, a także innych form turystyki, a także ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych obszaru.

Tabela 17. Kierunki interwencji w OSI Obszar uzdrowiskowy i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój inteligentnej specjalizacji regionu – turystyka zdrowotna. Rozwój bazy lecznictwa sanatoryjnego w Busku-Zdroju i Solcu-Zdroju oraz utworzenie uzdrowisk w gminach Kazimierza Wielka, Pińczów i Stąporków. Rozwój form turystyki komplementarnych do turystyki uzdrowiskowej, w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi (w powiązaniu z OSI Ponidzie). Rozwój technologii medycznych i innowacji uzdrowiskowych we współpracy z biznesem i nauką.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Poszerzenie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej dla mieszkańców i turystów oraz dbałość o wysoką jakość przestrzeni.
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Wzmacnianie potencjału kadrowego w ochronie zdrowia (w tym w lecznictwie uzdrowiskowym). Poprawa jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych, w tym dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Rozwój nowoczesnych narzędzi cyfrowych zwiększających dostępność i jakość usług lecznictwa uzdrowiskowego.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Zwiększanie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjnej w przestrzeni publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Zapobieganie rozpraszaniu się zabudowy i intensyfikacja zagospodarowania obiektów turystycznych i miejscowości pełniących funkcje centrów turystycznych oraz miejscowości obsługi ruchu turystycznego w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dążenie do poprawy standardów gospodarowania przestrzenią. Uzyskanie wysokiej jakości i estetyki przestrzeni. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Poprawa dostępności transportowej oraz rozwój systemów transportu publicznego zapobiegających wykluczeniu transportowemu (w tym rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego). Rozbudowa i dostosowanie infrastruktury drogowej i pieszo-rowerowej w sposób adekwatny do skali i potrzeb ruchu turystycznego.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i odpadów komunalnych. Ochrona i wykorzystanie potencjału cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, w tym ochrona Parków Krajobrazowych i obszarów Natura 2000.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach turystycznych i obiektach użyteczności publicznej oraz w rolnictwie i mieszkalnictwie.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem.	Koordynacja dokumentów planistycznych, programów ochrony i rozwoju w obszarze uzdrowiskowym, w tym opracowanie kompleksowej strategii rozwoju turystyki.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Uzdrowiska oraz turystyka zdrowotna jako jedna z głównych marek i elementów rozpoznawalności regionu. Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych, w tym w oparciu o produkty prozdrowotne i kosmetyki naturalne.
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Wzmacnianie partnerstw międzysektorowych z udziałem administracji publicznej, przedsiębiorców i organizacji społecznych z terenu OSI. Wspieranie partnerstw i wspólnych inicjatyw jednostek samorządu terytorialnego.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Rozwój infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej. Zabezpieczenie przed skutkami suszy, w tym dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych. Rozwój mechanizmów ograniczających negatywny wpływ ruchu turystycznego w obszarach chronionych o największej presji i rozwój zróżnicowanych form turystyki przyjaznej środowisku.

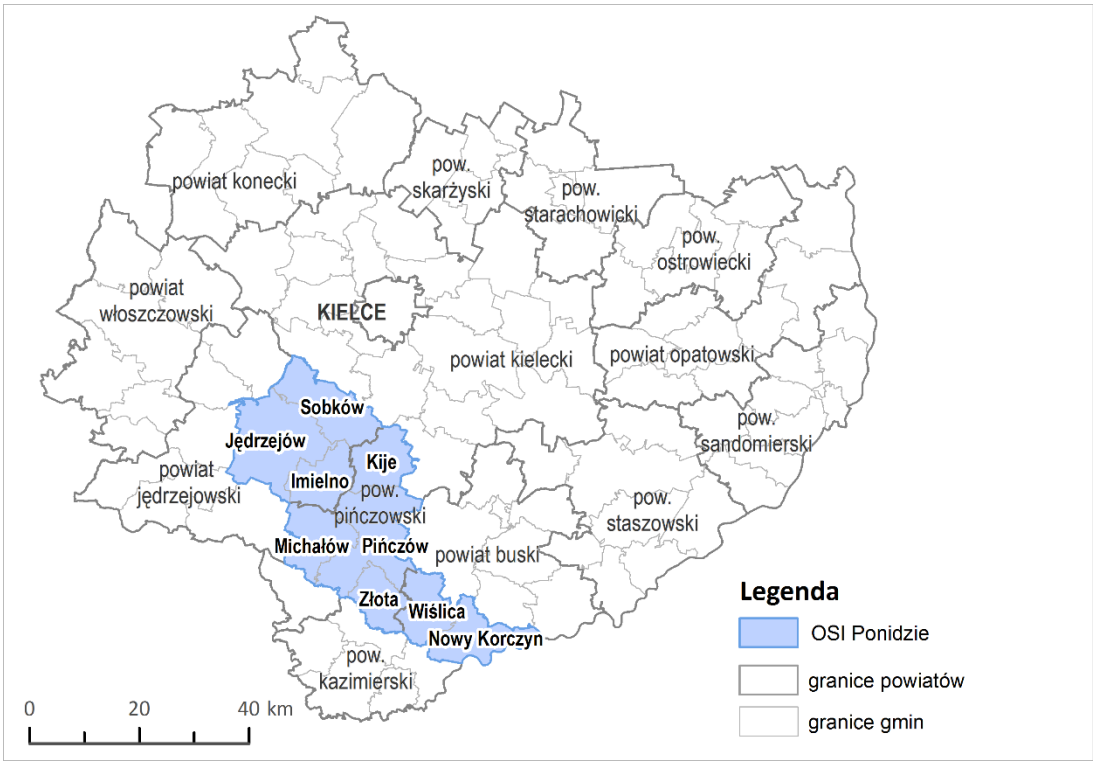
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI PONIDZIE

Zasięg terytorialny OSI

GMINY: JĘDRZEJÓW, PIŃCZÓW, WIŚLICA, NOWY KORCZYN, IMIELNO, KIJE, MICHAŁÓW, SOBKÓW, ZŁOTA.

Rysunek 16. OSI Ponidzie.

Źródło: opracowanie eksperckie.

Kryterium delimitacji

OSI jest wynikiem oddolnej współpracy samorządów położonych w makroregionie Niecki Nidziańskiej, w zlewni rzeki Nidy. Gminy OSI łączą cechy przyrodniczo-krajobrazowe oraz dominująca funkcja rolnicza.

Uzasadnienie wyboru OSI

Ponidzie jako subregion charakteryzuje się szczególnymi walorami przyrodniczymi, związanymi z eksploatacją surowców naturalnych (gipsy), wysokim potencjałem rolniczym (wyspecjalizowane rolnictwo), a także bogatą bioróżnorodnością – aż 83% OSI to obszary chronione. Istotny jest także rozwój funkcji turystycznej Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych z centrami turystycznymi w Pińczowie i Wiślicy. Obszar cechują też ograniczenia rozwoju, związane z zagrożeniem powodziowym oraz zmianami klimatycznymi, zwłaszcza suszą.

Wyzwaniem jest utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego wobec rosnących potrzeb cywilizacyjnych mieszkańców. Na terenie OSI zaledwie 49% mieszkańców korzysta z kanalizacji (Wykres 10), a jedynie 23% obszaru objęta jest planami zagospodarowania (Wykres 11). Na obszarze obserwuje się znaczną depopulację i zaawansowane procesy starzenia społeczności (Wykres 12), co przyczynia się także do niewielkiego ruchu budowlanego (Wykres 11). Wysoki jest także udział osób korzystających z pomocy społecznej (Wykres 14). Ponidzie cechuje także niski poziom przedsiębiorczości (Wykres 13), związany z niewielkim rozwojem funkcji pozarolniczych, w tym turystycznych (bardzo niska liczba miejsc noclegowych), pomimo dobrych warunków do rozwoju ekoturystyki. Niski jest także poziom dochodów samorządów (Wykres 15).

Cel i kierunki interwencji w OSI

Celem interwencji w OSI będzie wspieranie rozwoju opartego na unikalnych zasobach przyrodniczych i rolniczych oraz zapewnienie wysokiej jakości środowiska i odporności na zmiany klimatu, a także wzmocnienie funkcji turystycznych obszaru oraz rozwój usług publicznych.

Tabela 18. Kierunki interwencji w OSI Ponidzie i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Rozwój inteligentnej specjalizacji regionu - nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa spożywczego oraz biogospodarki. Rozwój inteligentnej specjalizacji regionu – zasobo-oszczędnego budownictwa, w oparciu o unikalne zasoby mineralne Niecki Nidziańskiej (złoża gipsów).
	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej opartej na walorach, środowiskowych, uzdrowiskowych i kulturowych, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi, w tym jako zaplecza dla obszaru uzdrowiskowego. Rozwój agroturystyki. Rozwój cyfrowych i inteligentnych usług turystycznych. Budowanie i promowanie spójnej marki turystycznej województwa (w tym Ponidzia, jako jego turystycznej wizytówki) na rynkach krajowych i zagranicznych.
Cel 2. Wspólnota I wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Poszerzenie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej dla mieszkańców i turystów oraz dbałość o wysoką jakość przestrzeni. Promocja atrakcyjności osiedleńczej województwa,
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej oraz budowanie więzi społecznych wśród mieszkańców. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej).
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Rozwój podstawowych usług publicznych: społecznych, zdrowotnych oraz w zakresie edukacji, kultury, turystyki sportu i rekreacji. Rozwój edukacji kulturalnej i turystycznej opartej na bazie dziedzictwa kulturowego regionu.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Wieloaspektowa poprawa jakości życia osób starszych w obszarze Ponidzia oraz rozwój OSI jako obszaru *silver economy.*
Cel 3. Przyjazna dla środowiska	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Zapobieganie rozpraszaniu się zabudowy i intensyfikacja zagospodarowania obiektów turystycznych i miejscowości pełniących funkcje centrów turystycznych oraz miejscowości obsługi ruchu turystycznego w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
I funkcjonalna przestrzeń		Dążenie do poprawy standardów gospodarowania przestrzenią. Uzyskanie wysokiej jakości i estetyki przestrzeni. Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed zabudową Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Poprawa dostępności transportowej oraz rozwój systemów transportu publicznego zapobiegających wykluczeniu transportowemu (w tym rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego). Rozbudowa i dostosowanie infrastruktury drogowej i pieszo-rowerowej w sposób adekwatny do skali i potrzeb ruchu turystycznego.
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i odpadów komunalnych. Ochrona i wykorzystanie potencjału cennych walorów, przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, w tym ochrona Parków Krajobrazowych i obszarów Natura 2000.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach turystycznych i obiektach użyteczności publicznej oraz w rolnictwie i mieszkalnictwie.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem.	Koordynacja dokumentów planistycznych, programów ochrony i rozwoju w obszarze Ponidzia (w powiązaniu z OSI Obszar uzdrowiskowy).
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Ponidzie jako jedna z głównych marek turystycznych i elementów rozpoznawalności regionu. Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych.
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Wzmacnianie partnerstw międzysektorowych z udziałem administracji publicznej, przedsiębiorców i organizacji społecznych z terenu Ponidzia. Wspieranie partnerstw i wspólnych inicjatyw jednostek samorządu terytorialnego.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Rozwój infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej. Zabezpieczenie przed skutkami suszy, w tym dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych. Rozwój mechanizmów ograniczających negatywny wpływ ruchu turystycznego w obszarach chronionych o największej presji i rozwój zróżnicowanych form turystyki przyjaznej środowisku.

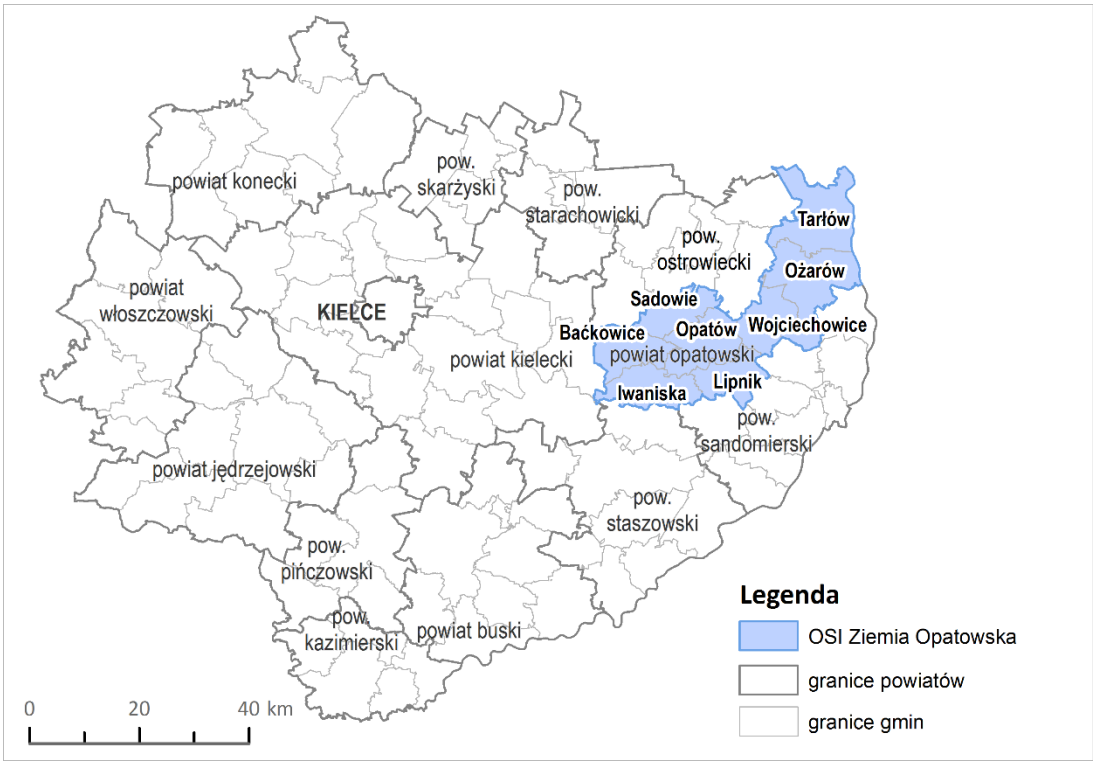
Źródło: opracowanie eksperckie.

OSI ZIEMIA OPATOWSKA

Zasięg terytorialny OSI

GMINY: OPATÓW, TARŁÓW, IWANISKA, OŻARÓW, WOJCIECHOWICE, SADOWIE, BAĆKOWICE, LIPNIK

Rysunek 17. OSI Ziemia Opatowska

Źródło: opracowanie eksperckie.

Kryterium delimitacji

OSI obejmuje gminy powiatu opatowskiego, które na tle regionu wyróżniają się szczególnie niekorzystnymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego.

Uzasadnienie wyboru OSI

OSI obejmuje powiat opatowski, gdzie koncentrują się niekorzystne zjawiska społeczno-gospodarcze, powodujące, że obszar ten należy do najbardziej zagrożonych trwałą marginalizacją. Ziemia Opatowska jest obszarem rolniczym (ok. 29% zatrudnionych w rolnictwie), jej atutem są żyzne gleby, co sprzyja produkcji wysokiej jakości żywności. Sektor ten jest jednak wrażliwy na zmiany klimatyczne, zwłaszcza zagrożenie suszą. Istotna dla OSI jest dywersyfikacja gospodarki, w tym rozwój turystyki opartej o lokalne walory kulturowe (m.in. zamek Krzyżtopór), w powiązaniu z ofertą sąsiednich regionów turystycznych (Góry Świętokrzyskie, Sandomierz).

Ziemia Opatowska cechuje się wysokim natężeniem problemów demograficznych – w ciągu dekady straciła 12% ludności (Wykres 12) m.in. na skutek emigracji. Prognozy GUS wskazują na dalsze szybkie wyludnianie powiatu (-24% do 2050 r.). Wyludnianiu towarzyszy także starzenie się społeczności. Wyzwaniem w kontekście niskiej gęstości zaludnienia oraz depopulacji i starzenia się jest zapewnienie dostępu do usług publicznych, zwłaszcza medycznych i społecznych. Niekorzystne są także wskaźniki gospodarcze – szczególnie najwyższy w regionie poziom bezrobocia (Wykres 13). Powiat opatowski

cechuje się najwyższym poziomem zagrożenia ubóstwem[21], co widoczne jest także we wskaźnikach poziomu życia (Wykres 14). W sferze przestrzenno-środowiskowej widoczny jest bardzo niski ruch budowlany, ale również niski udział terenów objętych planami zagospodarowania przestrzennego (Wykres 11) oraz niski poziom skanalizowania (Wykres 10).

Cel i kierunki interwencji w OSI

Zapewnienie żywotności powiatu, przez podnoszenie atrakcyjności przestrzeni zamieszkania, zwiększanie dostępności do usług publicznych i rozwój infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dywersyfikacji lokalnej gospodarki.

Tabela 19. Kierunki działania interwencji OSI Ziemia Opatowska i ich powiązanie z celami Strategii

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu.	Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy w powiecie oraz wyzwań lokalnej gospodarki oraz rozwój i promocja szkolnictwa zawodowego.
	1.3. Transformacja kluczowych branż gospodarki regionu.	Rozwój inteligentnej specjalizacji regionu tj. nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa spożywczego, ze szczególnym uwzględnieniem sadownictwa i rolnictwa ekologicznego, w tym poprawa jakości produktów rolnych poprzez wspieranie innowacyjności i usług sieciowych w zakresie wykorzystania produktów rolniczych.
	1.4. Unikalne i konkurencyjne miejsca dla nowych inwestycji.	Stworzenie spójnej oferty inwestycyjnej w powiecie, obejmującej przygotowanie i promocję terenów inwestycyjnych.
	1.5. Turystyka i działalność uzdrowiskowa – wizytówką regionu.	Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej opartej na walorach, środowiskowych i kulturowych, we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi.. Rozwój agroturystyki. Rozwój cyfrowych i inteligentnych usług turystycznych. Budowanie produktów turystycznych Ziemi Opatowskiej, opartych na dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym i włączanie ich do promocji marki turystycznej województwa.
Cel 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców	2.1. Świętokrzyskie atrakcyjnym i bezpiecznym miejscem do życia i rozwoju.	Poprawa atrakcyjności OSI przez poszerzenie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej oraz dbałość o wysoką jakość przestrzeni. Rozwój dostępnego i zróżnicowanego mieszkalnictwa dla młodych osób i rodzin. Wzmacnianie polityki prorodzinnej i wsparcie rodziny.
	2.2. Silny kapitał społeczny w regionie.	Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej oraz budowanie więzi społecznych wśród mieszkańców.

[21] Wg indeksu zagrożenia ubóstwem opracowywanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
		Rozwój kultury, ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych (w tym architektury regionalnej). Wspieranie inicjatyw lokalnych poprawiających jakość życia Wspieranie organizacji pozarządowych, inicjatyw lokalnych i partnerstw międzysektorowych oraz promowanie aktywności obywatelskiej.
	2.3. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne.	Rozwój podstawowych usług publicznych: społecznych, zdrowotnych oraz w zakresie edukacji, kultury, turystyki sportu i rekreacji.
	2.5. Wysoka jakość życia osób starszych w środowisku lokalnym.	Wieloaspektowa poprawa jakości życia osób starszych w obszarze Ziemi Opatowskiej.
Cel 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń	3.1. Zrównoważone i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.	Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez koncentrację zabudowy, pierwszeństwo jej lokalizacji na terenach już zurbanizowanych. Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury jako elementu poprawy jakości przestrzeni i środowiska.
	3.2. Wzmocnienie spójności przestrzennej regionu.	Poprawa dostępności transportowej oraz rozwój systemów transportu publicznego zapobiegających wykluczeniu transportowemu (w tym rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego).
	3.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i odpadów komunalnych. Ochrona i wykorzystanie potencjału cennych walorów, przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, w tym ochrona Parków Krajobrazowych i obszarów Natura 2000.
	3.4. Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna.	Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym systemów ciepłowniczych, gazowych i elektroenergetycznych. Wspieranie termomodernizacji zabudowy i wykorzystania energii odnawialnej w obiektach turystycznych i obiektach użyteczności publicznej oraz w rolnictwie i mieszkalnictwie.
Cel 4. Efektywnie zarządzany i odporny region	4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego regionem	Koordynacja dokumentów planistycznych, programów ochrony i rozwoju w obszarze Ziemi Opatowskiej.
	4.2. Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego.	Tworzenie i promocja wspólnych marek lokalnych.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki interwencji
	4.3. Partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju województwa.	Wzmacnianie partnerstw międzysektorowych z udziałem administracji publicznej, przedsiębiorców i organizacji społecznych z terenu Ziemi Opatowskiej. Wspieranie partnerstw i wspólnych inicjatyw jednostek samorządu terytorialnego.
	4.6 Adaptacja do zmian klimatu i odporność środowiskowa regionu.	Zabezpieczenie przed skutkami suszy, w tym dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych.

Źródło: opracowanie eksperckie.

Monitorowanie OSI

Wskaźniki przyjęte do monitorowania celów SRWŚ 2035+ będą stosowane również do analizy sytuacji społeczno-gospodarczej w poszczególnych Obszarach Strategicznej Interwencji. Umożliwi to obserwację postępów w realizacji działań przewidzianych dla OSI, m.in. w takich obszarach jak infrastruktura publiczna, gospodarka, usługi społeczne i zdrowotne.

8. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

System realizacji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ (SRWŚ 2035+) ma na celu stworzenie warunków sprzyjających efektywnemu i skutecznemu osiąganiu celów rozwojowych określonych w tym dokumencie. W tym kontekście niezbędne jest wyposażenie SRWŚ 2035+ w odpowiednie instrumentarium oraz procedury wspierające zarówno wdrażanie działań ukierunkowanych na realizację wyznaczonych celów, jak i monitorowanie postępów oraz ewaluację skuteczności podejmowanych interwencji.

System realizacji SRWŚ 2035+ będzie podtrzymywał racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów ludzkich, organizacyjnych, rzeczowych oraz finansowych pozostających w dyspozycji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego, a także przyczyni się do mobilizowania partnerów regionalnych do podejmowania aktywności służących realizacji strategicznych celów rozwojowych regionu.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego deklaruje, że realizując SRWŚ 2035+, będzie konsekwentnie przestrzegał zasad, które stanowiły kluczowe determinanty procesu jej opracowania. Są to:

- **Zasada spójności**, oznaczająca obowiązek zapewnienia spójności wszystkich dokumentów strategicznych na poziomie województwa oraz zgodność z obowiązującymi strategiami krajowymi, a także dokumentami programowymi UE;
- **Zasada subsydiarności**, zgodnie z którą planowanie i realizacja interwencji publicznej prowadzone są na odpowiednim – możliwie najniższym – poziomie zarządzania, gwarantującym jej najwyższą skuteczność i efektywność;
- **Zasada koncentracji**, oznaczająca skupienie ograniczonych (skończonych) środków finansowych i zasobów organizacyjnych na interwencję podejmowaną w wybranych dziedzinach decydujących o konkurencyjności województwa (koncentracja tematyczna), jak również na wyodrębnionych obszarach geograficznych – biegunach wzrostu oraz obszarach problemowych (koncentracja terytorialna);
- **Zasada partnerstwa**, rozumiana jako współdziałanie, współdecydowanie oraz współodpowiedzialność różnorodnych środowisk i instytucji zaangażowanych w proces rozwoju regionalnego, traktowanych jako partnerów w procesie formułowania celów rozwojowych, ich wdrażania i monitorowania osiąganych efektów;
- **Zasada wieloszczeblowego zarządzania,** uwzględniająca integrującą i koordynacyjną rolę samorządu województwa na poziomie regionalnym oraz znacznie większe włączenie władz samorządowych szczebla lokalnego w programowanie i działania rozwojowe;
- **Zasada zrównoważonego rozwoju** rozumiana jako konieczność oceny potencjalnych skutków dla środowiska zakładanych celów rozwojowych oraz ich integrowania z wymogami ochrony środowiska;
- **Zasada uwzględnienia wymiaru terytorialnego**, zakładająca harmonijny rozwój całego województwa z uwzględnieniem specyficznych potencjałów i barier rozwojowych jego poszczególnych obszarów (terytoriów).

Ponadto mając na uwadze założenia europejskiej Polityki Spójności oraz krajowej polityki regionalnej, wdrażanie SRWŚ 2035+ będzie odbywać się z uwzględnieniem zasad:

- **orientacji na rezultaty**, przesuwającej punkt ciężkości z wydatkowania środków na osiąganie konkretnych (wymiernych) efektów, reprezentujących korzyści dla regionu, jego poszczególnych terytoriów oraz ich mieszkańców;

- **elastyczności**, będącej jednym z filarów odporności regionalnej i zakładającej istnienie mechanizmów umożliwiających szybką i sprawną modyfikację lub zmianę interwencji publicznej (zarówno w zakresie jej celów, jak i instrumentów jej realizacji) w sytuacji wystąpienia nieprzewidzianych zjawisk i procesów (tzw. czarnych łabędzi), których brak zaadresowania może negatywnie wpłynąć na rozwój regionu.

8.1. STRUKTURA SYSTEMU REALIZACJI SRWŚ 2035+

Na system realizacji SRWŚ 2035+ składają się dwa zasadnicze komponenty:

1. **instytucjonalny**, obejmujący podmioty oraz pozostające w ich dyspozycji kompetencje i zasoby, które mogą zostać wykorzystane na rzecz realizacji SRWŚ 2035+;
2. **instrumentalny**, odnoszący się do narzędzi oraz mechanizmów polityki rozwoju regionalnego służących wdrażaniu opisanej w SRWŚ 2035+ interwencji.

Komponent instytucjonalny

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego

W uzasadnieniu do projektu przyjętej przez Sejm RP w dniu 5 czerwca 1998 r. ustawy o samorządzie województwa wskazano, że powołanie do życia samorządowych województw miało przyczynić się m.in. do:

- zwiększenia sterowalności państwa przez przeniesienie wielu zadań i kompetencji z centrum do województw i tym samym skupienie aktywności władz centralnych na kwestiach strategicznych;
- uporządkowania systemu terytorialnego przez stworzenie dużych województw, czyli jednostek samorządu terytorialnego – podmiotów prawa publicznego, zdolnych do prowadzenia polityki regionalnej i wykonywania tych zadań, które posiadają charakter ponadlokalny, a równocześnie nie mają charakteru ogólnokrajowego i nie obejmują całego kraju;
- przystosowania organizacji terytorialnej kraju i struktur samorządu terytorialnego do standardów Unii Europejskiej, co miało umożliwić wykorzystanie instrumentów prawnych i ekonomicznych wypracowanych przez Unię, a służących rozwojowi regionalnemu i współpracy międzyregionalnej.

Z kolei przepisy ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa wprost wskazują, że samorząd regionalny odpowiada za określenie strategii rozwoju województwa (art. 11 ust. 1). Również przepisy ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wskazują na szczególną rolę samorządu regionalnego w programowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji polityki rozwoju regionalnego. W tym kontekście przywołać należy art. 3, w którym samorząd województwa wskazany został jako jeden z podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie tej polityki oraz art. 9 pkt 4, wskazujący na strategię rozwoju województwa jako jeden z instrumentów prowadzenia polityki rozwoju regionalnego.

W Strategii Rozwoju Polski do 2035 r. (projekt) wskazano m.in., że „konieczna jest współpraca zwłaszcza z samorządem województwa, z którym szczebel rządowy współdzieli odpowiedzialność za polityki rozwojowe. Oznacza to zwiększanie zakresu zadań i odpowiedzialności za procesy gospodarcze na terenie województwa głównych aktorów polityki regionalnej, czyli rządu i regionów. Wiąże się także z obligatoryjnością udziału samorządu województwa w tych przedsięwzięciach rządu i podmiotów o charakterze sektorowym, które mają konsekwencje dla strategii rozwoju województw, ukierunkowanych na wzrost konkurencyjności, zapewnienie spójności społeczno-gospodarczej oraz terytorialnej i budowę odporności w różnych wymiarach, m.in. gospodarczym, klimatycznym czy obronnym.

Partnerstwo rządu i samorządu województw będzie oznaczać wspólne kształtowanie ram polityk publicznych i zmian w polityce rozwoju. Samorząd województw był podstawowym ogniwem realizacji programów rozwojowych w pierwszych dwóch dekadach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Te doświadczenia będą miały kluczowe znaczenie w obecnej fazie kształtowania programów rozwojowych i ich wymiaru terytorialnego oraz ich realizacji."[22].

Mając na uwadze powyższe, Samorząd Województwa Świętokrzyskiego pełni rolę podmiotu, który programuje i koordynuje działania rozwojowe w regionie, pełniąc tym samym funkcję animatora i moderatora działań (także podejmowanych przez podmioty odeń niezależne pod względem instytucjonalnym i finansowym), które będą przyczyniać się do osiągania celów wynikających z SRWŚ 2035+.

Podmiotem odpowiedzialnym za zarządzanie SRWŚ 2035+ jest **Zarząd Województwa Świętokrzyskiego**. Takie usytuowanie Zarządu w systemie wynika nie tylko z przepisów prawa, które wskazują organ wykonawczy samorządu województwa jako podmiot odpowiedzialny za przygotowanie i realizację strategii rozwoju oraz planu zagospodarowania przestrzennego (art. 41 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie województwa), ale również z doświadczeń oraz potencjału instytucjonalnego budowanych w ciągu ponad 25 lat programowania, koordynacji oraz wdrażania polityki rozwoju na szczeblu regionalnym.

Istotną rolę w procesie wdrażania i monitorowania SRWŚ 2035+ odgrywa **Sejmik Województwa Świętokrzyskiego** realizujący działania:

a) wspierające osiąganie celów rozwojowych wyznaczonych w SRWŚ 2035+, w szczególności poprzez:
   - uchwalanie kolejnych rocznych budżetów województwa będących zasadniczymi instrumentami realizacji SRWŚ 2035+;
   - uchwalanie dokumentów wykonawczych SRWŚ 2035+.
b) nadzorujące aktywności Zarządu Województwa Świętokrzyskiego związane z realizacją SRWŚ 2035+, w szczególności poprzez:
   - rozpatrywanie corocznych sprawozdań z wykonania budżetu województwa oraz podejmowanie uchwał w sprawie udzielenia lub nieudzielenia Zarządowi absolutorium z tego tytułu;
   - rozpatrywanie corocznych raportów o stanie województwa (w tym w zakresie działań na rzecz realizacji SRWŚ 2035+) i podejmowanie uchwał w sprawie udzielenia lub nieudzielenia Zarządowi wotum zaufania z tego tytułu;
   - zgłaszanie przez radnych zapytań i interpelacji, o których mowa w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

Wdrażanie SRWŚ 2035+ będzie realizowane przez jednostkę pomocniczą – Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego – oraz wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne i spółki z udziałem Samorządu Województwa. W procesie wdrażania SRWŚ 2035+ udział będą brały również inne podmioty, a ważną rolę, podobnie jak miało to miejsce w przypadku SRWŚ 2030+, będzie w nim odgrywała Rada ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego – gremium doradcze i opiniodawcze Zarządu Województwa Świętokrzyskiego w sprawach dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

[22] Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. (projekt), Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 2025, s. 322.

Rada ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego

Rada ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego (powołana na podstawie Uchwały nr 4263/21 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 15 września 2021 r.) jest ciałem doradczym i opiniodawczym Zarządu Województwa Świętokrzyskiego w sprawach dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. W jej skład wchodzą przedstawiciele administracji publicznej, środowiska akademicko-naukowego, partnerów społecznych i gospodarczych

Do zadań Rady należy m.in.:

- prowadzenie strategicznej dyskusji na temat celów i kierunków polityki regionalnej województwa;
- tworzenie przestrzeni dla wymiany opinii, doświadczeń i informacji między różnymi podmiotami zaangażowanymi w działania na rzecz rozwoju województwa;
- ocena (poprzez udział w procesie monitorowania i ewaluacji) efektów realizacji polityki regionalnej województwa z uwzględnieniem problemów społeczno-gospodarczych, środowiskowo-klimatycznych i przestrzennych (terytorialnych);
- formułowanie opinii i rekomendacji w zakresie zmian jakie powinny być wprowadzane w polityce rozwoju województwa w oparciu o dostępne badania, ewaluacje i raporty.

Szczegółowy zakres zadań, tryb i organizację pracy oraz skład Rady określa uchwała Zarządu Województwa Świętokrzyskiego.

Zespół zadaniowy ds. realizacji SRWŚ

Zarządzeniem Nr 134/22 Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 8 listopada 2022 r. powołany został Zespół zadaniowy ds. realizacji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, którego skład został zaktualizowany na podstawie Zarządzenia Nr 125/25 Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 września 2025 r. Zespół stanowi forum koordynacji działań regionalnej administracji samorządowej służących osiąganiu celów wyznaczonych w SRWŚ. Do zadań Zespołu należy w szczególności:

- czuwanie nad całością realizacji zapisów SRWŚ;
- zapewnienie współpracy komórek organizacyjnych w zakresie monitorowania SRWŚ, w tym poprzez zapewnienie niezbędnych danych i informacji na potrzeby przygotowania raportu monitoringowego;
- formułowanie opinii i rekomendacji co do treści i zakresu: raportu monitoringowego, raportu ewaluacyjnego;
- zapewnienie współpracy w zakresie opracowania i realizacji dokumentów wykonawczych wdrażających cele Strategii (programy i plany rozwoju).

W skład Zespołu wchodzą:

- Marszałek Województwa Świętokrzyskiego jako przewodniczący Zespołu;
- Skarbnik Województwa Świętokrzyskiego;
- Sekretarz Województwa Świętokrzyskiego;
- Przedstawiciele departamentu odpowiedzialnego w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego za opracowanie, koordynację wdrażania oraz monitoring

SRWŚ 2035+ (Departament właściwy ds. rozwoju regionalnego), którego dyrektor pełni funkcję zastępcy przewodniczącego Zespołu;

- Przedstawiciele (w randze dyrektorów lub ich zastępców) merytorycznych departamentów urzędu marszałkowskiego, wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych oraz spółek z udziałem samorządu województwa odpowiedzialnych za wdrażanie i osiąganie poszczególnych celów określonych w SRWŚ.

Formuła zespołu zadaniowego jako forum współdziałania administracji regionalnej wykorzystana zostanie także w procesie wdrażania SRWŚ 2035+.

Szczegółowy zakres zadań, regulamin działania oraz skład Zespołu określa zarządzenie Marszałka Województwa Świętokrzyskiego.

Departament właściwy ds. rozwoju regionalnego

W strukturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego wiodącą rolę w zakresie zarządzania (tj. planowania, koordynacji wdrażania, monitorowania i ewaluacji) SRWŚ 2035+ odgrywa **Departament Rozwoju Regionalnego**. Do zadań Departamentu należy w szczególności:

- przygotowywanie projektu strategii rozwoju województwa, jej monitorowanie i okresowa aktualizacja;
- realizacja prac prowadzących do koordynacji dokumentów strategicznych na poziomie województwa – współpraca służąca koordynacji aktywności analitycznych, koncepcyjnych, promocyjnych związanych z realizacją polityki rozwoju oraz wzajemnemu wzmacnianiu działalności planistycznych i wdrożeniowych związanych z realizacją strategii województwa;
- opiniowanie dokumentów strategicznych opracowanych przez samorządy lokalne z województwa świętokrzyskiego.

Pozostałe departamenty Urzędu, wojewódzkie jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem samorządu województwa zobowiązane są do ścisłej współpracy z Departamentem Rozwoju Regionalnego w zakresie realizowanych przez siebie działań (projektów, inwestycji, inicjatyw itp.) służących osiąganiu celów SRWŚ 2035+, w tym do bieżącego informowania o postępach (rzeczowych i finansowych) w tym zakresie.

Komórka organizacyjna właściwa ds. planowania przestrzennego województwa

Mając na uwadze przestrzenny wymiar interwencji publicznej opisanej w SRWŚ 2035+ istotną rolę w zakresie zarządzania procesem realizacji opisanych w niej celów odgrywać będzie komórka organizacyjna właściwa ds. planowania przestrzennego województwa. Do zadań tej komórki należeć będzie w szczególności:

- opracowywanie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego oraz wynikających z niego wniosków do krajowych oraz lokalnych dokumentów planistycznych;
- udział w opracowywaniu projektów strategii rozwoju województwa w części dotyczącej gospodarki przestrzennej;
- prowadzenie monitoringu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa

Regionalni partnerzy publiczni, społeczni i gospodarczy

SRWŚ 2035+ nie jest dokumentem będącym wyłączną własnością Samorządu Województwa Świętokrzyskiego, lecz strategią całego regionu, rozumianego jako **regionalna wspólnota samorządowa**. Dlatego też w proces jej wdrażania zaangażowane zostanie szerokie grono partnerów,

w tym zwłaszcza: administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki sektora edukacji, szkolnictwa wyższego i naukowo-badawczego, partnerzy społeczni i gospodarczy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i instytucje otoczenia biznesu. Działania podejmowane przez partnerów regionalnych stanowią nie tylko istotny punkt odniesienia dla planowania oraz wdrażania polityki rozwoju przez Samorząd Województwa, ale przede wszystkim generują istotny wkład w osiąganie założonych w SRWŚ 2035+ celów.

Partnerzy samorządu regionalnego reprezentowani są w różnego rodzaju gremiach, w tym:

- Forum Gospodarczym Województwa Świętokrzyskiego;
- Komitecie Monitorującym Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027;
- Młodzieżowym Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego;
- Regionalnym Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- Świętokrzyskiej Federacji Sportu.
- Świętokrzyskiej Radzie Działalności Pożytku Publicznego;
- Świętokrzyskiej Radzie Innowacji;
- Świętokrzyskiej Radzie Seniorów;
- Wojewódzkim Zespół Koordynacji ds. Polityki Umiejętności;
- Wojewódzkiej Radzie Dialogu Społecznego;
- Wojewódzkiej Radzie Rynku Pracy;
- Wojewódzkiej Społecznej Radzie ds. Osób Niepełnosprawnych;
- Świętokrzyskiej Radzie Zawodowych Rodzin Zastępczych i Rodzinnych Domów Dziecka.

W celu skutecznej realizacji SRWŚ 2035+ Samorząd Województwa będzie stale współpracował z powyższymi gremiami.

Komponent instrumentalny

Samorząd terytorialny jest podmiotem zarządzania strategicznego, jeżeli wykorzystuje do swoich działań nie tylko pozostające w jego dyspozycji środki finansowe i materialne, ale także narzędzia zarządzania operacyjnego i strategicznego[23]. Z tego faktu, nie tylko z perspektywy systemu zarządzania SRWŚ 2035+, ale przede wszystkim podmiotowości Samorządu Województwa Świętokrzyskiego jako aktora polityki regionalnej, wynika kluczowe znaczenie instrumentów, za pomocą których wdrażana będzie SRWŚ 2035+.

Przedstawiony poniżej komponent instrumentalny systemu realizacji czerpie z doświadczeń wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+.

SRWŚ 2035+ wraz z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego reprezentują pierwszy - najwyższy szczebel (poziom) zarządzania rozwojem w Województwie Świętokrzyskim. Dokumenty te, przyjmowane przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego, są nadrzędne w stosunku do wszystkich pozostałych dokumentów strategicznych, programowych, planistycznych czy finansowych przygotowywanych na poziomie regionalnym, będąc tym samym podstawową merytoryczną wytyczną dla programowanych w nich interwencji publicznych.

Ponadto mając na uwadze przepisy m.in. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, regionalna strategia oraz plan zagospodarowania przestrzennego

[23] Strategie rozwoju lokalnego. Tom I. Aspekty instytucjonalne. Tom II. Aspekty instrumentalne, 2003, M. Adamowicz, Warszawa: Wydawnictwo SGGW, s. 40.

stanowią **istotny punkt odniesienia dla dokumentów opracowywanych na szczeblu lokalnym i ponadlokalnym**. Dotyczy to w szczególności:

- strategii rozwoju gminy oraz strategii rozwoju ponadlokalnego, które muszą być spójne ze strategią rozwoju województwa;
- planów ogólnych oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które muszą uwzględniać ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego;
- gminnych programów rewitalizacji, które muszą być zgodne z planem zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategią rozwoju województwa.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego będzie egzekwował zgodność powyższych dokumentów z zapisami SRWŚ 2035+ oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, korzystając z ustawowych instrumentów opiniowania ich projektów.

SRWŚ 2035+ oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego będą wdrażane poprzez hierarchiczny system powiązanych ze sobą pod względem logicznym i merytorycznym dokumentów (strategie sektorowe/ branżowe, programy rozwoju, programy operacyjno-wdrożeniowe), instrumentów oraz mechanizmów, które składają się na kolejne poziomy regionalnego systemu zarządzania rozwojem.

Drugi poziom zarządzania strategicznego stanowią dokumenty strategiczne o co najmniej średniookresowym horyzoncie czasowym, przyjmowane w szczególności w formie programów rozwoju, o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (zwane dalej **dokumentami wykonawczymi SRWŚ 2035+)**[24]. Do grupy tej zaliczyć należy strategie sektorowe, których obowiązek opracowania bądź to wynika z przepisów krajowych, bądź też stanowi wypełnienie warunków niezbędnych do uruchomienia wdrażania środków europejskiej Polityki Spójności. Ponadto Samorząd Województwa Świętokrzyskiego z własnej inicjatywy może opracować dokumenty nieobligatoryjne, stanowiące uszczegółowienie interwencji publicznej opisanej w SRWŚ 2035+.

Przepisy ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa wskazują, że w ramach systemu realizacji strategii rozwoju województwa zostają określone **wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych strategii** (art. 11 ust. 1c pkt 8). Sformułowanie, a następnie konsekwentne stosowanie, katalogu wytycznych w tym zakresie pozwoli na stworzenie spójnego i hierarchicznego systemu zarządzania SRWŚ 2035+.

W związku z powyższym dokumenty wykonawcze SRWŚ 2035+ powinny co do zasady[25]:

1. Posiadać zbliżoną strukturę, na którą będą składać się co najmniej:
   - wnioski z przeprowadzonej diagnozy strategicznej,
   - cele oraz niezbędne do ich realizacji kierunki działania,
   - opis spodziewanych efektów interwencji,
   - system wskaźników,

[24] Z tej grupy wyłączone zostały dokumenty o charakterze *stricte* wdrożeniowym (a nie strategicznym), których okres obowiązywania nie wykracza poza horyzont krótkookresowy. W dalszym ciągu uznaje się jednak, że realizacja działań/ projektów/ przedsięwzięć opisanych w tych dokumentach będzie przyczyniać się do osiągania celów określonych w SRWŚ 2035+.

[25] Modyfikacja niniejszych wytycznych dopuszczalna jest wyłącznie w sytuacji, gdy wynika to z przepisów prawa lub ze specyfiki obszaru (zakresu tematycznego), dla którego opracowany został dokument wykonawczy SRWŚ 2035+.

- potencjalne źródła finansowania,
- zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji.

2. Być spójne z celami określonymi w SRWŚ 2035+ – dokumenty wykonawcze powinny określać realizowane przez siebie cele operacyjne wynikające z SRWŚ 2035+, a także uszczegóławiać ich zakres;
3. Identyfikować (tam, gdzie to możliwe i uzasadnione) wymiar przestrzenny planowanych działań, ze szczególnym uwzględnieniem zidentyfikowanych w SRWŚ 2035+ OSI;
4. Wskazywać podmiot (komórkę organizacyjną Urzędu, samorządową jednostkę organizacyjną, spółkę z udziałem Samorządu Województwa itp.) odpowiedzialny za realizację i monitorowanie dokumentu wykonawczego;
5. Posiadać horyzont czasowy niewykraczający poza okres, na który uchwalona została SRWŚ 2035+ (z wyjątkiem sytuacji, w których konieczność wyznaczenia dłuższego horyzontu czasowego wynika z przepisów prawa lub ze specyfiki obszaru, do którego odnosi się interwencja opisana w dokumencie).

Przed przyjęciem dokumentu wykonawczego przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego lub Sejmik Województwa Świętokrzyskiego, jego **projekt poddany zostanie ocenie** pod kątem spełnienia powyższych wytycznych. Za przeprowadzenie oceny odpowiedzialny jest departament Urzędu Marszałkowskiego właściwy ds. rozwoju regionalnego. Projekt dokumentu wykonawczego wraz z opinią departamentu właściwego ds. rozwoju regionalnego zostaną przekazane organowi samorządu województwa właściwemu ze względu na uchwalenie/przyjęcie danego dokumentu wykonawczego.

Szczegółowa procedura przygotowania dokumentów wykonawczych SRWŚ 2035+ oraz sporządzania oceny ich zgodności z SRWŚ 2035+ uregulowana zostanie na podstawie uchwały Zarządu Województwa Świętokrzyskiego.

Kolejny (trzeci) poziom zarządzania rozwojem Województwa Świętokrzyskiego stanowił będzie dokument (**Świętokrzyski Plan Rozwoju**) zawierający projekty strategiczne kluczowe z perspektywy rozwoju województwa. Dokument będzie obejmował inwestycje planowane do realizacji zarówno przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, jak i partnerów regionalnych. Co istotne, w planie ujęte zostaną wyłącznie projekty wynikające z celów operacyjnych SRWŚ 2035+ oraz dokumentów wykonawczych (drugi poziom zarządzania) mające strategiczne znaczenie dla rozwoju województwa Świętokrzyskiego w perspektywie 2035+. Dokument ten będzie łączył w sobie cele operacyjne z SRWŚ 2035+, z konkretnymi działaniami inwestycyjnymi, stając się tym samym głównym instrumentem koordynacji działalności inwestycyjnej Zarządu Województwa Świętokrzyskiego.

Za uchwalenie planu odpowiedzialny będzie Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, wspierany w tym zakresie przez departament właściwy ds. rozwoju regionalnego, do którego zadań będzie należało w szczególności:

- koordynacja prac związanych z przygotowaniem projektu planu;
- procedowanie zmian planu;
- koordynacja procesu monitorowania postępów realizacji inwestycji ujętych w planie;
- opracowanie, przy udziale pozostałych jednostek organizacyjnych podległych Samorządowi Województwa oraz partnerów regionalnych, raportów z realizacji planu.

Pozostałe jednostki organizacyjne Samorządu Województwa Świętokrzyskiego zobowiązane są do współpracy z departamentem właściwym ds. rozwoju regionalnego w zakresie wszystkich zadań związanych z przygotowaniem, wdrażaniem i monitorowaniem planu. Szczegółowe zasady oraz procedury regulujące ten proces określone zostaną w uchwale Zarządu Województwa Świętokrzyskiego.

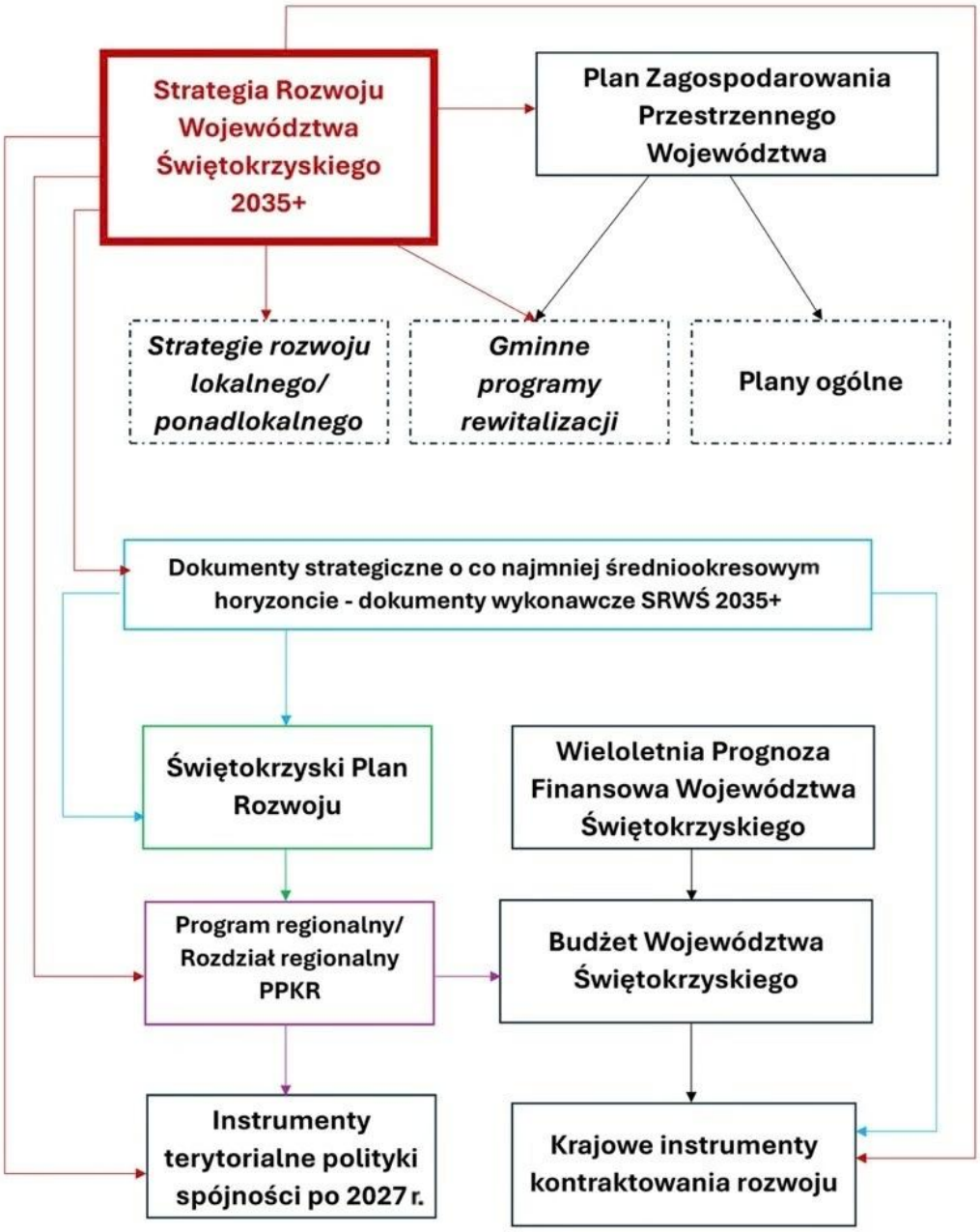
Czwarty poziom zarządzania rozwojem Województwa Świętokrzyskiego stanowić będą **programy/ plany o charakterze operacyjno-wdrożeniowym finansowane ze środków zewnętrznych**, w tym zwłaszcza pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Interwencja publiczna opisana w tych dokumentach powinna być spójna z celami strategicznymi i operacyjnymi wynikającymi z SRWŚ 2035+.

Instrumenty wykorzystujące procedury negocjacji pomiędzy instytucjami różnych szczebli zarządzania publicznego na rzecz wypracowania konsensusu dotyczącego priorytetów polityki rozwoju stanowią ostatni (piąty) poziom zarządzania SRWŚ 2035+. W szczególności będą one wspierać realizację kluczowych z punktu widzenia celów SRWŚ 2035+ projektów i przedsięwzięć, umożliwiając łączenie środków pochodzących z budżetu UE, budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. W tej grupie znajdują się zarówno instrumenty krajowe (np. kontrakt sektorowy, porozumienie terytorialne i postulowany kontrakt regionalny), jak i unijne (instrumenty terytorialne wspierające zintegrowane zarządzanie rozwojem miast i obszarów wiejskich).

Jako podmiot odpowiedzialny za rozwój województwa, Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, korzystając z doświadczeń z poprzednich perspektyw finansowych Unii Europejskiej, **będzie koordynował programowanie i wdrażanie polityki miejskiej oraz polityki wobec obszarów wiejskich**. W tym celu niezbędne jest pozostawienie po stronie Samorządu Województwa kompetencji w zakresie zarządzania instrumentami terytorialnymi polityki spójności, w szczególności w postaci nowych zintegrowanych inwestycji terytorialnych oraz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Programując i koordynując wdrażanie tych instrumentów Samorząd Województwa Świętokrzyskiego, zgodnie z postulatami zawartymi w *Rekomendacjach dotyczących wzmacniania wymiaru terytorialnego polityk publicznych*, propagował będzie współpracę międzysamorządową oraz włączenie partnerów społecznych, gospodarczych oraz społeczeństwa obywatelskiego w realizację projektów zintegrowanych.

Respektując zasady partnerstwa oraz wieloszczeblowego zarządzania, wdrażając SRWŚ 2035+, **Samorząd Województwa Świętokrzyskiego będzie tworzył oraz wykorzystywał autorskie (własne) instrumenty wspierające współpracę sektora publicznego i prywatnego** (w tym te wykorzystujące formułę partnerstwa publiczno-prywatnego). Samorząd Województwa będzie jednocześnie wykorzystywał mechanizmy budowania regionalnych partnerstw i sieci współpracy z udziałem jednostek samorządu terytorialnego z województwa świętokrzyskiego, wzmacniania pozycji regionu w sieci wewnątrzregionalnych i międzyregionalnych powiązań oraz mobilizowania partnerów do wspólnych projektów, a także tworzenia i wdrażania innowacji. Niewątpliwie katalizatorem tego rodzaju współpracy będą partnerskie projekty regionalne z udziałem województwa oraz jego jednostek, czy też partnerskie projekty międzyregionalne, w tym międzynarodowe, jako zyskujące na znaczeniu potencjalne źródło komplementarnego *know-how* i finansowania.

Rysunek 18. Schemat systemu realizacji SRWŚ 2035+

Źródło: opracowanie eksperckie.

8.2. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO 2035+

Monitoring oraz ewaluację należy postrzegać jako komplementarne procedury, których wdrożenie pozwoli na uzyskanie pełnego oraz obiektywnego obrazu skuteczności interwencji publicznej podejmowanej w związku z realizacją SRWŚ 2035+ oraz efektów i rezultatów uzyskiwanych dzięki podejmowanym w jej ramach działaniom. Zasadnicze funkcje systemu monitorowania i ewaluacji SRWŚ 2035+ związane są z:

- dostarczaniem informacji na temat postępów w osiąganiu celów strategicznych i operacyjnych;
- identyfikacją rozbieżności pomiędzy zaplanowaną a faktycznie realizowaną ścieżką osiągania celów strategicznych i operacyjnych;

- informowaniem o opóźnieniach w osiąganiu założonych celów strategicznych i operacyjnych;
- generowaniem impulsów do modyfikacji celów strategicznych i operacyjnych oraz mechanizmów ich osiągania.

System monitoringu i ewaluacji będzie rejestrował zmiany zachodzące w przestrzeni regionalnej. Będzie to następowało przede wszystkim poprzez gromadzenie oraz analizę danych odnoszących się do społecznych, gospodarczych, klimatyczno-środowiskowych oraz przestrzennych (terytorialnych) aspektów rozwoju. Podstawowym instrumentem wykorzystywanym w tym celu jest zestaw wskaźników (będących miarami sukcesu w procesie osiągania założonych celów strategicznych i operacyjnych), które opisane zostały w części SRWŚ 2035+ zatytułowanej *Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia*.

Ponadto w ramach systemu zbierane będą informacje dotyczące projektów oraz przedsięwzięć realizujących cele SRWŚ 2035+, przede wszystkim tych, które ujęte zostały w Świętokrzyskim Planie Rozwoju. Ta funkcjonalność systemu będzie bazować na dwojakiego rodzaju danych:

- **rzeczowych** – odnoszących się w szczególności do liczby przedsięwzięć realizujących poszczególne cele strategiczne i operacyjne SRWŚ 2035+;
- **finansowych** – obrazujących strumień środków skierowanych na realizację poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych SRWŚ 2035+.

Dane te będą agregowane pod kątem poniższych zmiennych:

- cel strategiczny – ile projektów/przedsięwzięć realizuje dany cel SRWŚ 2035+ oraz jaka jest ich wartość (planowana i wydatkowana);
- cel operacyjny – ile projektów/przedsięwzięć realizuje dany cel operacyjny SRWŚ 2035+ oraz jaka jest ich wartość (planowana i wydatkowana);
- podmiot odpowiedzialny za realizację (administracja regionalna lub podmiot zewnętrzny).

Dane gromadzone w ramach systemu monitoringu i ewaluacji będą podlegały nie tylko analizie ilościowej (ilość i wartość zrealizowanych przedsięwzięć), ale również **jakościowej** polegającej w szczególności na uzupełnianiu danych liczbowych krótkimi opisami, interpretacjami trendów i analizą zróżnicowań terytorialnych. Dzięki temu wyniki monitoringu i ewaluacji będą nie tylko bardziej zrozumiałe, ale przede wszystkim w większym zakresie będą stanowiły wsparcie w procesie podejmowania decyzji zarządczych.

Podmioty zaangażowane we wdrażanie przedsięwzięć przyczyniających się do realizacji celów SRWŚ 2035+ (w szczególności tych, które ujęte zostały w Świętokrzyskim Planie Rozwoju) zobowiązane będą do corocznego raportowania postępów rzeczowych (co w danym roku udało się osiągnąć) oraz finansowych (jakie środki zostały w danym roku przeznaczone na rzecz realizacji przedsięwzięcia/projektu), uzupełnionych o analizy o charakterze jakościowym.

Postępy w zakresie realizacji SRWŚ 2035+ prezentowane będą każdego roku w ramach **raportu o stanie województwa**, o którym mowa w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Zgodnie z przepisami ustawy, raport obejmuje podsumowanie działalności Zarządu Województwa w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał Sejmiku Województwa i budżetu obywatelskiego. Ponadto w raporcie prezentowane będą postępy w realizacji projektów ujętych w Świętokrzyskim Planie Rozwoju.

Raport o stanie województwa będzie przedstawiany Sejmikowi Województwa Świętokrzyskiego na tej samej sesji co sprawozdanie z wykonania budżetu w roku ubiegłym. Dzięki temu radni województwa, mieszkańcy oraz partnerzy regionalni otrzymają kompleksową informację dotyczącą polityk publicznych realizowanych przez administrację regionalną, która będzie odnosić się zarówno do ich wymiaru rzeczowego (raport), jak i finansowego (sprawozdanie).

W cyklu dwuletnim Zarząd Województwa Świętokrzyskiego będzie przygotowywał **raport monitoringowy z realizacji SRWŚ 2035+**. Podstawę do opracowania raportu będą stanowiły dostępne dane statystyczne oraz informacje przekazane przez merytoryczne departamenty urzędu marszałkowskiego, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne oraz partnerów regionalnych. Raport będzie zatwierdzany przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, a następnie przedłożony Sejmikowi Województwa Świętokrzyskiego.

Zagadnienia związane z rozwojem przestrzennym województwa świętokrzyskiego prezentowane będą w **raporcie o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego**. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zarząd województwa zobowiązany jest przedstawiać sejmikowi tego typu raport nie rzadziej niż raz w ciągu kadencji.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju projekt SRWŚ 2035+ poddany zostanie uprzedniej ocenie trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności jej realizacji (*ewaluacja ex-ante*).

Na kolejnych etapach wdrażania SRWŚ 2035+ planuje się przeprowadzenie:

- ***ewaluacji on-going***, która zostanie zrealizowana co najmniej raz w trakcie wdrażania SRWŚ 2035+, zaś jej zasadniczym celem będzie ocena dotychczasowych efektów realizacji celów strategicznych i operacyjnych, skuteczności mechanizmów i instrumentów jej wdrażania oraz jakości systemu finansowania. Wnioski sformułowane w wyniku ewaluacji, uzupełnione o informacje pozyskane w ramach procedury monitoringu, mogą stanowić podstawę do zainicjowania aktualizacji SRWŚ 2035+;
- ***ewaluacji ex-post***, planowanej po zakończeniu wdrażania SRWŚ 2035+, koncentrującej się na ocenie stopnia realizacji założonych w niej celów, skuteczności wykorzystywanych na potrzeby ich osiągania instrumentów i mechanizmów oraz identyfikacji efektów długookresowych interwencji publicznej realizowanej na podstawie jej zapisów.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie procesu monitoringu i ewaluacji SRW Ś2035+ jest Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, który będzie realizował powyższe zadania poprzez Zespół zadaniowy ds. realizacji SRWŚ 2035+. Do zadań Zespołu w tym zakresie będzie należało w szczególności:

- bieżący monitoring postępów wdrażania SRWŚ 2035+, w tym monitoring realizacji projektów ujętych w Świętokrzyskim Planie Rozwoju;
- proponowanie Zarządowi Województwa Świętokrzyskiego mechanizmów oraz instrumentów usprawniających wdrażanie SRWŚ 2035+;
- formułowanie propozycji dotyczących zmian w SRWŚ 2035+;
- udział w pracach nad projektem raportu o stanie województwa;
- opracowanie wstępnego projektu Raportu monitoringowego z realizacji SRWŚ 2035+ przed jego przyjęciem przez Zarząd Województwa;
- opiniowanie projektu raportów ewaluacyjnych dotyczących skuteczności osiągania celów SRWŚ 2035+.

9. RAMY FINANSOWE I POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ stanowi platformę współdziałania wielu podmiotów reprezentujących zarówno sektor publiczny, jak również gospodarczy i społeczny. Dlatego też warunkiem powodzenia procesu osiągania celów opisanych w tym dokumencie jest skuteczna koordynacja wykorzystania zasobów, w tym o charakterze finansowym, pozostających w dyspozycji jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli, administracji rządowej, przedsiębiorstw, stowarzyszeń, fundacji oraz mieszkańców regionu. W związku z tym, analizując możliwości finansowania działań rozwojowych zapisanych w SRWŚ 2035+, należy uwzględnić ich różnorodne i wieloźródłowe pochodzenie. Oznacza to potrzebę budowy systemu finansowania realizacji SRWŚ 2035+ w oparciu o łączenie środków z różnych źródeł, które można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- **krajowe środki publiczne**, np. środki budżetu Samorządu Województwa Świętokrzyskiego oraz pozostałych jednostek samorządu terytorialnego, budżet Państwa,
- **zagraniczne środki publiczne**, w szczególności fundusze dystrybuowane poprzez Wieloletnie Ramy Finansowe Unii Europejskiej oraz inne międzynarodowe instrumenty wsparcia,
- **środki prywatne**.

Mając na uwadze powyższe, w realizację SRWŚ 2035+ zaangażowane zostaną w szczególności środki pochodzące z:

- budżetu Samorządu Województwa Świętokrzyskiego;
- Wieloletnich Ram Finansowych Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz 2028-2034 z przeznaczeniem na Politykę Spójności, Wspólną Politykę Rolną oraz programy zarządzane bezpośrednio przez Komisję Europejską;
- budżetów jednostek samorządu terytorialnego z obszaru województwa świętokrzyskiego;
- budżetu Państwa;
- budżetów międzynarodowych instytucji, np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy;
- innych źródeł zagranicznych, np. Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- budżetów innych programów finansowanych środkami budżetu Państwa;
- budżetów partnerów społecznych i gospodarczych, w tym w formule Partnerstwa Publiczno-Prywatnego.

Podobnie, jak miało to miejsce w przypadku poprzednich generacji strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego, niezwykle **istotnym źródłem finansowania SRWŚ 2035+ będą środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej**. Horyzont czasowy strategii obejmuje dwa okresy programowania Unii Europejskiej, co oznacza, że w jej realizację mogą zostać zaangażowane środki dostępne w ramach Wieloletnich Ram Finansowych Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz 2028-2034. W tym zakresie szczególną rolę odgrywać będą środki Polityki Spójności trafiające bezpośrednio do Województwa Świętokrzyskiego.

W obecnej perspektywie finansowej UE w osiąganie celów SRWŚ 2035+ zaangażowane zostaną środki pochodzące z Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027, Programu Krajowego Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 oraz pozostałe programy krajowe na lata 2021-2027.

SRWŚ 2035+ powstawała równolegle do procesu negocjacji nowego wieloletniego budżetu Unii Europejskiej, co sprawiło, że nie były znane ostateczne wielkości środków alokowanych na rzecz

Województwa Świętokrzyskiego. Znane były natomiast założenia kolejnych Wieloletnich Ram Finansowych, które zaprezentowane zostały przez Komisję Europejską w lipcu 2025 r. Zgodnie z nimi:

- wielkość WRF 2028-2034 ma wynieść prawie 2 biliony euro (w cenach bieżących);
- na Europejski Fundusz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Polityki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa przeznaczonych ma zostać 865 mld euro, z czego:
  - 783 mld euro na Plany Partnerstwa Krajowego i Regionalnego;
  - 72 mld euro na Instrument UE;
  - 10,2 mld euro na Plan Interreg.
- na wsparcie regionów słabiej rozwiniętych UE (do których zalicza się województwo świętokrzyskie) przeznaczonych zostanie co najmniej 217,8 mld euro.

Wartość Planu Partnerstwa Krajowego i Regionalnego dla Polski ma wynieść 123,3 mld euro, z czego na wsparcie regionów słabiej rozwiniętych ma zostać przeznaczone 47,3 mld euro.

Mając na uwadze, że strategia rozwoju województwa stanowi istotny instrument realizacji celów rozwojowych Państwa opisanych w średniookresowej strategii rozwoju kraju[26], ważnym źródłem finansowania realizacji SRWŚ 2035+ będą **środki pochodzące bezpośrednio z budżetu Państwa, bądź też dystrybuowane za pośrednictwem tworzonych na szczeblu krajowym programów i funduszy.**

Ze względu na szeroki zakres przedmiotowy interwencji publicznej opisanej w SRWŚ 2035+, jej realizacja będzie wymagała **współdziałania, w tym w formie finansowej, Samorządu Województwa ze świętokrzyskimi gminami i powiatami, jak również tworzonymi przez nie stowarzyszeniami, związkami i porozumieniami**. Realizacja części celów SRWŚ 2035+ będzie wymagała współpracy z pozostałymi samorządami regionalnymi, w tym zwłaszcza reprezentującymi sąsiednie województwa.

Finansowanie SRWŚ 2035+ nie będzie opierać się wyłącznie na środkach publicznych. **Dla skutecznej realizacji celów określonych w dokumencie istotne jest również zaangażowanie kapitału prywatnego**, pozostającego w dyspozycji partnerów społecznych i gospodarczych. W związku z tym, kierując się zasadą partnerstwa, planuje się stworzenie mechanizmów motywujących podmioty prywatne do przeznaczania własnych środków na współfinansowanie bądź samodzielne finansowanie przedsięwzięć zgodnych z celami SRWŚ 2035+.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego dysponuje potencjałem finansowym pozwalającym na skuteczne zaangażowanie się w realizację celów wynikających z SRWŚ 2035+. Na potrzeby oszacowania ram finansowych SRWŚ 2035+ wykorzystana została **Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Świętokrzyskiego na lata 2026-2048** (WPF) przyjęta Uchwałą nr XXIII/270/25 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 18 grudnia 2025 r. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wieloletnia prognoza finansowa stanowi instrument wieloletniego planowania finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego. WPF obejmuje okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. WPF Województwa Świętokrzyskiego obejmuje okres 23 lat, z których co najmniej dziewięć (2027-2035) będzie latami, w których wdrażana będzie SRWŚ 2035+.

[26] Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 grudnia 2026 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (art. 9 pkt 2) średniookresowa strategia rozwoju kraju jest dokumentem określającym podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, na okres 10–15 lat, oraz szczegółowe działania na okres 4 lat, **realizowanym przez strategie rozwoju, o których mowa w pkt 3 (tzw. inne strategie rozwoju) i 4 (strategie rozwoju województw)**, oraz za pomocą programów, z uwzględnieniem okresu programowania Unii Europejskiej.

Tabela 20. Prognozowana wysokość głównych kategorii budżetowych w latach 2026-2048 Samorządu Województwa Świętokrzyskiego

Rok	Dochody ogółem	Dochody bieżące	Wydatki ogółem	Wydatki bieżące	Nadwyżka operacyjna
2026	1 283 036 442	970 925 893	1 712 456 761	809 376 530	161 549 363
2027	1 096 177 758	876 620 399	1 290 205 627	827 981 566	48 638 833
2028	1 038 022 990	860 910 424	1 097 397 981	782 511 831	78 398 593
2029	910 414 366	837 944 034	897 504 096	743 710 072	94 233 962
2030	835 207 395	835 195 921	815 161 796	702 381 440	132 814 481
2031	854 030 000	854 018 000	833 447 600	751 034 000	102 984 000
2032	871 885 000	871 873 000	851 089 500	760 066 000	111 807 000
2033	886 729 000	886 717 000	865 610 400	769 191 000	117 526 000
2034	901 854 000	901 842 000	880 189 400	778 644 000	123 198 000
2035	917 275 000	917 263 000	894 519 401	788 338 000	128 925 000
2036	932 552 000	932 540 000	908 952 000	798 367 000	134 173 000
2037	947 182 000	947 170 000	922 594 000	808 488 000	138 682 000
2038	961 598 000	961 586 000	936 427 000	818 963 000	142 623 000
2039	976 259 000	976 247 000	951 100 000	829 698 000	146 549 000
2040	988 899 000	988 887 000	963 739 726	840 742 000	148 145 000
2041	1 003 548 000	1 003 536 000	978 048 000	850 572 000	152 964 000
2042	1 018 416 000	1 018 404 000	992 916 000	860 632 000	157 772 000
2043	1 033 506 000	1 033 494 000	1 008 006 000	870 876 000	162 618 000
2044	1 048 821 000	1 048 809 000	1 023 321 000	881 330 000	167 479 000
2045	1 064 364 000	1 064 352 000	1 038 864 000	891 928 000	172 424 000
2046	1 080 139 000	1 080 127 000	1 054 639 000	902 741 000	177 386 000
2047	1 096 149 000	1 096 137 000	1 081 649 000	914 122 000	182 015 000
2048	1 112 407 000	1 112 395 000	1 108 407 000	926 685 000	185 710 000

Źródło: opracowanie eksperckie na podstawie Uchwały nr XXIII/270/25 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 18 grudnia 2025 r.

Z powyższego zestawienia wynika, że w okresie obowiązywania SRWŚ 2035+ łączne dochody Samorządu Województwa Świętokrzyskiego będą kształtowały się na poziomie **co najmniej 8,31 mld zł**, zaś całkowita wartość planowanych wydatków wyniesie **co najmniej 8,425 mld zł**. Co istotne, w badanym okresie **budżet utrzymywać będzie nadwyżkę operacyjną** pozwalającą Samorządowi Województwa Świętokrzyskiego na pokrycie wydatków bieżących dochodami bieżącymi. Należy również zwrócić uwagę, że w okresie wdrażania SRWŚ 2035+ **poprawie i stabilizacji będą podlegać wyniki budżetu**. W praktyce oznacza to, że **Samorząd Województwa Świętokrzyskiego dysponuje możliwościami finansowymi pozwalającymi na realizację nowych inwestycji lub spłatę wcześniejszego zadłużenia.**

W kontekście realizacji SRWŚ 2035+ kluczowego znaczenia nabiera proces tworzenia dokumentów finansowych Samorządu Województwa Świętokrzyskiego. **Zapisy SRWŚ 2035+ odnoszące się do poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych powinny stanowić wytyczną dla opracowania kolejnych rocznych budżetów oraz wieloletnich prognoz finansowych Samorządu Województwa**. W ten sposób stworzony zostanie mechanizm wiążący zapisy SRWŚ 2035+ z wydatkami budżetowymi, tak aby planowane w ich ramach inwestycje stanowiły odzwierciedlenie celów rozwojowych zdefiniowanych w regionalnej strategii rozwoju.

Ściślejsze i bardziej konsekwentne powiązanie struktury wydatków budżetowych Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z priorytetami oraz celami rozwojowymi określonymi w SRWŚ 2035+

może stać się istotnym narzędziem wzmacniającym efektywność prowadzonej polityki regionalnej. Lepsza synchronizacja planowania finansowego z długofalową wizją rozwoju pozwoli nie tylko na bardziej dynamiczne stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwiększenie jego konkurencyjności oraz poprawę jakości życia mieszkańców, lecz także na racjonalizację wydatków publicznych. W konsekwencji przyczyni się do bardziej przejrzystego i stabilnego zarządzania finansami, a tym samym do skuteczniejszego równoważenia budżetu województwa w perspektywie krótko- i długoterminowej.

10. SŁOWNIK SKRÓTÓW

BCP (Business Continuity Plan) – Plan Ciągłości Działania – dokument strategiczny określający procedury, które pozwalają firmie funkcjonować lub szybko wznowić kluczowe procesy w przypadku sytuacji kryzysowych

Diagnoza – Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej, przestrzennej i i klimatyczno-środowiskowej województwa świętokrzyskiego

JST – jednostka samorządu terytorialnego

KRK – Koncepcja Rozwoju Kraju 2050

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

NGO – organizacja pozarządowa

OSI – obszary strategicznej interwencji

OZE – odnawialne źródła energii

PKB – produkt krajowy brutto

p.p. – punkt procentowy

PS – Polityka Spójności UE

Region – województwo świętokrzyskie

SRP2035 – Strategia Rozwoju Polski do 2035 r**.** (w Strategii uwzględniono projekt przekazany w dniu 10 kwietnia 2026 r. do rozpatrzenia przez Radę Ministrów)

SRWŚ 2030+ – Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+

SRWŚ 2035+ – Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

Strategia – Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

Świętokrzyskie – województwo świętokrzyskie

UE – Unia Europejska

Ustawa ozppr – Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198, 1846.)

Województwo – województwo świętokrzyskie

WPF – Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Świętokrzyskiego na lata 2026-2048

WRF – Wieloletnie Ramy Finansowe Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz 2028-2034

Stosowane w Diagnozie pojęcia zaczerpnięte ze statystyki publicznej są tożsame z definicjami zamieszczonymi na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego.

11. BIBLIOGRAFIA

Publikacje naukowe

Adamowicz M. (2003). Strategie rozwoju lokalnego. Tom I. Aspekty instytucjonalne. Tom II. Aspekty instrumentalne, Warszawa: Wydawnictwo SGGW.

Charron N., Lapuente V. & Bauhr M. (2024), The Geography of Quality of Government in Europe. Subnational variations in the 2024 European Quality of Government Index and Comparisons with Previous Rounds". QoG Working Paper Series 2024:2. Department of Political Science, University of Gothenburg. ISSN: 1653-8919.

Dziemianowicz W., Szlachta J., Pylak K., (2017). Innowacyjność słabo rozwiniętych regionów – zmiana ścieżek rozwoju czy dryfowanie? „Studia KPZK" nr 179, s. 8 i dalsze.

Kafka, K. (2025). Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jako element strategii rozwoju województwa. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 18*(73), 273-289. https://doi.org/10.14746/rrpr.2025.73.15 (odczyt: 20260329).

Kamińska, W., Kiniorska, I., Brambert, P., Kopacz-Wyrwał, I., & Śleszyński, P. (2025). Migration-related intentions of secondary school graduates: The example of youth from the cities of the Świętokrzyskie Voivodeship. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series, 67*(67), 23-39. https://doi.org/10.12775/bgss-2025-0002 (odczyt: 20260329).

Kiniorska, I., Brambert, P., & Staciwa, E. (2023). Plany migracyjne młodzieży akademickiej Kielc. *Studia Miejskie, 46*, 27–39. https://doi.org/10.25167/sm.5262 (odczyt: 20260329).

Kiniorska, I., Brambert, P., Kamińska, W., & Kopacz-Wyrwał, I. (2023). Aging of the society: The European perspective. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series, 60*, 81–100. https://doi.org/10.12775/bgss-2023-0017 (odczyt: 20260329).

Kiniorska, I., Brambert, P., & Tłuczkiewicz, U. (2023). Urban cultural heritage in the digital space. *Journal of Geography, Politics and Society, 13*(2), 13–25. https://doi.org/10.26881/jpgs.2023.2.02 (odczyt: 20260329).

Kopacz-Wyrwał, I. (2024). Procesy depopulacji na obszarach wiejskich województwa świętokrzyskiego w latach 2002–2021. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica, 19*, 39-56. https://doi.org/10.24917/20845456.19.3 (odczyt: 20260329).

Kossowski, T. M. (2024). Typologia rolnictwa: przegląd zagadnień teoretycznych i ujęć empirycznych. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 18*(69), 93–113. https://doi.org/10.14746/rrpr.2024.69.07 (odczyt: 20260329).

Majdzińska, A. (2022). Obszary depopulacyjne w makroregionie centralnym i ich analiza pod kątem zaawansowania starości demograficznej w drugiej dekadzie XXI w. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 59*, 201–221. https://doi.org/10.14746/rrpr.2022.59.13 (odczyt: 20260329).

Noworól A. (2018), Zarządzanie funkcjonalnością miasta w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym – wyzwania i koncepcje teoretyczne, [w:] T. Kudłacz & M. Musiał-Malagó (red.), Funkcjonalne miasto w teorii i praktyce na przykładzie Krakowa i Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego, (s. 24–32). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Noworól A. (2024). Strategia rozwoju lokalnego w warunkach globalnej niepewności oraz zmian prawnych i technologicznych, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, nr 2024/ 70, s. 9-26.

Noworól A. (2024). Hybridization of territorial development management [w:] P. Buła (red.), Management Sciences New Horizons, Jagiellonian University Press, Kraków, s. 141-153.

Pastuszka, S. (2025). Aktywność przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w województwach opolskim i świętokrzyskim. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, 76*, 75-92. https://doi.org/10.14746/rrpr.2025.76.05 (odczyt: 20260325).

Salamon J. & Hołuj A. (2025). Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa: między teorią a praktyką. *Regional Development and Regional Policy*, nr 76, s. 117–133. https://doi.org/10.14746/rrpr.2025.76.07 (odczyt: 20260325).

Salamon J. (2022). Instrumenty kontraktowania rozwoju terytorialnego w Polsce - doświadczenia i perspektywy rozwoju do 2030 r. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, nr 58, s. 51-72. https://doi.org/10.14746/rrpr.2022.58.05 (odczyt: 20260325).

Salamon J. (2022). Porozumienie terytorialne jako mechanizm stymulowania współpracy jednostek lokalnego samorządu terytorialnego. *Samorząd Terytorialny*, nr 9, s. 18-30.

Śleszyński P. inni (2018). Diagnoza obszarów problemowych w Polsce, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, EUROREG Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych, Uniwersytet Warszawski. Warszawa.

Śleszyński, P., Mazurek, D. (2020). Obszary strategicznej interwencji, problemowe i funkcjonalne w dokumentach strategicznych szczebla krajowego i wojewódzkiego. Studia Regionalne i Lokalne, 1 (79), 30–59.

Akty prawne, raporty i dokumenty programowe

Akty prawne i dokumenty krajowe

- Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 lipca 2025 r.
- Plan Partnerstwa Krajowego i Regionalnego 2028-2034, (informacja wstępna), Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 2026.
- Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. (projekt), Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 2025:
  - Załącznik 1. Plan działań na lata 2026-2029,
  - Załącznik 2. Tabela ze wskaźnikami,
  - Załącznik 3. Delimitacja obszarów strategicznej interwencji (OSI),
  - Załącznik 4. Opis policentrycznej sieci miast.
- System Zarządzania Rozwojem Polski (Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 października 2018 r.)
- Założenia nowej polityki regionalnej i krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035 (projekt), Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej 2025.

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2026 r. poz. 720).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2025 r. poz. 198, 1846).
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2026 r. poz. 538,781,864,912)

Dokumenty dot. Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+

- Uchwała nr XXIII/270/25 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 18 grudnia 2025 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2026-2048.
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego 2025, Urząd Statystyczny w Kielcach, Kielce 2025.
- Uchwała nr 4263/21 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 15 września 2021 r. w sprawie powołania Rady ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego.
- Zarządzenie Nr 134/22 Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 8 listopada 2022 r. w sprawie powołania Zespołu Zadaniowego ds. Realizacji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+.
- Zarządzenie Nr 125/25 Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 września 2025 r. w sprawie powołania Zespołu Zadaniowego ds. Realizacji Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+.

Raporty i inne dokumenty wykorzystane w projekcie SRWŚ 2035+[27]

- Eurostat. (2024). Demography of Europe – 2024 edition. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2024
- Eurostat. (2024). Population structure and ageing. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing
- Główny Urząd Statystyczny. (2025). Sytuacja osób starszych w Polsce w 2024 r. https://stat.gov.pl
- Projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego, stan na 2025 r., ZPPW, ŚBRR.
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego 2025, Urząd Statystyczny w Kielcach, https://kielce.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/inne-opracowania/raport-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-wojewodztwa-swietokrzyskiego-2025,5,16.html
- Rządowa Rada Ludnościowa. (2025). Sytuacja demograficzna Polski 2023–2024. https://rrl.stat.gov.pl
- Sytuacja demograficzna Polski do 2024 r. Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2025.
- Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego. (2021). Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+. Kielce: Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.

[27] Poza wymienionymi powyżej w Bibliografii.

- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Indeks zagrożenia ubóstwem w województwie świętokrzyskim za 2024 r.
- Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego. (2024). Regionalny System Innowacji Województwa Świętokrzyskiego – inteligentne specjalizacje regionu. Kielce: Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.
- Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego. (2023). Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (SZOP). Kielce: Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.
- Urząd Statystyczny w Kielcach. (2025). Sytuacja demograficzna województwa świętokrzyskiego. https://kielce.stat.gov.pl
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Świętokrzyskiego na lata 2026-2048 (WPF) przyjęta Uchwałą nr XXIII/270/25 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 18 grudnia 2025 r.
- Wieloletnie Ramy Finansowych Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz 2028-2034 z przeznaczeniem na Politykę Spójności, Wspólną Politykę Rolną oraz programy zarządzane bezpośrednio przez Komisję Europejską.

Źródła danych wykorzystanych do opracowania map do modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

- Koncepcja rozwoju kraju 2050.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.
- Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. (projekt).
- Bank Danych Lokalnych GUS.
- Dane pozyskane od GAZ-SYSTEM S.A.
- Dane pozyskane od Polskiej Spółki Gazownictwa.
- Dane pozyskane od Polskich Sieci Elektroenergetycznych.
- Dane pozyskane od PGE Dystrybucja S.A.
- Warstwy wynikowe mapowania potencjału OZE Ministerstwa Klimatu i Środowiska.
- Dane pozyskane od Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowego Instytutu Badawczego (IMGW-PIB).
- Dane pozyskane od Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.
- Dane pozyskane od Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego (PIG-PIB).
- Dane pozyskane od Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID).
- „Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego Województwa Świętokrzyskiego".
- Dane pozyskane z Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.
- Aktualizacja „Programu budowy przydomowych oczyszczalni ścieków dla województwa świętokrzyskiego na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2026".
- Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS).
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, uchwalony Uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.
- Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, dotycząca opracowania „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego", przyjęta Uchwałą Nr XXVII/377/20 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 grudnia 2020 r.
- Mapy i informatory turystyczne województwa świętokrzyskiego.
- Centralna Baza Danych Geologicznych (CBDG).
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie tarnobrzeskiej specjalnej strefy ekonomicznej.
- Rozporządzenie Ministra Przedsiębiorczości i Technologii z dnia 29 sierpnia 2018 r. w sprawie ustalenia obszarów i przypisania ich zarządzającym.
- Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw.
- Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji.
- „Koncepcja przebiegu tras rowerowych na terenie Województwa Świętokrzyskiego", 2020-07-06, Zespół Rowerowy Województwo Świętokrzyskie.

12. SPISY TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW I MAP

Spis tabel

Tabela 1. Syntetyczne porównanie wskaźników demograficznych Europy, Polski i województwa świętokrzyskiego 11
Tabela 2. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2035+ .. 28
Tabela 3. Główne inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego. 30
Tabela 4. Specjalizacje wspierające (horyzontalne) 30
Tabela 5. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie 58
Tabela 6. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 2. Wspólnota i wysoka jakość życia mieszkańców 61
Tabela 7. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 3. Przyjazna dla środowiska i funkcjonalna przestrzeń 64
Tabela 8. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów Celu Strategicznego 4. Efektywnie zarządzany i odporny region 67
Tabela 9. OSI w województwie świętokrzyskim. 91
Tabela 10. Ludność i powierzchnia OSI 92
Tabela 11. Kierunki interwencji w OSI Transformacji energetycznej i ich powiązanie z celami Strategii 99
Tabela 12. Kierunki interwencji w OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe i ich powiązanie z celami Strategii 101
Tabela 13. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodek regionalny i jego obszar funkcjonalny ich powiązanie z celami Strategii .. 104
Tabela 14. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki subregionalne i ich obszary funkcjonalne ich powiązanie z celami Strategii 108
Tabela 15. Kierunki interwencji w OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki ponadlokalne i ich obszary funkcjonalne i ich powiązanie z celami Strategii 113
Tabela 16. Kierunki interwencji w OSI Góry Świętokrzyskie i ich powiązanie z celami Strategii 117
Tabela 17. Kierunki interwencji w OSI Obszar uzdrowiskowy i ich powiązanie z celami Strategii..... 120
Tabela 18. Kierunki interwencji w OSI Ponidzie i ich powiązanie z celami Strategii 123
Tabela 19. Kierunki działania interwencji OSI Ziemia Opatowska i ich powiązanie z celami Strategii 126
Tabela 20. Prognozowana wysokość głównych kategorii budżetowych w latach 2026-2048 Samorządu Województwa Świętokrzyskiego 143

Spis wykresów

Wykres 1. Osoby w wieku 16–74 lat korzystające z usług administracji publicznej za pomocą internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy 11
Wykres 2. Prognoza liczby ludności województwa świętokrzyskiego do 2035 r. i 2060 r. 13
Wykres 3. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w województwie świętokrzyskim w latach 2014 i 2024..... 13
Wykres 4. Prognozowana struktura wiekowa ludności województwa świętokrzyskiego do 2060 r. ... 14
Wykres 5. PKB województwa świętokrzyskiego (ceny bieżące) w latach 2003–2023 oraz dynamika PKB województwa w stosunku do 2003 r. na tle Polski. Dla 2023 r. – szacunki wstępne 15
Wykres 6. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2014–2024 w województwie świętokrzyskim* 16
Wykres 7. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych i stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim w latach 2014–2024 16
Wykres 8. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej 21

Wykres 9. Wartość EQI dla województwa świętokrzyskiego i Polski (średnia dla wszystkich regionów) na przestrzeni lat 24
Wykres 10. Wskaźniki środowiska przyrodniczego OSI (2024). 94
Wykres 11. Wskaźniki sfery przestrzennej OSI (2024). 94
Wykres 12. Wskaźniki demografii OSI (2024) 95
Wykres 13. Wskaźniki gospodarki OSI (2024) 95
Wykres 14. Wskaźniki poziomu życia OSI (2024) 96
Wykres 15. Wskaźniki dochodów samorządów OSI (2024) 96

Spis rysunków

Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Polski 12
Rysunek 2. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminach województwa świętokrzyskiego 17
Rysunek 3. System osadniczy 18
Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w województwie świętokrzyskim 19
Rysunek 5. Wybrane elementy przestrzeni kulturowej 19
Rysunek 6. Udział powierzchni województw objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem 20
Rysunek 7. Zróżnicowanie zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2024 r. 22
Rysunek 8. Wskaźnik samodzielności finansowej województw w 2023 r. 25
Rysunek 9. OSI transformacji energetycznej. 98
Rysunek 10. OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe 100
Rysunek 11. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodek regionalny i jego obszar funkcjonalny 103
Rysunek 12. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych - ośrodki subregionalne i ich obszary funkcjonalne 107
Rysunek 13. OSI wsparcia policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych – ośrodki ponadlokalne i ich obszary funkcjonalne. 112
Rysunek 14. OSI Góry Świętokrzyskie 116
Rysunek 15. OSI Obszar uzdrowiskowy 119
Rysunek 16. OSI Ponidzie. 122
Rysunek 17. OSI Ziemia Opatowska 125
Rysunek 18. Schemat systemu realizacji SRWŚ 2035+ 138

Spis map

Mapa 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – obszary i osie powiązań funkcjonalnych 71
Mapa 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – transport i osadnictwo 72
Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – środowisko przyrodniczo-kulturowe 74
Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – infrastruktura energetyczna 75
Mapa 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – system gospodarczy 77
Mapa 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – turystyka .. 77
Mapa 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego – zagrożenia 78
Mapa 8. *Klasy pokrycia terenu – CORINE land Cover, 2018.* 79